

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

KATEDRA ZÁPADOEVROPSKÝCH STUDIÍ

Bc. Iva Viktorová

SEVERSKÁ SPOLUPRÁCE.

JEJÍ PROMĚNY VE DRUHÉ POLOVINĚ

20. STOLETÍ A SOUČASNÁ PODOBA

Diplomová práce

Praha 2008

Autor práce: **Bc. Iva Viktorová**

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Lenka Ravná, CSc.**

Oponent práce: **Mgr. Tereza Hořejšová**

Datum obhajoby: **červen 2008**

Hodnocení:

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

VIKTOROVÁ, Iva. *Severská spolupráce. Její proměny ve druhé polovině 20. století a současná podoba*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra západoevropských studií, 2008. 143 s. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.

ANOTACE

Diplomová práce „Severská spolupráce. Její proměny ve druhé polovině 20. století a současná podoba“ pojednává o severské spolupráci Dánska, Finska, Islandu, Norska a Švédska od druhé poloviny 20. století se zaměřením na období od 90. let do roku 2008. Práce nejprve krátce představuje historii spolupráce ve Skandinávii do 90. let 20. století a popisuje dvě hlavní instituce severské spolupráce: Severskou radu a Severskou radu ministrů. Hlavní část práce analyzuje severskou spolupráci od 90. let 20. století, zaměřuje se na oblasti, v nichž je spolupráce rozvíjena, a popisuje konkrétní programy, projekty, instituce, cíle a výsledky spolupráce a zjišťuje, jak je spolupráce intenzivní a zda má stále co rozvíjet. Práce se také zabývá otázkou, jak ovlivnilo severskou spolupráci od 90. let zapojení tří pobaltských zemí, s nimiž po pádu železné opony začala spolupracovat. Zjištěním je, že původní severská spolupráce je rozvíjena stále intenzivně – to ukázala podrobná analýza severské spolupráce v 90. letech v hlavní kapitole – a zapojení Pobaltí se jí až na výjimky nedotklo. Pobaltské státy naopak poskytly severským zemím externí příležitost, jak se zapojit do spolupráce v Pobaltí a prostoru Baltského moře.

ANNOTATION

Diploma thesis „Nordic Cooperation. Its Transformation in the Second Half of the 20th Century and Its Current Shape“ deals with the Nordic cooperation among Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden from the second half of the 20th century with the focus on the period from the 1990s till 2008. At the beginning, there is an introduction to the history of cooperation in Scandinavia till the 1990s and a description of two main institutions of the Nordic cooperation: the Nordic Council and the Nordic Council of Ministers. The main chapter analyses the Nordic cooperation from the 1990s, it focuses on areas and intensity of the cooperation and describes concrete programmes, projects, institutions, targets and results of the cooperation. The thesis also deals with the question of the impact of the three Baltic States involvement in the Nordic cooperation in the 1990s. The answer is that the internal

Nordic cooperation has been developing very intensively – it was demonstrated by the analysis of the Nordic cooperation in the 1990s in the main chapter – without any affecting of the Baltic States involvement in the main. On the contrary, the Baltic States involvement has brought the external opportunity for the Nordic countries to integrate into the cooperation in the Baltic Sea region.

KLÍČOVÁ SLOVA

Severská spolupráce, severské státy, Severská rada, Severská rada ministrů, pobaltské státy, seversko-pobaltská spolupráce, NB8, region Baltského moře.

KEYWORDS

Nordic cooperation, Nordic countries, Norden, Nordic Council, Nordic Council of Ministers, Baltic states, Nordic-Baltic cooperation, NB8, Baltic Sea region.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci zpracovala samostatně a za pomoci uvedených pramenů a literatury. Všechny použité prameny a literatura byly citovány.

Souhlasím s tím, aby byla práce zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 19. května 2008.

Iva Viktorová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi poskytli cenné rady a konzultace při vypracovávání diplomové práce, zejména pak vedoucí práce prof. PhDr. Lence Rovné, CSc.

Děkuji také své rodině a svým blízkým za podporu a zázemí, které mi během celého studia poskytovali.

OBSAH

Seznam zkratk	1
1. Úvod	2
1.1. Poznámka k metodologii	4
1.2. Analýza použitých pramenů a sekundární literatury	6
1.3. Poznámka k terminologii: definice pojmů, vymezení oblastí	9
2. Severská spolupráce – pohled do historie	13
2.1. Historické kořeny severské spolupráce do roku 1914	14
2.2. Pokusy o severskou spolupráci v letech 1914 až 1945	16
2.3. Poválečný vývoj severské spolupráce v období 1945 – 1990	19
2.3.1. Severská rada	24
2.3.2. Severská rada ministrů	27
3. Severská spolupráce od 90. let 20. století do současnosti	32
a) kultura, média, sport	33
b) školství, vzdělání, věda, výzkum	41
c) svoboda pohybu, trh práce a pracovní prostředí, doprava	47
d) výstavba a bydlení	51
e) finance, obchod, průmysl, energetika, životní prostředí	51
f) zemědělství, lesnictví, rybářství	55
g) sociální a zdravotní péče, zdraví, práva spotřebitelů, rovnost	57
h) zahraniční, obranná a bezpečnostní politika	62
i) regionální a mezinárodní spolupráce	63
3.1. Zapojení Pobaltí do severské spolupráce v 90. letech 20. století	72
3.1.1. Spolupráce institucí severské a pobaltské spolupráce	78
3.1.2. Historický přehled vztahů severských a pobaltských států do roku 1991	83
3.2. Spokojenost obyvatel se severskou spoluprací	87
4. Závěr	92
5. Summary	97
6. Seznam použitých pramenů a literatury	100
Primární prameny a dokumenty	100
Sekundární literatura	113
7. Seznam příloh	120
Přílohy	121

SEZNAM ZKRATEK

BA (Baltic Assembly)	Pobaltské shromáždění
BCM (Baltic Council of Ministers)	Pobaltská rada ministrů
DKK (dansk krone)	dánská koruna
EFTA (European Free Trade Area)	Evropské sdružení volného obchodu
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
EU (European Union), Unie	Evropská unie
GATT (General Agreement on Tariffs and Trade)	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HDP	hrubý domácí produkt
JAR	Jihoafrická republika
MZV	ministerstvo zahraničních věcí
NATO (North Atlantic Treaty Organization)	Severoatlantická aliance
NB8 (Nordic-Baltic-Eight)	spolupráce severských a pobaltských států
NC (Nordic Council)	Severská rada
NCM (Nordic Council of Ministers)	Severská rada ministrů
Nordek (Nordøk, nordisk økonomisk union)	severská hospodářská unie
NYC (Nordic Youth Council)	Severská rada mládeže
OSN	Organizace spojených národů
Scandek (Skandøk, skandinavisk økonomisk union)	skandinávská hospodářská unie
SNS	Společenství nezávislých států
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UK	Univerzita Karlova
USA (United States of America)	Spojené státy americké

1. ÚVOD

Spolupráce, vzájemná pomoc a podpora jsou od počátku 20. století jedněmi z priorit v politikách severských zemí. Ale i v předcházejících desetiletích a staletích se dají (pomineme-li střety mocenských či nacionálních zájmů mezi dnešními severskými státy navzájem) vysledovat určité náznaky toho, co po druhé světové válce vyústilo v konkrétní projekt – tzv. severskou spolupráci. V počátečních fázích to byl projekt zaměřený na konkrétní země severní Evropy, jehož podoba a intenzita se ale postupem času měnila v souvislosti s různými soudobými událostmi, a tak se začala také pozměňovat náplň, cíle projektu a orientace členských států nejen na spolupráci mezi sebou, ale i s jinými státy a regiony.

Předkládaná diplomová práce se zabývá severskou a seversko-pobaltskou spoluprací, a sice menšinově z historického hlediska, většinově pak z aktuálního pohledu. Historický kontext (a to zejména v případě severské spolupráce) bude nezbytný, neboť jak už bylo naznačeno, úzké vazby ve skandinávském regionu – ať chtěné, nebo nechtěné – se díky geografické blízkosti států vytvářely již od středověku. Ve stručném historickém přehledu je popsán vývoj vztahů a spolupráce zemí severní Evropy do první světové války, po ní pak začíná institucionalizovaná spolupráce, a poté v meziválečném období a během druhé světové války. Největší pozornost je samozřejmě věnována období po druhé světové válce, neboť v té době se začala formovat spolupráce, z níž mnohé funguje dodnes. Tento historický exkurz pak doplní stručný historický rámec spolupráce a kontaktů mezi severskými a pobaltskými státy.

Do přelomu 80. a 90. let se severská spolupráce realizovala pouze v regionu severní Evropy, poté však nastává změna a do projektu jsou s velkou podporou zapojeny i znovu nezávislé pobaltské republiky – Estonsko, Litva a Lotyšsko, které s myšlenkou zapojit se do již existující spolupráce mezi severskými zeměmi souhlasily. Tím došlo k posunu významu celé severské spolupráce, která se přestala zabývat pouze interními skandinávskými záležitostmi a obrátila svoji pozornost i nad Baltské moře. Baltské moře se tak stává jednotícím prvkem, kolem něhož se vytváří nové vztahy na nejrůznějších úrovních a nové instituce.

Hlavní těžiště diplomové práce bude především v pohledu na severskou spolupráci ve druhé polovině 20. století, a to zejména v období od 90. let do nedávné současnosti (tj. do počátku roku 2008, kdy předsednictví v Severské radě přebírá Norsko a předsednictví v Severské radě ministrů Švédsko), a na aspekty a priority, které s ní souvisí. Práce bude

zjišťovat, co představoval termín severská spolupráce ve svých počátcích a co konkrétně zahrnuje dnes – na jaké oblasti spolupráce je zaměřena nejvíce, jaké jsou její priority a konkrétní programy a projekty. Jak se měnila forma, intenzita, hloubka a orientace spolupráce v průběhu druhé poloviny a na konci 20. století – jaké byly příčiny oslabení / zesílení / přeorientování / transformace spolupráce?

Důležitou částí práce bude také současná podoba severské spolupráce rozšířená o zapojení pobaltských republik (tzv. spolupráce 5+3, tj. pět severských plus tři pobaltské státy, od roku 2000 jako NB8, tj. Nordic-Baltic-Eight). Po rozpadu Sovětského svazu získaly pobaltské země nezávislost, což severské státy od počátku podporovaly, a počítaly se zahrnutím Pobaltí do rámce severské spolupráce. V souvislosti s těmito událostmi se práce podívá na transformaci formy a zaměření severské spolupráce a bude se zajímat o to, co přinesly změny v Pobaltí severské spolupráci. Jaké priority si pro spolupráci v pobaltském regionu vytyčila, jaká jsou specifika severské a pobaltské spolupráce? Co si státy zapojené do projektu severské spolupráce v aktualizované podobě mohly navzájem nabídnout? Proč se rozhodla rozšířit svůj záběr a proč se zaměřila právě na tuto oblast? Jak ji to (ne)obohatí, jaké má díky tomu nové cíle a impulsy?

Práce také zkoumá, zda je severská spolupráce s původním těžištěm v severní Evropě dnes stále aktuální, jestli jako taková má stále co rozvíjet a koordinovat. Funguje dnešní severská spolupráce dobře a má vůbec budoucnost, nebo bude postupně vytlačována a nahrazována spoluprací v baltském regionu? Co vlastně způsobilo, že se severská spolupráce tradičně uskutečňovaná ve skandinávském regionu otevřela směrem na východ a přizvala do projektu tři pobaltské republiky?

Smyslem této diplomové práce bude potvrdit či vyvrátit tezi, která byla stanovena pomocí předešlých otázek a jež zní: po analýze stavu a intenzity severské spolupráce v 90. letech 20. století lze říci, že posunutím jejího významu a zájmu ze skandinávského regionu nad Baltské moře a pobaltské republiky získala severská spolupráce nejen novou teritoriální dimenzi, ale i nové impulsy a motivy ke spolupráci, v níž se mohou její členové věnovat tomu, čeho byli vždy propagátory (poskytování inspirace a zkušeností s posilováním demokracie, sociálním systémem, v rovnosti pohlaví, ekologii apod.), co osvědčeně rozvíjeli mezi sebou (spolupráce v nejrůznějších oblastech – při ochraně životního prostředí, v kultuře, vzdělávání, výzkumu, sociálních otázkách atd.) a čemu se již dlouho věnovali (regionální spolupráci, zapojování znevýhodněných regionů do mezinárodního prostředí, mezinárodní pomoci, finanční podpoře aj.). Tato nová orientace států zapojených do severské spolupráce

tedy toto sdružení oživila a do jisté míry také zachránila před ztrátou jejího někdejšího významu, důležitosti a možná i stagnací.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol. Úvodní kapitola obsahuje krátkou analýzu použitých pramenů a literatury, vysvětlení užití metodologie a terminologie, podává stručný úvod do problematiky, vymezuje, čím se práce bude zabývat, a představuje tezi a hypotézy. Dále práce obsahuje tři hlavní kapitoly, které jsou rozčleněny do několika podkapitol, a závěrečnou kapitolu.

Kapitola 2 je zcela věnována severské spolupráci a představuji v ní v několika časových etapách historii a dvě hlavní instituce spolupráce (Severskou radu a Severskou radu ministrů). V kapitole 3 se nalézá těžiště diplomové práce. V ní analyzuji stav a současnou podobu severské spolupráce a oblasti s konkrétními příklady, ve kterých severské státy od 90. let 20. století spolupracují. V této kapitole také dochází k propojení obou sledovaných oblastí, tedy severské a pobaltské spolupráce. Zajímá mě především aktuální podoba tohoto propojení, méně pak institucionální spolupráce (Severské rady s Pobaltským shromážděním a Severské rady ministrů s Pobaltskou radou ministrů) a doplňkově historické vztahy regionů Skandinávie a Pobaltí. Nakonec se v této kapitole nacházejí výsledky průzkumů veřejného mínění mezi občany severských zemí a jejich vnímání severské spolupráce.

Závěrečná čtvrtá kapitola shrnuje dosažené poznatky a odpovědi na otázky položené na začátku a především přináší odpověď na tezi stanovenou v úvodu diplomové práce. Práci doplňuje kapitola s přílohami.

1.1. POZNÁMKA K METODOLOGII

V diplomové práci jsem si stanovila za cíl analyzovat stav, ve kterém se v současné době nachází severská spolupráce, a směr, kterým se ubírá. K tomu byla pro největší část práce použita analytická metoda (systematická analýza) a multidisciplinární syntéza s prvky area studies, které se zabývají „studiem oblastí, tedy celého souboru zemí, u nichž lze předpokládat jisté podobnosti vyplývající z jejich geopolitického, historického, ale stejně tak i sociologického a ekonomického hlediska. (...) Tyto společnosti vykazují i velmi vysoký stupeň kulturní shody.“¹ Pro srovnání stavu severské spolupráce před zapojením Pobaltí a po něm a účinků a sledování změn, které s sebou přineslo, byla použita komparativní metoda.

Na severskou a seversko-pobaltskou spolupráci lze nahlížet z několika rozdílných úhlů pohledů, jež se v mé práci prolínají: oboje analyzuji jak z hlediska chronologického (a to

¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. 2. vydání. Praha: VŠE, 1999, s. 39.

především diachronně, což v této práci představuje historický rámec a nynější podoba severské a seversko-pobaltské spolupráce), tak z hlediska geografického či geopolitického, kdy se věnuji formě spolupráce, která se odehrává buď ve skandinávském regionu, nebo v Pobaltí. Oba dva přístupy se spojí v kapitole 3.1. – Zapojení Pobaltí do severské spolupráce v 90. letech 20. století, v níž bude řeč o současné vzájemné spolupráci mezi oběma dvěma regiony.

Historický rámec severské a seversko-pobaltské spolupráce má popisný charakter, který se soustředí na výčet organizací a událostí, které se uskutečnily nebo se v rámci spolupráce v regionu uskutečnit měly a jež doplňují i vysvětlení, proč se tak stalo, či nestalo, kdo byl aktérem a co to pro spolupráci znamenalo. Již nebylo technicky možné a pro účely této práce, jejíž těžiště je v aktuální podobě severské a seversko-pobaltské spolupráce, ani žádoucí, aby byly ve výčtech uvedeny i detailnější informace o konkrétních počinech jednotlivých organizací tak, jak je tomu v hlavní kapitole této práce. Současná podoba severské a seversko-pobaltské spolupráce je totiž analyzována velmi detailně a se zaměřením na praktické příklady spolupráce, a tak jsou kromě událostí, organizací a zdůvodnění počínů podrobně popsány oblasti spolupráce včetně konkrétních programů a projektů, které zahrnují. V této souvislosti bych také ráda zmínila, že naprostá většina cizích názvů a pojmenování v této práci neměla své české ekvivalenty. Proto byly mnou přeloženy, ale zároveň vždy uvádím jejich oficiální anglický název v závorce.

Jelikož je severská spolupráce projektem zaměřeným na kooperaci převážně v rovině politické či zahraničněpolitické, ekonomické, energetické, kulturní, výzkumné, sociální, ekologické a environmentální, budu se v této práci zabývat bezpečnostními a obrannými aspekty pouze v omezené míře.

Ani Rusko a jeho vliv v Pobaltí, resp. v severní Evropě, od 90. let 20. století nebude hlouběji analyzován, neboť Rusko je externí faktor, který s problematikou souvisí už jen tím, že sousedí se všemi třemi pobaltskými republikami² (a také s Finskem a Norskem) a že se k němu vážou historické a geopolitické souvislosti. Otázka ruského vlivu v Pobaltí by nasměrovala téma této diplomové práce jiným směrem, nehledě na to, že by taková analýza vydala na samostatnou práci. Také tím, jak pobaltské republiky daly hned po znovuzískání nezávislosti jasně najevo, kam bude směřovat jejich zahraničněpolitická orientace – na západ, do Skandinávie, do EU a NATO, neřadím roli Ruska v procesu utváření současné podoby severské a seversko-pobaltské spolupráce mezi hlavní body. Rusko se navíc příliš aktivně

² Estonsko a Lotyšsko sousedí s Ruskou federací jako takovou, Litva sousedí s Kaliningradskou exklávou Ruska.

v otázce možné regionální spolupráce pobaltských států se severskými neprojevovalo³, ačkoli i ono bylo přizváno k účasti v několika programech severské spolupráce a některé projekty pro pobaltské země zahrnují i Rusko. To je však pasivní role Ruska, které bylo severskými státy ke spolupráci přizváno. Na začátku 90. let existovaly důležitější důvody a faktory, přicházející ze severu a západu, které aktivně, pozitivně a ve větší míře ovlivnily spolupráci v regionu.

1.2. ANALÝZA POUŽITÝCH PRAMENŮ A SEKUNDÁRNÍ LITERATURY

Při vypracování diplomové práce jsem čerpala téměř výhradně z cizojazyčných zdrojů zahraničních autorů, neboť existuje jen velmi málo české literatury, která by se danou problematikou alespoň hlouběji a uceleněji zabývala. Světlou výjimkou je publikace Iivi Zájedové *Pobaltská regionální spolupráce*, která mi, ač je její obsah omezen na roky 1991 – 1997, sloužila v začátcích jako hlavní vodítko a inspirace, jak diplomovou práci pojmout a vymezit a jak se „vypořádat“ s nejednotnou terminologií. Kniha přehledným a uceleným způsobem pojednává o historii a současnosti pobaltské, seversko-pobaltské a baltské spolupráce a o cestě pobaltské trojky do EU. Navíc se také věnuje terminologickým otázkám, které se při zpracování podobného tématu mohou objevit. I. Zájedová je i autorkou několika článků na téma pobaltské spolupráce a nového geopolitického uspořádání v baltském prostoru v 90. letech, které byly při zpracovávání tématu také použity.

Z hlavních sekundárních zdrojů české provenience byly dále bakalářské a diplomové práce několika studentů Fakulty sociálních věd UK, které mi pomohly zasadit práci do širšího kontextu, a disertační práce *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu* Jaroslava Knota na Masarykově univerzitě. Z nich bych vyzdvihla zejména diplomovou práci Pavla Lukeše *Severské státy a jejich podpora Estonsku, Lotyšsku a Litvě na jejich cestě do evropských struktur* a zmíněnou dizertaci, které mi byly podnětnými zdroji informací a inspirace při studiu tématu.

Ke konzultaci se také nabízely publikace o historickém vývoji sledované oblasti a jednotlivých států. V českém jazyce vyšla v roce 1983 kniha *Dějiny skandinávských zemí* od Alexandra Sergejeviče Kana, která je však značně poznamenána dobou, v níž vyšla. Přesto i ona, zachoval-li se kritický přístup k uvedeným informacím a způsobu jejich sdělení, poskytla

³ Rusko si pouze na začátku 90. let nepřálo bližší spolupráci pobaltské trojky a poté nesouhlasilo se vstupem všech tří republik do NATO, jelikož se obávalo narušení své bezpečnosti. Jeho protesty ovšem nebyly vyslyšeny – regionální spolupráce Estonska, Litvy a Lotyšska byla zahájena na počátku 90. let a v roce 2004 se všechny tři státy staly členy NATO.

cenné informace o formování severské spolupráce v dějinách zvláště proto, že jiná publikace o historii Skandinávie v češtině nevyšla. Kupodivu ani publikace z edice *Dějiny států* (v mém případě dosud vydaných *Dějin Dánska, Finska, Islandu a Norska*) nakladatelství Lidové noviny neobsahovaly kromě pár vět o skandinavismu v 19. století a založení Severské rady a Severské rady ministrů ve druhé polovině 20. století žádné další zmínky o severské spolupráci.

Žádné takové nedostatky již neobsahuje kniha Davida Artera *Scandinavian Politics Today*, která se systematicky věnuje především nejnovějším dějinám a současné politologii severského regionu. Kapitoly 1 a 11 – 14 v této knize pojednávají kromě jiného i o vývoji severské spolupráce a její aktuální podobě, což jsem velmi ocenila, neboť obsahovaly informace, které korespondují s tématem této práce a díky nim jsem mohla i ověřit správnost informací z Kanových *Dějin skandinávských zemí*. Kniha *A History of Scandinavia. Norway, Sweden, Denmark, Finland and Iceland* od Thomase Kingstona Derryho mi pomohla zejména při studiu historických vztahů v regionu Baltského moře stejně jako publikace Luboše Švece *Dějiny pobaltských zemí* a úvodní kapitoly v knize *The European Union and the Nordic Countries* Lee Milese.

Při studiu tématu a celkového kontextu své práce jsem také prostudovala několik desítek odborných článků, analýz a studií, z nichž jsem většinu získala díky přístupu fakulty do databází odborných časopisů a také svou registrací do časově omezeného bezplatného přístupu do databáze časopisů nakladatelství Sage. Jednalo se nejčastěji o časopisy *Cooperation and Conflict*, *East European Quarterly*, *Geopolitics*, *International Affairs* a *Scandinavian Studies*. Konkrétní výčet těchto materiálů, jejichž autory jsou např. Clive Archer, Anika Bergman, Bertel Heurlin, Pertti Joenniemi, Ole Wæver a další, je uveden v seznamu literatury.

Všechny výše jmenované sekundární zdroje, kromě *Dějin Dánska, Finska, Islandu a Norska*, které obsahovaly mizivé množství informací k tématu, byly využity pro zpracování historických rámců severské a seversko-pobaltské spolupráce. Mnoho podnětů a základních informací jsem načerpala také na přednáškách Fakulty sociálních věd UK *Sociálně politický vývoj Skandinávie, Pobaltí po roce 1991* a *Baltic Regional Co-operation* a na kurzu *Dějiny severských zemí* Filozofické fakulty UK.

Co se týká primární literatury, podle níž jsem analyzovala severskou a seversko-pobaltskou spolupráci v 90. letech 20. století, opírala jsem se výlučně o cizojazyčné prameny. Bylo jich k dispozici velké množství zejména proto, že diplomová práce se zabývá aktuálním

tématem, a tak se většina pramenů k němu nachází na internetových stránkách a v elektronicky dostupných formátech.

Výchozím místem při hledání pramenů pro mě byla oficiální webová stránka severské spolupráce Norden.org. Z ní jsem pravidelně odebírala oficiální newslettery Severské rady a Severské rady ministrů *Nordic News Daily*, *Nordic News Weekly*, *Norden – The Top of Europe* a *Analys Norden* a tamtéž jsem také využila přístupu do archivu těchto newsletterů, kde jsou uloženy zprávy od roku 2000 v případě *Nordic News Daily* a *Nordic News Weekly* a od roku 2004 v případě *Norden – The Top of Europe* a *Analys Norden*. Dále se na této stránce nacházely veškeré smlouvy severské spolupráce včetně zakládající Helsinské smlouvy, programy předsednictví v Severské radě a Severské radě ministrů, rozpočty, dále pak informační listy o jednotlivých oblastech spolupráce, akční plány, výroční zprávy, dlouhodobé strategie, statistické ročenky, zápisy konferencí a schůzí, stanovy, priority, pravidla i obecná fakta o oblastech spolupráce, rozvíjených programech a uskutečňovaných projektech.

Na této stránce se nacházely i dva ze tří průzkumů veřejného mínění, jejichž výsledky relevantní pro tuto práci jsou zveřejněny v kapitole 3.2. této práce – Spokojenost obyvatel se severskou spoluprací. Jedná se o průzkum „Severská spolupráce – Seveřané o severské spolupráci, průzkum veřejného mínění ve Finsku, Dánsku, Islandu, Norsku a Švédsku“ (*Nordic Cooperation. Nordic citizens on Nordic cooperation. An opinion poll in Finland, Denmark, Iceland, Norway, and Sweden*), který v roce 2006 provedla agentura Research International pro Severskou radu, a „Seveřané a klima, průzkum mínění v Norsku, Dánsku, Finsku, Islandu a Švédsku“ (*Nordboerne og klimaet. Meningsmåling i Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige*), který byl proveden v roce 2007 agenturou Research International. Oba průzkumy (včetně třetího z přelomu let 2007 a 2008 uskutečněného obchodně-průmyslovou agenturou EVA (*Näringslivets Delegation EVA*), jehož výsledky byly k dispozici na internetových stránkách agentury, na téma „finská zahraniční politika, EU a NATO“ s názvem „Na čí straně jste?“ (*Whose Side are You on?*)) byly velmi přínosné, neboť jsem téma práce chtěla analyzovat nejen z oficiálního a institucionálního hlediska, ale důležitá pro mě byla i zpětná vazba od občanů, kterou se mi díky těmto průzkumům podařilo získat.

Stránka Norden.org také poskytla historický přehled událostí, které se vztahovaly k severské spolupráci a popis jejích dvou hlavních institucí – Severské rady a Severské rady ministrů včetně mechanismu fungování, složení, struktury, financování, rozhodování apod. Součástí stránek byl i archiv publikací a dokumentů staršího data a odkazy na vlastní internetové stránky organizací, institucí a dalších aktivit, které jsou se severskou, seversko-

pobaltskou a také baltskou spoluprací spojeny. Tyto další oficiální stránky byly druhou velkou oblastí, odkud jsem čerpala primární informace. Na stránkách desítek severských institucí, organizací, programů a projektů byly k dispozici vždy obecné a základní informace a dále pak většinou i akční plány, priority, strategie či jiné programové dokumenty. Tedy přesně to, co jsem k nastudování a zpracování tématu potřebovala. Dá se říci, že takřka všude byl k dispozici takový rozsah, kvalita a množství informací, které mi umožnilo zpracovávat témata na stejné úrovni rovnocenným způsobem, i když někde chyběly informace např. o roce založení určité instituce či nějaký odkaz na to, zda spadá, nebo nespadá pod záštitu Severské rady ministrů.

Poslední skupinou internetových stránek, kde jsem získávala data, byly stránky ústavů mezinárodních vztahů v severských a pobaltských zemích, kde bylo ovšem minimum publikací na téma této práce, a vlád, resp. ministerstev zahraničních věcí pěti severských a tří pobaltských států, kde jsem v počátcích výzkumu hledala základní informace o severské spolupráci a odkazy na samostatná ministerstva severské spolupráce. Moje zjištění, že žádná taková neexistují ani v jednom ze severských států, bylo celkem překvapující. Ministr pro severskou spolupráci vede vždy ještě jiný resort. Míra informovanosti o severské spolupráci se na jednotlivých stránkách lišila. Nejvíce informací obsahoval web Ministerstva zahraničních věcí Finska. Díky mé jazykové vybavenosti mi nezůstaly zapovězeny ani ty prameny, které nebyly v anglickém jazyce, i když takových bylo minimum.

1.3. POZNÁMKA K TERMINOLOGII: DEFINICE POJMŮ, VYMEZENÍ OBLASTÍ

V práci budou velice často použity názvy pěti severských a tří pobaltských států ve zkrácené formě, tj. Dánsko, Estonsko, Finsko, Island, Litva, Lotyšsko, Norsko a Švédsko. Jejich oficiální nezkrácené názvy zní Dánské království, Estonská republika, Finská republika, Islandská republika, Litevská republika, Lotyšská republika, Norské království a Švédské království⁴, ale ty nebudou používány. Podobně budou používány zkrácené názvy i ostatních států, které se v práci vyskytnou.

Vzhledem k existenci značné nejednotnosti v terminologii a více úhlů pohledu v chápání pojmů (jinak níže uvedené termíny definují historici, geografové nebo lingvisté⁵,

⁴ Podle *Encyklopedie států a území světa – Evropa* dostupné z <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/encyklop.asp?ContinentID=1>, 12.5.2008.

⁵ Např. název *Skandinávie* geograficky často zahrnuje různé oblasti. Přísně geograficky je to jen Skandinávský poloostrov, tj. Norsko, Švédsko a severozápadní Finsko, někdy ovšem též i Dánsko (bez Faerských ostrovů a Grónska); z geopolitického hlediska bývá Skandinávie vnímána i jako pouze jeden celek tvořený Dánskem (vč.

jinak jsou chápány např. v české, anglosaské, severogermánské, pobaltské či ugrofinské jazykově-kulturní oblasti⁶), jež budu ve své diplomové práci často používat, předkládám nyní pro jasnou orientaci v této práci svůj výklad (tabulka č. 1 a 2), v jehož a ne jiném smyslu budu s daným termínem v diplomové práci operovat.⁷

Tabulka č. 1

Termín	Definice pro tuto diplomovou práci
● severský / nordický	týkající se Dánska, Finska, Islandu, Norska a Švédska ⁸
● skandinávský	týkající se Dánska, Finska, Islandu, Norska a Švédska
● severoevropský	týkající se Dánska, Finska, Islandu, Norska a Švédska
● Skandinávie	Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko
● severní Evropa	Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko
● severské / nordické / skandinávské / severoevropské země, státy na severu Evropy	Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko
● Seveřané	obyvatelé severských zemí

Jak je z této tabulky patrné, dovolila jsem si v případě adjektiva skandinávský a pojmenování Skandinávie použít stejný přístup jako např. David Arter ve své knize

Faerských ostrovů a Grónska), Finskem, Islandem, Norskem a Švédskem. Termín *skandinávský* použitý lingvisty úzce označuje obvykle jen dánštinu, norštinu a švédštinu, šířeji též i faerštinu a islandštinu, finštinu výjimečně.

⁶ Např. český termín *pobaltský* nemá svůj ekvivalent v angličtině, angličtina užívá obecnější výraz *Baltic* (*baltický*). *Pobaltské státy* pak překládá jako *Baltic States* a *baltské státy* jako *Baltic Sea States*. V baltických jazycích, litevštině a lotyštině, existuje výraz *Baltijos* resp. *Baltijas* ve významu *pobaltský* a *baltų* resp. *baltu* ve významu *baltický*. Ugrofinská estonština používá pouze jeden tvar *balti*. *Pobaltí* řekne *Baltimaad* nebo *Balti riigid*, ovšem *baltské státy Läänemeraad*, neboť *Balti meri* se pro pojmenování Baltského moře používá jen velmi zřídka, častější je *Läänemeri*).

⁷ Podobným tématem – terminologickou nejednotností pro oblast severní Evropy a Pobaltí – se zabývá také Michael Stanovský v Severských listech: STANOVSKÝ, Michael. Skandinávie, severský, baltický, Scandinavia, Nordic, Baltic. *Severské listy* [online]. 1998. Dostupné z <http://www.severskelisty.cz/jazyk/jazy0002.htm>, 11.11.2007.

⁸ Co se týká Dánska, Finska, Norska a jejich autonomních či geograficky vzdálených území (tj. v případě Dánska Faerské ostrovy a Grónsko, v případě Finska Ålandské ostrovy a v případě Norska zejména Špicberky), budu vždy specifikovat, o jakém geografickém či politickém útvaru je řeč. Tzn. pojem *Dánsko*, *Finsko* a *Norsko* v této podobě bude označovat státy v jejich současných hranicích, a to včetně autonomních či vzdálených území. Pokud budu mít na mysli pouze pevninské Dánsko geograficky vymezené Jutským poloostrovem a přilehlými ostrovy, tuto skutečnost uvedu. Budu-li naopak pojednávat jen o Faerských ostrovech nebo Grónsku, taktéž upozorním na to, že se tyto poznatky nevztahují na kontinentální Dánsko apod. Tentýž postup použiji ve vztahu Finska a Ålandských ostrovů či Norska a (především) souostroví Špicberky.

*Scandinavian Politics Today*⁹ nebo jako Thomas Kingston Derry ve svém díle *A History of Scandinavia*¹⁰ anebo jako autoři publikace *Moderní skandinávské literatury*¹¹, kteří pod pojem Skandinávie také zahrnují všechny severské státy. V diplomové práci bude vždy řeč o všech státech zapojených do severské spolupráce najednou, a proto pro ně, jako skupinu, budu používat jakýkoli z výše uvedených termínů. Bude-li nutné zmínit konkrétní zemi či jen některé země z této skupiny, vždy je uvedu jmenovitě.

Tabulka č. 2

Termín ¹²	Definice pro tuto diplomovou práci
● baltský	týkající se regionu Baltského moře, států kolem Baltského moře
● baltské státy	státy kolem Baltského moře, státy s přístupem k Baltskému moři
● baltský region, region Baltského moře	region kolem Baltského moře, státy kolem Baltského moře
● pobaltský	týkající se Estonska, Litvy a Lotyšska
● baltický	nebude používáno
● Pobaltí; pobaltské státy; pobaltská trojka	Estonsko, Litva a Lotyšsko

A dále:

- spolupráce: společná činnost, jednání, práce či postup lidí nebo celků (firem, společností, vlád, států apod.) ve snaze koordinovaně dosáhnout společně stanovených cílů v nejrůznějších sférách.

⁹ ARTER, David. *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press, 1999, 366 s. Tato kniha se zabývá historickými i současnými geopolitickými reáliemi všech pěti severských států, přičemž v titulu nese označení „Scandinavian“.

¹⁰ DERRY, Thomas Kingston. *A History of Scandinavia. Norway, Sweden, Denmark, Finland and Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1979, 447 s. Jak je z názvu knihy patrné, věnuje se historii Skandinávie, kam řadí Norsko, Švédsko, Dánsko, Finsko a Island.

¹¹ Autoři svoji volbu terminologie vysvětlují takto: „Zastáváme názor, že existuje řada dobrých důvodů, proč zmíněných pět států (Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko – pozn. I.V.) pokládat za svébytný region mající řadu společných kulturních rysů. Naše hledisko kombinuje důvody historické, jazykové, geografické a geopolitické. Domníváme se, že příliš striktní uplatnění jediného kritéria není ku prospěchu věci. Termínem Skandinávie (...) v naší knize označujeme území všech pěti států (včetně autonomních oblastí Grónsko a Faerské ostrovy). K této oblasti odkazují i výrazy „severský“ a „skandinávský“, které v textu používáme synonymicky.“ In HUMPÁL, Martin – KADEČKOVÁ, Helena – PARENTE-ČAPKOVÁ, Viola. *Moderní skandinávské literatury*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, s. 10.

¹² Více o terminologických problémech při vymezení pobaltského regionu a termínů baltský / pobaltský viz ZÁJEDOVÁ, Iivi. *Pobaltská regionální spolupráce*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, s. 26 – 32.

- definice pro tuto diplomovou práci: shora nebo zdola řízená kooperace především v rovině politické či zahraničněpolitické, ekonomické, kulturní, sociální, ekologické a environmentální.
- severská spolupráce¹³
 - definice pro tuto diplomovou práci: před rokem 1952 (založení Severské rady) různé aktivity minimálně dvou severských zemí vedoucí ke společnému cíli a po roce 1952 společně vyvíjená a koordinovaná činnost pěti severských států a institucí jimi zřízenými (zaštitěná nejen, ale především Severskou radou a Severskou radou ministrů) zejména na poli politickém, hospodářském, energetickém, kulturním, sociálním, výzkumném, ekologickém a environmentálním uvnitř svého vlastního prostoru a v pozdější době i navenek, těžící z tradiční historické, kulturní, geografické a politické blízkosti a provázanosti všech zapojených států.
- pobaltská spolupráce¹⁴
 - definice pro tuto diplomovou práci: relativně mladá, historicky nezakořeněná a stále ještě nepříliš dobře fungující spolupráce tří pobaltských zemí a institucí jimi vytvořenými, snaha o kooperaci v politické, hospodářské, kulturní, sociální, obranné a vojenské oblasti.
- seversko-pobaltská spolupráce, severská spolupráce v aktualizované podobě, severská spolupráce v rozšířené podobě, zapojení Pobaltí do severské spolupráce, spolupráce 5+3 / NB8
 - definice pro tuto diplomovou práci: bilaterální až multilaterální spolupráce pěti severských států se třemi pobaltskými (dle vzorce 5+3, resp. NB8) od 90. let 20. století v projektech a oblastech vytyčených severskou spoluprací, též vzájemná kooperace mezi institucemi severské a pobaltské spolupráce.
- spolupráce zemí kolem Baltského moře, spolupráce v regionu Baltského moře, baltská spolupráce
 - definice pro tuto diplomovou práci: multilaterální víceúrovňová spolupráce zemí nebo jejich částí přiléhajících k Baltskému moři, rozšířená o nebaltské země (Norsko, Island), s vlastními institucemi a organizacemi.

¹³ Anglicky *Nordic Co-operation*, dánsky *nordisk samarbejde*, finsky *pohjoismainen yhteistyö*, islandsky *samstarf Norðurlanda*, norský *nordisk samarbeid*, švédsky *nordiskt samarbete*.

¹⁴ Anglicky *Baltic Co-operation*, lotyšsky *Baltijas valstu sadarbība*, litevsky *Baltijos valstybių bendradarbiavimas*, estonsky *Balti riikide koostöö*.

2. SEVERSKÁ SPOLUPRÁCE – POHLED DO HISTORIE

Severská spolupráce oslavila v roce 2002 padesát let svého institucionálního fungování, které bylo v roce 1952 odstartováno založením Severské rady. Přesto můžeme vysledovat, že se úzké vazby ve skandinávském regionu (někdy chtěné, někdy nechtěné) vytvářely již od středověku – jednak díky geografickému sousedství států a pak v souvislosti s vývojem různých historických událostí, na základě výsledků válek a mírových jednání nebo změn hranic. Myšlenka spolupráce severských zemí se objevovala a zase mizela podle toho, jak se měnila geopolitická situace v regionu i jeho blízkém okolí v průběhu několika staletí až do první světové války. Po ní se objevuje opravdové odhodlání a nutnost začít ve Skandinávii koordinovaně spolupracovat a toto úsilí je po několika neúspěšných nebo jen krátkodobých projektech korunováno v 50. letech založením již zmíněné Severské rady a poté v roce 1971 založením Severské rady ministrů.

Severské země kromě geografické polohy a historie sdílejí také společné politické a kulturní tradice (důkazem toho mohou být např. vlajky všech pěti skandinávských států, který mají stejný motiv tzv. skandinávského kříže, jen jiné barevné provedení, viz příloha č. 1) a přibližně stejný sociální vývoj. Státy také podobným způsobem pohlízejí na otázku svobody, lidských práv a demokratických principů ve společnosti, spojuje je i jejich protestantská víra a kromě finštiny, grónštiny a sámštiny¹⁵ i velmi podobný jazyk¹⁶. Také stupeň jejich hospodářské vyspělosti a ekonomické prosperity je na téměř stejné úrovni a ve všech pěti zemích byl po druhé světové válce zaveden stát blahobytu. Často také shodně jednají při řešení domácích i mezinárodních záležitostí, obdobně skepticky přistupují např. k evropské integraci. Silným prvkem je i pocit regionální příslušnosti k severskému regionu, společná severská identita a regionální solidarita.

¹⁵ Sámština je relativně nově, v poslední době častější a politicky korektnější označení laponštiny. Její mluvčí se nazývají Sámové, dříve Laponci, a Laponsko území Sámů. V této diplomové práci budou užívány jen termíny Sámové, sámština nebo území Sámů.

¹⁶ Dánština, faerština, islandština, norština a švédština patří do germánské větve indoevropské jazykové rodiny a v rámci ní do severogermánské jazykové skupiny. Naopak finština a sámština nejsou indoevropského původu, řadí se do ugrofinské větve uralské jazykové rodiny. Finština v jejím rámci pak do baltofinské skupiny, sámština (resp. sámské jazyky) tvoří svoji samostatnou skupinu. Grónština také není indoevropský jazyk, patří do eskymácko-aleutské jazykové rodiny a spadá mezi eskymácká nářečí. Podle KLÉGR, Aleš – ZIMA, Petr a kol. *Světlem jazyků*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1989, 522 s.

Nicméně i Finové jsou v kontaktu se severogermánskými jazyky – švédština je ve Finsku díky 6% švédské menšině, žijící hlavně na Ålandských ostrovech, druhým úředním jazykem.

2.1. HISTORICKÉ KOŘENY SEVERSKÉ SPOLUPRÁCE DO ROKU 1914

Úzké vztahy a vazby, které se mezi severskými zeměmi vytvářely během zhruba šesti nebo sedmi staletí až do první světové války, byly spíše výsledkem mocenských strategií a geopolitických výměn než promyšleným plánem na zajištění obecného dobra a míru pro všechny skandinávské země. Přeskočíme-li slavné vikinské období (cca mezi léty 793 – 1066), v němž ve Skandinávii docházelo k četným kontaktům, jak s úmysly spolupráce např. při dobývání nebo obraně území, tak ve snaze podrobit si další oblasti na severu Evropy, dostaneme se do doby, kdy se ve Skandinávii začínají tvořit království v podobě politických unií (v nichž mají dominantní postavení tehdejší imperiální státy, tj. Dánsko a Švédsko), skládající se vždy z několika dnešních severských států najednou. Nejznámější z nich byla tzv. Kalmarská unie¹⁷ v letech 1397 – 1521, v níž se do personální unie spojilo Dánsko, Norsko (s Faerskými ostrovy, Grónskem a Islandem) a Švédsko (s Ålandskými ostrovy a Finskem). Další unie v různých obměnách vydržely až do začátku 20. století, resp. do jeho poloviny (v roce 1905 byla rozpuštěna unie Švédska s Norskem, roku 1944 získal Island nezávislost na Dánsku)¹⁸. Podrobný popis, jak se složení unií měnilo, a jejich schematický přehled se nalézá v příloze č. 2.

Dalším výrazným pojátkem severských států, resp. jejich měst, byl obchodní spolek hanza. Původně to byl svazek německých měst, která provozovala obchod především v Baltském moři, poté se spolek rozrostl i o další přístavy v Severním moři. Města spolupracovala zhruba během 13. – 17. století, ze severských přístavů byl zapojen např. norský Bergen, švédský Stockholm a Kalmar, finské Turku nebo islandský Hafnarfjörður. Hanza se rozpadla kvůli rozporům uvnitř svazu, protože každé město jednalo spíše ve svůj prospěch než pro dobro celého spolku.

V dalších stoletích se objevují hnutí a směry, které již cílevědomě usilují o hospodářskou a politickou spolupráci severských zemí a jejich jazykové, kulturní a sociální propojení. Vytváří se to, co má již mnoho společného s pozdější severskou spoluprací. V 18. století je to nejprve nordismus, převážně literárně-kulturní směr, který chtěl z bývalých protivníků v severní Evropě vytvořit spojence, aby se mohli lépe a společně bránit proti vnějším nebezpečím. Na to na přelomu 18. a 19. století navazuje sociálně-kulturní hnutí skandinavismus, které chtělo sblížit tehdejší dvě skandinávské říše – Dánsko-Norsko a

¹⁷ Unie, jejíž vznik podnítila norská královna a dánská a švédská regentka Markéta I., byla pojmenována podle jihošvédského města Kalmar, kde byla podepsána zakládající smlouva.

¹⁸ Naopak Finsko bylo v letech 1809 – 1917 od aktivit svých severských sousedů odtrženo, neboť bylo jako Velkoknížectví finské součástí Ruska.

Švédsko. Pro vzájemné intenzivní vztahy byli zejména literáti (v roce 1796 vznikla Skandinávská literární společnost – *Scandinavian Literary Society*), kteří chtěli navázat na jazykové, kulturní a politické dědictví severských zemí a vytvořit jednu monarchii. Panovníci byli pochopitelně proti, neboť se jim nelíbil fakt, že by po sjednocení států přišli o své koruny. Rok 1814, kdy Dánsko ztratilo Norsko ve prospěch Švédska, stejně učinil na nějaký čas přítrž myšlenkám na vytvoření jediné monarchie. Nutno dodat, že právě do roku 1814, kdy proběhl poslední ozbrojený konflikt mezi severskými státy¹⁹, nebyly vyvíjeny jen mírumilovné a kooperační aktivity, ale severské státy spolu také válčily o dominanci v regionu nebo proto, že se několikrát ocitly ve znepřátelených aliancích²⁰.

Kulturní a nově i politický skandinavismus se o slovo přihlásil znovu v polovině 19. století. Již v roce 1828 byla mezi švédským Malmö a dánskou Kodaní zavedena kyvadlová lodní doprava, umělci a studenti pořádali společné výstavy, debatní kroužky a vzájemná setkání (první se uskutečnilo v roce 1838 vzájemnou návštěvou studentů z univerzit v dánské Kodaní a švédském Lundu, v roce 1840 a 1843 se pak ve švédské Uppsale setkali studenti z Dánska, Norska a Švédska). K vylepšené ideji panskandinavismu se začali klonit i panovníci, neboť si uvědomili, že by si společnými silami mohli lépe pomáhat proti silnému Prusku a Rusku. V té době to bylo totiž velmi aktuální: v letech 1848 – 1851 proběhla první šlesvicko-holštýnská válka, v níž proti Prusku bojovalo na straně Dánska i Švédsko s Norskem. Druhá šlesvicko-holštýnská válka v roce 1864 však už přinesla zklamání a ochlazení vztahů, neboť poraženému Dánsku Švédsko s Norskem na pomoc znovu nepřišlo.

Víra v možnou spolupráci na severu však nebyla úplně zničena. Začalo se uvažovat o vytvoření severské celní unie, která nakonec nebyla vytvořena pro nesouhlas Dánska, ačkoli Švédsko a Norsko již započaly přípravy na unii. Uvažovalo se rovněž o sjednocení měr a vah či vzájemném uznávání univerzitních diplomů. Konkrétním počinem byl Všeseverský ekonomický kongres (*Pan-Nordic Economic Congress*) v roce 1862 a založení Severské poštovní unie (*Nordic Post Union*). V roce 1873 se uskutečnil další společný projekt: skandinávská měnová unie (*Scandinavian Currency Union / Nordic Monetary Union*) mezi

¹⁹ V krátkém období v roce 1814, během něhož Norsko na základě Kielské mírové smlouvy, která Švédsku slíbila území Norska za pomoc v boji proti Napoleonovi, přecházelo z unie s Dánskem v novou unii se Švédskem, vyhlásilo Norsko ústavu, nezávislost a jmenovalo dánského prince norským panovníkem navzdory nesouhlasu velmocí. Švédsko podniklo krátkou vojenskou invazi do Norska (válka jako taková vyhlášena nebyla), načež se oba státy domluvily a Norsko poté přijalo švédského panovníka a akceptovalo vstup do personální unie se Švédskem, která trvala do roku 1905.

²⁰ Např. v roce 1471 bitva u Brunkebergu, v období 1558 – 1583 livonské války, Kalmarská válka v letech 1611 – 1613, Torstensonova válka v letech 1643 – 1645, dánsko-švédská válka v letech 1657 – 1658, skánská válka v letech 1674 – 1679, konflikt na začátku severní války (1700 – 1721) nebo střet v roce 1808 během napoleonských válek. Vše mezi Švédskem a Dánskem.

Dánskem a Švédskem, Norsko se do ní zapojilo v roce 1875, Finsko členem nebylo. Princip unie spočíval ve vyrovnaných hmotnostech mincí všech tří států na stejné hodnotě vůči zlatu. Platidlem byla „skandinávská koruna“, kterou se platilo i na Faerských ostrovech, v Grónsku a na Islandu, které byly součástí dánského království. V praxi to ale vypadalo tak, že si každý stát ponechal své mince, které ale byly přijímány na celém území měnové unie. Unie se rozpadla v roce 1914, kdy Švédsko přestalo dodržovat pevný směnný kurz.

Na přelomu 19. a 20. století se začala uskutečňovat i různá setkání na nižších úrovních: v roce 1872 proběhla schůze právníků, kteří se snažili dohodnout harmonizaci zákonů²¹ a spolupracovat při vymezení hranic. Vzniklo také společné hnutí pracujících (v roce 1886 se uskutečnil první Skandinávský kongres pracujících – *Scandinavian Congress of Working Class*), došlo na různá setkání filologů, učitelů a zaměstnavatelů a začaly být vydávány společné časopisy (např. od roku 1878 Severský časopis – *Nordisk Tidskrift*). Na konci 90. let 19. století už byla myšlenka severské jednoty široce akceptována. Pak přišel rok 1905, kdy se rozpadla švédsko-norská unie, což částečně utlumilo i skandinavistické aktivity, ale přesto byl již v roce 1907 vytvořen neformální soukromý orgán, Severská meziparlamentní unie (*Nordic / Scandinavian Interparliamentary Union*), který se skládal ze členů všech severských parlamentů.²²

2.2. POKUSY O SEVERSKOU SPOLUPRÁCI V LETECH 1914 AŽ 1945

Během první světové války stály severské země při sobě a všechny vyhlásily neutralitu. Snahy o spolupráci během války dokládaly i pravidelné schůzky králů a setkání ministrů.

Po první světové válce se v severní Evropě opět objevila myšlenka nordismu, tentokrát politického. Jednalo se o švédskou iniciativu, která chtěla vytvořením společného severského prostoru pomoci Dánsku a Švédsku vyrovnat se s nedávnou ztrátou velkých částí jejich území (v případě Švédska to bylo odtržení Norska v roce 1905, v dánském případě se jednalo o vyhlášení islandské suverenity v roce 1918 a vznik personální unie). V roce 1919 tedy byla založena Severská asociace Norden (*Norden Association*), respektive národní Severské

²¹ Legislativa skandinávských zemí si je často mnohem více podobná než zákony jednotlivých států USA. In VON BONSDORFF, Göran. Regional Cooperation of the Nordic Countries. *Cooperation and Conflict*. 1965, č. 1, s. 33.

²² Informace v této kapitole byly čerpány z několika zdrojů: ARTER, D. *Scandinavian Politics Today*, DERRY, T. K. *A History of Scandinavia, History of Nordic Co-operation* dostupné z http://norden.org/web/1-1-fakta/uk/1-1-4-nordens_hist.asp?lang=, 10.2.2008, KAN, Alexandr Sergejevič. *Dějiny skandinávských zemí*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1983, 450 s., KNOT, Jaroslav. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu*. Disertační práce, Brno: PF MUNI, 2004, 193 s. a *Norden i det 20. århundre* dostupné z <http://norden.no/tidslinje.html>, 11.2.2008.

asociace v Dánsku, Norsku a Švédsku, k nimž se v roce 1922 připojil Island a roku 1924 Finsko, v roce 1951 Faerské ostrovy, v roce 1979 Ålandské ostrovy a roku 1991 Grónsko.

Jedná se o nejstarší severskou organizaci, která začala oficiálně i neoficiálně propagovat severskou spolupráci v co nejvíce oblastech. Tyto asociace fungují dodnes, jsou od roku 1965 sdruženy ve Federaci Severských asociací (*Federation of the Norden Associations*) a mají zhruba 70 000 členů, k nimž se v roce 1989 připojilo i Estonsko²³. Severské asociace jsou nepolitická sdružení, která se zabývají především jazykem, kulturou, vzděláním, pracovními příležitostmi, životním prostředím, severskou společností a propagací Severu. V mnoha projektech spolupracují se Severskou radou a Severskou radou ministrů a mají také své mládežnické verze.²⁴

Ve 20. letech také vznikaly různé spolky sportovců (v roce 1924 byla založena tradice nepravidelného Severského mistrovství ve fotbale – *Nordic Football Championship*, které se do roku 2001, kdy se uskutečnil poslední turnaj, konalo čtrnáctkrát), právníků, podnikatelů či pacifistů, které sdružovaly členy ze všech skandinávských zemí, a prohlubovaly se kulturní styky mezi skandinávskými zeměmi.

Ve 30. letech spolupracovaly severské země hlavně na půdě Společnosti národů (kromě Islandu, ten členem nebyl) a od roku 1932 do roku 1940 se každý rok scházeli jejich ministři zahraničí. Během světové hospodářské krize se poprvé objevily návrhy na vytvoření severské celní unie. Součástí plánů byla i tzv. konvence z Osla z roku 1930, která kromě hospodářského sbližování obsahovala i závazek nezvyšovat cla ve vzájemném obchodě bez předchozího upozornění a jež dala vzniknout tzv. skupině Oslo. Jejími členy bylo Dánsko, Norsko, Švédsko, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, Finsko se připojilo v roce 1933. Od roku 1934 se Finsko a nově také Island účastnily diplomatických jednání s Dánskem, Norskem a Švédskem v rámci skupiny.

V roce 1936, kdy se začala zhoršovat mezinárodní situace a sankce Společnosti národů proti italské agresi v Etiopii se ukázaly jako nedostatečné²⁵, Dánsko, Norsko a Švédsko se přestaly podílet na zajišťování kolektivní bezpečnosti (aniž by ale ze Společnosti národů

²³ Estonsko se i pomocí členství v této Asociaci snaží proklamovat svoji severskou identitu (viz také kapitola 3.1.), což hlásá i uvítací formule na stránkách estonské Severské asociace: „Sdružujeme lidi, kteří se zajímají o severské záležitosti a myslí si, že Estonsko patří mezi severské státy.“ („We unite people who are interested in Nordics and believe that Estonia belongs to Nordics.“) In <http://www.norden.ee/norden/english/index.html>, 14.2.2008.

²⁴ Podle oficiálních stránek <http://www.fnf.se>, <http://www.norden.ax>, <http://www.foreningen-norden.dk>, <http://www.norden.fo>, <http://www.pohjola-norden.fi>, <http://www.norden.is>, <http://www.norden.no>, <http://www.norden.se>.

²⁵ V roce 1935 napadla fašistická Itálie Etiopii. Společnost národů odsoudila italskou agresi a vyhlásila proti Itálii sankce, které se však netýkaly dodávek strategických surovin, zejména nafty, a tak se Itálii nepodařilo přinutit k zastavení agrese.

vystoupily), jak bylo řečeno i v prohlášení neutrálních států z první světové války z roku 1936 a v Kodaňské deklaraci pěti severských států z roku 1938. Ze švédské iniciativy ještě vzešel v roce 1936 návrh na zformování severského vojensko-ekonomického bloku neutrálních států pod patronátem Společnosti národů. Iniciativa ovšem nezískala velkou podporu, protože Dánsko a Norsko by souhlasily s vytvořením takového spojení jen v případě, že by se členem stala i Velká Británie. Británie však členství nepřislíbila. Na konci 30. let usilovalo Švédsko ještě alespoň o švédsko-finský vojenský pakt za účelem opevnit Ålandské ostrovy, který ale nebyl realizován kvůli protestům SSSR a následné sovětské okupaci Finska. Na začátku druhé světové války pak všechny severské země vyhlásily, stejně jako v roce 1914, neutralitu, která ovšem nebyla respektována²⁶.

Těsně před vypuknutím druhé světové války, v roce 1938, se ještě objevil dánský návrh na sestavení stálého severského parlamentního orgánu, kde by se scházeli předsedové vlád, ministři zahraničních věcí a vybraní poslanci, kteří by diskutovali celoseverské problémy a kontinuálně by rozvíjeli severskou spolupráci. Dánsko, Finsko, Island a Švédsko s návrhem souhlasily, proti se však postavilo Norsko, kterému se nelíbil charakter instituce, v níž by se setkávali členové vlád i parlamentů. Kvůli norskému nesouhlasu se návrh neuskutečnil. O několik let později byla na podobných principech úspěšně založena Severská rada (roku 1952).

Přátelské vztahy mezi severskými státy byly mezi první a druhou světovou válkou narušeny dvěma územně-správními spory, které ovšem nijak nebránily dále rozvíjet spolupráci mezi skandinávskými zeměmi. Prvním sporem byl švédsko-finský konflikt o budoucnost Ålandských ostrovů, obývaných Švédy, ale po první světové válce patřících Finsku, který musela pomoci vyřešit Společnost národů. Podle jejího rozhodnutí z roku 1921 byly ostrovy ponechány Finsku, ale švédskému obyvatelstvu byla zaručena jazyková a kulturní autonomie.²⁷

²⁶ Hitlerovské Německo okupovalo Norsko a Dánsko (Island a Faerské ostrovy byly se souhlasem dánské vlády za účelem udržení míru okupovány Velkou Británií, Grónsko se orientovalo na USA a své styky s Dánskem načas přerušilo) od 9. dubna 1940 do roku 1945, Švédsko zůstávalo naoko neutrální (udržovalo kontakty s oběma válčícími táboři) a Finsko během druhé světové války bojovalo jak proti Německu, tak proti SSSR.

²⁷ Ostrovy byly od 13. století pod švédskou nadvládou až do roku 1809, kdy je Švédsko muselo spolu s Finskem předat do správy Rusku. Po ruské říjnové revoluci v roce 1917 vyjádřilo švédské obyvatelstvo na ostrovech přání opětovně se připojit ke Švédsku, Ålandy však zůstaly po vyhlášení nezávislosti Finska na Rusku (6. prosince 1917) finské. Roku 1919 požádala na mírové konferenci v Paříži delegace z Ålandských ostrovů o projednání problému Åland. O rok později přijal finský parlament ålandskou samosprávu, avšak Ålandané se stále chtěli připojit ke Švédsku. Otázka Ålandských ostrovů byla tedy postoupena Společnosti národů. Problém Åland byl Společností národů urovnán v roce 1921 a Finsku byla udělena svrchovanost nad Ålandskými ostrovy (jejich finský název zní Ahvenanmaa). Následovala mezinárodní dohoda o demilitarizaci a neutralitě ostrovů. Podle STANOVSKÝ, Michael. Ålandské ostrovy – historické milníky. *Severské listy* [online]. 2000. Dostupné z <http://www.severskelisty.cz/krasny/kras0011.htm>, 23.1.2008.

Druhým „sousedským“ konfliktem byl dánsko-norský spor o Grónsko²⁸. Norové na konci první světové války odmítli uznat dánskou suverenitu nad celým Grónskem, neboť norští rybáři a lovci tuleňů měli zájem o východní část Grónska, kterou Dánsko nevyužívalo. V roce 1924 uzavřená smlouva přiznávala Dánům i Norům stejná práva na osidlování, obchod, rybolov a vědecký výzkum, otázka suverenity ostrova však zůstávala otevřená. V roce 1931 vyhlásila norská expedice suverenitu nad částí východogrónského pobřeží, kterou brzy poté odsouhlasila i norská vláda. Spor se na žádost obou zemí přenesl před Mezinárodní soudní dvůr v Haagu²⁹, který roku 1933 rozhodl, že Dánsku náleží celé území Grónska.³⁰

2.3. POVÁLEČNÝ VÝVOJ SEVERSKÉ SPOLUPRÁCE V OBDOBÍ 1945 – 1990

Na počátku studené války se všechny skandinávské státy staly členy OSN³¹ a opět se začaly zabývat otázkou národní bezpečnosti a ochranou své neutrality. V Dánsku a Švédsku se objevila myšlenka na vytvoření skandinávské obranné aliance (*Scandinavian Defence Union*), která začala být v roce 1948 rozvíjena na švédský popud. Švédsko chtělo během trojstranných rozhovorů s Dánskem a Norskem prosadit návrh severské bezpečnostní spolupráce, která by směřovala k vytvoření obranného spojení, opírajícího se o švédskou armádu, aniž by se zúčastněné země musely připojit ke vznikajícím mocenským blokům studené války³². Návrh však ztroskotal, neboť se rozcházely švédské a norské představy o vztahu budoucího paktu k velmocím. Švédsko trvalo na neutrálním charakteru, zatímco Norsko se bálo přílišné izolace a prosazovalo příklon aliance k západním velmocím. Dánsko se poté se Švédskem pokusilo vyjednat alespoň bilaterální smlouvu, to ale Švédsko odmítlo. Na počátku roku 1949 bylo jasné, že vzájemné dohody nebude dosaženo. V dubnu 1949 pak Norsko a Dánsko (a také Island) našly své bezpečnostní záruky v členství v NATO.

²⁸ Grónsko spadalo pod norskou nadvládu od 60. let 13. století do roku 1814, formálně i v unii Dánsko-Norsko. V roce 1814 ztratilo Dánsko jen Norsko a Grónsko se stalo součástí Dánska.

²⁹ Takovýto postup odpovídal dohodě skandinávských zemí řešit vzájemné právní spory před rozhodčím soudem. Podle KAN, A. S. *Dějiny skandinávských zemí*, s. 260.

³⁰ Informace v této kapitole kromě již citovaných byly čerpány z několika zdrojů: ARTER, D. *Scandinavian Politics Today*, DERRY, T. K. *A History of Scandinavia, History of Nordic Co-operation*, KAN, A. S. *Dějiny skandinávských zemí*, KNOT, J. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu, Norden i det 20. århundre* a PADELFOURD, Norman J. *Regional Cooperation in Scandinavia. International Organization*. 1957, roč. 11, č. 4, s. 597 – 614.

³¹ V roce 1945 se při založení OSN stalo členy Dánsko a Norsko, o rok později Island a Švédsko. Finsko přistoupilo v roce 1955.

³² Severské státy se během studené války snažily stát na pomezí mezi západním a východním blokem a zachovávat tzv. severskou rovnováhu (*Nordic Balance*). Např. i jejich ekonomické systémy byly jakousi třetí cestou mezi kapitalismem na západě a socialismem na východě.

Ihned po druhé světové válce, v roce 1946, vznikly sloučením dánských, norských a švédských státních aerolinek společné skandinávské – SAS (*Scandinavian Airlines System*), které létají dodnes. V roce 1946 se také sešlo Severské studentské sdružení (*Nordic Student Meeting*), z něhož poté vzešlo Severské sdružení ředitelů (NOM, *Nordic Presidential Meeting*).

V roce 1948, v souvislosti s poválečnou obnovou Evropy po druhé světové válce, s níž pomáhaly Spojené státy americké prostřednictvím Marshallova plánu, byl vládou Dánska, Islandu, Norska a Švédska (Finsko se kvůli nesouhlasu SSSR neúčastnilo³³) ustaven Společný skandinávský výbor pro hospodářskou spolupráci (*Joint Scandinavian Committee for Economic Cooperation*), který měl dohlížet na realizaci Marshallova plánu ve Skandinávii. K další ekonomické spolupráci došlo na konci 40. let, i když jen v rovině neformálních konzultací. Vlády Dánska, Norska, Švédska a Velké Británie se dohodly na konzultování ekonomických otázek a usnadnění platebních transakcí mezi sebou vytvořením společného anglo-skandinávského fóra UniScan.

Největším úspěchem v celé historii spolupracování severských států je ale jednoznačně založení Severské rady v roce 1952. První návrhy se objevily již v roce 1946, kdy dánští, norští a švédští ministři spravedlnosti vyjádřili přání, aby vznikl výbor, který by předkládal návrhy na budoucí spolupráci skandinávských zemí v legislativní oblasti. K realizaci došlo v roce 1952, kdy výbor dostal název Severská rada. První zasedání se konalo v roce 1953. Parlamenty skandinávských zemí (kromě Finska – to se připojilo až v roce 1956) tak mohly začít ve větší míře spolupracovat v otázce legislativy. Ale nezůstalo jen u toho a spolupráce se úspěšně rozvinula do mnoha dalších oblastí, zejména v rámci tzv. nízké politiky³⁴, které zaštiťuje Severská rada a Severská rada ministrů (ta byla založena v roce 1971). Pouze otázky bezpečnosti a zahraniční politiky nebyly vzhledem k rozdílným zahraničněpolitickým koncepcím jednotlivých zemí do rámce nově vzniklé severské spolupráce zahrnuty.

Základním záměrem institucionalizované severské spolupráce od počátku byla a je tzv. severská synergie (*Nordic synergy*), což znamená společnými silami realizovat projekty a spravovat programy, které by jednotlivé skandinávské země samostatně uskutečnit nemohly

³³ Kvůli sovětskému vlivu muselo Finsko odmítnout účast v Marshallově plánu a dále zejména kvůli své geopolitické poloze a komplikovanému poválečnému vztahu se SSSR, založeném na Smlouvě o přátelství a vzájemné pomoci z roku 1948, přistupovalo k mnoha skandinávským, evropským či mezinárodním organizacím až několik let po jejich založení (např. do Severské rady o čtyři roky později, k EFTA se přidružilo o rok později (tzv. FINEFTA) a jejím plným členem se stalo až 16 let po založení, do OSN vstoupilo s desetiletým zpožděním).

³⁴ Pod pojem nízká politika spadají nižší ekonomické, sociální a kulturní záležitosti. Naproti tomu jako vysoká politika jsou označovány politické, právní, hospodářské a bezpečnostní otázky.

nebo nechtěly. Dílčí limitované příspěvky jednotlivých zemí jsou organizovány severskými institucemi tak, že ve výsledku jedna doplňuje druhou a prospěch z toho mají všechny zapojené strany. Prostřednictvím uskutečňovaných projektů a programů usilují skandinávské země společně o zkvalitňování životních, pracovních, dopravních i obchodních podmínek na Severu, o jednotné vystupování v mezinárodním prostředí, o zachování severských hodnot a principů a o péči o severské jazyky, historii, tradice a kulturu, a to především na základě několika následujících smluv.

Již v roce 1954 byla podepsána smlouva o vytvoření severské pasové unie, k níž se Island přidal v roce 1955 a Faerské ostrovy roku 1966 (a jež byla o několik desetiletí později nahrazena Schengenským prostorem, jen Grónsko a norská území Jan Mayen, Špicberky, Bouvetův ostrov a Země královny Maud se do něj nezačlenily). Občané skandinávských států tedy mohou již od 50. let 20. století cestovat v rámci Skandinávie, aniž by potřebovali pasy. Od roku 1954 také mezi všemi severskými zeměmi kromě Islandu, jenž se přidal až v roce 1982, funguje společný pracovní trh, který Seveřanům umožňuje hledat si bez omezení práci v celém regionu a poté se usadit a pracovat v jakékoli severské zemi bez pracovního povolení a povolení k pobytu. Od roku 1955 uznávají všechny státy konvenci o sociální bezpečnosti, jež zaručuje stejné sociální zabezpečení a stejná sociální práva ve všech severských zemích. Seveřané tak využívají sociálních výhod severské země, v níž žijí, bez ohledu na jejich státní příslušnost.

V roce 1962 byla podepsána Helsinská smlouva, která zhodnotila dosavadní vývoj severské spolupráce, dodatečně ustanovila Severskou radu (založenou 1952) a stanovila nové priority – „další spolupráci mezi severskými zeměmi v legislativní, kulturní, sociální a hospodářské oblasti, stejně tak v dopravě, komunikacích a ochraně životního prostředí“³⁵.

V roce 1971 byla podepsána dohoda o severské kulturní spolupráci, v roce 1972 dohoda o spolupráci v oblasti dopravy a komunikací (v roce 1973 se vlády Dánska a Švédska dohodly na společné výstavbě mostu přes Øresundský průliv mezi dánskou Kodaní a švédským Malmö; tato dohoda byla o něco později zrušena, ale v 90. letech ji nahradila jiná, která již vedla k zahájení stavby) a v roce 1976 konvence o ochraně životního prostředí. Roku 1973 byl založen Severský průmyslový fond (*Nordic Industrial Fund*), který podporuje a financuje výzkum, vývoj a vzdělání v průmyslových odvětvích v severských zemích, o rok později Nordtest – orgán pro zkoušení a kontrolu materiálu. Obě instituce se v roce 2004

³⁵ „... further cooperation between the Nordic countries in the legal, cultural, social and economic fields as well as in those of transport and communications, and environmental protection.“ In *Treaty of Cooperation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden (the Helsinki Treaty)* dostupné z http://norden.org/avtal/helsingfors/uk/helsinki_agreement.pdf, 10.1.2008.

spojily a přijaly název Severské inovační centrum (*Nordic Innovation Centre*). V roce 1976 byla založena Severská investiční banka (*Nordic Investment Bank*), která dodnes poskytuje půjčky na projekty zaměřující se na zvyšování konkurenceschopnosti a ochranu životního prostředí. V roce 1987 byla přijata severská jazyková konvence, díky níž je zaručeno, že občané severských zemí mohou ve svém rodném severském jazyce komunikovat písemně i ústně na úřadech a v důležitých institucích v jiné severské zemi, aniž by potřebovali tlumočníka. Roku 1989 doplnila severská konvence o pracovním prostředí smlouvu o severském pracovním trhu z roku 1954. V roce 1992 byl otevřen společný severský vzdělávací trh, který garantuje studentům v severských zemích rovný přístup na střední školy a školy vyššího vzdělávání a vzájemné uznávání vysokoškolských kreditů a diplomů. V letech 1992 a 1994 byly vydány dvě aktualizované konvence o sociální bezpečnosti a sociální pomoci.

Soudržnost a provázanost severských zemí byla a je patrná i na půdě mezinárodních organizací. V roce 1960 se sešlo Dánsko, Norsko a Švédsko v Evropském sdružení volného obchodu (EFTA), k němuž se v roce 1961 přičlenilo a v roce 1986 přistoupilo také Finsko a roku 1970 i Island. Členství severoevropských států v EFTA mělo příznivý dopad na obchodní výměnu mezi nimi. „V letech 1960 – 1970 vzrostl (...) interskandinávský obchod dokonce o 200%.“³⁶ V roce 1966 reprezentoval všechny skandinávské země jeden společný vyjednavatel v tzv. Kennedyho kole (1964 – 1967) v rámci GATT. Severské země vykazují podobné postoje a názory i na půdě OSN, kde často koordinovaně hlasují jako jeden blok a shodně se staví k problematice poskytování pomoci rozvojovým zemím, stejně přistupují k otázce humanitárních aktivit a poskytování azylů. V roce 1964 vytvořily severské země vlastní stálé ozbrojené síly pro mírové operace v rámci OSN (NORDSAMFN), společně také např. financovaly projekty v afrických zemích na výstavbu zemědělských, průmyslových a vodohospodářských zařízení.

V roce 1973 se Dánsko stalo členem Evropských společenství, kde vydrželo bez svých skandinávských sousedů do roku 1995, kdy do Evropské unie přistoupilo Finsko a Švédsko. Všechny tři členské severské státy se vyznačují větší mírou euroskepticismu a jejich přítomnost v EU Unii inspirovala k vytvoření své tzv. Severní dimenze (více viz kapitola 3.I). Přístup do EU mají prostřednictvím Evropského hospodářského prostoru i Norsko a Island, které jsou členy EFTA dodnes.

³⁶ KAN, A. S. *Dějiny skandinávských zemí*, s. 363.

Naproti tomu byly některé iniciativy neúspěšné: v roce 1959 ztroskotala dvanáctiletá jednání o severské celní unii zejména kvůli norským obavám: spolu s Dánskem se totiž cítilo ohroženo konkurencí švédského průmyslového zboží a společně se Švédskem mělo zase strach z přílivu levných dánských zemědělských výrobků na svůj trh. Kromě toho ve stejné době vznikající EFTA přilákala značnou pozornost severských zemí, které jí posléze daly přednost před nedojednanou vlastní celní unií. Ani později se nepodařilo zahájit ekonomickou spolupráci severských zemí: v roce 1970 totiž těsně před svým dokončením zkrachovala dvouletá jednání o severské ekonomické unii, Nordeku, iniciovaná Dánskem (jen Island se rozhovorů neúčastnil) poté, co Finsko vyjádřilo své obavy z dánských úmyslů stát se mostem mezi Nordekem a EHS a využitím Nordeku jako přechodné etapy na cestě do EHS³⁷. Finové se báli přílišných vazeb na EHS, a tím také možných dopadů ve vztahu se SSSR. Ihned poté se objevil nový dánský návrh na vytvoření Scandeku, což mělo být stejné sdružení jako Nordek, ale bez finské účasti. I tato jednání však skončila neúspěšně a dokázala, že ekonomická spolupráce mezi severskými zeměmi nebude kvůli rozdílným představám a různým očekáváním jednotlivých států reálná.³⁸

Po druhé světové válce se v severském regionu objevilo i několik menších konfliktů mezi severskými státy: na začátku 80. let spor mezi Norskem a Dánskem o mořské úlovky z území mezi dánským Grónskem a norským ostrovem Jan Mayen, který byl vyřešen diplomaticky. V roce 1983 vydalo Dánsko a Švédsko útočná prohlášení ohledně sporného ostrova Hesselø, ale nakonec se také dospělo k diplomatickému řešení. V roce 1994 se nepohodl Island s Norskem ohledně rybaření v Barentsově moři a kolem souostroví Špicberky, kdy obě země tvrdily, že mezinárodní právo je na jejich straně. Tento konflikt byl o něco vážnější, došlo i na varovné výstřely proti rybářským lodím, nicméně stále se jednalo o diplomaticky vyřešitelný spor.³⁹

³⁷ Dánsko (a také Norsko, Velká Británie a Irsko) v roce 1967 již podruhé projevilo podáním přihlášky svůj zájem o vstup do EHS. I napodruhé však byla jeho žádost odmítnuta vetem francouzského prezidenta Charlesa de Gaulla, namířeného proti přijetí Velké Británie. Všechny tři státy kromě Norska, jehož občané vstup odmítli v referendu, nakonec do ES vstoupily v roce 1973.

³⁸ Informace v této kapitole kromě již citovaných byly čerpány z několika zdrojů: ANDRÉN, Nils. Nordic Integration and Cooperation – Illusion and Reality. *Cooperation and Conflict*. 1984, roč. 19, s. 251 – 262, ARTER, D. *Scandinavian Politics Today*, DERRY, T. K. *A History of Scandinavia, History of Nordic Co-operation*, KNOT, J. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu*, LANGE, Halvard. *Scandinavian Co-Operation in International Affairs. International Affairs*. Royal Institute of International Affairs, 1954, č. 3, s. 285 – 293, MILES, Lee. *The European Union and the Nordic countries*. London: Routledge, 1996, s. 3 – 30, *Norden i det 20. århundre* a PADELFOURD, N. J. *Regional Cooperation in Scandinavia*.

³⁹ Podle ARCHER, Clive. The Nordic Area as a 'Zone of Peace'. *Journal of Peace Research*. 1996, roč. 33, č. 4, s. 451 – 467.

2.3.1. SEVERSKÁ RADA

Severská rada⁴⁰, stěžejní instituce pro spolupráci severoevropských zemí, vznikla v roce 1952 na základě dánské iniciativy jako regionální severská odpověď na formování ekonomické integrace v západní Evropě a vznik Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951 a také jako instituce, která měla zastřešit aktivity severských zemí v rámci jejich severské spolupráce.

Severská rada představuje orgán meziparlamentní spolupráce a je také zároveň společným fórem parlamentů a vlád členských zemí. Její základní funkce je konzultativní a poradní – vydává doporučení a stanoviska adresovaná Severské radě ministrů nebo národním parlamentům. Má 87 členů, kteří jsou členy pěti národních parlamentů (dánského, finského, islandského, norského a švédského) a tří parlamentů autonomních území (Ålandských ostrovů, Faerských ostrovů a Grónska⁴¹)⁴², jež je do Severské rady volí na základě nominace politickou stranou. Kromě toho každé zákonodárné shromáždění volí odpovídající počet náhradníků. Volba členů a náhradníků probíhá každoročně a platí do následujících voleb. V Severské radě zasedají i členové vlád, včetně premiérů, ale bez hlasovacího práva. Složení národních delegací Severské rady odráží rozložení sil v národních parlamentech, přičemž každá země má přidělený v Severské radě určitý počet křesel (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3 Složení Severské rady v roce 2008 podle národních delegací

Stát / Autonomní území	Národní shromáždění	Počet zástupců
Dánsko	Folketing	16
Faerské ostrovy	Lagting	2

⁴⁰ Anglicky *Nordic Council*, dánsky *Nordisk Råd*, finsky *Pohjoismaiden neuvosto*, islandsky *Norðurlandaráð*, norský *Nordisk Råd*, švédsky *Nordiska rådet*.

Existuje také instituce, která se nazývá Západoseverská rada (*West Nordic Council*), a ač by se to podle názvu a funkce nabízelo, tento orgán meziparlamentní spolupráce, která sdružuje po šesti zástupcích z Faerských ostrovů, Grónska a Islandu, nespadá pod Severskou radu. Je to samostatná instituce, založená roku 1985 jako Západoseverská parlamentní rada pro spolupráci (*West Nordic Parliamentary Council of Cooperation*). O spolupráci se západoseverským regionem viz kapitola 3.I.

⁴¹ Faerské a Ålandské ostrovy získaly samostatné zastoupení v roce 1970, Grónsko až v roce 1984.

V roce 2004 vyjádřila vládní koalice Faerských ostrovů přání, aby se statut ostrovů v NC změnil na plný a nezávislý, jako mají suverénní členské státy. Přineslo by to mj. možnost pořádat na Faerských ostrovech zasedání Severské rady, mít na starosti roční předsednictví NC, ale také povinnost samostatně přispívat do rozpočtu Severské rady. Podle <http://www.tinganes.fo/Default.aspx?ID=200>, 17.2.2008 a *Ønsker møde om medlemskab for Færøerne* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5485&lang=6>, 17.2.2008.

⁴² Sámské obyvatelstvo žijící v severských zemích není v NC explicitně zastoupeno, má statut pozorovatele.

Bývalý člen norské delegace v Severské radě Raymond Robertsen v roce 2005 prohlásil, že by v NC rád viděl tři místa pro zástupce Sámu. Podle *Saami – permanent position on Nordic Council?* dostupné z <http://www.nmr.dk/webb/news/news.asp?lang=6&id=5377>, 17.2.2008.

Mezi členy Severské rady by někteří zastánci teorie, že Estonsko je severská země, viděli i Estonsko. Estonsko o členství projevilo zájem, ale nebylo vyslyšeno.

Grónsko	Landsting	2
Finsko	Eduskunta	18
Ålandské ostrovy	Lagting	2
Island	Althing	7
Norsko	Storting	20
Švédsko	Riksdag	20
CELKEM SEVERSKÁ RADA		87

Členové Severské rady můžou nezávisle na příslušnosti k národní delegaci vytvořit seskupení podle své politické orientace. V současné době jsou v NC zformovány čtyři politické skupiny (Skupina socialistické levice a Zelených – 8 členů, Sociální demokraté – 26 členů, Centristé – 25 členů, Konzervativci – 21 členů, 7 zástupců není v žádné politické skupině). Kromě těchto čtyř politických skupin se na činnosti Severské rady podílí ještě pět speciálních výborů (výbor pro kulturu a vzdělávání, výbor pro občanská práva a práva spotřebitele, výbor pro životního prostředí a přírodní zdroje, hospodářský výbor, výbor pro sociální politiku) a dva specifické (kontrolní a volební výbor)⁴³. Severská rada každoročně udílí Ceny Severské rady za literaturu, hudbu, film a přírodu & životní prostředí⁴⁴.

Severská rada se schází nejméně dvakrát ročně – hlavní zasedání se konají od roku 1996 na podzim, tematická na jaře a další podle potřeby během roku. V čele NC stojí prezidium, které se skládá z předsedy a dvanácti členů NC. Předsedou NC je zvolen vedoucí národní parlamentní delegace předsedající země (pro rok 2008 je to Erkki Tuomioja z Finska). Předsedající země má na starosti roční předsednictví⁴⁵, které mezi členskými zeměmi od roku 1966 rotuje. „Hostitelské země jsou určeny v pořadí: Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko a Island.“⁴⁶

Hlavní sídlo NC je v dánské Kodani, kde také sídlí generální tajemník NC, v parlamentech členských zemí se pak nacházejí sekretariáty národních delegací NC. Také

⁴³ V roce 1995 došlo k reformě struktury NC a to tak, že dosavadní systém výborů byl nahrazen trojpilířovou strukturou, která odrážela geografické zaměření aktivit NC: severský pilíř pro severskou spolupráci, evropský pilíř pro spolupráci s EU, EHP a Evropou a pilíř přilehlých oblastí pro regionální spolupráci. Tato nová struktura se osvědčila jen v tom, že spolupráce s danými geografickými oblastmi byla systematizována. Bohužel nová struktura narušila koordinaci aktivit s výbory NCM, a tak se v roce 2002 NC vrátila k původní struktuře s výbory. Podle *New Nordic Agenda – Follow-up to the Report from the Panel of Wise Men* dostupné z <http://www.norden.org>, 1.5.2008.

⁴⁴ V roce 2007 se prezidium NC dohodlo, že zatím nebudou vyhlašovány Ceny Severské rady v žádných nových oblastech. Dříve se objevily návrhy na udílení Ceny za energetiku, jídlo a inovace. In *No more Nordic prizes* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=6893&lang=6>, 8.5.2008.

⁴⁵ Programy předsednictví NC z let 2003 – 2008 jsou dostupné na <http://norden.org/nr/program/uk/index.asp>, 2.2.2008.

⁴⁶ KNOT, J. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu*, s. 137.

v hlavních městech tří autonomních území sídlí sekretariáty NC. Rozpočet Severské rady je sestaven z příspěvků národních parlamentů, jejichž výše je stanovena proporčně na základě jejich hrubého domácího produktu, a jeho výše je cca 30 milionů DKK⁴⁷.

Je zajímavé, že stanovy a pravidla fungování Severské rady byly přijaty až deset let po jejím založení – v roce 1962 přijetím tzv. Helsinské smlouvy⁴⁸. Ve smlouvě si zainteresované státy slibují usilovat o zachování a další rozvoj spolupráce mezi svými národy v legislativní, kulturní, sociální a hospodářské oblasti stejně tak jako v záležitostech týkajících se dopravy a ochrany životního prostředí. Text byl v následujících letech doplněn o několik dodatků – v roce 1971 bylo znění smlouvy revidováno a obohaceno o články vztahující se k činnosti nově vzniklé instituce, Severské radě ministrů.

Severská rada několikrát posloužila jako model pro vznik podobných meziparlamentních institucí. Kupříkladu Britsko-irská meziparlamentní unie (*British-Irish Inter-Parliamentary Union*, vznik v roce 1990), Britsko-irská rada (*British-Irish Council*, ustavená roku 1998) nebo Pobaltské shromáždění (*Baltic Assembly*, založeno v roce 1991), o němž bude řeč později, se při vzniku inspirovaly složením, funkcí a principy fungování Severské rady.

Severská rada má také svoji mládežnickou verzi – Severskou radu mládeže (NYC, *Nordic Youth Council*). V ní jsou sdruženi mladí politicky aktivní Seveřané, kteří jsou členy mládežnických organizací severských politických stran, jež jsou zastoupeny v Severské radě, a jejich celoseverských zastřešujících sdruženích. Sekretariát NYC se nachází ve finských Helsinkách. NYC je financována především Severskou radou. První setkání mládeže se uskutečnilo v roce 1971 ve Stockholmu. Od konce 90. let se NYC snaží navázat užší kontakty se svými protějšky v pobaltských státech a rozvíjet s nimi hlubší spolupráci.

Oficiálním logem severské spolupráce je v modrém poli stylizovaná labuť s osmi křídly (viz obrázek č. 1), které představují pět severských zemí a jejich tři autonomní území. Labuť je vždy doplněna nápisem „Norden“ v severogermánských jazycích nebo „Pohjola“ ve finštině. Používání a znázorňování loga se řídí poměrně přísnými pravidly. Logo navrhl finský umělec Kyösti Varis a jako oficiální symbol severské spolupráce se používá od roku 1985.

⁴⁷ Podle *The Nordic Community* dostupné z http://www.norden.org/faktab/uk/nr_generel.pdf, 15.2.2008. Dánská koruna měla na jaře 2008 vůči české koruně kurz zhruba 3,4.

⁴⁸ Plné znění smlouvy je k dispozici na http://www.norden.org/avtal/helsingfors/uk/helsinki_agreement.pdf, 15.2.2008.

Obrázek č. 1 Logo severské spolupráce

Zdroj: http://www.norden.org/designmanual/images/nord_logo_rgb_300.jpg, 15.2.2008.

2.3.2. SEVERSKÁ RADA MINISTRŮ

Severská rada ministrů⁴⁹ je instituce, která zaštiťuje mezivládní spolupráci severských zemí a jejich autonomních území, již představují setkání ministrů pro severskou spolupráci a rezortních ministrů (kromě ministrů zahraničí a obrany, kteří nejsou součástí formálního rámce NCM, jak bylo stanoveno již při založení, nicméně i tito se neformálně setkávají). Každý členský stát a autonomní území má svého ministra pro severskou spolupráci, který má ale ve vládě na starosti ještě jiný resort (viz tabulka č. 4). Severská rada ministrů působí ve shodných oblastech jako Severská rada.

Tabulka č. 4 Ministři pro severskou spolupráci v roce 2008

Stát / Autonomní území	Ministr/-yně pro severskou spolupráci	Jeho / její druhý resort
Dánsko	Bertel Haarder	školství
Faerské ostrovy	Jógvan á Lakjuni	kultura
Grónsko	Aleqa Hammond	zahraniční věci
Finsko	Jan Vapaavuori	bydlení
Ålandské ostrovy	Runar Karlsson	spoje
Island	Össur Skarphéðinsson	průmysl
Norsko	Heidi Grande Røys	státní správa a reforma
Švédsko	Cristina Husmark Pehrsson	sociální zabezpečení

Severská rada ministrů byla založena roku 1971, její stanovy a pravidla fungování jsou zaneseny v Helsinské smlouvě. Sekretariát NCM sídlí v Kodani (do roku 1986 v norském Oslu)⁵⁰, kde na její činnost dohlíží generální tajemník. V souvislosti s geopolitickými změnami ve východní Evropě a se zvýšeným zájmem severských zemí o oblast východního

⁴⁹ Anglicky Nordic Council of Ministers, dánsky Nordisk Ministerråd, finsky Pohjoismaiden ministerineuvosto, islandsky Norræna ráðherranefndin, norský Nordisk Ministerråd, švédsky Nordiska ministerrådet.

⁵⁰ Severská rada ministrů má po celém severském regionu svá další pracoviště: centra Zaměřeno na Sever (NIF, *Norden in Focus*) ve všech pěti hlavních městech severských států, přičemž ve Finsku a na Islandu jsou sloučeny s tamními severskými kulturními domy, k nimž patří i kulturní domy na Ålandských a Faerských ostrovech a v Grónsku, a dále pak informační kanceláře ve středofinské Jyväskylä a Vase, severoislandském Akureyri, severonorské Altě, jihonorském Arendalu, středošvédské Umeå a jihošvédském Göteborgu.

pobřeží Baltského moře na počátku 90. let 20. století (viz kapitola 3.I a 3.1.) byly roce 1991 v hlavních městech tří znovunезávislých pobaltských států – v estonském Tallinnu (a později i v Tartu a Narvě), litevském Vilniusu a lotyšské Rize – a v roce 1995 také v ruském Sankt Petěrburgu a roku 2006 Kaliningradu zřízeny kanceláře Severské rady ministrů. Menší informační místa NCM byla poté také zřízena v ruském Archangelsku, Murmansku a Petrozavodsku. Navíc od roku 1997 funguje informační kancelář v německém Flensburgu. Mapa všech sídel NCM se nachází v příloze č. 3.

Ačkoliv název instituce odkazuje na jednu radu, ve skutečnosti jich NCM zahrnuje několik (rada pro pracovní trh a pracovní prostředí, rada pro obchod, energie a regionální záležitosti, rada pro rybářství, zemědělství, lesnictví a potraviny, rada pro rovnost pohlaví, rada pro ekonomické otázky, rada pro severskou kulturní spolupráci, rada pro legislativní záležitosti, rada pro otázky životního prostředí, rada pro zdravotní a sociální záležitosti, rada pro vzdělání a výzkum), které se dále skládají z různých výborů, podvýborů a pracovních skupin. Konkrétní složení NCM je proměnlivé a odpovídá povaze projednávaných otázek. Podle aktuální potřeby se také Severská rada ministrů schází – bývá to několikrát za rok. Při jednáních se rozhoduje na základě jednomyslnosti a vydaná rozhodnutí jsou závazná. Podklady pro jednání rad připravuje vždy několik výborů.

V čele Severské rady ministrů stojí po dobu jednoho roku vždy jedna z pěti severských zemí (v roce 2008 je to Švédsko), přičemž „předsednictví v Severské radě ministrů je dáno následovně, pokud není stanoveno jinak: Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko, Island“⁵¹, a také platí pravidlo, že jedna země nemůže být v čele NC a NCM zároveň během téhož roku. Každá členská země před převzetím předsednictví Severské rady ministrů vypracuje program předsednictví a stanoví priority, na něž se chce během svého ročního působení v čele NCM zaměřit⁵².

Rozpočet Severské rady ministrů je financován proporčně z příspěvků vlád členských států dle jejich hrubého domácího produktu (viz tabulka č. 5), což obvykle činí cca 850 milionů DKK⁵³.

⁵¹ KNÖT, J. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu*, s. XLIII.

⁵² Program švédského předsednictví pro rok 2008 se nazývá *Concentrating Our Strengths* a zaměřuje se na čtyři C: konkurenceschopnost (*competitiveness*), ovzduší (*climate*), tvořivost (*creativity*) a součinnost (*co-ordination*). Program je dostupný na <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2007741.pdf>, 17.2.2008. Domovská stránka švédského předsednictví je <http://www.norden2008.se>. Programy předsednictví NCM z let 2001 – 2008 jsou dostupné na http://norden.org/web/2-2-ord_p/uk/index.asp?lang=6, 2.2.2008.

⁵³ In *The Nordic Community*.

Tabulka č. 5 Podíl, jakým severské země přispěly v roce 2008 do rozpočtu Severské rady ministrů.

Dánsko	22,7%
Finsko	17,9%
Island	1,3%
Norsko	26,6%
Švédsko	31,5%
CELKEM V ROCE 2008	893 600 000 DKK

Zdroj: Nordiska ministerrådet – Planer och budget 2008 dostupné z <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2007747.pdf>, 9.5.2008.

Celkové výdaje na severskou spolupráci, přepočítáno na každého občana členských zemí, činí cca 33 DKK na osobu⁵⁴. Severská rada ministrů zastřešuje a částečně nebo úplně financuje přes tři desítky institucí⁵⁵ a kolem 1200 projektů a programů, které se zabývají specifickými oblastmi severské spolupráce. Největší institucí z nich je Severská investiční banka. O dalších bude řeč v následující části.

Severská spolupráce představuje zdárně fungující stroj, který se na první pohled opírá o shodu a kompromis bez větších problémů. Ne vždy je tomu tak, občas se objeví i jedinci s radikálními názory na budoucnost severské spolupráce a severských institucí. Např. v roce 2004 žádali při diskusi ve finském parlamentu finští poslanci NC Tarja Cronberg a Martin Saarikangas zrušení Severské rady. Sekretariát NC by se podle nich měl zabývat důležitějšími věcmi, navíc severská byrokracie je příliš těžkopádná, a tak by měla být nejlépe založena nová organizace pro parlamentní spolupráci.⁵⁶ V roce 2005 zase upozornil švédský sociálně demokratický člen NC Lars Wegedal, že „silná skupina ve Straně umírněných a liberálů chce zrušit Severskou radu.“⁵⁷ Uklidněním situace byl příslib, že se švédský parlament bude zabývat případnou reformou severské spolupráce.

V roce 2006 byla dokonce švédskou Severskou asociací uspořádána konference „Bitva o Severskou radu“ (*The Battle of the Nordic Council*), která vznikla na základě několika nespokojených hlasů s dosavadní formou spolupráce a flexibilitou Severské rady. Tomas Högström ze švédské Konzervativní strany požadoval zrušení Severské rady v současné

⁵⁴ In *Cooperation for Strength* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2005769.pdf>, 9.2.2008.

Rozpočty na roky 1999 – 2008 s detailním vyúčtováním a přehledem, kolik peněz je do jaké oblasti spolupráce investováno, jsou dostupné na <http://norden.org/web/3-3-budget/uk/3-5-6-arkiv.asp?lang=6>, 9.5.2008.

⁵⁵ Aktuální seznam je dostupný na <http://www.norden.org/web/2-9-inst/uk/index.asp?lang=6>, 16.2.2008.

⁵⁶ Podle *Abolish the Nordic Council!* dostupné z <http://www.norden.org/topofeurope/ShowIssue.asp?lang=en-gb&issue=23#story271>, 30.4.2008.

⁵⁷ „Strong forces in the Moderate and the Liberals parties want to abolish the Nordic Council.“ In *Keep the Nordic Council!* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5551&lang=6>, 8.5.2008.

podobě: „Jestliže se má severská spolupráce rozvíjet, musíme změnit styl, jakým společně pracujeme, a organizaci práce. Nechci zrušit spolupráci. Chci jen změnit způsob, jakým spolupracujeme, a rozvíjet spolupráci dál. (...) Musíme akceptovat, že svět se mění a severská spolupráce se musí měnit s ním.“⁵⁸ Na obranu současné podoby NC se postavilo několik jejích členů, Gabriel Romanus ze Strany středu s Sinikka Bohlin ze sociální demokracie. „Čím více se rozvíjí evropská integrace a globalizace, tím více potřebujeme Severskou radu,“ řekla Sinnika Bohlin.⁵⁹

V roce 2007 přišel finský akademik Sampsa Saralehto s poměrně revolučním návrhem, že „NC a NCM by měly být zrušeny a nahrazeny institucí nebo think tankem, který by se zabýval severskými i jinými záležitostmi. Aby tato instituce byla dostatečně mezinárodní, pracovním jazykem by byla angličtina. (...) Severská spolupráce dosáhla bodu zlomu. Současná forma je byrokratická a zpětná vazba od poslanců není dostatečně povzbudivá. V takovéto situaci musí být přijata radikální rozhodnutí. Severská spolupráce je zastaralá ve své současné podobě. (...) Členství Norska, Dánska a Islandu v NATO je separovalo od Finska a Švédska. Norsko není v EU a jediné Finsko přijalo euro. Severská spolupráce je ve skutečnosti spíše jako koláž.“⁶⁰

O pár měsíců později vyzval na zasedání NC dánský sociálně demokratický poslanec a vedoucí dánské delegace v NC Ole Stavad k „opatrování severského partnerství“. Stavad, stejně jako dánská profesorka Thorsten Borring Olesen ve svém článku „Severský region minus jedna“ (*The Nordic Region minus 1*), vyjádřil znepokojení nad zintenzivněním trilaterální spolupráce Finska, Norska a Švédska v otázce dalekého severu, která vypadá tak exkluzivně, že „by mohla znamenat vyškrtnutí Dánska a Islandu ze severské spolupráce.“ Byl

⁵⁸ „If Nordic co-operation is to develop, we need to change the way we work together and the way we organise the work. I don't want to do away with co-operation. I want to change the nature of it and develop it further. (...) We have to accept that the world has changed and that Nordic co-operation has to change with it.“ In *Battle of the Nordic Council not lost* dostupné z <http://www.norden.org/topofeurope/ShowIssue.asp?lang=en-gb&issue=55#story738>, 2.5.2008.

⁵⁹ „The more the processes of EU enlargement and globalisation progress, the more there is a need for the Nordic Council.“ In *Battle of the Nordic Council not lost* dostupné z <http://www.norden.org/topofeurope/ShowIssue.asp?lang=en-gb&issue=55#story738>, 2.5.2008.

⁶⁰ „The Nordic Council and Council of Ministers ought to be abolished and replaced with an institute or think tank studying Nordic issues as well as other subjects. In order to make the institute sufficiently international, the working language should be English. (...) Nordic co-operation has reached a turning point. The current model is bureaucratic, and feedback from the parliamentarians involved is not particularly encouraging. In a situation like this, radical decisions need to be taken. Nordic co-operation is obsolete in its current form. (...) Norway, Denmark and Iceland's NATO membership has separated them from Finland and Sweden. Norway is not in the EU, and only Finland has adopted the euro. Nordic co-operation is in fact more like a collage.“ In *Abolish Nordic Council and Council of Ministers* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=6991&lang=6>, 9.5.2008.

nicméně ujištěn norským ministrem zahraničních věcí Jonasem Gahr Størem, že pokud se bude chtít Dánsko a Island zapojit také, může.⁶¹

⁶¹ „Take good care of the Nordic partnership!“ (...) He (Ole Stavad, pozn. I.V.) expressed concern about a new trilateral co-operation about the „High North“ between Norway, Sweden and Finland which sounds so exclusive to him that it would mean Denmark and Iceland being „written out of Nordic co-operation.“ „I was however reassured by the speech by the Norwegian Minister of Foreign Affairs, Jonas Gahr Støre, in which he clearly stated that Denmark and Iceland will be involved when the two countries wish.“ In *Take good care of the Nordic partnership!* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7374&lang=6>, 8.5.2008 a podle *The Nordic Region minus 1?* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7270>, 8.5.2008.

3. SEVERSKÁ SPOLUPRÁCE OD 90. LET 20. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI

Od 90. let 20. století pokračuje spolupráce mezi severskými zeměmi započatá v předchozích desetiletích. Na úrovni vysoké politiky se nadále schází Severská rada i Severská rada ministrů. Aktivity v rámci nízké politiky (kultura, vzdělávání, výzkum, doprava, sociální zabezpečení, životní prostředí, pracovní trh, průmysl apod.), založené na smlouvách uzavřených mezi lety 1954 a 1994, se neustále prohlubují a přizpůsobují tak, aby byly schopné reagovat na požadavky a výzvy jak severského regionu, tak moderní doby. K nim se přidávají nové oblasti spolupráce jako např. podpora a ochrana severských tradic, historie, kultury a jazyka v globalizovaném světě, nástup elektronických médií, sociokulturní integrace menšin v severských zemích, organizovaný zločin, nelegální obchodování, globální problémy životního prostředí nebo posilování postavení a prezentace severských zemí na mezinárodní scéně a jejich kooperace v mezinárodním prostředí apod. Ekonomickou spolupráci se v předchozích desetiletích nepodařilo navázat a ani od 90. let není výrazněji rozvíjena. Jak v únoru 2006 prohlásil bývalý švédský premiér Ingvar Carlsson⁶², „severská spolupráce je přinejmenším stejně tak důležitá, jako byla v minulosti“⁶³. I Jens Stoltenberg, současný norský premiér⁶⁴, hodnotí spolupráci kladně. Na zahajovací schůzi NC v lednu 2006 řekl: „Často jsem v různých kontextech dotazován, zda je severská spolupráce opravdu nezbytná. Odpovědí je jasné ano. Jsem rád, že mohu využít této příležitosti a vyjádřit svoji náklonnost Severské radě a severské spolupráci. Jsem hrdý na to, že patřím k severskému regionu.“⁶⁵

Dá se říci, že každý Seveřan se ve svém běžném životě téměř denně může setkat s působením severské spolupráce (jak je spolupráce občany vnímána, zobrazují průzkumy veřejného mínění v kapitole 3.2. – Spokojenost obyvatel se severskou spoluprací). Pro účely kapitoly 3.1. – Zapojení Pobaltí do severské spolupráce bude při následné detailní analýze severské spolupráce v 90. letech sledováno, do jakých severských projektů, programů a institucí byly pobaltské státy zapojeny. Následující část by také měla dokázat, nebo vyvrátit,

⁶² Ingvar Carlsson byl švédským sociálně demokratickým premiérem v letech 1986 – 1991 a 1994 – 1996.

⁶³ „Nordic co-operation is at least as important as it was in the past.“ In *Nordic co-operation a European requirement* dostupné z <http://www.norden.org/topofeuropa/ShowIssue.asp?lang=en-gb&issue=48#story649>, 1.1.2008. Proslov byl přednesen na debatě o roli severské spolupráce v nové Evropě v Mezinárodním centru Olofa Palmeho (*Olof Palme International Centre*) ve Stockholmu.

⁶⁴ Jens Stoltenberg ze Strany práce vedl norskou vládu v letech 2000 – 2001 a nyní od roku 2005.

⁶⁵ „I am often asked, in a variety of contexts, whether Nordic co-operation is really necessary. The answer is clearly yes. I am only too pleased to avail myself of this opportunity to declare my love of the Nordic Council and Nordic co-operation. I am proud to belong to the Nordic Region.“ In *Proud of the Nordic Region* dostupné z <http://www.norden.org/topofeuropa/ShowIssue.asp?lang=en-gb&issue=48#story645>, 5.5.2008.

zda má severská spolupráce stále co rozvíjet, zda jsou domněnky o její stagnaci oprávněné a jestli jí hrozí úpadek, či nikoliv.

V roce 1999 byla ustavena skupina expertů, jejímž úkolem bylo vyhodnotit priority severské spolupráce v novém tisíciletí a zhotovit doporučení, jak spolupráci reformovat, aby lépe odpovídala na výzvy dnešní doby. V roce 2000 pak byl na základě diskuzí mezi NC a NCM vydán Nový severský program (*New Nordic Agenda*) – strategie pro severskou spolupráci v novém tisíciletí. Program se zaměřuje na pět prioritních oblastí, které by měly mít největší podíl na dynamickém rozvoji severské spolupráce a celého severského regionu:

- vývoj technologií se speciálním zaměřením na výzkum a informační technologie,
- blahobyt a sociální bezpečnost,
- vnitřní severský trh a společné odstraňování překážek volného trhu,
- spolupráce se sousedními oblastmi a státy,
- životní prostředí a udržitelný rozvoj.⁶⁶

A) KULTURA, MÉDIA, SPORT

Již od založení Severské rady je na kulturu a spolupráci v této oblasti kladen velký důraz, a byla to kulturní spolupráce, která mnohdy nastartovala spolupráci i v jiných oblastech. Již v roce 1966 byl založen Severský kulturní fond (NKF, *Nordic Cultural Fund*) a v roce 1971 podepsána severská kulturní dohoda. Od roku 1993 je na tuto jednu z nejstarších a nejrozvinutějších forem spolupráce upřena velká pozornost, a do současné severské kulturní spolupráce je tedy zapojeno velké množství pracovních a expertních skupin, programů, projektů a několik institucí. Výsledkem toho je jejich výrazná přítomnost v severských zemích a autonomních územích. Severská rada se velmi snaží o to, aby byli lidé více informováni o úspěších severských umělců, a to jak uvnitř, tak vně regionu. Kulturní spolupráce napomáhá také šířit v zahraničí povědomí o severském regionu. Uskutečněny byly např. kulturní projekty v JAR, na Balkáně a ve Velké Británii.

Zajímavé je srovnání, jakou váhu přiřazují kulturní spolupráci politici a jakou občané. V již zmíněných průzkumech veřejného mínění, které se nalézají v kapitole 3.2., se ukazuje, že Seveřané považují za nejdůležitější spolupráci v úplně jiných oblastech a kulturní a jazykové spolupráci vyjadřují mnohem menší podporu.

Nutno podotknout, že je poměrně složité vyznat se ve velkém množství nejrůznějších programů a projektů, které jsou do kulturní spolupráce zapojeny, a nalézt mezi nimi nějakou

⁶⁶ Podle *New Nordic Agenda – Follow-up to the Report from the Panel of Wise Men*.

hierarchii, existuje-li vůbec. Také je poměrně těžké vysledovat, které projekty jsou ještě financovány Severskou radou ministrů a které ne.

V roce 2007 bylo na severskou kulturní spolupráci vyčleněno 163 525 000 DKK⁶⁷. Největší výdaje představují položky uvedené v tabulce č. 6 (bude o nich řeč i následujícím textu):

Tabulka č. 6 Vybrané výdaje z rozpočtu severské kulturní spolupráce na rok 2007 (v DKK).

Severské kulturní domy	37 682 000
z toho:	
- Severský dům na Faerských ostrovech	12 767 000
- Severský dům na Islandu	8 954 000
- Severský institut na Ålandských ostrovech	2 752 000
- Severský institut ve Finsku	6 161 000
- Severský institut v Grónsku	5 958 000
Sámská spolupráce	4 244 000
Severský kulturní fond	31 904 000
Severský filmový a televizní fond	24 262 000
Severské kulturní centrum	5 071 000
Severský program pro počítačové hry	10 220 000
Program pro umění a kulturu	20 440 000
Program na podporu mobility umělců	13 644 000
Severské informační centrum pro výzkum médií a komunikace	2 947 000
Děti a mládež	7 315 000

Zdroj: <http://norden.org/kultur/sk/budsjett07.asp?lang=6>, 20.3.2008.

Zastřešujícími kulturními institucemi, nacházejícími se v hlavních městech severských zemí a jejich autonomních územích, které podporují domácí kulturu v zemi nebo autonomním území jako takovém, prezentují ji navenek do celého regionu a zároveň také ve své zemi informují o jiných severských kulturách, jsou:

- Severský dům (*Nordic House*) na Faerských ostrovech (NHFØ, od roku 1983),
- Severský dům na Islandu (NOREY, od roku 1968),
- Severský institut (*Nordic Institute*) na Ålandských ostrovech (NIPÅ, od roku 1985),
- Severský institut ve Finsku (NIFIN, od roku 1997) a
- Severský institut v Grónsku (NAPA, od roku 1987).

⁶⁷ In http://norden.org/kultur/sk/minmot.asp?path=/kultur/sk/minmot.asp&&lang=&p_id=932, 2.3.2008.

Tyto instituce se starají o široké spektrum činností: kromě kulturních záležitostí mají na starosti také např. pořádání jazykových a vzdělávacích kurzů, poskytování informací o severské spolupráci nebo provozují knihovny a filmotéky se severskou tematikou.⁶⁸ Kromě toho byl ještě v roce 1973 otevřen Severský sámský institut (NSI, *Nordic Sámi Institute*) v norském Kautokeino, který je prostřednictvím vědeckého výzkumu zaměřen především na rozvoj sámské kultury, jazyka a sociálního života Sámů. V roce 2006 byl přičleněn k Sámské univerzitě (*Sámi University College*) v Kautokeino.⁶⁹

Dále můžeme v hlavních městech pěti severských zemí nalézt kulturní a informační centra Zaměřeno na sever (NIF, *Norden in Focus*, v případě Finska a Islandu splývají s tamními severskými kulturními domy), která jsou částečně provozována Severskými asociacemi Norden, ale spravují i kulturní a jiné aktivity Severské rady ministrů. Jejich úkolem je mj. informovat o severské spolupráci, o kultuře, umění, historii, společnosti a jazycích na severu, pořádat výstavy, představení, projekce, koncerty a organizovat odborné debaty, semináře a jiné akce.⁷⁰

V roce 2007 byla otevřena další instituce – Severské kulturní centrum (*Nordic Culture Point*), která je zodpovědná za podávání informací a poskytování konzultací odborníkům v oblasti kultury a slouží také jako koordinátor akcí, které pořádají severská ministerstva kultury. Kulturní centrum sloučilo práci pěti různých kulturních institucí a výborů⁷¹, jejichž činnost byla ukončena na konci roku 2006 poté, co Severská rada ministrů vyhlásila novou strategii v kulturní spolupráci, která se opírá o časově omezené rámcové kulturní programy, jež tematicky probíhají napříč jednotlivými kulturními sektory a nikoli odděleně a bez časového vymezení. Nová kulturní koncepce by měla zaručit, že kulturní spolupráce bude lépe koordinovaná, nebude roztržštěná ve větším počtu institucí a že vyčleněné prostředky se dostanou ke konkrétním cílům přímější a kratší cestou.⁷²

Výčet by měl být ještě doplněn o Centrum severských umělců (NKD, *Nordic Artists' Centre*), které bylo v roce 1991 založeno v norském Dalsåsen. Organizuje semináře a

⁶⁸ Podle oficiálních stránek <http://www.nipa.ax>, <http://www.nlh.fo>, <http://www.nifin.helsinki.fi>, <http://www.napa.gl>, <http://www.nordice.is>.

⁶⁹ Podle oficiální stránky <http://www.samiskhs.no>.

⁷⁰ Podle oficiálních stránek <http://www.nordenifokus.dk>, <http://www.nifin.helsinki.fi>, <http://www.nordice.is/nordenifokus.html>, <http://www.nordenifokus.no>, <http://www.nordenifokus.se>.

⁷¹ Jednalo se o Severský institut současného umění (NIFCA, *Nordic Institute for Contemporary Art*), Severský výbor pro literaturu a knihovny (Nordbok, *Nordic Literature and Library Committee*), Severské centrum hereckého umění (NordScen, *Nordic Centre for the Performing Arts*), Severský hudební výbor (Nomus, *Nordic Music Committee*) a program na podporu mobility umělců Sleipnir.

⁷² Podle oficiální stránky <http://www.kknord.org> a *Handlingsplan for nordisk kultursamarbeid 2007 – 2009*, dostupné z <http://norden.org/kultur/sk/handlingsplan%20for%20nordisk%20kultursamarbeid%202007-2009.pdf>, 8.3.2008.

workshopy a přímo ve svém sídle pořádá výstavy výtvarného umění, architektury a designu severských i zahraničních umělců.⁷³ A od roku 2003 funguje v Kodani Severoatlantický dům (*North Atlantic House*), jenž se stará o propagaci kultury a umění prostoru severního Atlantiku (tj. Dánska, Faerských ostrovů, Grónska a Islandu).⁷⁴

Vedle těchto institucí zřízených na propagaci a organizaci severské kulturní spolupráce a informování o ní, existují také kulturní fondy a programy, jejichž zaměření je již více profilované. Nejvýznamnějším fondem je Severský kulturní fond, založený již roku 1966. Fond každý rok disponuje s částkou kolem tří desítek milionů DKK (v roce 2007 to bylo 31 904 000 DKK⁷⁵), kterými financuje projekty v severském regionu i mimo něj. Grant dostávají projekty, které se týkají kulturního a uměleckého života a zahrnují profesionální i amatérské aktivity od výtvarného umění, divadla, hudby a tance až po literaturu a nová média. Podmínkou získání grantu je účast alespoň tří severských zemí nebo autonomních území na projektu⁷⁶. Tím se naplňuje stěžejní význam kultury v severské spolupráci, která je nástrojem ke sblížení a porozumění národů a často tam, kde by se daly použít politické nástroje, hraje místo nich roli prostředníka. Kulturní spolupráce také napomáhá chápat severský region jako jednotný celek a v mnoha případech se prostřednictvím ní začala rozvíjet spolupráce i v jiných oblastech.⁷⁷

Dalším fondem je Severský filmový a televizní fond (NFTV, *Nordic Film & TV Fund*), založený v roce 1990, který finančně podporuje televizní a filmovou produkci a její distribuci v severském regionu. Také pořádá různé semináře a workshopy a v neposlední řadě filmové festivaly.⁷⁸ O rok později byla založena organizace *Filmkontakt Nord*, která se stará o severský krátký a dokumentární film a jeho rozvoj a propagaci nejen ve Skandinávii, ale i v zahraničí.⁷⁹ Nutno doplnit, že již v roce 1959 byla založena společnost *Nordvision*, která sdružuje severské veřejné vysílací společnosti, jež v koprodukcii vyrábějí televizní programy, a v roce 1978 vznikl projekt Skandinávské filmy (*Scandinavian Films*), který pořádá severské

⁷³ Podle oficiální stránky <http://www.nkdale.no>.

⁷⁴ Podle oficiální stránky <http://www.bryggen.dk>.

⁷⁵ In *Handlingsplan for nordisk kultursamarbeid*.

⁷⁶ Aktivita se může týkat i jen dvou subjektů, ale musí se jednat o projekt, který posiluje spolupráci mezi západní (tj. Island, Faerské ostrovy a Grónsko) a východní částí (Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko a Ålandské ostrovy) severského prostoru, přičemž bilaterální projekty mezi Dánskem a jeho autonomními územími nejsou z Kulturního fondu financovány.

⁷⁷ Podle oficiální stránky <http://www.nordiskkulturfond.org> a *Nordiska bilaterala kulturfonder och föreningar* dostupné z http://www.nordiskkulturfond.org/alpcm/img_and_docs/english/docs/bilatfond.pdf, 1.3.2008.

⁷⁸ Podle oficiální stránky <http://www.nordiskfilmogtvfond.com>.

⁷⁹ Podle oficiální stránky <http://www.filmkontakt.com>.

filmové festivaly, odborné semináře a konference a také jako jeden celek prezentuje skandinávskou filmografii ve světě na různých festivalech a filmových projekcích.⁸⁰

Kromě toho jsou také na různá období vyhlašovány tematicky zaměřené programy. Např. Severské kulturní centrum v současné době zastřešuje tři kulturní programy:

- Severský program pro počítačové hry (*Nordic Game Programme*), který byl spuštěn v roce 2006 a jehož cílem je mezi lety 2006 a 2012 směřovat vývoj počítačového průmyslu na Severu k produkci kvalitnějších a konkurenceschopnějších počítačových her pro děti a mládež. Program by měl napomáhat vylepšovat podmínky pro práci vývojářů, výrobců a distributorů her a měl by podporovat větší výměnu informací a technických znalostí a odstraňovat překážky při výrobě a prodeji her tak, aby byly produkovány kvalitní a nezávadné hry.⁸¹

- Dále v letech 2007 – 2009 běží Program pro umění a kulturu (*Art and Culture Programme*). Má za cíl především rozvíjet spolupráci a komunikaci mezi umělci, podporovat výměnu zkušeností a metod, přinášet nové impulsy a rozvíjet severskou kulturní spolupráci na lokální, regionální i mezinárodní úrovni.

- Třetím provozovaným programem je Program na podporu mobility umělců (*Mobility and Residential Programme*), který umožňuje umělcům, učitelům, producentům a dalším aktérům z oblasti kultury, umění a kulturního dědictví usadit se a pracovat v jiném severském státě.

Severská rada ministrů se také zabývá jazykovou situací na severu. V roce 1987 byla přijata severská jazyková konvence, díky níž je zaručeno, že občané severských zemí můžou ve svém rodném severském jazyce komunikovat na úřadech v jiné severské zemi, aniž by potřebovali tlumočnicka. Dále existují projekty, které zkoumají severské jazyky jako takové (např. Rada pro severské jazyky – *Nordic Language Council*)⁸², přičemž se také zabývají stále se snižující schopností mladých lidí porozumět ostatním skandinávským jazykům a vlivy řeči imigrantů na domácí severské jazyky (např. Severský výzkum řeči přistěhovalců – *Nordic Research on the Language of Imigrants*).⁸³

Na portálu Nordskol.org je k dispozici online skandinávský slovník, který překládá navzájem z a do dánštiny, norštiny a švédštiny, a to především ta slova, která by ve vzájemné komunikaci v těchto třech jazycích mohla způsobovat nedorozumění. V jazykové rovině již od roku 1976 funguje i projekt Nordterm, jenž sdružuje několik severských organizací a společností, které se zabývají výzkumem severského názvosloví. Na svých stránkách má také

⁸⁰ Podle oficiálních stránek <http://www.nordvision.org> a <http://www.scandinavian-films.org>.

⁸¹ Podle oficiální stránky <http://nordicgameprogram.org>.

⁸² Podle oficiální stránky <http://www.nordisk-sprakrad.no>.

⁸³ Podle oficiální stránky <http://www.nordbas.org>.

online glosáře a slovníky v severských jazycích.⁸⁴ V kontrastu s politikou sblížení mluvčích skandinávských jazyků stojí záměr Severské rady mládeže, která se rozhodla, „pokud by jazyk měl vést k diskriminaci, změnit ho a používat angličtinu, kdykoliv to bude nutné“⁸⁵. Podle prohlášení vydaného 14. dubna 2008 by NYC chtěla, aby byla „severská spolupráce přístupná všem a aby nebyla jen exkluzivním klubem pro ty, co ovládají skandinávské jazyky“⁸⁶. Na to reagoval předseda Severské rady pro rok 2008 Erkki Tuomioja, který prohlásil, že „by se v severském regionu měly používat skandinávské jazyky (...), a konstatoval, že Severská rada tak bude činit i nadále.“⁸⁷

Také média jsou zahrnuta do severské kulturní spolupráce. Již v roce 1957 bylo založeno Severské novinářské centrum (NJC, *Nordic Journalist Centre*), které sdružuje novináře ze severských zemí, jež se společně zabývají hlavně politickými, ekonomickými a sociálními otázkami v severské perspektivě. Centrum také pořádá různé kurzy, semináře a konference.⁸⁸ Později bylo pro média zřízeno Severské informační centrum pro výzkum médií a komunikace (NORDICOM, *Nordic Information Centre for Media and Communication Research*), které se snaží rozvíjet studium médií a vytvářet širokou síť kontaktů. Dále vypracovává statistiky a analýzy, sleduje nové trendy v mediální branži a při výzkumu spolupracuje s mnoha jinými subjekty – např. s mediálními společnostmi a experty, knihovnami a učiteli.⁸⁹

Ve sportovní oblasti je míra spolupráce o něco menší, ale také samozřejmě existuje. Příkladem spolupráce skandinávských sportovců by mohla být tzv. Královská liga (*Royal League*), což byla soutěž nejlepších fotbalových klubů z Dánska, Švédska a Norska, založená v roce 2004 (nikoli ovšem financovaná Severskou radou ministrů). Do Ligy se kvalifikovaly první čtyři týmy z dánské, norské a švédské fotbalové ligy, které mezi sebou soupeřily o prvenství. Poslední turnaj se ovšem odehrál v sezoně 2006 / 2007, neboť se poté nenašel dostatek ekonomických prostředků na pořádání dalšího ročníku. To se možná podaří pro sezonu 2008 / 2009. Cílem Královské ligy je také propagace fotbalu na Severu obecně, větší

⁸⁴ Podle oficiální stránky <http://www.nordterm.net>.

⁸⁵ „If language leads to exclusion, then it's time to change the language. The UNR (*Ungdommens Nordiske Råd* – Severská rada mládeže, pozn. I.V.) Presidium has accepted the consequences and decided to use English in its work whenever necessary.“ In *Youth Council to speak English* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7807&lang=6>, 18.4.2008.

⁸⁶ „Nordic co-operation has to be open to all, not just an exclusive club for Scandinavian speakers.“ Tamtéž.

⁸⁷ „Erkki Tuomioja, President of the Nordic Council thinks Nordic languages should be used in the Nordic Region.“ (...) „The Nordic Council will keep using the Nordic languages,“ the President states.“ In *Nordic languages in the Nordic Region!* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7827&lang=6>, 18.4.2008.

⁸⁸ Podle oficiální stránky <http://www.njc.dk>.

⁸⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nordicom.gu.se>.

vytíženost a trénovanost hráčů během sezony, která by měla severským týmům napomoci obstát v evropských fotbalových soutěžích, a v neposlední řadě je Liga i příležitostí pro mladé a talentované hráče.⁹⁰

Severská rada ministrů nezapomíná ve svých aktivitách ani na děti a mládež, spíše naopak – práce s mládeží a pro mládež stabilně patří mezi její hlavní priority. NCM provozuje internetový portál Valhalla, který je věnovaný kultuře pro děti a mládež. Portál je rozdělen do sekcí zaměřených na architekturu a design, výtvarné umění, tanec a divadlo, multikulturní záležitosti, film a média, výzkum a vzdělání, počítačové hry, sport a pohybové aktivity, literaturu a hudbu v severském regionu a informuje o novinkách a pořádaných akcích v těchto oborech. Dále slouží k tomu, aby poskytoval informace o kulturních sdruženích pro děti a mládež v severských zemích na národní i regionální úrovni a pomáhal vytvářet síť kontaktů a výměnu zkušeností z práce s dětmi.⁹¹

V roce 1993 byl založen Severský orchestr (*Norden Orchestra*), který sdružuje na sto nejlepších studentů hudebních konzervatoří v severských zemích. Jeho činnost podporuje Severská asociace Norden. Orchestr spolupracuje i s hudebními školami v Estonsku, Litvě a Lotyšsku.⁹² Mladým filmařům ve věku 15 – 20 let je zase věnován projekt Mladí severští filmaři (*Young Nordic Filmmakers*), který slouží jako fórum, kde mladí umělci prezentují své filmy, sdělují si své zkušenosti a informují se o pořádaných festivalech. Své poznatky mohou konzultovat s odborníky a profesionály z oblasti.⁹³

Literatuře pro děti a mládež jsou věnovány dva internetové portály: Ellen a Bibbi. Ellen je projekt z let 1999 – 2000, na němž spolupracovali knihovníci a učitelé na celém Severu. Výsledkem jejich práce je databáze takových knih pro děti a mládež ve věku 6 – 15 let, které by měly podporovat kladný přístup dětí ke čtení.⁹⁴ Bibbi je první severskou virtuální knihovnou s knihami pro děti ve věku 3 – 12 let. Knihovna je v provozu od roku 2001. Každá její kniha je opatřena krátkou anotací a někdy též komentáři čtenářů. Některá díla jsou přístupná i v multimediální formě a je možné si jejich znění poslechnout ve všech pěti severských jazycích nebo si je prohlédnout jako příběh.⁹⁵

Kultura pro děti je i předmětem vědeckého zájmu. V roce 1988 byla založena Severská skupina pro výzkum kultury pro děti (BIN-Norden, *Nordic Child Cultural Research Network*). Je to interdisciplinární instituce, která se vědecky zabývá humanistickým a

⁹⁰ Podle oficiální stránky <http://www.royalleague.com>.

⁹¹ Podle oficiální stránky <http://valhalla.norden.org>.

⁹² Podle oficiální stránky <http://www.orkesternorden.com>.

⁹³ Podle oficiální stránky <http://www.dvoted.net>.

⁹⁴ Podle oficiální stránky <http://www.ellen.nu>.

⁹⁵ Podle oficiální stránky <http://www.bibbi.nu>.

estetickým přístupem ke kultuře pro děti. Pořádá také konference, semináře a workshopy a vydává odborné publikace.⁹⁶

Severská rada ministrů ve svých kulturních aktivitách často spolupracuje se Severskými asociacemi Norden. Příkladem může být na rok 1997 vyhlášený Severský rok, doplněný projektem Život na Severu (*Nordic Life*), jenž byl zaměřen na severskou identitu (historii, kulturu a společnost). Tímto počinem byl také odstartován projekt Severský knihovní týden (*Nordic Library Week*), do něhož jsou zapojeny i pobaltské státy a který probíhá každoročně jeden týden v roce a propaguje společné severské kulturní a především literární realie. Během jednoho týdne se pořádají veřejná čtení literatury pro děti i dospělé, která je tematicky zaměřená na předem určené téma. V roce 2007 bylo tématem „Ženy v severských zemích“, které poukazovalo na silné ženské hrdinky v dílech severské literatury.⁹⁷

Dalším společným projektem Severských asociací Norden a NCM je Sever v kinech (*Norden in the Cinema*), který se snaží pomocí promítání filmů během školní výuky zvýšit znalosti dětí ze skandinávských zemí v sousedních severských jazycích. Školní rok 2007 / 2008 je zaměřen na 10 – 12 leté děti, pro něž je připraven program na téma dětství.⁹⁸

Severská kulturní spolupráce je velikým souborem mnoha kulturních orgánů. Během dlouhé doby, po kterou je na Severu rozvíjena, byla vytvořena řada institucí a provozováno nespočet programů, které kulturní spolupráci neustále rozvíjejí. Spolupráci v tradičních kulturních oblastech oživují od 90. let výzvy moderní doby, kterým musí i kultura čelit, a tak se setkáváme např. s novými programy na zvyšování znalostí jazyků ostatních severských zemí mezi mladými Seveřany nebo s programy, které se zabývají počítačovými hrami a jejich výrobou, distribucí a užitím. V roce 2007 byla pro zefektivnění a lepší koordinaci kulturní spolupráce vydána nová strategie a bylo otevřeno Severské kulturní centrum. Síť kulturních vztahů a aktivit je ve Skandinávii velmi hustá a živá, a tak díky tomu snad neexistuje kulturní oblast, kterou by kulturní spolupráce opomíjela. Navíc s kulturními aktivitami také úzce souvisí vzdělávací programy, které v určitých místech na kulturní spolupráci navazují a posouvají její význam dalším směrem.

⁹⁶ Podle oficiální stránky <http://www.bin-norden.net>.

⁹⁷ Podle oficiální stránky <http://www.bibliotek.org>.

⁹⁸ Podle oficiální stránky <http://www.nordenibio.org>.

B) ŠKOLSTVÍ, VZDĚLÁNÍ, VĚDA, VÝZKUM

Na vzdělání a výzkum je od roku 1993 stejně jako na kulturu kladen v severské spolupráci velký důraz. Obecným cílem severských států je podporovat vyšší vzdělanost. Prioritou v oblasti školství a vzdělání je tedy zlepšování kvality škol, které poté mohou studentům poskytnout patřičné vzdělání, a výuky v nich. Spolupráce mezi školami ve skandinávských zemích je velmi rozvinuta (v roce 1992 byl otevřen společný severský vzdělávací trh, který garantuje studentům v severských zemích rovný přístup na střední školy a školy vyššího vzdělávání a vzájemné uznávání vysokoškolských kreditů a diplomů), a tak mají studenti mnoho příležitostí studovat v sousedních zemích, zdokonalovat své znalosti, vyměňovat si zkušenosti, naučit se lépe sousední severský jazyk či si najít nové přátele.

Nejdůležitějším programem je rámcový program nazvaný Nordplus, který je zaměřen na problematiku celoživotního vzdělávání. Program byl ustaven v letech 1988 a 1989 a až do roku 2004 byl tvořen 11 různými sekcemi, které se zabývaly vzděláním, jazyky a výzkumem a byly zaměřeny na různé cílové skupiny. V letech 2002 – 2003 byl počet sekcí zredukován tak, že jich od roku 2004 program zahrnoval jen pět. Od roku 2008 je Nordplus organizován jako rámcový program a také se ho od tohoto roku účastní jako rovnoprávní členové tři pobaltské republiky. V období 2008 – 2011 se Nordplus skládá ze čtyř podprogramů:

- Nordplus Junior,
- Nordplus – vyšší vzdělávání (*Nordplus Higher Education*),
- Nordplus – vzdělávání dospělých (*Nordplus Adult Learning*) a
- Nordplus Horizontal.

Mimo rámec těchto čtyř podprogramů existuje ještě pátý pro spolupráci v jazykové oblasti, Nordplus – jazyk (*Nordplus Language*), jehož se ale neúčastní pobaltské země. Celkový rozpočet celého programu na rok 2008 je 63,7 milionů DKK⁹⁹. Každoročně ho využívá přes 10 000 zájemců¹⁰⁰.

Do podprogramů Nordplus se hlásí instituce a organizace, které se zabývají celoživotním vzděláním, jednotlivcům nejsou granty přímo poskytovány. Do podprogramu Nordplus Junior se mohou přihlásit mateřské školky, základní a střední školy a školy pomaturitního studia (umělecké a odborné nástavby). Podprogram Nordplus – vyšší vzdělávání je zaměřen na instituce vyššího vzdělávání a podprogram Nordplus – vzdělávání dospělých zahrnuje všechny typy institucí, které se zabývají vzděláváním dospělých.

⁹⁹ In http://www.nordplisonline.org/eng/framework_programme/about_nordplus, 20.3.2008.

¹⁰⁰ In http://www.nordskol.org/mapp_aktuellt/nordplus/en/view, 20.3.2008.

Podprogramy Nordplus Horizontal a Nordplus – jazyk jsou zaměřeny na spolupráci napříč různými obory a cílovými skupinami.

Hlavními cíli programu je podporovat severské jazyky a kulturu a také vzájemné jazykové a kulturní vztahy mezi severskými a pobaltskými státy, posilovat a rozvíjet severskou spolupráci v oblasti vzdělávání a pomáhat vytvořit seversko-pobaltský vzdělávací prostor. Program by měl také přispívat ke zkvalitnění systémů celoživotního vzdělávání používáním moderních a netradičních pomůcek a metod a pomocí pravidelné výměny informací, zkušeností a dovedností. Nordplus se také podílí na získávání kvalifikovaných pracovníků do institucí vyššího vzdělávání a poskytuje různá stipendia a finanční podpory.¹⁰¹

Druhým důležitým projektem v oblasti školství a vzdělávání je internetový server Nordskol.org, který zastřešuje a podporuje spolupráci mezi národními sítěmi škol, učitelů a žáků ze severských zemí. Také informuje o stipendiích a možnostech dalšího vzdělávání a poskytuje databázi několika desítek užitečných internetových odkazů. Kromě toho se portál Nordskol podílí – především tím, že zajišťuje jejich webovou prezentaci – i na několika projektech a aktivitách, určených zejména pro základní a střední školy. Témata projektů jsou velmi různá:¹⁰²

- Severská tabule (*Nordicplate*) se zabývá jídlem a jeho cestou na náš stůl, popisuje zdravotní, sociální a environmentální důsledky produkce a konzumace potravin a také představuje severskou kuchyni a její národní specifika.¹⁰³
- KappAbel je matematická soutěž mezi školními třídami z pěti skandinávských zemí, které mezi sebou soupeří o vítězství.¹⁰⁴
- Severský filmový balíček (*Nordisk Filmpakke*) je projekt, který představuje vždy šest severských filmů, v nichž jsou na jedné straně nějakým způsobem prezentovány čistě severské reálie a na straně druhé i prvky globalizace, a k nim online výukový materiál. Všechny filmy jsou opatřeny titulky v dánštině, norštině nebo švédštině. Promítání severských filmů ve vyučování pomáhá šířit povědomí o severské identitě mezi mládeží, která by se měla zamyslet nad tím, jaký je dnes život na Severu a co mají severské země společné.¹⁰⁵

¹⁰¹ Podle oficiální stránky <http://www.nordplusonline.org> a *Nordplus Handbook 2008* dostupné z [http://www.nordplusonline.org/eng/content/download/400/3276/file/Nordplus%20Handbook%202008%20\(english\).pdf](http://www.nordplusonline.org/eng/content/download/400/3276/file/Nordplus%20Handbook%202008%20(english).pdf), 19.3.2008.

¹⁰² Podle oficiální stránky <http://www.nordskol.org>.

¹⁰³ Podle oficiální stránky <http://www.nordicplate.net>.

¹⁰⁴ Podle oficiální stránky <http://www.kappabel.com>.

¹⁰⁵ Podle oficiální stránky <http://www.nordskol.org/film>.

- Orgán Nordspråk sdružuje učitele severských jazyků, kteří je vyučují jako mateřské jazyky, jako „sousední“ severské jazyky nebo jako cizí jazyky pro zahraniční studenty. Pořádá kurzy a konference, podílí se na přípravě výukových materiálů a poskytuje odborné informace o výuce severských jazyků.¹⁰⁶
- Poslední aktivitou je projekt Severská témata (*Nordic themes*), jehož cílem je posilovat severskou identitu, tradice a znalosti o severském regionu v rámci Skandinávie i mimo ni. Školy ve Skandinávii jsou zapojeny do různých tematických projektů, pomocí nichž si děti osvojují nové poznatky a učitelé si zároveň prohlubují své znalosti. Cílová skupina této aktivity je shodná s tou u programu Nordplus Junior.¹⁰⁷

Na portálu Nordskol ještě můžeme najít databázi tradičních i moderních společenských her pro děti ze všech severských zemí, Banku her (*Games Bank*), jež byla vytvořena ve spolupráci se Severskou asociací Norden. Podle mnoha kritérií tam lze vyhledávat hry, u nichž je i popsáno, jak se hrají.¹⁰⁸

Kromě školní spolupráce v rámci výše zmíněných programů a projektů probíhá každé léto již od roku 1950 Severská letní univerzita (*Nordic Summer University*), která slouží jako interdisciplinární fórum akademiků, intelektuálů a vědců ze všech skandinávských zemí. Většina účastníků je studenty doktorských programů nebo jsou to mladí vědci. Každé tři roky jsou vyhlašovány tematické studijní okruhy především z oblasti humanitních a sociálních věd, jež se konzultují na velké společné schůzi v létě a na tematicky zaměřené v zimě. Místo konání letní univerzity se každým rokem mění, v roce 2006 poprvé zavítala mimo Skandinávii do estonského Kääriku.¹⁰⁹

Druhým příkladem univerzitní (a vědecké) spolupráce, i když jen dánsko-švédské, může být projekt Øresundské univerzity (*Øresund University*), která ale není financována Severskou radou ministrů. Øresundská univerzita vznikla v roce 1997 a jedná se o sdružení osmi dánských a čtyř švédských univerzit a vyšších škol (nejznámější z nich je asi Kodaňská univerzita v Dánsku a Lundská univerzita ve Švédsku, zbytek univerzit se nalézá v příloze č. 4), které leží na obou březích Øresundského průlivu ve švédské provincii Skåne a v dánském regionu Sjælland. Spolupráce je založena na geografické blízkosti a dlouhém období společné kultury a historie¹¹⁰. Univerzita je jedním z mnoha útvarů spolupráce, které se v 90. letech

¹⁰⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nordskol.org/nordspraak>.

¹⁰⁷ Podle oficiální stránky <http://www.nordskol.org/teman>.

¹⁰⁸ Podle oficiální stránky <http://www.nordskol.org/html/lekbank>.

¹⁰⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nsu.net>.

¹¹⁰ Současná švédská provincie Skåne byla do roku 1658 součástí tehdejšího Dánského království. Bývalá přítomnost Dánů v této provincii je patrná dodnes zejména v jazyce: skånský dialekt je mnohem bližší východodánskému dialektu nežli standardní švédské výslovnosti.

začaly vytvářet v Øresundském regionu¹¹¹. Region se snaží být významným světovým vědeckým a vzdělávacím centrem¹¹², a proto vkládá značné úsilí do neustálého zlepšování vybudované univerzitní spolupráce. Přednášky, knihovny a jiná příslušenství jsou přístupné bez omezení všem studentům, vyučujícím a vědcům Øresundské univerzity. Všechny součásti univerzity jsou navíc dobře a rychle přístupné z celého regionu, a to především díky Øresundskému mostu přes Øresundský průliv.¹¹³

Ačkoli se Øresundská univerzita nachází ve dvou různých státech, kde se mluví dvěma různými jazyky, žádné studijní materiály ani jiné dokumenty nejsou úmyslně překládány z dánštiny do švédštiny a naopak. Záměrem univerzity je zdůraznit jazykovou příbuznost obou zemí a schopnost studentů na obou stranách Øresundského průlivu dorozumět se bez nutnosti používat angličtinu jako dorozumívací jazyk. V současné době na univerzitě studuje asi 150 000 studentů a působí asi 14 000 vědců.¹¹⁴ Øresundská univerzita navíc od roku 2001 pořádá každé léto Øresundskou letní univerzitu (*Øresund Summer University*), jíž se účastní skandinávští i zahraniční studenti, pro které jsou připraveny kurzy v angličtině.¹¹⁵

Poslední ukázkou univerzitní spolupráce je Severská lesnická, veterinární a zemědělská univerzita (NOVA, *Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University*), sdružení osmi severských lesnických, veterinárních a zemědělských univerzit a fakult. NOVA od roku 1995 slouží jako platforma pro spolupráci, vzdělání, výzkum a výměnu zkušeností.¹¹⁶

Vedle vzdělávání je velký důraz kladen také na vědeckou činnost a spolupráci. Vědci mají za úkol posilovat svoji pozici mezi vědci z ostatních zemí, spolupracovat na projektech a společně řešit různé odborné problémy. Výzkum je zaměřen na mnoho oblastí – jak technických, tak humanitních a sociálních. Bohužel hierarchie a struktura vědecké spolupráce na Severu není příliš systematická. Projekty vznikaly v různých obdobích a z rozličných důvodů, a proto může být orientace v institucích, které se zabývají výzkumem, poněkud těžší. O několika institucích a organizacích, které se zabývají výzkumem, již byla řeč, nyní uvedu několik dalších. Zbytek z nich následuje v dalších příslušných tematických podkapitolách.

¹¹¹ Přehled dalších øresundských regionálních sdružení viz např. <http://www.uni.oresund.org/sw4401.asp>, 20.3.2008.

¹¹² To se mu poměrně daří: v roce 2008 obdržel Øresundský vědecký region (*Øresund Science Region*) cenu Evropské komise RegioStars v oblasti regionálních inovačních projektů v kategorii „udržitelný ekonomický rozvoj“. Více viz *RegioStars – The Awards for Regional Innovative Projects* dostupné z http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/interregional/ecochange/regiostars_08_en.cfm?nmenu=4, 20.3.2008 a oficiální stránka <http://www.oresundscienceregion.org>.

¹¹³ Podle oficiální stránky <http://www.uni.oresund.org>.

¹¹⁴ In <http://www.uni.oresund.org/sw333.asp>, 20.3.2008.

¹¹⁵ Podle oficiální stránky <http://www.summeruniversity.org>.

¹¹⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nova-university.org>.

Jedním z nejdůležitějších orgánů pro výzkum je NordForsk – Severský výzkumný ústav (*Nordic Research Board*), ustavený v roce 2005, kdy nahradil Severskou radu pro vědu (*Nordic Science Policy Council*) a Severskou akademii pro vyšší studia (*Nordic Academy for Advanced Study*). NordForsk je odpovědný za severskou spolupráci ve výzkumu, který posiluje a dále rozvíjí, vytváří sítě kontaktů a partnerů, podporuje výměnu informací a zkušeností, snaží se odstraňovat překážky modernímu výzkumu a optimalizuje používání vědeckých nástrojů a odborných zařízení. Také koordinuje aktivity, které jsou prioritní pro společnou vědeckou spolupráci a zároveň spadají do takových oblastí výzkumu, v nichž mají severské země v mezinárodním měřítku největší úspěchy. Rozpočet pro NordForsk činil 69 582 000 DKK v roce 2006 a 104 218 000 DKK v roce 2007¹¹⁷.

NordForsk usiluje o koordinovaný přístup k výzkumným aktivitám na Severu – jednak v rámci jednotlivých států, jednak mezi státy navzájem, což by mělo vést k vytvoření dynamického Severského prostoru pro výzkum a inovaci (*NORIA, Nordic Research and Innovation Area*), který bude jedním z hlavních světových center výzkumu a vědecké práce. NordForsk také zastřešuje několik výzkumných programů, které se v různých časových obdobích uskutečňují ve virtuálních tzv. Severských specializovaných centrech (*Nordic Centres of Excellence*). Každé virtuální centrum má několik již konkrétních pracovních středisek. Jejich úkolem je zvyšovat kvalitu, výkonnost, konkurenceschopnost a viditelnou přítomnost výsledků společného severského výzkumu v mezinárodním prostředí. Programy specializovaných center se opírají o práci již existujících výzkumných skupin a mají přispět zejména k neustálému zvyšování kvality severského výzkumu a k soustavnému posilování spolupráce. V neposlední řadě má být severský výzkum příspěvkem do celosvětového výzkumného úsilí.¹¹⁸

Kromě programů, které se uskutečňují v rámci těchto specializovaných center, spravuje NordForsk přímo ještě tři své výzkumné programy (pod něž spadá vícero jednotlivých projektů):

¹¹⁷ In *Nordiska ministerrådet. Planer och budget 2007* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2006774.pdf>, 9.5.2008.

¹¹⁸ Podle oficiální stránky <http://www.nordforsk.org>, *NordForsk Strategy 2006 – 2009* dostupné z http://www.nordforsk.org/_img/strategi_2006-2009_nordforsk.pdf, 21.3.2008, *NORIA: Whitepaper on Nordic Research and Innovation* dostupné z http://www.nordforsk.org/_img/noria_vitboken_eng.pdf, 21.3.2008 a *Research in the Nordic Countries – Co-operation* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/forskning.pdf>, 2.5.2008.

Severská specializovaná centra jsou zaměřena na: potraviny, výživu a zdraví (*Nordic Centre of Excellence Programme on Food, Nutrition and Health*) v letech 2007 – 2011, blahobyt a severský stát blahobytu (*Nordic Centre of Excellence Programme on Welfare Research*) v letech 2006 – 2011, globální změny klimatu (*Nordic Centre of Excellence Programme on Global Change*) v letech 2003 – 2007, molekulární medicínu (*Nordic Centre of Excellence Programme on Molecular Medicine*) v letech 2004 – 2009 a humanitní a sociální vědy (*Nordic centres of Excellence Programme for the Humanities and Social Sciences*) v letech 2005 – 2010.

- v letech 2003 – 2007 Program pro výzkum epidemiologie (*Epidemiology Research Programme*).
- v letech 2006 – 2009 program NORDUnet3, který se zabývá vývojem technologie pro internet nové generace. NORDUnet3 navazuje na předešlé dva výzkumné programy NORDUnet, z nichž první odstartoval v roce 1985.¹¹⁹
- v letech 2006 – 2009 program NordBib, který mj. zkoumá přístup do vědeckých knihoven a dostupnost odborných informací. Cílem programu je sjednotit systémy ve skandinávských zemích a vytvořit tam takové technické zázemí, aby byl ve všech z nich stejně dobrý přístup k vědeckým informacím.¹²⁰

Dalším orgánem zabývajícím se vědou a výzkumem je portál NordGen, který se stará o ochranu genetické rozmanitosti na Severu. Pod NordGen spadají tři konkrétní pracoviště:

- Severská genová banka (*Nordic Gene Bank*), založená roku 1979, která má za úkol uchovávat a dokumentovat genetickou různorodost zemědělských, zahradních i volně rostoucích rostlin. Do jejích kompetencí patří i správa nedávno založené Globální banky rostlinných semen (*Global Seed Vault*)¹²¹ na norských Špicberkách.
- Severská genová banka domácích a hospodářských zvířat (NGH, *Nordic Gene Bank Farm Animals*), založená v roce 1984, jejímž cílem je uchovat genetický materiál starých i nových rodů hospodářských zvířat a dbát na chov zdravých zvířat bez genetických postižení a nemocí.
- Severská rada pro reprodukční materiál lesů (*Nordic Council for Forest Reproductive Material*), založená roku 1970, která se stará o zachování druhové rozmanitosti rostlin a především stromů.

Další severské instituce, které se zabývají výzkumem, jsou tematicky úžeji zaměřené. První je Severský institut asijských studií (NIAS, *Nordic Institute of Asian Studies*), který byl založen v roce 1968. Od té doby se s ohledem na historický kontext zabývá politickou, ekonomickou, obchodní, sociální a kulturní transformací v soudobé Asii a řadou aspektů, které s transformací souvisí od globalizačních vlivů, lidských práv a sociálních kontrastů, přes problémy s životním prostředím až k obchodní atraktivitě regionu. Institut velmi úzce spolupracuje s Øresundskou univerzitou a rád by se stal centrem asijských studií pro celý severský region. Výsledky výzkumné práce by chtěl institut nabídnout i podnikatelskému sektoru, který obchoduje s Asií. Institut pořádá přednášky, workshopy, konference a

¹¹⁹ Podle oficiálních stránek <http://www.nordu.net> a <http://www.nordunet3.org>.

¹²⁰ Podle oficiální stránky <http://www.nordbib.net>.

¹²¹ Oficiální stránka je <http://www.seedvault.no>.

semináře, také vydává odborné publikace a třikrát ročně časopis Asijské pohledy (*Asia Insights*). Kromě toho nabízí studentům a vědcům stipendia a zahraniční stáže v asijských zemích, provozuje rozsáhlou knihovnu s online databází (*NIAS Linc – Library and Information Centre*) a nedávno otevřel i Asijskou výzkumnou školu (*Asian Century Research School*) pro postgraduální studenty.¹²²

Poslední zmíněnou institucí bude Nordita – Severský institut teoretické fyziky (*Nordic Institute for Theoretical Physics*), založený roku 1957. Nordita se věnuje výzkumu teoretické fyziky, která zahrnuje astrofyziku, fyziku kondenzované hmoty, biofyziku a jadernou fyziku. Hlavní výzkum je veden prostřednictvím vědeckých programů. Ty mají formu workshopů, které trvají jeden až dva měsíce. Během této doby se schází skupina cca 25 lidí složená z mezinárodně uznávaných kapacit v oboru, ale též asistentů a doktorandů a zabývá se řešením daného vědeckého problému.¹²³

Vzdělávání, věda a výzkum jsou důležitými oblastmi severské spolupráce. Zájem severských zemí je na tom, aby se Seveřané vzdělávali¹²⁴, zvyšovali si kvalifikaci, zlepšovali své praktické dovednosti a sbírali zkušenosti v cizích zemích. Program Nordplus, který je k tomu od konce 80. let určen, byl nedávno posílen i o účast tří pobaltských republik s cílem vytvořit ucelený seversko-pobaltský vzdělávací trh. Výjimečným projektem je také univerzitní a vědecká spolupráce Dánska a Švédska v Øresundském regionu od druhé poloviny 90. let. Věda a výzkum jsou oblasti, v nichž jde pokrok velmi rychle kupředu, a severské státy chtějí stát na špici těch, kteří s ním drží krok. Severská spolupráce se snaží o to, aby byl region trvale mezi předními vědeckými a výzkumnými oblastmi na světě a spolu se vzděláváním posiloval svoji konkurenceschopnost. Proto byl v roce 2005 ustaven koordinační orgán NordForsk a byla založena specializovaná výzkumná centra.

C) SVOBODA POHYBU, TRH PRÁCE A PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ, DOPRAVA

Od podepsání smluv o vytvoření severského trhu práce a pasové unie v 50. letech 20. století jsou možnosti svobodného pohybu v severském regionu neustále vylepšovány a stále jsou odstraňovány další a další překážky, které mu bránily. Navíc je celý severský region

¹²² Podle oficiálních stránek <http://nias.ku.dk>, <http://www.niaslinc.dk>, <http://www.asiancentury.dk> a *The New NIAS – Nordic Institute of Asian Studies Strategy proposal* dostupné z [http://nias.ku.dk/about_nias/documents/04-10-5%20The%20New%20NIAS%20strategy%20proposal%20v8%20Third%20Draft%20super%20absolut%20final%20\(2\).doc](http://nias.ku.dk/about_nias/documents/04-10-5%20The%20New%20NIAS%20strategy%20proposal%20v8%20Third%20Draft%20super%20absolut%20final%20(2).doc), 23.3.2008.

¹²³ Podle oficiální stránky <http://www.nordita.org>.

¹²⁴ Skandinávské státy mají kolem 32% vysokoškolsky vzdělaných lidí, průměr EU v roce 2004 byl 25%. In *Nízké vzdělání je častou zárukou mizerného platu* dostupné z <http://www.finexpert.cz/default.aspx?section=17&server=1&article=4753>, 10.5.2008.

součástí Schengenského systému, a tak by v něm stejně jako v celé EU měl fungovat volný pohyb osob.

Mezi severskými zeměmi je v posledních letech kladen důraz zejména na volný pohyb osob na trhu práce, bezpečnost v pracovním prostředí, vyrovnanou nabídku a poptávku pracovních sil, vytváření dynamického a konkurenceschopného pracovního trhu, rovnost pohlaví a výdělků a boj proti diskriminaci v pracovním životě. Také severské státy se potýkají s demografickými změnami (stárnutí populace), a proto i ony se snaží udržet co nejvíce pracujících co nejdéle na trhu práce.¹²⁵

Pro potřeby pracovního trhu byl vytvořen portál Nordjobb, jehož služby financuje vedle NCM také Severská asociace Norden. Nordjobb vznikl v roce 1985 a je určen pro mladé Seveřany, kterým je mezi 18 a 28 lety. Jim nabízí letní brigády v jiných severských zemích, pomáhá zajišťovat ubytování a organizovat volnočasové aktivity po práci. Cílem Nordjobbu je nejen podporovat pracovní mobilitu na Severu, ale díky různým výměnným programům i šířit znalosti jazyka a kultury v severských zemích.¹²⁶ Hranice a překážky se uvolňují nejen na pracovním trhu, ale i v mnoha jiných oblastech, např.:

- severské země spolupracují v daňové oblasti tak, aby svým občanům usnadnily orientaci v daňových systémech a pravidlech, pokud jsou občany jedné skandinávské země, ale jejich příjmy a finanční prostředky pochází z jiné severské země. Výraznou pomocí je od roku 2005 portál Nordisk eTax, kde je možné nalézt odpovědi na otázky ohledně daní a zdanění podle jednotlivých zemí i příjmových skupin a kde je také dohoda severských zemí, která brání dvojímu zdanění příjmů občanů, kteří jsou residenty v jedné severské zemi, ale příjmy dostávají v jiné.¹²⁷
- pro snazší převoz léčiv držených z léčebných důvodů (narkotik a psychotropik), které by mohly být považovány za drogy, byl vytvořen tzv. severský „pilulkový pas“ (*Nordic „pill passport“*). Severské země společně vytvořily seznam takových léků, k nimž musí držitel na požádání předložit dokumentaci prokazující, že je má u sebe z léčebných důvodů. U ostatních léků mimo seznam dokumentace vyžadována nebude.

¹²⁵ Podle *Nordic Council of Ministers Co-operation Programme Labour Market and Working Environment 2005 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/arbetsmiljo/sk/TN2005521.pdf>, 25.3.2008 a *The Nordic labour market and international developments* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/arbejdsmarked-og-miljoe.pdf>, 2.5.2008.

¹²⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nordjobb.net>.

¹²⁷ Podle oficiální stránky <http://www.nordisketax.net> a *Overenskomst mellom de nordiske land for å unngå dobbeltbeskatning med hensyn til skatter på inntekt og formue* dostupné z http://www.nordisketax.net/files/NTT_nor.pdf, 23.3.2008.

- došlo ke zrychlení finančních transakcí z jednoho severského státu do druhého, a to tak, že maximální lhůta k převedení peněz je tři pracovní dny. Transakce jsou navíc zpoplatněny stejnou částkou jako transakce v rámci jednoho státu.
- co se týká vzdělávání, bylo dosaženo široké dohody, která garantuje vzájemné uznávání různých oprávnění a osvědčení, titulů a odborných kvalifikací.
- v několika případech nebylo před rokem 2004 ve Švédsku a rokem 2005 v Dánsku Island'ánům umožněno, aby příjmení jejich dětí byla tvořena podle dávných islandských zvyklostí, tzn. přidáním -dottir (u dcery) nebo -son (u syna) ke křestnímu jménu jejich otce. V roce 2004, resp. 2005 byly změněny legislativou tak, že je to od té doby možné.¹²⁸

Pro vybudování dynamického a flexibilního trhu práce se zavádí další inovace, např. se vytváří elektronické úřady práce, zejména v příhraničních regionech, které budou pomáhat uchazečům hledat práci. Dále se objevily návrhy, aby byl severský pracovní trh otevřen i neseverským obyvatelům Skandinávie s platným pracovním povolením a povolením k pobytu. Řešení tohoto problému ale bylo odloženo kvůli členství tří severských zemí v EU, jenž případnou dohodu komplikuje. Také byly vytvořeny základy jednotného severského trhu se stavebním materiálem a byla odsouhlasena nutnost sjednotit zdravotní požadavky na léky a potraviny a jejich označování a také užívání symbolů pro výrobky, které jsou šetrné k životnímu prostředí.

S portálem Nordisk eTax a Nordjobb úzce spolupracuje informační služba pro mobilitu v severském regionu Ahoj, Severe (*Hello Norden*), která soukromým osobám, občanům severských zemí, poskytuje od roku 1998 praktické informace o možnostech, jak žít, studovat, cestovat a pracovat na Severu a jak se sžít s tamějšími zákony, pravidly a regulacemi, které se mohou stát od státu lišit. Informace jsou podávány telefonicky nebo emailem, k dispozici je také velké množství internetových odkazů. Portál má i svoji obchodní sekci, která podává informace o obchodních záležitostech.¹²⁹

Severská rada ministrů také třikrát ročně vydává časopis Pracovní život na Severu (*Working Life in the Nordic Region*) a jednou až dvakrát ročně Severský časopis práce (*Nordic Labour Journal*). Oba dva jsou přístupné online na stránkách NCM. Pro účely zkoumání zdraví a práce byl v roce 1982 ustaven Severský institut vyššího vzdělání v ochraně zdraví při práci (NIVA, *Nordic Institute for Advanced Training in Occupational Health*). Institut jako jediný v Evropě podporuje vědecký zájem o problematiku zdraví při práci a

¹²⁸ Podle *The Nordic Countries – One Workplace, One Market* dostupné z <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2005784.pdf>, 24.3.2008 a *The Nordic countries without borders* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2004787.pdf>, 24.3.2008.

¹²⁹ Podle oficiální stránky <http://www.hallonorden.org>.

pořádá odborné vzdělávací kurzy pro vědce a jiné experty (nejen ze severských zemí), kteří se zabývají tímto tématem, pracovním prostředím a trhem práce.¹³⁰

S volným pohybem osob v severní Evropě také souvisí dopravní sektor. Jeho základními vlastnostmi jsou bezpečnost, efektivnost a šetrnost k životnímu prostředí. Důraz je také kladen na dostupnost míst a na kvalitu dopravních prostředků. Vynikajícím příkladem spolupráce v dopravě je nedávno otevřený Øresundský most, který je pouze dánsko-švédským projektem. Dánsko-švédské úvahy o vytvoření pevninského propojení mezi Švédskem a Dánskem se objevily již ve 30. a 50. letech 20. století a v roce 1973 byla podepsána dohoda o jeho vybudování. Tu ale Dánsko o pět let později zrušilo. V 80. letech se o stavbě znovu uvažovalo, ale konkrétní dohoda o výstavbě mostu mezi těmito dvěma zeměmi byla podepsána a ratifikována jejich parlamenty v roce 1991. Stavba byla zahájena v září 1993 a pro veřejnost byla oficiálně otevřena 1. července 2000. Øresundský most vlastní a provozuje Konsorcium Øresundského mostu (*Øresundsbro Konsortiet*), jenž je společně vlastněno Dánským a Švédským královstvím.¹³¹

Postavení mostu výrazně zkrátilo dobu cestování mezi Dánskem a Švédskem z jedné hodiny na deset minut. Díky tomu se v Øresundském regionu značně zvýšila mobilita občanů z obou stran průlivu. Dojíždění za prací (tzn. nutnost cestovat mezi prací a domovem alespoň pětkrát týdně) se v roce 2007 podílelo 35% na provozu osobních aut přes Øresundský most. Celkem v roce 2007 dojíždělo za prací 17 600 obyvatel.¹³² Dojíždění je nejrychleji rostoucí dopravní segment, který velmi přispívá k rozvoji obchodu a pracovního, bytového a vzdělávacího trhu v Øresundském regionu (o Øresundské univerzitě již zmínka byla).

Námořní dopravě z právního hlediska se věnuje Skandinávský institut námořního práva (NIFs, *Scandinavian Institute of Maritime Law*). Byl založen v roce 1963 a v dnešní době je rozdělen na Katedru námořního práva (*Department of Maritime Law*) a Katedru energetického práva (*Department of Petroleum and Energy Law*). Institut podporuje vzdělávání a výzkum v oblasti námořního, dopravního, obchodního a energetického práva.¹³³

Mobilita občanů i pracovní migrace v severském regionu patří ke chloubě severské spolupráce, neboť pasová unie a společný pracovní trh byly vytvořeny již v roce 1954. Prioritou severských zemí je flexibilní a konkurenceschopný trh, kvalifikovaní a informovaní pracovníci, zvyšování praktických zkušeností a podpora mobility. K tomu napomáhají

¹³⁰ Podle oficiální stránky <http://www.niva.org>.

¹³¹ Podle oficiální stránky <http://www.oresundsbron.com> a *Facts worth knowing about the Øresund Bridge* dostupné z <http://www.oresundsbron.com/library/?obj=6196>, 28.3.2008.

¹³² In *Facts worth knowing about the Øresund Bridge*. Více statistik k mobilitě v Øresundském regionu také na <http://www.orestat.scb.se>.

¹³³ Podle oficiální stránky <http://www.jus.uio.no/nifs>.

především tři orgány: Nordjobb z poloviny 80. let a portály Nordisk eTax z roku 2005 a Ahoj, Severe z roku 1998. Samostatnou kapitolou je pak význam otevření Øresundského mostu roku 2000 pro mobilitu, migraci a vzdělávací a pracovní trh v Øresundském regionu.

D) VÝSTAVBA A BYDLENÍ

Dlouhodobým cílem je vytvářet co nejlepší životní podmínky pro všechny vrstvy obyvatelstva. Pro podporu, výzkum a dokumentaci územního rozvoje bylo v roce 1997 založeno Nordregio – Severské centrum pro územní rozvoj (*Nordic Centre for Spatial Development*). Jeho cílem je předávat poznatky relevantním úřadům, institucím a politikům, kteří se zabývají regionálním rozvojem a plánováním. Centrum se snaží propojit proces teoretického plánování rozvoje s výstavbou, navíc s ohledem na dlouhodobý rozvoj. Také pořádá vzdělávací kurzy pro úředníky a projektanty, aktualizuje statistickou databázi a vydává Časopis Nordregio (*Journal of Nordregio*) a Evropský časopis pro územní rozvoj (*European Journal of Spatial Development*). Nordregio také pro roky 2005 – 2008 spravuje výzkumný program Internacionalizace regionální rozvojové politiky – potřeby a požadavky severských zemí (*Internationalisation of regional development policies – needs and demands in the Nordic countries*).¹³⁴

Co se týká bydlení a stěhování ve Skandinávii, na severské občany se vztahuje kratší doba naturalizace. Už po třech letech pobytu v jedné skandinávské zemi mají právo volit a být voleni v komunálních volbách v místě trvalého bydliště a po sedmi letech získávají občanství nového severského státu.

E) FINANCE, OBCHOD, PRŮMYSL, ENERGETIKA, ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Důvodem spolupráce v hospodářském sektoru je především potřeba vyrovnané a konkurenceschopné ekonomiky, udržitelného růstu, dostatku inovací a nových technologií a také ochrany životního prostředí v celém regionu, která je tradiční prioritou v zájmech severských zemí. Severské země jsou lídry v environmentálních otázkách nejen ve svém regionu, ale také v přilehlých oblastech a na evropské i mezinárodní úrovni.

Již roku 1973 byl založen Severský průmyslový fond (*Nordic Industrial Fund*), který podporuje a financuje výzkum, vývoj a vzdělání v průmyslových odvětvích v severských

¹³⁴ Podle oficiální stránky <http://www.nordregio.se> a *Contract for NORDREGIO 2007 – 2009* dostupné z http://www.nordregio.se/Files/NMRCContract_%202007-2009.pdf, 30.3.2008.

zemích, o rok později Nordtest – orgán pro zkoušení a kontrolu materiálu. Obě instituce se v roce 2004 spojily a přijaly název Severské inovační centrum (NICE, *Nordic Innovation Centre*). Centrum je nejdůležitějším nástrojem severské spolupráce na podporu rozvoje inovačního a znalostmi vybaveného severského podnikového sektoru. Inovační centrum se zaměřuje na tyto oblasti: inovace, biotechnologie, mikro- a nanotechnologie, bezpečnost potravin, inovační stavitelství, environmentální technologie a spekulativní kapitál. V současné době centrum zastřešuje asi 120 probíhajících projektů.¹³⁵

Finanční spolupráce severských zemí zahrnuje čtyři finanční instituce, které jsou velmi důležité pro poskytování peněz. Dohromady tvoří tzv. Severskou finanční skupinu (*Nordic Finance Group*):

- Severská investiční banka (NIB, *Nordic Investment Bank*), společná finanční instituce pro severský region s mezinárodním statutem, založená roku 1976. Od roku 2005 jsou jejími členy i pobaltské republiky Estonsko, Litva a Lotyšsko. Banka podnikům a organizacím z veřejného i soukromého sektoru v členských zemích i mimo ně (v Asii, na Středním východě, ve střední a východní Evropě, v Africe a v Latinské Americe) nabízí dlouhodobé půjčky a financování projektů, přičemž investuje především do projektů, které se věnují výrobě alternativních zdrojů energie, vylepšují infrastrukturu, zlepšují životní prostředí, podporují výzkum, vývoj, konkurenceschopnost a udržitelný růst a prohlubují ekonomickou spolupráci mezi členskými státy.¹³⁶
- Severský rozvojový fond (NDF, *Nordic Development Fund*) od roku 1989 poskytuje dlouhodobé úvěry chudým a rozvojovým zemím¹³⁷ na projekty, které podporují hospodářský a sociální rozvoj. Strategie rozvojového fondu plně koresponduje s principy spolupráce severských zemí v otázce mezinárodního rozvoje, se zvláštním důrazem na snižování chudoby. Fond financuje jen projekty, které spolufinancuje další finanční instituce.¹³⁸
- Severský projektový fond (Nopef, *Nordic Project Fund*), ustavený v roce 1982, poskytuje půjčky a granty na realizační studie projektů, které mají obchodní potenciál, a internacionalizaci projektů i v zemích mimo EU a EFTA. Jeho cílem je posilovat

¹³⁵ Podle oficiální stránky <http://www.nordicinnovation.net> a *Strategy & Action Plan Nordic Energy Research 2007 – 2010* dostupné z <http://www.nordicenergy.net/download.cfm?file=253-c24cd76e1Ce41366a4bbe8a49b02a028>, 31.3.2008.

¹³⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nib.int> a *Agreement between Denmark, Estonia, Finland, Iceland, Latvia, Lithuania, Norway and Sweden concerning the Nordic Investment Bank. Statutes of the Nordic Investment Bank* dostupné z http://www.nib.int/pdf/NIB_Agreement_Statutes_2005.pdf, 31.3.2008.

¹³⁷ Fond dlouhodobě spolupracuje s těmito zeměmi: Benin, Burkina Faso, Etiopie, Ghana, Keňa, Malawi, Mozambik, Rwanda, Senegal, Tanzánie, Uganda, Zambie, Bangladéš, Kambodža, Laos, Mongolsko, Vietnam, Bolívie, Honduras a Nicaragua.

¹³⁸ Podle oficiální stránky <http://www.ndf.fi>.

konkurenceschopnost malých a středních firem. Fond za dobu své existence zpracoval více než 3900 realizačních studií.¹³⁹

- Severská korporace pro financování životního prostředí (NEFCO, *Nordic Environment Finance Corporation*), založená v roce 1990, dává půjčky na projekty ve střední a východní Evropě a v sousedních regionech (region Barentského moře, Pobaltí, Rusko, Bělorusko a Ukrajina), které se zabývají ochranou a zlepšováním životního prostředí. Významně se podílí např. na snižování znečištění Baltského moře a Kolského zálivu v Barentsově moři. Již uskutečnila na 300 malých a středně velkých projektů.¹⁴⁰

Co se dále týká životního prostředí, je na něj ve všech oblastech a souvislostech kladen velký důraz: např. Severský akční plán pro životní prostředí na roky 2005 – 2008 (*Nordic Environmental Action Plan 2005 – 2008*) se v širším kontextu zaměřuje na vztah životního prostředí a lidského zdraví, mořské životní prostředí, volnou přírodu, kulturní krajinu a lidské aktivity v přírodě a na udržitelnou produkci a spotřebu. Ruku v ruce jdou s péčí o životní prostředí i strategie trvalého a udržitelného rozvoje v hospodářské oblasti (udržitelná výroba a spotřebitelské chování, výroba energie, doprava, zemědělství, lesnictví a rybářství), sociální (blahobyt, veřejné zdraví a životní styl) a ekologické (změny klimatu, znečištění ovzduší, biologická rozmanitost druhů, genetické inženýrství, mořské prostředí, bezpečnost potravin, výroba a používání chemikálií). Severské státy se navíc snaží starat se o životní prostředí nejen na svém území, ale i v přilehlých oblastech (arktické oblasti, Pobaltí apod.), neboť i tamější přístup k ochraně životního prostředí má vliv na životní prostředí ve Skandinávii.¹⁴¹

V problematice životního prostředí a jeho ochrany byly severské státy vždy velmi aktivní. V letech 1991 – 1992 se uskutečnil Severský environmentální rok (*Nordic environmental year*) a od roku 1989 se kvalitním výrobkům začala udělovat oficiální severská spotřebitelská značka zelené „environmentální labutě“. Od roku 2006 se značka používá na výrobcích šetrných k životnímu prostředí a její platnost je tři roky. Značku nyní můžeme najít na více než 1000 produktech.¹⁴² V roce 2008 bylo oznámeno spuštění Severských řešení klimatických problémů (*Nordic Climate Solutions*), která budou přispívat k diskuzím o

¹³⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nopec.com>.

¹⁴⁰ Podle oficiální stránky <http://www.nefco.org>.

¹⁴¹ Podle *Nordic Environmental Action Plan 2005 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/ANP2005714.pdf>, 2.4.2008, *Sustainable Development. New Bearings for the Nordic Countries* dostupné z <http://norden.org/pub/ovrigt/baeredygtig/uk/TN2004568.pdf>, 2.4.2008, *Nordic Strategy on Sustainable Development 2005 – 2008* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/sustainable.pdf>, 2.5.2008 a *High ambitions for environment* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/miljoe.pdf>, 2.5.2008.

¹⁴² Podle oficiální stránky <http://www.svanen.nu>.

současných klimatických problémech a budou nabízet severské zkušenosti s obnovitelnými zdroji energie, recyklací, šetrnými technologiemi a šetřením energií.¹⁴³

Severské země, především Island, se také věnují zkoumání sopek, a to prostřednictvím Severského vulkanologického centra (NORVULK, *Nordic Volcanological Center*) na Islandské univerzitě. Centrum bylo založeno v roce 1974 a jeho hlavním obecným cílem je zkoumání chování vulkánů, které se nacházejí na Islandu. Centrum se zabývá jejich vnitřními pochody a vnějšími projevy, ekologickými dopady erupcí a vlivy na pohyby uvnitř země, dále také školí a vzdělává vědce, pořádá odborné semináře, konference a letní školy a vydává publikace s vulkanologickou tematikou.¹⁴⁴

I oblast energetiky je v severských zemích dobře rozvinuta, jejím cílem je hlavně prosazovat bezpečné, šetrné a udržitelné zdroje energie, proto velmi roste důležitost obnovitelných zdrojů. Energetické sítě Dánska, Finska, Islandu, Norska a Švédska jsou propojeny a výrobci energií spolupracují ve společné energetické organizaci Nordel.¹⁴⁵

Výzkumem na poli energetiky se od roku 1985 zabýval Severský program energetického výzkumu (*Nordic Energy Research Programme*), jenž se v roce 1999 přeměnil na Severský energetický výzkum (NEF, *Nordic Energy Research*), který se snaží vytvořit ze severského regionu prostor, kde budou používány nové zdroje energie šetrné k životnímu prostředí a kde bude efektivně fungovat trh s energiemi. Tato výzkumná instituce podporuje výzkum a vývoj, poskytuje granty, posiluje postavení severského energetického výzkumu na mezinárodním poli, zprostředkovává výměnu zkušeností a vytváří výzkumnou síť složenou z vědců, institucí, zástupců průmyslu i uživatelů. Pro období 2007 – 2010 byla vydána energetická strategie, která se opírá o tři E: dodávky energie (*energy supply*), ochrana životního prostředí (*environmental protection*) a ekonomický růst (*economic growth*).¹⁴⁶

Spolupráce severských zemí v oblasti financí, obchodu, průmyslu a energetiky má téměř vždy spojení s péčí o životní prostředí. Severské země velmi zodpovědně dbají na to, aby byla ochrana životního prostředí dodržována, ať při vývoji inovací, nových technologií, energetické spolupráci a výzkumu apod. V 90. letech byla založena Severská korporace pro financování životního prostředí, která poskytuje granty na projekty spojené s ochranou životního prostředí a spolu s již dříve založenými fondy se také podílí na severské finanční spolupráci. Od roku 1989 je udělována ekologická značka severské „zelené labutě“.

¹⁴³ Podle oficiální stránky <http://www.nordicclimatesolutions.com>.

¹⁴⁴ Podle oficiální stránky <http://www.norvol.hi.is>.

¹⁴⁵ Podle oficiální stránky <http://www.nordel.org>.

¹⁴⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nordicenergy.net> a *Action Plan for Nordic Energy Co-operation 2006 – 2009* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/energi/uk/ANP2005732.pdf>, 2.4.2008.

F) ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ, RYBÁŘSTVÍ

V těchto třech odvětvích byla tradičně zaměstnána velká část obyvatel Skandinávie. Pozornost se jim věnuje také proto, že úzce souvisí se životním prostředím, udržitelným rozvojem a průmyslem, a také proto, že i v tomto sektoru probíhá výzkum, zapojují se nové technologie a genetické materiály a čelí se moderním požadavkům na kvalitu, inovace a konkurenceschopnost.¹⁴⁷

V oblasti zemědělství působí od roku 1965 Společný severský výbor pro výzkum v zemědělství (NKJ, *Nordic Joint Committee for Agricultural Research*), který rozvíjí a koordinuje spolupráci na výzkumu v zemědělství a podporuje vyvážený rozvoj zemědělství a potravinářského průmyslu. Kromě již výše zmíněné Severské genové banky, Severské genové banky domácích a hospodářských zvířat a Severské lesnické, veterinární a zemědělské univerzity výbor ještě spolupracuje se:

- Severským výborem pro spolupráci na výzkumu lesa (SNS, *Nordic Forest Research Cooperation Committee*), jenž se zabývá šetrným využíváním lesa a stará se kromě lesů i o další zalesněná území, o využití dřeva a jiných lesních produktů a o nekomerční používání lesa. Mimo to také koordinuje výzkum a podporuje výzkumnou spolupráci s přílehlými oblastmi Skandinávie (hlavně Ruskem a Pobaltím) a vydává časopis Skandinávský časopis pro výzkum lesa (*Scandinavian Journal of Forest Research*). Pod Výbor spadá mnoho podvýborů a pracovních skupin, které se zabývají specifickými problémy lesů¹⁴⁸.¹⁴⁹
- Severskou radou pro výzkum chovu sobů (NOR, *Nordic Council for Reindeer Husbandry Research*), která byla založena v roce 1980, a jejími členy jsou pouze Finsko, Norsko a Švédsko. Rada se vědecky zabývá chovem sobů v těchto třech severských státech, organizuje pravidelné konference, podporuje výměnu zkušeností a navazování kontaktů mezi chovateli a vědeckými skupinami, které se chovem sobů zabývají, poskytuje granty studentům, kteří se této problematice věnují, a slouží jako zdroj informací. Jednou za dva roky vydává časopis *Rangifer*.¹⁵⁰
- nevládní organizací Severskou asociací vědců v zemědělství (NJF, *Nordic Association of Agricultural Scientists*), založenou de facto již roku 1919, jež podporuje výzkum v zemědělství v severských a pobaltských zemích. Asociace pořádá semináře, workshopy a

¹⁴⁷ Podle *Handlingsprogram Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- och livsmedelssamarbete 2005 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/fiskeri/sk/US2004419.pdf>, 3.4.2008 a *Nordic Lift to Promote Value Creation and Improve Life Quality* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/jord-ochskogbruk.pdf>, 2.5.2008.

¹⁴⁸ Jejich přehled viz <http://www.nordiskskogforskning.org/sns/nettverk>.

¹⁴⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nordicforestresearch.org>.

¹⁵⁰ Podle oficiální stránky <http://www.rangifer.no>.

konference, které slouží především k setkávání a výměně poznatků a kontaktů mezi vědci i spotřebiteli. Jejich cílem je podílet se na vysoce kvalitním a udržitelném užívání zemědělských a zahradnických rostlin.¹⁵¹

- a druhou nevládní organizací Severským výborem pro vědeckou veterinární spolupráci (NKVet, *Nordic Committee for Veterinary Scientific Cooperation*), založeným v roce 1977, který organizuje především vědecká sympozia a koordinuje spolupráci veterinářů a vědců na tomto poli.

Rybářství je ve Skandinávii jednak zdrojem obživy a příjmů obyvatel (s přidruženými činnostmi se mu věnuje cca 300 000 lidí v celé Skandinávii¹⁵²), tak sektorem, který nabízí pracovní uplatnění a poskytuje velké množství vývozních produktů, a také je oblastí, která má nejbližší k mořskému prostředí a jeho ochraně. V této oblasti je velký důraz kladen hlavně na řešení problémů se znečišťováním moří a pobřeží, nadměrnou eutrofizací¹⁵³ a ochranou mořských ekosystémů a biodiverzity, na dopady změn klimatu na mořské prostředí, šetrné využívání rybích populací a zajištění nezávadných rybích produktů pro spotřebitele.¹⁵⁴

V roce 2005 byla otevřena Severská námořní akademie (*Nordic Marine Academy*), výzkumná instituce, která se stará o rozvoj a vylepšování spolupráce skandinávských zemí v oceánologii a podporuje studenty a vědce, jež se zabývají výzkumem v tomto oboru. Akademie zkoumá především získávání a zužitkování živých mořských tvorů a zacházení s nimi a také dopad činnosti člověka na mořské ekosystémy. Tím se také zapojuje do mezinárodního bádání na tomto poli.¹⁵⁵

Vedle této akademie působí ještě Severská výzkumná skupina pro oceánologii (NORMA, *Nordic Research Network in Maritime Studies*), která studuje vztahy člověka k moři z historického, archeologického, antropologického a etnologického pohledu. Pro studenty pořádá letní školy a semináře, jichž se účastní studenti z regionu Baltského moře i ze států na pobřeží severního Atlantiku.¹⁵⁶

Zemědělství, lesnictví a rybářství jsou sektory, které v 90. letech neproděly tolik změn v porovnání s ostatními oblastmi spolupráce. Nadále působí instituce vytvořené již

¹⁵¹ Podle oficiální stránky <http://www.njf.nu>.

¹⁵² In *The fishing industry in the Nordic countries* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/fiskeri/sk/US2001402.pdf>, 4.4.2008.

¹⁵³ Eutrofizace je proces obohacování vod o živiny, zejména dusík a fosfor. Nepřirozenou, nadměrnou eutrofizací způsobuje lidská činnost používáním hnojiv v zemědělském sektoru, která jsou při deštích splavována do vodních toků.

¹⁵⁴ Podle *Nordic Region – a major fish supplier* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/fiskeri.pdf>, 4.4.2008.

¹⁵⁵ Podle oficiální stránky <http://armauer.uib.no/nma>.

¹⁵⁶ Podle oficiální stránky <http://www.norma.cmrs.dk>.

v době předtím a ty se věnují svým aktivitám, které navíc obohacují moderní témata jako genetické inženýrství, ochrana lesů, udržitelný rozvoj a ochrana biodiverzity a mořských ekosystémů (v roce 2005 byla za tímto účelem otevřena Severská námořní akademie).

G) SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ PÉČE, ZDRAVÍ, PRÁVA SPOTŘEBITELŮ, ROVNOST

Základními principy severské spolupráce v sociálním a zdravotnickém sektoru je zajištění a dostupnost stejně kvalitní péče pro každého, sociální solidarita, kvalita a bezpečnost poskytovaných služeb, právo každého být rovnocennou součástí společnosti, nediskriminace a rovnost pohlaví.¹⁵⁷ Dále se severské státy snaží propagovat zdravý a vyvážený životní styl, kvalitní stravování a dostatek pohybových aktivit. Upozorňují na špatné stravovací návyky, minimální fyzickou aktivitu a rostoucí procento obézních lidí, což jsou jevy, které by mohly v dlouhodobější perspektivě mít i špatný sociální a ekonomický vliv. Severská spolupráce se soustředí i vytváření zdravého, aktivního, vyrovnaného, spravedlivého a rovnoprávného prostředí pro děti a mládež a zavazuje se dodržovat základní práva dítěte, podporovat jejich právo na vzdělání, sociální a finanční zázemí, růst osobnosti a zdravý a kvalitní život.¹⁵⁸ K dosahování stanovených cílů v těchto oblastech slouží několik severských institucí:

- Severský statistický výbor pro zdravotnictví (NOMESCO, *Nordic Medico-Statistical Committee*) byl založen v roce 1966 jako nástroj k evidenci statistických údajů ve zdravotnictví. Dnes výbor vydává statistické ročenky, zveřejňuje průzkumy a je zapojen do mezinárodní sítě, v jejímž rámci spolupracuje zejména s pobaltskými zeměmi a EU.¹⁵⁹

Jako společný severský reprezentant na mezinárodním poli v otázkách zdravotnické systematiky působí Severské centrum pro systematiku ve zdravotnictví (*Nordic Centre for Classifications in Health Care*), které vzniklo v roce 1987 a již není financováno Severskou radou ministrů. Jeho úkolem je zavádět a používat mezinárodně uznávanou katalogizaci jevů ve zdravotnictví, neboť tou se potom řídí statistiky a srovnávání. Také vývoj lékařských

¹⁵⁷ Podle *Social Security and Health Care. Nordic Co-operation Programme effective 1 January 2006* dostupné z http://www.norden.org/pub/velfaerd/social_helse/sk/ANP2006742.pdf, 6.4.2008 a *Health, food and physical activity. Nordic Plan of Action on better health and quality of life through diet and physical activity* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/livsmedel/sk/ANP2006745.pdf>, 6.4.2008.

¹⁵⁸ Podle *Handlingsplan for nordisk barne- og ungdomskomite 2006 – 2009* dostupné z <http://www.norden.org/pub/kultur/barn/sk/ANP2006725.pdf>, 7.4.2008 a *Strategy for Children and Young People* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/barn/sk/ANP06723.pdf>, 7.4.2008.

¹⁵⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nom-nos.dk/nomesco.htm>.

počítačových kartoték pacientů využívá zdravotnického třídění pojmů, a proto je důležité, aby se severské státy v systematice a terminologii nelišily od mezinárodní.¹⁶⁰

Se systematizací pracuje i portál Rarelink, podporovaný NCM, který slouží jako databáze vzácně se vyskytujících nemocí ve Skandinávii. Obsahuje katalog několika desítek nemocí včetně jejich popisu a diagnóz. Hledání v databázi je určeno jak pro odborníky, tak pro veřejnost. Island v tomto projektu zapojen není.¹⁶¹

- Severský statistický výbor pro sociální záležitosti (NOSOSCO, *Nordic Social-Statistical Committee*) vznikl již v roce 1946 jako nástroj k evidenci statistických údajů ve sféře sociální politiky. Výbor vydává statistické ročenky, zveřejňuje průzkumy, provádí komparativní analýzy, účastní se workshopů a projektů a je zapojen do mezinárodní sítě, v jejímž rámci spolupracuje zejména s Pobaltím a EU.¹⁶²

- Severský institut dentálních materiálů (NIOM, *Nordic Institute of Dental Materials*), což je nezisková instituce založená v roce 1972, jejímž hlavním posláním je dbát na to, že dentální materiály používané ve stomatologických ordinacích severských zemích jsou vhodné pro daný způsob léčby, bezpečné a zdraví neškodné a že jejich životnost bude co nejdéší. Institut se také zabývá výzkumem, testováním materiálů, poskytováním odborných informací a prováděním znaleckých posudků z biologie, toxikologie, chemie, fyziky a metalurgie.¹⁶³ K tomu byla ještě vytvořena Severská databáze dentálních materiálů (*Nordic Database for Dental Biomaterials*), kam postupně přibývají dentální materiály, produkty a informace o nich.¹⁶⁴

- Severská vyšší odborná škola veřejného zdravotnictví (NHV, *Nordic School of Public Health*), fungující již od roku 1953, je zaměřena na výzkum a další vzdělávání a školení v oboru veřejného zdraví. Kromě běžných semestrálních kurzů, které navštěvují studenti magisterských nebo doktorských programů, pořádá škola i dvoutýdenní kurzy, na nichž se posluchači, kteří již ve zdravotnickém sektoru pracují, doplní své dosavadní znalosti a dozvědí se o nových trendech a nástrojích ve veřejném zdravotnictví.¹⁶⁵ Tato škola navíc společně se Severským institutem vyššího vzdělání v ochraně zdraví při práci, o němž byla řeč v kapitole o pracovním trhu a pracovním prostředí, a dvěma následujícími organizacemi (NOPUS a NSH) provozuje od října 2007 interaktivní portál NordicAlly, jenž slouží státním zaměstnancům, vědcům a dalším, kteří se pohybují v sociální sféře, jako zdroj informací o

¹⁶⁰ Podle oficiální stránky <http://www.nordclass.uu.se>.

¹⁶¹ Podle oficiální stránky <http://www.rarelink.org>.

¹⁶² Podle oficiální stránky <http://www.nom-nos.dk/nososco.htm>.

¹⁶³ Podle oficiální stránky <http://www.niom.no>.

¹⁶⁴ Podle oficiální stránky <http://www.dentalproduktdatabas.odont.umu.se>.

¹⁶⁵ Podle oficiální stránky <http://www.nhv.se>.

zdraví a sociální péči – i v širších souvislostech (např. v pracovním prostředí nebo ve školách, v práci s handicapovanými lidmi apod.). Pořádá také kurzy a semináře a vydává odborné publikace.¹⁶⁶

- Severský vzdělávací program pro rozvoj sociálních služeb (NOPUS, *Nordic Education Programme for Social Service Development*), který slouží jako vzdělávací fórum především pro ředitele a manažery pracující v sociálních službách, jako platforma pro výměnu nápadů a zkušeností a jako organizátor odborných seminářů a vzdělávacích kurzů.¹⁶⁷

- Severská spolupráce na pomoc handicapovaným spoluobčanům (NSH, *Nordic Cooperation on Disability*) koordinuje aktivity různých skupin a organizací, které pomáhají handicapovaným, a zaměřuje se na výměnu praktických zkušeností z práce s nimi. Problematice mentálně a tělesně postižených lidí je ve Skandinávii tradičně věnováno mnoho prostoru.¹⁶⁸ Pod tuto organizaci spadají dvě další instituce, které se věnují handicapovaným spoluobčanům:

- Severská skupina pro zkoumání života s postižením (NNDR, *Nordic Network on Disability Research*), jež je multidisciplinárním orgánem sdružujícím vědce, kteří se zajímají o kulturní a společenské souvislosti života s postižením nebo vyloučení jedince ze společenského života kvůli postižení. Skupina byla ustavena v roce 1997 a slouží především jako fórum pro výměnu názorů a zkušeností mezi vědci. Také vydává mezinárodní časopis Skandinávský časopis pro výzkum života s postižením (*Scandinavian Journal of Disability Research*).¹⁶⁹

- Severské vývojové centrum rehabilitačních technologií (NUH, *Nordic Development Centre for Rehabilitation Technology*), které se podílí na vývoji pomocných zařízení pro handicapované tak, aby se mohli rovnocenně, samostatně a aktivně zapojit do společnosti. Centrum bylo založeno v roce 1990. V letech 2005 – 2007 byly aktivity centra zaměřeny na postižené děti a jednoduché domácí technické výrobky do domácností starších lidí (v roce 2006 se uskutečnily např. projekty zaměřené na testování vhodnosti počítačových her, zábavných počítačových programů a herních zařízení pro postižené děti, vyvinul se program pro slepé a slabozraké děti, který umožňuje prostřednictvím počítače hrát hry a získávat informace, a výukový a komunikační program pro děti trpící autismem. Pro seniory byly vyhodnoceny závěry výzkumu, jenž se zabýval výhodami používání moderních technických

¹⁶⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nordically.org>.

¹⁶⁷ Podle oficiální stránky <http://www.nopus.org>.

¹⁶⁸ Podle oficiální stránky <http://www.nsh.se>.

¹⁶⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nndr.dk>.

výrobků v životech seniorů, kteří trpí stařeckou demencí, a jejich rodinných příslušníků či ošetřovatelů).¹⁷⁰

Pod tímto vývojovým centrem pracuje Severské fórum pro využití telekomunikační techniky postiženými lidmi (NFTH, *Nordic Forum for Telecommunication and Disability*), založené v roce 1987. Jeho snahou je pomoci postiženým lidem nebo seniorům zapojit se do běžného života, a tím si ho i usnadnit, používáním moderních technických vymožeností. Pro ně vydává různé návody a příručky, jak zacházet s technickými výrobky.¹⁷¹

- Severské centrum pro školení personálu pracujícího ve službách pro hluché a slepé (NUD, *Nordic Staff Training Centre for Deafblind Services*) jako např. ve vzdělávacích institucích, knihovnách nebo archívech. Centrum také pořádá vzdělávací kurzy a konference.¹⁷²

Vedle těchto institucí (a mimo rámec aktivit Severské rady ministrů), jež pracují s postiženými lidmi, působí ještě Severská kulturní a umělecká asociace handicapovaných (KNUS, *Northern cultural/arts disabilities association*), která zapojuje mentálně postižené lidi do nejruznějších kulturních a uměleckých aktivit, jež pro ně organizuje doma i v zahraničí, usiluje o rovnocenné zacházení s nimi v rámci většinové společnosti, rozvíjí jejich umělecké nadání, snaží se informovat většinovou společnost o jejich výtvořech a vytváří kontakty mezi umělci samotnými, ale také učiteli a sociálními pracovníky.¹⁷³

- Severské centrum pro výzkum alkoholu a drog (NAD, *Nordic Centre for Alcohol and Drug Research*) je další severskou institucí, která se podílí na aktivitách v sociálním a zdravotnickém sektoru. Centrum bylo založeno v roce 1978 na podporu výzkumu alkoholu, drog a jiných návykových látek ve spolupráci s různými sociálními vědami a sociálním zaměřením medicíny a psychiatrie. V dnešní době jde především o osvětu, drogovou prevenci a výzkum léčení závislostí, o výměnu informací a zkušeností na mítincích a seminářích a o setkávání vědců, úředníků, sociálních pracovníků a studentů, kteří se této problematice věnují. Centrum úzce spolupracuje s časopisem Severské studie o alkoholu a drogách (*Nordic Studies on Alcohol and Drugs*).¹⁷⁴

Pod toto centrum spadá od roku 2005 portál o Severské alkoholové a drogové politice a prodeji alkoholu (Nosam, *Nordic Alcohol Policy and Alcohol Marketing*), vytvořený roku 2003. Portál nabízí informace k široké problematice prodeje a konzumace alkoholu v severní

¹⁷⁰ Podle oficiální stránky <http://www.nuh.fi> a *NUH's Activities 2006* dostupné z http://www.nuh.fi/NUH_eng_CS2%2010.8.pdf, 5.4.2008 a *Nordic Development Centre for Rehabilitation Technology 1998 – 2004* dostupné z <http://www.nuh.fi/NUH%20broschyr.pdf>, 5.4.2008.

¹⁷¹ Podle oficiální stránky <http://www.nuh.fi/NFTH.htm>.

¹⁷² Podle oficiální stránky <http://www.nud.dk>.

¹⁷³ Podle oficiální stránky <http://www.knus.nu>.

¹⁷⁴ Podle oficiální stránky <http://www.nad.fi>.

Evropě jako celku i v jednotlivých státech, věnuje se alkoholu v reklamách, disponuje statistickými údaji, výzkumy konzumace alkoholu, prognózami a trendy, odkazy na debaty o alkoholu a regulaci jeho spotřeby v médiích a na příslušnou legislativu.¹⁷⁵

Posledním orgánem, který se zabývá alkoholem a drogami, nikoliv však pod záštitou Severské rady ministrů, je Severská spolupráce v alkoholové a drogové politice (NordAN, *Nordic Alcohol and Drug Policy Network*), která byla založena v roce 2000 a sdružuje na 85 organizací ze Skandinávie a Pobaltí. Členské organizace usilují o snižování spotřeby alkoholu a užívání návykových látek, navzájem si vyměňují zkušenosti na konferencích a při společných projektech a podporují výzkum a mezinárodní spolupráci v této problematice.¹⁷⁶

Jídlu, a to především bezpečnosti a nezávadnosti potravin, je věnována Severská databáze potravinových přísad (*Nordic Food Additive Database*), která obsahuje 357 přísad a jejich popis a systémové zařazení, čímž přispívá k úsilí o bezpečnost potravin a informování spotřebitelů.¹⁷⁷

Také spotřebitelská politika je velmi sledovanou oblastí. Severské státy se v ní snaží o zlepšování ochrany spotřebitelů a jejich práv, o dostupnost informací a také propagují bezpečnost a nezávadnost potravin. Spotřebitelské chování bývá propojeno s ochranou životního prostředí a udržitelným rozvojem, a proto skandinávské státy dbají o vyvážené vztahy mezi těmito třemi složkami.¹⁷⁸

V severských zemích je hodně různých skupin, které se nějakým způsobem odlišují od většinové společnosti. O handicapovaných občanech bylo pojednááno výše, dalšími menšinovými skupinami jsou přistěhovalci (v kapitole o kultuře již bylo zmíněno, že probíhal Severský výzkum řeči přistěhovalců), Sámové nebo homosexuálové. Politici, různé organizace, ale i společnost sama usiluje o to, aby byli přijímáni s větší otevřeností a tolerancí a tudíž se snadněji integrovali. Ruku v ruce s tím bojují skandinávské země proti rasismu a xenofobii: např. v polovině 90. let probíhala ve Skandinávii rozsáhlá kampaň proti xenofobii.

Samostatnou kapitolou v severských zemích je problematika rovnosti pohlaví a rovných příležitostí, které je od 90. let věnováno mnoho prostoru. Intenzivnímu bádání na tomto poli se věnuje Severský institut pro rovnost pohlaví (NIKK, *Nordic Gender Institute*, do začátku roku 2008 se jmenoval Severský institut feministického a genderového výzkumu – *Nordic Institute for Women's Studies and Gender Research*), založený v roce 1995. Propaguje

¹⁷⁵ Podle oficiální stránky <http://nosam.net>.

¹⁷⁶ Podle oficiální stránky <http://www.nordan.org>.

¹⁷⁷ Podle oficiální stránky <http://www.norfad.dk>.

¹⁷⁸ Podle *Consumer Policy* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/forbrugerpolitik.pdf>, 6.4.2008 a *Samarbetsprogram på konsumentområdet 2005 – 2010* dostupné z <http://norden.org/pub/miljo/miljo/sk/US2005425.pdf>, 6.4.2008.

a podporuje plnou rovnost pohlaví v severských zemích a dále slouží jako informační a výzkumné centrum (zabývá se jak problémy žen, tak problémy mužů), pořádá konference, vydává publikace a několik časopisů: *Trikkster*, *Magazín NIKK (NIKK magasin)*, *NORMA – Severský časopis pro studium maskulinity (Nordic Journal for Masculinity Studies)* a *NORA – Severský časopis feministického a genderového výzkumu (Nordic Journal of Feminist and Gender Research)*. Pro roky 2006 – 2010 byly vyhlášeny dvě priority:

- muži a ženy ve vedoucích pozicích (*Gender and power*), která se soustředí na nevyrovnaný poměr mužů a žen ve vedoucích pozicích, a
- rovnost pohlaví a mladí lidé (*Gender and young people*), která se zabývá nerovností pohlaví, s níž se setkávají mladí lidé, v dětství např. stereotypní dělení her na holčičí a chlapecké, nároky na vzhled a odívání v dospívání nebo tradiční rozdělování ženských a mužských povolání při vstupu na pracovní trh.¹⁷⁹

Od 90. let je v oblasti zdraví a sociálním sektoru kladen důraz hlavně na propagaci zdravého životního stylu dětí i dospělých, včetně ochrany spotřebitele a jídla a drogové a alkoholové prevence (v roce 2000 vznikla Severská spolupráce v alkoholové a drogové politice a v roce 2005 portál o Severské alkoholové a drogové politice a prodeji alkoholu), a dále pak na integraci různě znevýhodněných spoluobčanů – tělesně i duševně postižených (a to i z vědeckého hlediska – v 90. letech byla založena Severská skupina pro zkoumání života s postižením a Severské vývojové centrum rehabilitačních technologií) a rovnost pohlaví (od roku 1995 se jí věnuje Severský institut pro rovnost pohlaví). Roku 2007 byl založen i všeobecný portál *NordicAlly* pro sociální sektor.

H) ZAHRANIČNÍ, OBRANÁ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA

Na konci studené války se radikálně změnila podněty a výzvy, které do té doby zaměstnávaly ozbrojené síly severských zemí (i když např. Norsko je stále ve střehu kvůli potenciální krizi s Ruskem ohledně arktických území). V roce 1992 se severské země dohodly na rozvoji spolupráce i v zahraniční a bezpečnostní politice, která byla po dlouhou dobu zapovězena. Rok poté byla tato spolupráce zanesena i do Helsinské smlouvy, ale samostatná rada v NCM pro zahraniční spolupráci vytvořena nebyla. Severské země ve své zahraniční politice v 90. letech 20. století shodně podporovaly úsilí pobaltských států o jejich integraci do EU a NATO.

¹⁷⁹ Podle oficiální stránky <http://www.nikk.uio.no> a *Focus on Gender – Working Toward an Equal Society. Nordic Gender Equality Co-operation Programme 2006 – 2010* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/jamstallldhet/sk/ANP2006777.pdf>, 6.4.2008.

Staré zásady jako by přestávaly platit: šéfové obrany Norska, člena NATO, a neutrálního Švédska společně diskutovali o příležitostech pro užší spolupráci nebo opět Norsko, tentokrát nečlen EU, je mnohem více zapojeno do unijních mírových misí než členská země Dánsko, neboť to má výjimku ze společné unijní obrany. Severská unijní vojenská jednotka se jmenuje Severská bojová skupina (NBG, *Nordic Battle Group*) a je složená z 2800 vojáků Estonska (50 vojáků), Finska (200), Irska (80), Norska (150) a Švédska (ve velení, 2300), kteří mají být připraveni zasáhnout pod vlajkou EU během deseti dnů téměř kdekoli na světě ve vzdálenosti až 6000 km od Bruselu. Jednotka působí půl roku od 1. ledna 2008 do 30. června 2008, kdy ji vystřídá další bojová skupina.¹⁸⁰

Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko (Island nemá vlastní armádu, ale často vysílá nevojenské odborníky) posílají několik tisíc vojáků nejen na mírové mise, ale také přímo do válečných oblastí jako např. do Afghánistánu.¹⁸¹ V nedávné době (únor 2008) severské země např. vydaly stanovisko ohledně společného postupu při pomoci a obnově Afghánistánu¹⁸². V roce 1997 dali severští ministři obrany vzniknout Severské koordinované skupině pro vojenskou podporu míru (NORDCAPS, *Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support*) s cílem posílit od roku 1964 fungující Severskou kooperační skupinu pro vojenské záležitosti OSN (NORDSAMFN, *Nordic Cooperation Group for Military UN matters*). Skupina by měla působit tam, kde své mírové operace nezajišťuje OSN. V roce 2007 se do Skupiny přidaly i Estonsko, Litva a Lotyšsko.¹⁸³

V roce 2005 se severští ministři zahraničních věcí dohodli, že ustaví společný severský orgán pro pomoc s řešením katastrof a krizí ve světě. Motivem byla katastrofa v jihovýchodní Asii o Vánocích roku 2004, kde napáchala obrovské škody vlna tsunami, při níž mj. zemřelo také několik desítek občanů ze severských zemí.

I) REGIONÁLNÍ A MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Severské země po roce 1989 / 1990 přihlížely vzniku nového mezinárodního prostředí ve své bezprostřední blízkosti na jižním a východním břehu Baltského moře: největšími

¹⁸⁰ Podle *Nordic Battlegroup* dostupné z <http://www2.mil.se/en/About-the-Armed-Forces/Organisation/Units-on-standby2/Nordic-Battle-Group>, 21.4.2008, *Nordic Battlegroup* dostupné z http://www2.mil.se/upload/NBG/Broschyr_NBG_liten_engelska.pdf, 21.4.2008 a STANĚK, Roman. EU jde do boje. Zasáhne rychle a kdekoli. *Aktuálně.cz* [online]. 2007. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=385337>, 21.04.2008.

¹⁸¹ Podle *New threats for the Nordic armed forces* dostupné z <http://norden.org/webb/news/news.asp?id=7775&lang=6>, 21.4.2008.

¹⁸² Viz *Nordic statement on co-operation in Afghanistan* dostupné z <http://norden.org/webb/news/news.asp?id=7702&lang=6>, 1.3.2008.

¹⁸³ Podle oficiální stránky <http://www.nordcaps.org>.

změnami byl pád Berlínské zdi a znovusjednocení Německa, rozpad SSSR, obnova pobaltských států v roce 1991 a rozpuštění Varšavského paktu. Severské státy si uvědomily, že těmto změnám bude věnována pozornost a potřeba pomoci, a tak začaly se státy kolem Baltského moře, s nimiž to během studené války nešlo, spolupracovat. Baltské moře přestalo být oddělující a rozdělující překážkou a stalo se opět po mnoha letech přirozeným prostorem, který vybízí ke spolupráci všechny státy a regiony, které leží při jeho březích.

Severská spolupráce se přestala zabývat jen interními záležitostmi severského regionu a ve velké míře se začala zapojovat i do externích projektů s neseverskými zeměmi v přílehlých regionech. Zahraniční politika severoevropských států se nově začala ubírat dvěma směry: vstříc regionálním organizacím v prostoru Baltského moře (kde se rozvinul zvláště viditelný vztah k pobaltským republikám) a směrem k EU, kde byla na konci 90. let vypracována speciální koncepce pro region severovýchodní Evropy. Důraz ale není kladen jen na vztahy se státy na východě, opomíjena není ani spolupráce se západní částí severského regionu a s tzv. „dalekým severem“ (arkticky oblastmi a regionem Barentsova moře).

Zemím východní Evropy mohly severské státy nabídnout své zkušenosti s konsolidací demokratického režimu, vytvořením výkonných státních aparátů a úspěšným ekonomickým vývojem, dále pomoc při zvládnutí etnických konfliktů a problémů s migrací, ekologických hrozeb a organizovaného zločinu. Od roku 1990 tedy skandinávské země v rámci severské spolupráce spolupracují jako celek se sousedními či přílehlými regiony („adjacent areas“¹⁸⁴), jak bylo stanoveno v Mariehamnské deklaraci o budoucí severské spolupráci (*Mariehamn Declaration on Future Nordic Co-operation*) v roce 1991. Jedná se o spolupráci s těmito státy či oblastmi (viz také příloha č. 5):

- Rusko, resp. jeho severozápadní část – s ní byla spolupráce navázána v polovině 90. let 20. století. V roce 1995 byly v Sankt Petěrburgu a roku 2006 v Kaliningradu zřízeny kanceláře Severské rady ministrů. Menší informační místa NCM byla poté také zřízena v ruském Archangelsku, Murmansku a Petrozavodsku. Severská rada a Severská rada ministrů spolupracuje s ruskými politickými představiteli na lokální i celostátní úrovni zejména proto, aby se podílela na posilování bezpečnosti a rozvoji celé severní Evropy a pomáhala vyrovnávat sociální a životní podmínky lidí v severovýchodní části Evropy, kde spolu sousedí členské země EU / EHP a Rusko, a také aby pomáhala zlepšovat klimatické a životní podmínky u Baltského moře a v arktických oblastech, budovat lepší infrastrukturu, bojovat

¹⁸⁴ „Adjacent areas“ konkrétně zahrnují Estonsko, Litvu, Lotyšsko, severozápadní Rusko a arktické oblasti. Pětina rozpočtu NCM je vyčleněna na aktivity v těchto oblastech. In *Working for all in Norden* dostupné z http://www.norden.org/faktab/uk/nmr_generel.pdf, 1.5.2008.

proti mezinárodnímu zločinu a nelegálnímu obchodování, poskytovat rady ohledně zdravotního a sociálního systému, posilovat demokracii a působení nevládních organizací, chránit lidská práva a podporovat ekonomický růst, přeshraniční spolupráci, výzkum a inovace.

Ze severských institucí působí v Rusku Severská investiční banka, Severský projektový fond, Severská korporace pro financování životního prostředí a Severský rozvojový fond. V roce 2007 byl spuštěn Vzdělávací program pro spolupráci se severozápadním Ruskem (*Knowledge Building and Networking Programme for co-operation with Northwest Russia*), který má za cíl posilovat vzdělání a předávání znalostí, dovedností a zkušeností mezi severskými zeměmi a severozápadním Ruskem. Do programu jsou zapojeni především učitelé, vědci, státní úředníci, politici, novináři, univerzity a nevládní organizace. Severská rada ministrů uděluje také stipendia a pořádá výměnné programy.¹⁸⁵

- Bělorusko – podpora demokratického rozvoje v Bělorusku je jednou z dlouhodobých priorit severské spolupráce. Dále se severské země zaměřují na podporu přístupu mladých lidí k vyššímu vzdělání v zahraničí (především na litevských a ukrajinských univerzitách, ale také v Česku, Nizozemsku a Polsku) a regionálních přeshraničních aktivit. Tyto aktivity organizuje a financuje NCM ve většině případů ve spolupráci s EU.¹⁸⁶

- Region Baltského moře – tento region je sice poměrně nový, vazby v něm se znovuutvořily až v 90. letech 20. století, ale velmi rychle se stává jedním z nejrozvinutějších regionů v Evropě, a spolupráce mezi státy, které ho tvoří, byla rozvinuta v mnoha oblastech a na mnoha úrovních tak, že vznikla hustá síť organizací a projektů, které přispívají k prohlubování spolupráce a větší integritě regionu. Jak řekla Cecilia Malmström, švédská ministryně pro evropské záležitosti, 12. prosince 2007 v Evropském parlamentu, „region Baltského moře prošel úžasným vývojem za posledních 15 let. Prostor hluboce rozdělený železnou oponou se přeměnil v současný dynamický region, kterému dominuje obchod,

¹⁸⁵ Podle *Co-operation with Russia for stability and growth in the North of Europe* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/samarbejde-rusland.pdf>, 11.4.2008, *Программа Совета министров северных стран по сотрудничеству с северо-западом России в сфере повышения уровня компетентности и развития сетевого сотрудничества* dostupné z http://norden.org/russland/sk/knowledge-networking-program-info_21maj07ruscorr.pdf, 17.4.2008, *Guidelines for the Nordic Council of Minister's cooperation with Northwest Russia 2006 – 2008* dostupné z http://norden.org/russland/uk/riktlinjer_nv_ry_engelsk.pdf, 17.4.2008 a *Nordic Council of Ministers Russia Programme 2006 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/naer/sk/US2005452.pdf>, 17.4.2008.

¹⁸⁶ Podle *Nordic Council of Ministers' Co-operation with Belarus* dostupné z <http://norden.org/hviterussland/uk/index.asp?lang=>, 19.4.2008.

spolupráce a výměna na všech možných úrovních. Dnes je osm z devíti baltských států členy EU. A tak bylo rozdělení z minulosti nahrazeno opravdovou jednotou.¹⁸⁷

Severské státy velmi podporují prohlubování spolupráce mezi zeměmi, které mají zájem o dynamický rozvoj regionu Baltského moře, a soustředí se především na podporu udržitelného demokratického a ekonomického rozvoje a boje proti organizovanému zločinu. Region si je vědom svého potenciálu a síly. Těží především již z víceméně stabilního politického systému a demokratického prostředí, dobrých podmínek pro podnikání, infrastruktury, blízkosti trhů, vysoké úrovně vzdělání a silné průmyslové tradice. Severská spolupráce spolupracuje s ostatními státy ležícími u Baltského moře¹⁸⁸ prostřednictvím několika organizací. Mezi ně patří Parlamentní konference Baltského moře (BSPC, *Baltic Sea Parliamentary Conference*), na jejíž půdě se odehrává parlamentní spolupráce Severské rady a poslanců baltských států národní i regionální úrovně. V současné době získává Konference silnější postavení a organizační strukturu, než měla dříve. Dokonce se uvažuje, že by se mohla stát parlamentním shromážděním Rady států Baltského moře (CBSS, *Council of the Baltic Sea States*).¹⁸⁹

Rada států Baltského moře je široké politické fórum pro multilaterální mezivládní spolupráci v regionu Baltského moře. Jejími členy jsou Dánsko, Estonsko, Finsko, Island, Litva, Lotyšsko, Německo, Norsko, Polsko, Rusko, Švédsko a Evropská komise. Rada vznikla v reakci na geopolitické změny na konci studené války, které se udály v regionu Baltského moře. Jejím úkolem je stimulovat rozvoj regionu, posilovat jeho demokratický charakter, chránit lidská práva, odstraňovat překážky obchodu a investicím, zvyšovat jadernou bezpečnost a rozvíjet přeshraniční spolupráci. V čele Rady států Baltského moře stojí vždy po dobu jednoho roku jedna ze členských zemí. Předsednictví v Radě rotuje podle daného pořadí. Od července 2007 do června 2008 ho řídí Lotyšsko, poté je na řadě Dánsko.

¹⁸⁷ „Needless to say to you, the Baltic has undergone a fantastic development during the past fifteen years. We have moved from an area deeply divided by the iron curtain, to the dynamic region we see today, characterized by trade, cooperation and exchange on all possible levels. Today, eight out of nine Baltic sea states are members of the European Union. Finally, the division of yesterday has been replaced by true unification.“ *In An EU strategy for the Baltic Sea region. Speech by Cecilia Malmström at discussion with Baltic Intergroup, European Parliament, Strasbourg, 12 Dec 2007* dostupné z <http://www.sweden.gov.se/sb/d/7972/a/94598>, 20.4.2008.

¹⁸⁸ Jedná se o Dánsko, Estonsko, Finsko, Island, Litvu, Lotyšsko, Norsko, ruský Severozápadní federální okruh (tj. Republika Karélie, Kaliningradská, Leningradská, Murmanská, Novgorodská a Pskovská oblast a Federální město Sankt-Petěrburg), severní Německo (tj. Město Hamburk, Meklenbursko-Přední Pomořansko a Šlesvicko-Holštýnsko), severní Polsko (tj. Pomořské, Varmijsko-mazurské a Západopomořanské vojvodství) a Švédsko). Viz příloha č. 6. Podle *State of the Region Report 2007. The Baltic Sea Region as a Place to Do Business* dostupné z http://www.bdforum.org/default.aspx?process=download/files/pdfcontent/bdf_report_2007.pdf&download=true, 18.4.2008. V některých případech spolupráce se může složení účastníků nepatrně změnit: často nebývá zapojován např. Island, někdy se účastní celé Polsko či také zbylá území ruského Severozápadního federálního okruhu, někdy je zapojeno i Bělorusko (pozn. I.V).

¹⁸⁹ Podle *The Nordic Council and the Baltic Sea Region* dostupné z http://norden.org/internationalt/uk/nr_osterso.asp?lang=&p_id=678#, 19.4.2008 a oficiální stránky <http://bspc.net>.

Rada států Baltského moře byla založena v roce 1992 ministry zahraničních věcí posléze členských států v čele s dánským politikem a bývalým ministrem zahraničních věcí Uffe Ellemann-Jensenem¹⁹⁰, který je významnou postavou v budování spolupráce v regionu Baltského moře.¹⁹¹

Dalším je zapojení severské spolupráce do Iniciativy Baltského moře (BSI, *Baltic Sea Initiative*), jejímž úkolem je podporovat konkurenceschopnost a udržitelný růst v regionu a sloužit jako platforma pro diskuzi, společný postup zapojených aktérů a výměnu zkušeností. Byla vytvořena v roce 2004 Baltským rozvojovým fórem (BDF, *Baltic Development Forum*). V roce 2006 koordinoval Iniciativu generální tajemník NCM. Baltské rozvojové fórum je nezávislý neziskový orgán pro spolupráci baltských zemí, založený v roce 1998, složený z politiků, zástupců velkých podniků a měst, obchodních asociací, akademické obce, médií apod. Úkolem Iniciativy a Fóra je především koordinovat a monitorovat existující iniciativy a projekty v regionu a stanovovat společné cíle a strategie na nejvyšší úrovni. Fórum chce z Baltského regionu vytvořit navenek integrovaný, prosperující, dynamický, ekonomicky silný a konkurenceschopný region v mezinárodním prostředí. Předsedou Baltského rozvojového fóra je Uffe Ellemann-Jensen.¹⁹² Fórum od roku 2002 také zastřešuje spolupráci baltských metropolí (BaltMet, *Baltic Metropolises*), tj. Berlín, Kodaň, Helsinky, Malmö, Oslo, Rigu, Stockholm, Sankt Petěrburg, Tallinn, Vilnius a Varšavu, které mají pomáhat integrovat region a rozvíjet regionální spolupráci.¹⁹³

Mezi dalšími projekty spolupráce NCM s baltským regionem najdeme Seversko-baltskou pracovní skupinu pro spolupráci na rovnosti pohlaví (*Nordic Baltic Working Group on Co-operation on Gender Equality*), která se od roku 2005 zabývá propagací politiky rovnosti pohlaví a stejných práv a příležitostí pro muže a ženy i v baltském regionu. Program školí státní úředníky, politiky, výzkumníky a nevládní organizace, pořádá semináře, konference a vydává informační materiály.¹⁹⁴

Baltské regionální organizace, jejímiž členy jsou již jednotlivé severské státy či jejich části, informace o nich i o dalších událostech v regionu Baltského moře jsou shromažďovány

¹⁹⁰ Funkci dánského ministra zahraničí vykonával v letech 1982 – 1993 v konzervativní vládě Poula Schlütera. V období 1984 – 1998 vedl dánskou liberální stranu Venstre a v letech 1995 – 2000 Evropské liberály. V roce 1992 stál u založení Rady států Baltského moře.

¹⁹¹ Podle oficiální stránky <http://www.cbss.st> a *Terms of Reference of the Council of the Baltic Sea States (revised 2005)* dostupné z <http://www.cbss.st/documents/foundingdocs/dbaFile7912.html>, 22.4.2008.

¹⁹² Podle oficiální stránky <http://www.bdforum.org> a *State of the Region Report 2007*.

¹⁹³ Podle oficiální stránky <http://www.baltmet.org> a *Baltic Metropolises Action Plan 2008 – 2010* dostupné z <http://www.baltmet.org/pub/?id=59>, 19.4.2008.

¹⁹⁴ Podle *Nordic-Baltic co-operation on gender equality 2007 – 2008* dostupné z http://norden.org/gender/doks/sk/Final_Nordic_Baltic_co-operation_on_gender_equality_2007-2008.pdf, 19.4.2008.

na portálu BalticSea.net, který funguje od roku 2004. Přehled organizací se nalézá v příloze č. 7. Po zhlédnutí takového množství subjektů, které v prostoru Baltského moře organizují spolupráci, lze souhlasit s tvrzením, že region Baltského moře je „oblastí s největším počtem regionálních uskupení v Evropě“¹⁹⁵, a zároveň se nabízí otázka, zda aktivity tolika organizací nejsou příliš roztráštěné či duplicitní a zda se ještě stále dají koordinovat. Odpovědí by mohl být článek Jana-Erika Enestama, generálního tajemníka Severské rady, a Sinikky Bohlin, švédské poslankyně NC, z roku 2007, v němž uvádějí že „region Baltského moře nepotřebuje další organizace. To, co potřebuje, je akce. (...) Výchozím bodem musí být předpoklad, že region Baltského moře potřebuje více činů a ne více institucí. (...) Důležitým krokem vpřed bude užší spolupráce již existujících organizací.“¹⁹⁶

- Polsko – Severská rada ministrů se při pravidelných ročních setkání schází s polskou vládou a Severská rada spolupracuje s polskými poslanci na půdě Parlamentní konference Baltského moře. Nejdůležitějšími oblastmi spolupráce je zlepšování mořského prostředí, inovace a přeshraniční spolupráce.¹⁹⁷

- Německo – spolupráce s Německem byla oživena po přesunutí německého hlavního města z Bonnu do Berlína. Tam byl v roce 1999 otevřen Všeseverský dům (*Pan Nordic Building*, viz příloha č. 8), v němž společně sídlí velvyslanectví všech pěti severských států a také se tam pořádají semináře, konference, projekce, koncerty a výstavy se severskou tematikou. Severská rada spolupracuje s německými poslanci na půdě Parlamentní konference Baltského moře. Na území Německa navíc od roku 1997 funguje informační kancelář NCM v severoněmeckém Flensburgu.¹⁹⁸

- Západoseverský region – je integrální součástí severského regionu a severské spolupráce, ale má svá specifika, která ho odlišují od zbytku regionu, a proto je mu věnována zvláštní

¹⁹⁵ LUKEŠ, Pavel. *Severské státy a jejich podpora Estonsku, Lotyšsku a Litvě na jejich cestě do evropských struktur*. Diplomová práce, Praha: IMS FSV UK, 2008, s. 12.

¹⁹⁶ „The Baltic Sea Region doesn't need more organisations. What it needs is action. (...) The starting point has to be that the Baltic Sea Region needs more action, not more institutions. (...) An important step forward would be for existing organisations to work more closely together.“ In *Enough Baltic organisations!* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7756&lang=6>, 2.5.2008.

¹⁹⁷ Podle http://norden.org/internationalt/uk/polen.asp?lang=&p_id=679, 19.4.2008.

¹⁹⁸ Podle http://norden.org/internationalt/uk/tyskland.asp?lang=&p_id=680, 19.4.2008 a oficiální stránky <http://www.nordicembassies.org>.

Také v USA byla otevřena společná severská instituce: v roce 2000 byl v New Yorku otevřen Skandinávský dům (*Scandinavia House*) jako společné severské centrum zejména pro kulturní a společenské akce. O rok dříve, roku 1999, jednotlivé národní televizní společnosti Dánska, Finska, Norska a Švédska zprovoznily společný skandinávský televizní kanál pro USA.

Na konci října 2007 požadoval dánský poslanec Evropského parlamentu Jens-Peter Bonde ustavení společné ambasády v Bruselu pro tři severské členské státy EU. Věřil, že by to napomohlo koordinaci a sladování společných postojů těchto tří států, neboť bývají často nejednotné a hlasují proti sobě. „The Nordic Region needs a collective door into Europe and the world, but our countries often vote against each other.“ In *Losing out in the EU* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7333&lang=6>, 8.5.2008.

pozornost – také proto, aby se tím vyvážil značný zájem severské spolupráce o oblasti na východě. V tomto regionu leží tři severská území: Faerské ostrovy, Grónsko a Island. Koordinátory spolupráce jsou Severské domy na Faerských ostrovech a Islandu a Severský institut v Grónsku. Hlavními oblastmi, v nichž se spolupráce speciálně uskutečňuje, jsou přírodní zdroje (především mořské), výzkum, vzdělání, zdraví, doprava, turistika, komunikace, trh práce, ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí, udržitelný rozvoj a kultura. Spolupráce bývá rozvíjena i do sousedních oblastí severního Atlantiku (tzv. Seversko-atlantská spolupráce – NORA, *Nordic-Atlantic Cooperation*). V otázkách západoseverského regionu spolupracuje Severská rada se Západoseverskou radou.¹⁹⁹

- Balkán – v roce 2003 byl spuštěn rozsáhlý kulturní projekt Seversko-balkánská kulturní výměna (*Norden Balkan Culture Switch*) mezi NCM a zeměmi Balkánského poloostrova s cílem vybudovat síť kulturních vztahů mezi severskými a balkánskými státy a představit model severské spolupráce na Balkáně. Projekt zasahoval do pěti oblastí: hudba, výtvarné umění, literatura, film a moderní tanec a choreografie a také umožňoval výměnné pobyty. Projekt sklidil velký úspěch a o rok později byl vznesen návrh na vytvoření orgánu kulturní spolupráce na Balkáně. Nato v roce 2005 podepsalo devět ministrů kultury zemí jihovýchodní Evropy²⁰⁰ smlouvu o kulturní spolupráci (*Charter of the Council of Ministers for Culture of South East Europe*), aby podpořili kulturní výměnu i mezi zeměmi, které spolu byly předtím v konfliktu, a posílili multilaterální kulturní spolupráci. Severští ministři kultury přihlíželi tomuto aktu a podpořili ho a zároveň představili model kulturní spolupráce mezi skandinávskými zeměmi.

Parlamentní spolupráce s Balkánem se uskutečňuje prostřednictvím kontaktů Parlamentní konference Baltského moře s Parlamentním shromážděním černomořské ekonomické spolupráce (PABSEC, *Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic Cooperation*) a Jadersko-jónskou iniciativou (AII, *Adriatic-Ionian Initiative*).²⁰¹

- Arktické oblasti, region Barentsova moře – zájem severských zemí je na vyváženém ekologickém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji regionu tak, aby byl zlepšován život obyvatel v regionu, aby byly udržovány ekologické a infrastrukturní předpoklady pro trvalé osídlení regionu a aby byla chráněna biologická rozmanitost fauny a flóry a prováděn

¹⁹⁹ Podle *The West-Nordic Region in Nordic Co-operation* dostupné z <http://norden.org/pub/ebook/2003-747.pdf>, 20.4.2008.

²⁰⁰ Jednalo se o Albánii, Černou Horu, Chorvatsko, Rumunsko, Srbsko, Bulharsko, Makedonii (FYROM), Řecko a Turecko.

²⁰¹ Podle http://norden.org/internationalt/uk/nmr_balkan.asp?&lang=&p_id=682, 20.4.2008 a *Charter of the Council of Ministers for Culture of South East Europe* dostupné z <http://www.norden.org/internationalt/sk/charterfinal310305.pdf>, 20.4.2008.

výzkum v boji proti změnám klimatu. Region Barentsova moře je navíc „evropským nejbohatším regionem, co se týká přírodního bohatství“²⁰², a tak je kladen důraz i na udržitelné využívání těchto surovin. Za těmito účely vydává Severská rada ministrů tříleté Programy pro arktickou spolupráci (*Arctic Cooperation Programme*), kde stanovuje priority spolupráce.²⁰³

Samozřejmostí je vzájemná spolupráce s regionálními organizacemi: se Sámskou radou (*Saami Council*; jejími členy jsou Sámské asociace (*Saami Association*) ve Finsku, Norsku, Rusku a Švédsku), Arktickou radou (*Arctic Council*; členy jsou Dánsko, Finsko, Island, Kanada, Norsko, Rusko, Švédsko a USA), Euro-arktickou radou Barentsova moře (BEAC, *Barents Euro-Arctic Council*; členy jsou Finsko, Norsko, Rusko a Švédsko) a její Regionální radou Barentsova moře (*Barents Regional Council*). Jednou za dva roky se také schází Parlamentní konference arktického regionu (*Conference of Parliamentarians of the Arctic Region*; členy jsou poslanci z Kanady, Dánska, Finska, Islandu, Norska, Ruska, Švédska, USA a Evropského parlamentu) a Parlamentní konference Barentsova moře (*Parliamentary Barents Conference*; členy jsou poslanci států Euro-arktické rady Barentsova moře).²⁰⁴ Jak již bylo uvedeno, v regionu Barentsova moře navíc působí informační místa NCM zřízená v ruském Archangelsku, Murmansku a Petrozavodsku.

- Severní dimenze EU – je společný projekt EU (je do ní zapojena Evropská komise a členské státy Dánsko, Estonsko, Finsko, Litva, Lotyšsko, Německo, Polsko a Švédsko) a nečlenských států Islandu, Norska a Ruska (viz příloha č. 9), prostředek k překonání pozůstatků bipolárního rozdělení světa a potvrzení sdílení zájmů v regionu.

Přistoupení Finska a Švédska do EU v roce 1995 a perspektiva dalšího rozšíření o Estonsko, Litvu, Lotyšsko a Polsko podle finského premiéra Paavo Lipponena²⁰⁵ vyžadovalo speciální politiku pro tento region. Severní dimenze získala konkrétní obrysy během finského předsednictví EU ve druhé polovině roku 1999. Po vstupu Estonska, Litvy, Lotyšska a Polska do EU v roce 2004 se kolem Baltského moře vytvořilo významné regionální seskupení členských a tří nečlenských zemí EU, jehož hlavním zájmem je prosperita severní Evropy,

²⁰² „The Barents Region is Europe’s richest region as far as natural resources are concerned.“ In <http://www.beac.st/default.asp?id=217#3>, 21.4.2008.

²⁰³ Podle *Arctic Cooperation* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/arktisk-samarbejde.pdf>, 21.4.2008 a *Nordic Council of Ministers' Cooperation Programme for the Arctic 2006 – 08* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/naer/uk/US2005439.pdf>, 21.4.2008.

²⁰⁴ Více viz oficiální stránky <http://www.saamicouncil.net>, <http://www.arctic-council.org>, <http://www.beac.st> a <http://www.arcticparl.org>.

²⁰⁵ Paavo Tapio Lipponen byl v letech 1995 – 2003 finským sociálně-demokratickým premiérem. V září roku 1997 pronesl na konferenci „Region Barentského moře dnes“ (*Barents Region Today*) ve finském Rovaniemi řeč „Evropská unie potřebuje politiku pro Severní dimenzi“ (*The European Union Needs a Policy for the Northern Dimension*), v níž tuto iniciativu představil.

pozitivní vztahy v regionu (zejména s Ruskem) a přeshraniční spolupráce (včetně regionu Barentsova moře a arktického regionu, kde spolupracuje s tamními regionálními organizacemi). Dalšími oblastmi, na které se Severní dimenze zaměřuje, jsou stabilita a bezpečnost, udržitelný rozvoj, energetika, ekonomická prosperita, jaderná bezpečnost, obchod, doprava, telekomunikace, přírodní zdroje, vzdělání, výzkum, kulturní rozmanitost a zájmy původního obyvatelstva (největší minority představují Sámové, Karelové, Vepsové, Komové a Něnetové²⁰⁶). Zároveň rozvíjí spolupráci ve speciálních programech pro ochranu životního prostředí (NDEP, *Northern Dimension Environmental Partnership*) a sociální a zdravotní politiku (NDPHS, *Northern Dimension Partnership for Public Health and Social Well-being*). Prostřednictvím Severní dimenze by do EU měly být také přinášeny tradiční severské hodnoty a zkušenosti (společnost blahobytu, rovnost, otevřenost a pečlivá ochrana životního prostředí). Severní dimenze funguje i jako most mezi severskými nečleny EU (Faerské ostrovy, Grónsko, Island a Norsko) a EU.²⁰⁷

- Estonsko, Litva a Lotyšsko – o nich bude řeč v následující podkapitole.

Co se týká regionální spolupráce uvnitř samotného severského regionu, již od 30. let 20. století funguje partnerství mezi městy a okresy pod záštitou Severské asociace Norden. V roce 1939 byla podepsána první partnerská smlouva mezi švédskou Uddevallou a dánským Thistedem. Od druhé poloviny 40. let zájem o partnerství měst narůstá. V roce 1977 pak byla podepsána smlouva o lokální a regionální spolupráci v příhraničních regionech.

Jak už bylo popsáno výše, také prostřednictvím Severského rozvojového fondu se skandinávské země účastní mezinárodní spolupráce a pomoci. Fond dlouhodobě spolupracuje s chudými a rozvojovými zeměmi v Africe, Asii a Latinské Americe, jimž poskytuje finanční prostředky na jejich hospodářský a sociální rozvoj.

²⁰⁶ In <http://www.barentsinfo.org/?depid=14203>, 25.4.2008.

²⁰⁷ Podle *The Nordic Council of Ministers' performance of the second Northern Dimension Action Plan 2004 – 2006* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2004760.pdf>, 23.4.2008, *Political Declaration on the Northern Dimension Policy* dostupné z http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/doc/pol_dec_1106.pdf, 23.4.2008, *Northern Dimension Policy Framework Document* dostupné z http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/doc/frame_pol_1106.pdf, 23.4.2008 a oficiální stránky http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/index.htm, 25.4.2008.

3.1. ZAPOJENÍ POBALTÍ DO SEVERSKÉ SPOLUPRÁCE V 90. LETECH 20. STOLETÍ

Jak ukázaly předchozí podkapitoly, v 90. letech musely být motivy severské spolupráce přehodnoceny v souvislosti s geopolitickými změnami ve východní Evropě a novým uspořádáním v regionu Baltského moře. Otázka, zda pokračovat ve spolupráci pouze v severském regionu, jak tomu bylo do té doby, byla záhy zodpovězena, když byly geografické hranice severské spolupráce překonány hned v roce 1991 (Severská rada ministrů otevřela své kanceláře ve Rize, Tallinnu a Vilniusu). V roce 1990 – 1991, kdy se Litva, Lotyšsko a Estonsko staly opět nezávislými²⁰⁸, projevíly totiž jejich severní sousedé – severské státy – velký zájem o vytvoření spolupráce s nimi. Do té doby to nebylo vzhledem k trvající studené válce možné a severské státy se ani o navázání kontaktů s Pobaltím nepokoušely, protože nechtěly provokovat Sovětský svaz. V 90. letech nastala zásadní změna severské zahraniční politiky, která začala věnovat pozornost pobaltským státům. Také pobaltské státy od prvních dnů své nezávislosti stály o brzké navázání vztahů se severskými zeměmi. Severské státy jsou dnes pro pobaltské státy jedny z nejdůležitějších partnerů. Od roku 1991 byla zahraničněpolitickou prioritou severských států stabilizace Pobaltí a jeho začleňování do evropských struktur.

Spolupráce s pobaltskými státy na začátku 90. let byla velmi intenzivní a byla doplněna i institucionální kooperací severských a pobaltských regionálních institucí (na parlamentní úrovni Severská rada a Pobaltské shromáždění (BA, *Baltic Assembly*), na vládní úrovni Severská rada ministrů a Pobaltská rada ministrů (BCM, *Baltic Council of Ministers*), více viz podkapitola 3.1.1.). Severská spolupráce tím mj. získala novou dimenzi a prostor pro předávání severských hodnot a ideálů a šíření demokratických zkušeností. Pobaltské státy byly ochotnými příjemci, kteří mohli na oplátku nabídnout např. své trhy pro obchod se Skandinávií nebo pracovní sílu. V souvislosti se vznikající sítí vztahů mezi Skandinávií a Pobaltím se dokonce naskytl otázka možného východního rozšíření severské spolupráce o pobaltské státy. Některé kroky skandinávských států tomu nasvědčovaly. Nicméně mezi severskými státy stále existují mnohem užší kontakty než mezi nimi a třetími zeměmi, a tak

²⁰⁸ Estonsko, Litva a Lotyšsko poprvé ve své historii utvořily samostatné státy až po první světové válce. Jako první Litva 16. února 1918, poté Estonsko 24. února 1918 a jako poslední Lotyšsko 30. listopadu 1918. Jejich nezávislost trvala jen do léta roku 1940, kdy byly všechny tři anektovány Sovětským svazem. Po pádu železné opony vyhlásily všechny tři republiky obnovení nezávislosti: Litva už 11. března 1990 (uznáno až v srpnu 1991), Estonsko 20. srpna 1991 a Lotyšsko 21. srpna 1991.

přímé východní rozšíření severské spolupráce nahradila spolupráce s Pobaltím a regionálními baltskými organizacemi.

Na začátku 90. let spolupracovaly severské státy s pobaltskými velmi intenzivně a tato spolupráce zanechávala konkrétní stopy. Již na jaře 1991, tj. ještě před tím, než pobaltské státy formálně vyhlásily nezávislost, otevřela Severská rada ministrů, jak již bylo zmíněno, své kanceláře v hlavních městech Estonska, Litvy a Lotyšska. Ve stejné době pozvala Severská rada členy pobaltských parlamentů na své jednání. Island byl navíc úplně prvním státem, který de iure uznal nezávislost pobaltských republik v roce 1991. Švédsko jako první stát na světě otevřelo svoji ambasádu ve všech třech pobaltských státech ihned poté, co v srpnu 1991 oficiálně vyhlásily samostatnost.

Od roku 1991 byla také navázána řada bilaterálních kontaktů mezi severskými a pobaltskými státy. V počátcích spolupráce si tři severské státy rozdělily „neformální patronáty“²⁰⁹ nad pobaltskými republikami: Finsko nad Estonskem, Švédsko nad Lotyšskem a Dánsko nad Litvou. Multilaterální skupina spolupracujících pobaltských a severských států byla vytvořena v roce 1994 a byla nazvána „5+3“ (tj. 5 severských + 3 pobaltské státy). Že to severské státy s pobaltskými „myslí vážně“ dokazovala i změněná struktura Severské rady v letech 1995 – 2002, která se z dosavadního uspořádání do výborů přeměnila na trojpilířovou strukturu. V jednom z pilířů byla právě spolupráce s pobaltskou trojkou. Uskupení 5+3 bylo v roce 2000 na návrh tehdejšího estonského ministra zahraničí Toomase Hendrika Ilvese²¹⁰ přejmenováno na *Nordic-Baltic-8* (NB8), což mělo vyjádřit rovnocenné postavení všech zúčastněných aktérů. Nicméně stále je patrné, že severské státy plní roli „tahounů“, neboť jejich zejména finanční možnosti, které mohou na tyto účely poskytnout, stále převyšují možnosti pobaltských států. Severské státy se také staly obhájci a pomocníky pobaltské trojky na mezinárodní scéně, zejména v její snaze o integraci do NATO a EU²¹¹.

Vhodné okolnosti, které v 90. letech umožnily rozvoj spolupráce mezi severskými a pobaltskými státy, jsou rozličné, společným východiskem jsou geografické, kulturně-historické a etnické důvody (geografická blízkost, vzpomínka na historické styky v minulosti, téměř severoevropská identita obyvatel Pobaltí, velikostně malé státy, důvěra, že v utvořené skupině nebude žádný výrazně dominantní stát a tradiční snaha severských zemí pomáhat

²⁰⁹ In ŠVEC, Luboš. Aspekty estonsko-finské spolupráce. *Integrace* [online]. 2001. <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=349>, 25.4.2008.

²¹⁰ Toomas Hendrik Ilves je od podzimu 2006 estonským prezidentem. Předtím působil v letech 1996 – 1998 a 1999 – 2002 jako estonský ministr zahraničních věcí. Podporuje spolupráci severských a pobaltských zemí.

²¹¹ V případě vyjednávání vstupu pobaltských republik do EU byla zřejmě nejúčinnější finská podpora Estonska: v prosinci 1997 bylo na lucemburském summitu EU pozváno ke vstupu do EU jen Estonsko, s Litvou a Lotyšskem bylo v té době počítáno později.

znevýhodněným oblastem). Mezi nejdůležitější motivy spolupráce a značné angažovanosti severských států v prostoru Baltského moře můžeme dále zařadit:²¹²

- nedopustit, aby se po rozpadu SSSR stala z regionu Baltského moře nestabilní zóna podobně jako v případě rozpadu Jugoslávie, a tím zajistit bezpečnost a stabilitu i samotnému severskému regionu,
- usnadnit pobaltským republikám vymanit se z vlivu SSSR / Ruska a pomoci jim zapojit se do západních struktur / EU / NATO (tzv. „návrat do Evropy“²¹³, v tom bylo aktivní především Dánsko, jehož parlament jako první ratifikoval smlouvu o rozšíření EU o deset nových zemí, včetně pobaltských, v červnu roku 2003; Norsko bylo zase první zemí, která ratifikovala Protokol o přístupu Estonské republiky k Severoatlantické smlouvě (*Protocol of the Accession of Estonia to NATO*) v dubnu roku 2003), a tím opět posílit stabilitu v regionu a
- pomoci pobaltským zemím s jejich ekonomickou, politickou a demokratickou transformací po rozpadu SSSR.

Severské státy byly schopny a ochotny nabídnout pobaltským republikám pomoc a podporu, kterou ony na počátku 90. let hledaly. Pomoc a asistence pobaltským republikám byla považována za demokratickou povinnost severských států. Nicméně severské státy nebyly hnány jen pocitem solidarity a altruismem vůči pobaltským zemím. Je pravděpodobné, že podáním pomocné ruky sledovaly také své pragmatické cíle:²¹⁴

- Severské státy se obávaly, že by mohly po konci studené války zůstat izolované a bez většího zájmu ostatních na severním okraji Evropy poté, co se změnila mezinárodní situace a pozornost se zaměřila do nově vznikajících, svobodných a z mnoha důvodů zajímavých regionů střední, východní a jihovýchodní Evropy. Severské státy nechtěly zůstat mimo a chtěly se zapojit do vytváření kontaktů na východě Baltského moře.
- Pro severské státy se otevřely nové možnosti a výzvy pro spolupráci v politice, kultuře, vzdělání, výzkumu, životním prostředí, objevily se možnosti ekonomicky expandovat na nové trhy, vyměňovat si zkušenosti, znalosti nebo pracovní sílu s pobaltskými republikami apod.

Severské státy byly schopny poskytnout Pobaltí podporu v nejrůznějších oblastech – finančně, politicky, v oblasti bezpečnosti, životního prostředí, vzdělání a výchovy, nabídly

²¹² Podle BERGMAN, Anika. *Adjacent Internationalism: The Concept of Solidarity and Post-Cold War Nordic-Baltic Relations. Cooperation and Conflict*. 2006, roč. 41, s. 73 – 97, LUKEŠ, P. *Severské státy a jejich podpora Estonsku, Lotyšsku a Litvě na jejich cestě do evropských struktur*, ŠVEC, L. *Aspekty estonsko-finské spolupráce a ZÁJEDOVÁ, I. Pobaltská regionální spolupráce*.

²¹³ In ŠVEC, L. *Aspekty estonsko-finské spolupráce*.

²¹⁴ Podle BERGMAN, A. *Adjacent Internationalism: The Concept of Solidarity and Post-Cold War Nordic-Baltic Relations*, LUKEŠ, P. *Severské státy a jejich podpora Estonsku, Lotyšsku a Litvě na jejich cestě do evropských struktur*, ŠVEC, L. *Aspekty estonsko-finské spolupráce a ZÁJEDOVÁ, I. Pobaltská regionální spolupráce*.

také kulturní a hospodářskou pomoc a začaly rozvíjet i obchodní styky, což bylo pro obě strany příznivé. Z tabulky a diagramů v příloze č. 10 můžeme vyzorovat, že ekonomické vazby mezi severskými a pobaltskými státy byly úspěšně navázány. Během 90. let rychle rostl objem vzájemného obchodu mezi Skandinávií a Pobaltím (v roce 1992 podepsaly pobaltské státy bilaterální dohody o volném obchodu se severskými členy EFTA Finskem, Norskem a Švédskem) a je patrné zmenšující se postavení Ruska (a dnešních států SNS), jakožto důležitého exportního i importního partnera, a na druhé straně vidíme vzrůstající důležitost severských (nebo západoevropských) exportních i importních partnerů. Pro ně se pobaltský trh, který nabízí levnou, ale zároveň vzdělanou pracovní sílu, stal mj. branou na ruský trh. Finsko a Švédsko se brzy staly nejdůležitějšími obchodními partnery pobaltských zemí. Kromě toho můžeme také zpozorovat jev, že čím jižněji pobaltská země leží, tím menší zájem o ni severské země projevují.²¹⁵

Co se týká Lotyšska, v roce 1991 bylo hlavním exportním partnerem Rusko (54,4%), Ukrajina (12%) a Bělorusko (6,9%), zatímco v roce 1996 to bylo Rusko znovu, ale již s menším podílem na trhu (22,8%), dále Německo (13,8%) a Velká Británie (11,1%). V roce 2002 vyváželo Lotyšsko především do Německa (15,7%), Velké Británie (14,5%) a Švédska (10,5%).

Hlavními importními partnery Lotyšska v roce 1991 bylo Rusko (44,5%), Litva (10,1%) a Ukrajina (8,7%), zatímco v roce 1996 to bylo Rusko znovu, ale již s menším podílem na trhu (20,2%), dále Německo (13,8%) a Finsko (9,2%). V roce 2002 dováželo Lotyšsko především z Německa (17,1%), Litvy (9,8%) a Ruska (8,9%).

Pokud jde o přímé zahraniční investice v Lotyšsku, nejaktivnější bylo v roce 2002 Švédsko (12,8%), Německo (11,2%) a Dánsko (11,1%).

Co se týká Litvy, v roce 1991 bylo hlavním exportním partnerem Rusko (56,5%), Ukrajina (11,4%) a Bělorusko (8,3%), zatímco v roce 1996 to bylo Rusko znovu, ale již s menším podílem na trhu (23,8%), Německo (14,4%) a Bělorusko (10,1%). V roce 2002 vyvážela Litva především do Velké Británie (13,4%), Ruska (12,2%) a Německa (10,4%).

Hlavními importními partnery Litvy v roce 1991 bylo Rusko (49,6%), Ukrajina (10,4%) a Bělorusko (8,4%), zatímco v roce 1996 to již bylo Švédsko (33%), poté Rusko (29,1%) a Německo (15,7%). V roce 2002 zůstalo Rusko nejdůležitějším importním partnerem (21,3%), dále Litva dovážela z Německa (17%) a Itálie (4,9%).

²¹⁵ Údaje byly zpracovány na základě informací z <http://www.balticdata.info> a ZÁJEDOVÁ, Iivi. Spolupráce pobaltských a severských států. *Středoevropské politické studie*. 2005, č. VII, část 1. Dostupné z <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=224>, 10.1.2008.

Pokud jde o přímé zahraniční investice v Litvě, nejaktivnější bylo v roce 2003 Dánsko (17,2%), Švédsko (15,3%) a Estonsko (11,7%).

Co se týká Estonska, v roce 1991 bylo hlavním exportním partnerem Rusko (56,5%), Ukrajina (12,9%) a Lotyšsko (7,7%). Estonsko jako první liberalizovalo svou ekonomiku, a tak v roce 1996 už bylo hlavním exportním partnerem Finsko²¹⁶ (18,4%), dále Rusko (16,5%) a Švédsko (11,6%). V roce 2003 vyváželo Estonsko především do Finska (25,9%), Švédska (15,2%) a Německa (9,9%).

Hlavními importními partnery Estonska v roce 1991 bylo Rusko (45,9%), Ukrajina (7,9%) a Litva (6,3%), zatímco v roce 1996 už to bylo Finsko (29,2%), Rusko (13,5%) a Německo (10%). V roce 2003 dováželo Estonsko především z Finska (15,9%), Německa (11,3%) a Švédska (8,8%).

Pokud jde o přímé zahraniční investice v Estonsku, nejaktivnější bylo v roce 2002 Švédsko (41%), Finsko (27%) a Spojené státy (8%).

Severské státy poskytly pobaltským republikám po odchodu ruských vojenských jednotek z Pobaltí v roce 1994 i vojenskou asistenci a nabídly vojenský výcvik. Nejaktivnější byli členové NATO Dánsko a Norsko. S jejich asistencí byly položeny základy pobaltské obranné spolupráce: v roce 1994 byl založen Pobaltský prapor (BALTBAT, *Baltic Battalion*) jako mírotvorná jednotka, působící zejména na Balkáně, roku 1997 vznikla Pobaltská

²¹⁶ Finsko je klíčovým estonským partnerem tradičně a z několika důvodů. Finsko a Estonsko sdílejí podobný jazyk, který je ugrofinského, nikoli indoevropského původu, podobnou kulturu (např. estonský národní epos Kalevipoeg se inspiroval finskou Kalevalou), mají podobnou mentalitu (Estonci se považují za severský národ a svou zemi za severskou, nikoli pobaltskou. In *Estonian foreign ministry report 2004* dostupné z http://web-static.vm.ee/static/failid/220/eesti_elu.pdf, 9.12.2007) a jsou si geograficky blízké (Estonsko věří, že náleží k severní Evropě, nikoli k východní: v roce 1999 bývalý estonský ministr zahraničních věcí a současný prezident Toomas Hendrik Ilves pronesl řeč nazvanou „Estonsko jako severská země“ (*Estonia as a Nordic Country*) dostupné z <http://www.vm.ee/eng/nato/1210.html>, 9.12.2007. Navíc se v roce 2001 v estonském deníku Eesti Päevaleht dokonce objevila diskuze a hlasování o změně estonské vlajky, která by byla místo nynějších tří

vodorovných pruhů uspořádána do tvaru skandinávského kříže po vzoru severských zemí:

Zdroj: <http://www.crwflags.com/FOTW/images/e/ee.gif>, 10.5.2008 a <http://www.crwflags.com/FOTW/images/e/ee-ncros.gif>, 10.5.2008.

Klíčová smlouva o bilaterální spolupráci mezi Estonskem a Finskem byla podepsána v červnu 1993. Více o estonské severské identitě viz ZÁJEDOVÁ, Iivi. Estonsko na politické mapě. *Mezinárodní politika* [online], 2003, č. 9. Dostupné z <http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2003/MP092003.pdf>, 12.5.2003 a LAGERSPETZ, Mikko. How Many Nordic Countries?: Possibilities and Limits of Geopolitical Identity Construction. *Cooperation and Conflict*. 2003, roč. 38, s. 49 – 61.

S o dost menším nadšením byly navázány užší kontakty i mezi Švédskem a Lotyšskem, opírající se o staré historické vazby mezi těmito dvěma státy. Během 16. a 17. století bylo dnešní území Lotyšska pod nadvládou Švédů. Toto období bývá Lotyši nazýváno „zlatými švédskými časy“ (více viz kapitola 3.1.2.). I z tohoto důvodu byla na začátku 90. let snaha na toto historické spojení navázat, ale nepodařilo se vytvořit tak úzkou spolupráci jako v případě Finska a Estonska.

námořní flotila (BALTRON, *Baltic Naval Squadron*) pro námořní operace na Baltském moři, v roce 1996 byla ustavena Kontrolní síť pobaltského vzdušného prostoru (BALTNET, *Baltic Air Surveillance Network*) k získávání, koordinaci a zpracování dat v pobaltském vzdušném prostoru a v roce 1998 byla založena Pobaltská obranná akademie (BALTDEFCOL, *Baltic Defence College*) jako společná vzdělávací instituce vyšších důstojníků. Tyto projekty se rozvíjejí v rámci širší spolupráce Baltské pomocné bezpečnostní skupiny (BALTSEA, *Baltic Security Assistance Group*), která vznikla v roce 1997. Jejími členy jsou všechny severské a pobaltské státy plus Belgie, Francie, Kanada, Německo, Nizozemsko, Polsko, Švýcarsko, Velká Británie a USA. Skupina je také napojena na NATO.

Co se týká společné seversko-pobaltské spolupráce, severské státy nejprve chtěly, aby pobaltské republiky vytvořily fungující regionální spolupráci mezi sebou dle severského vzoru. Pobaltské republiky se o to sice pokusily a také ustavily orgány regionální spolupráce²¹⁷, ale v jejich případě se nedá mluvit o pravidelné a příliš fungující spolupráci.

Společná multilaterální spolupráce severských států s pobaltskými je založena na různých nástrojích, pomocí nichž dochází k šíření povědomí o Severu, severské spolupráci, hodnotách, kultuře a severských úspěších v pobaltských státech. Uskutečnila se řada projektů, především v oblasti kultury (z ní byla spolupráce rozšířena do mnoha dalších oblastí), vzdělání, vyučování severských jazyků, výzkumu, lékařství a zdravotní a sociální problematiky. Dále byla rozvíjena spolupráce v oblasti obchodu, průmyslu, infrastruktury, energetiky, dopravy, spotřebitelského chování, informačních technologií, žurnalistiky, udržitelného rozvoje, zaměstnanosti atd.

Pro pobaltské státy ale nebyly vytvořeny téměř žádné nové instituce ani příliš mnoho speciálních programů pro rozvoj pouze a jen seversko-pobaltské spolupráce. Pobaltská trojka se během 90. let 20. století a na začátku 21. století buď plně zapojila do již existujícího programu či fungující instituce (např. do Severské investiční banky nebo programu Nordplus), nebo pro ni byl vytvořen nový projekt většinou omezeného trvání nebo jednorázová krátkodobější akce (např. školicí program NordProLink). Někdy se povede tyto akce uskutečnit opakovaně, a položit tak základy tradičního setkávání jako např. u filmového festivalu severských filmů v Pobaltí Scanorama. Takovýmito nejběžnějšími společnými aktivitami jsou kulturní a vzdělávací projekty – koncerty, festivaly, divadelní představení, filmové týdny, přednášky o severském jazyku a historii, studentské výměny, výuka jazyků,

²¹⁷ Více a podrobněji o pobaltské regionální spolupráci viz ZÁJEDOVÁ, I. *Pobaltská regionální spolupráce a ZÁJEDOVÁ, I. i. v. Institucionální spolupráce Litvy, Lotyšska a Estonska. Integrace* [online]. 2004. Dostupné z <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=740>, 1.5.2008.

udělování stipendií a stáží, prezentace knih apod. Často se také jedná o školicí a vzdělávací programy, v nichž aktivní stranou je Skandinávie – nabízí jazykové kurzy, stáže, „vývoz“ severské kultury do Pobaltí, poskytuje stipendia, podporuje zájemce z Pobaltí, aby přijeli sbírat zkušenosti do Skandinávie atd.

Poslední formou začlenění pobaltské trojky byly programy, které byly zahájeny v 90. letech a později a od samého začátku v nich spolupracují severské i pobaltské státy (např. Severský knihovní týden). Do některých programů bývá přizváno také Rusko, a jak již ukázala podkapitola o regionální spolupráci, mnoho styků a vztahů mezi pobaltskými a severskými státy bylo rozvinuto v rámci široké spolupráce zemí kolem Baltského moře. Konkrétní příklady projektů, programů a zapojení pobaltských zemí do severských institucí se nalézají v příloze č. 11.

Multilaterální spolupráce severských a pobaltských států by se dala vymezit do zhruba čtyř období, v nichž se měnily priority a hlavní oblasti spolupráce (zároveň s nimi samozřejmě probíhala spolupráce v kultuře a vzdělání, na ochraně životního prostředí apod.): v letech 1991 – 1994 šlo skandinávským státům především o podporu demokracie a stability, upevnění nezávislosti pobaltských zemí a stabilizaci jejich vztahů s Moskvou. V období let 1995 – 1999 byl kladen důraz na pomoc pobaltské trojce začlenit se do EU a NATO. V následujícím období let 1999 – 2004 utužovaly severské státy institucionální spolupráci s Pobaltím a připravovaly pobaltské země na vstup do EU a NATO. Od roku 2004, po vstupu pobaltských států do EU, se seversko-pobaltská spolupráce přenesla více do prostoru Baltského moře, kde byla od 90. let budována (i za účasti Skandinávie a Pobaltí) síť regionálních seskupení s cílem zajistit celkovou stabilitu regionu na základě spolupráce.

3.1.1. SPOLUPRÁCE INSTITUCÍ SEVERSKÉ A POBALTSKÉ SPOLUPRÁCE

Institucionální spolupráce severské a pobaltské spolupráce byla zahájena na začátku 90. let 20. století. V počátcích chtěly severské země dosáhnout především toho, aby pobaltské země zahájily nejprve regionální spolupráci mezi sebou, a tak byly založeny podobné instituce, s nimiž operuje severská spolupráce – modelem byla Severská rada²¹⁸ a Severská rada ministrů. V listopadu roku 1991 bylo tedy založeno Pobaltské shromáždění pro pobaltskou meziparlamentní spolupráci a v roce 1994 Pobaltská rada ministrů pro pobaltskou

²¹⁸ Pobaltské shromáždění se při svém vzniku inspirovalo fungováním nejen Severské rady, ale také Meziparlamentní poradní rady Beneluxu (BICC, *Benelux Interparliamentary Consultative Council* – často nazývána Parlament Beneluxu, *Benelux Parliament*). Tyto tři instituce se od roku 2001 scházejí na trilaterálních konferencích 5+3+3 a vyvíjejí společné úsilí zejména při prosazování společných zájmů na půdě EU.

mezivládní spolupráci. Původně se uvažovalo o tom, že by Estonsko, Litva a Lotyšsko obdržely plné členství v NC, ale to bylo zamítnuto²¹⁹. A tak během toho, co pobaltské státy utvářely instituce své regionální spolupráce, byla zahájena seversko-pobaltská mezivládní a meziparlamentní spolupráce v podobě 5+3, která se v roce 2000 přeměnila na model NB8.

Severská rada poprvé oslovila členy pobaltských parlamentů na konci roku 1989, kdy byla do Pobaltí vyslána delegace jejích zástupců, aby se „naživo“ seznámili s vnitřní situací v pobaltských republikách na konci studené války a aby vyjádřili podporu jejich boji za nezávislost. V listopadu 1990 uskutečnili členové NC další návštěvu pobaltských republik a setkali se s poslanci pobaltských parlamentů. Těm nabídli pomoc s vytvořením parlamentní instituce pro pobaltskou spolupráci, která by se strukturou i funkcemi podobala Severské radě, a poté i s vytvořením mezivládní organizace, která by fungovala jako Severská rada ministrů. Na začátku roku 1991 pak byli pobaltští poslanci a ministři zahraničních věcí pozváni na zasedání NC. Ve druhé polovině roku 1991 se pořádala pravidelná seversko-pobaltská setkání. Oficiální spolupráce začala v listopadu 1991, kdy se Severská rada zúčastnila prvního slavnostního zasedání Pobaltského shromáždění v Tallinnu. Od té doby se zástupci NC účastní zasedání BA a naopak. Severská rada využívala své role partnera pobaltských zemí, a mohla tak pozitivně ovlivňovat vývoj pobaltské spolupráce tak, že se např. snažila předcházet názorovým neshodám, poskytovala zkušenosti a také finanční podporu. Smlouva o meziparlamentní spolupráci mezi Pobaltským shromážděním a Severskou radou (*Agreement on Parliamentary Co-operation between the Baltic Assembly and the Nordic Council*) byla přijata v roce 1992 na druhém zasedání BA. V roce 1997 byla podepsána druhá verze smlouvy, která doplňovala verzi první.²²⁰

Pobaltské shromáždění funguje podobně jako Severská rada: schůze jsou pořádány pravidelně jednou ročně, ale může být svoláno i mimořádné shromáždění. V čele Shromáždění stojí po dobu jednoho roku předsednická země v pořadí Estonsko, Litva, Lotyšsko (v roce 2008 je to Estonsko). Shromáždění je tvořeno poslanci parlamentů pobaltských zemí, kteří jsou nominováni na základě proporčního systému v národních parlamentech a kteří se nezávisle na příslušnosti k národní delegaci sdružují ve třech politických frakcích a jedné skupině nezařazených. Strukturu Shromáždění tvoří prezidium, pět výborů a sekretariát. Pobaltské shromáždění udílí Ceny Pobaltského shromáždění za literaturu, umění a vědu. Rozpočet BA je tvořen příspěvkem národních

²¹⁹ Podle COTTEY, Andrew. Europe's New Subregionalism. *The Journal of Strategic Studies*. 2000, roč. 23, č. 2, s. 26.

²²⁰ Podle oficiální stránky <http://www.baltasam.org>.

delegací. Stejně jako NC i BA je poradním a koordinačním orgánem, který se zabývá regionálními problémy a jejich řešením, usiluje o společnou spolupráci a celkový prospěch v regionu, společné pobaltské zájmy v mezinárodním prostředí a také podporuje zachování národních identit jednotlivých pobaltských států.²²¹

Nicméně je známo, že nadšení z pobaltské regionální spolupráce je mezi pobaltskými představiteli o něco menší než v případě jejich severských kolegů. Estonsko v roce 2005 prohlásilo, že se „jednostranně rozhodlo snížit příspěvky do Shromáždění, z 100 000 euro na 65 000.“ Tento krok byl vnímán jako ohrožení jednoty a dosažených cílů pobaltské spolupráce, neboť snížení příspěvků znamená, že BA nebude moci realizovat všechny plánované cíle.²²²

Spolupráce NC a BA navozuje myšlenky na ještě užší propojení. „Pravidelně se objevují návrhy na sloučení Severské rady s Pobaltským shromážděním. (...) Nicméně obě organizace dospěly k závěru, že tato myšlenka už není aktuální a že nejlepší spolupráce je v té podobě, jakou obě organizace dosud vyvinuly,“ vyjádřili ve společném článku předseda Severské rady Jan-Erik Enestam a švédská členka NC Sinikka Bohlin²²³. Předseda NC v roce 2008 Erkki Tuomioja je podobného názoru: „Občas proběhnou diskuze, zda-li by neměl být učiněn další krok, tzn. nabídnout Estonsku, Lotyšsku a Litvě možnost stát se plnými členy Severské rady. To se někdy v budoucnu může stát, ale nyní na to ještě není vhodný čas.“²²⁴

Hlavní cíle spolupráce Severské rady s Pobaltským shromážděním, které byly také zaneseny do smlouvy o spolupráci z roku 1992, byly stanoveny v souladu s požadavky své doby. Jednalo se o pomoc s vytvořením demokratických institucí v Pobaltí (ustavení parlamentních demokracií, legislativní spolupráce, ochrana lidských práv), ochrana životního prostředí (vyčištění Baltského moře, používání moderních čistících technologií), bezpečnostní záležitosti (odchod sovětských vojenských jednotek z pobaltských států, jaderná bezpečnost), kultura a vzdělání (stipendijní programy pro studenty), tržní ekonomika, zemědělství

²²¹ Podle *Baltic Assembly Statutes* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=149>, 3.5.2008.

²²² Estonia „unilaterally decided to cut co-funding to the assembly, reducing it from the necessary 100,000 euros to 65,000 euros.“ In *News Latvia. Estonians cut funding for Baltic Assembly*. The Baltic Times. 2005, č. 475.

²²³ „At regular intervals, somebody proposes an amalgamation of the Nordic Council and the Baltic Assembly. (...) However, both organisations have already reached the conclusion that this idea has had its day, and that it is best to work together in forms that they have developed together.“ In *Enough Baltic organisations!* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7756&lang=6>, 2.5.2008.

²²⁴ „There has been discussion at times on whether this should be taken one step further, that is, by giving Estonia, Latvia and Lithuania the opportunity of becoming full members of the Nordic Council. That might happen one day, but the time is not ripe for it now.“ In *Erkki Tuomioja looks towards the east* dostupné z <http://www.norden.org/topofeurope/ShowIssue.asp?lang=en-gb&issue=87#story1012>, 5.5.2008.

(restrukturalizace zemědělství), doprava (vybudování Via Baltica²²⁵) a energetika (šetrné zacházení se zdroji energie). Revize smlouvy z roku 1997 se zabývala spíše posílením meziparlamentní spolupráce mezi NC a BA. Mezi prioritní oblasti spolupráce přibyl boj proti organizovanému zločinu a nelegální migraci.²²⁶ Ke zkvalitnění a urychlení spolupráce a k upevnování parlamentních demokracií v Pobaltí přispěl na začátku 90. let Parlamentní stipendijní program (*Parliamentary Scholarship Programme*) pro vybrané členy BA, kteří pomocí něj měli příležitost poznat fungování severských parlamentů a demokratických institucí, zkušenosti severských států se členstvím v EU apod.

Dnešním cílem kooperace NC a BA je nadále demokratický, socio-ekonomický a kulturní rozvoj v baltském regionu a severní Evropě. Spolupráce se rozbíhá do tří hlavních oblastí: posilovat spolupráci v regionu Baltského moře, přispívat k rozvoji přeshraniční spolupráce na východní hranici EU a koordinovaně řešit problémy, kterým čelí dnešní severní Evropa. Mezi dalšími cíli je širší politická a kulturní spolupráce v regionu, zaměření na výzkum, vzdělání a informační technologie, boj proti korupci, organizovanému zločinu a nezákonnému obchodování, otázky životního prostředí, zemědělství, energetiky, využívání přírodních a alternativních zdrojů energie, mořské dopravy, rozvoje infrastruktury, pracovního trhu a nelegálního zaměstnávání v regionu a problematika Severní dimenze EU.²²⁷

Spolupráce NC a BA má mnoho různých forem. Pokud je potřeba, vytváří se společné pracovní skupiny s určitým zaměřením, pravidelně se schází výbory i politické skupiny a dochází i k pravidelným konzultacím obou prezidií a sekretariátů (sekretariát BA sídlí v lotyšské Rize). V roce 1996 bylo dohodnuto, že se budou pořádat společná shromáždění NC a BA²²⁸ a od roku 2006 se pořádají každoročně společné summity, na kterých se vyhodnocují výsledky spolupráce a stanovují se dlouhodobé priority. Kromě toho také probíhají tematické konference, semináře a jiné mítinky. Také Severská rada mládeže od 90. let spolupracuje se svými protějšky v Pobaltí a prohlubuje s nimi styky.

²²⁵ Via Baltica je část mezinárodní silnice E67, která vede z litevského Kaunasu do estonského Tallinnu, a důležitá spojnice v Pobaltí. V současné době se dokončuje její přestavba z běžné silnice na dálnici.

²²⁶ Podle *Agreement on Parliamentary Co-operation between the Baltic Assembly and the Nordic Council (1992)* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=524>, 2.5.2008 a *Agreement on Parliamentary Co-operation between the Baltic Assembly and the Nordic Council (1997)* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=525>, 2.5.2008.

²²⁷ Podle *The Nordic Council and the Baltic Assembly* dostupné z http://norden.org/internationalt/uk/nr_baltisk.asp?lang=&p_id=677, 2.5.2008, *Joint Action Plan 2007 for Baltic Assembly – Nordic Council Cooperation* dostupné z http://www.baltasam.org/images/front/_pdf/Actionpl.pdf, 3.5.2008, *Joint Action Plan 2008 for Baltic Assembly – Nordic Council Cooperation* dostupné z http://www.baltasam.org/images/front/_pdf/Document.pdf, 3.5.2008 a *Nordic Baltic Parliamentary Cooperation Towards New Challenges – Joint statement* dostupné z <http://norden.org/moten/ncba4/sk/jointstatement.asp>, 3.5.2008.

²²⁸ Priority a podrobné programy společných shromáždění NC a BA jsou k dispozici na <http://www.baltasam.org/?DocID=517>, 3.5.2008. Stručně viz příloha č. 12.

Také Severská rada ministrů nezhálela a již na začátku 90. let začala vytvářet úzkou formu spolupráce s pobaltskými zeměmi. Nejprve hned na jaře roku 1991 otevřela své kanceláře ve všech třech hlavních městech pobaltských států a poté, co byla v červnu roku 1994 založena Pobaltská rada ministrů, byla zahájena mezivládní spolupráce. BCM se při svém vzniku inspirovala fungováním a principy NCM. Rada, resp. její různé výbory, se schází několikrát ročně. Na rozdíl od NCM však byla v BCM vytvořena Rada spolupráce (*Cooperation Council*), která se skládá z ministrů zahraničních věcí. Na koordinaci práce BCM dohlíží sekretariát, který sídlí v hlavním městě té země, jež má na starosti předsednictví. Také ve financování fungování BCM jsou odlišnosti: každá pobaltská země si hradí své náklady spojené se členstvím v BCM. V čele BCM se po ročním předsednictví střídají všechny tři pobaltské země (v roce 2008 jim předsedá Estonsko – tj. úmyslně tatáž země, která předsedá i BA, což zaručuje koordinovanější přístup ke spolupráci. Toto pravidlo bylo zavedeno v roce 2003.).²²⁹

Hlavními oblastmi, v nichž se mezivládní spolupráce uskutečňuje, jsou: regionální a přeshraniční spolupráce, výzkum, vývoj a vzdělání, kultura, informační technologie, sociální a zdravotnická péče, životní prostředí, udržitelný rozvoj a také integrace pobaltských zemí do EU a NATO. Jak už bylo několikrát zmíněno, spolupráce se odehrává na úrovni NB8, což pro mezivládní spolupráci konkrétně znamená každoroční setkávání premiérů a ministrů zahraničí, kteří především koordinují stanoviska a formulují jednotný postoj zejména v záležitostech regionu Baltského moře, energetiky a klimatických změn, v mezinárodních organizacích a při společném diplomatickém zastoupení ve třetích zemích. Pravidelně se setkávají také další ministři. Na půdě EU funguje neformální seskupení NB6 složené ze šesti severských a pobaltských členských států EU. Jejich premiéři se pravidelně schází v předvečer zasedání Rady EU a taktéž ministři zahraničních věcí se schází v předvečer jednání Rady pro obecné záležitosti a vnější vztahy.²³⁰

²²⁹ Podle *Terms of Reference for the Baltic Council of Ministers* dostupné z http://web-static.vm.ee/static/failed/409/2003_11_28_BMN_pohikiri_allkirjadega_eng.pdf, 3.5.2008.

²³⁰ Podle *Guidelines for the Nordic Council of Minister's cooperation with Estonia, Latvia and Lithuania 2006 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/naer/uk/US2004448.pdf>, 3.5.2008 a <http://www.urm.lt/index.php?1205426887>, 3.5.2008.

3.1.2. HISTORICKÝ PŘEHLED VZTAHŮ SEVERSKÝCH A POBALTSKÝCH STÁTŮ DO ROKU 1991

Baltské moře vždy hrálo velmi důležitou roli ve vztazích mezi státy v přilehlém regionu, a proto nejrůznější formy kontaktů mezi nimi existují už velmi dlouho, ať se jednalo o války o dominanci v severní Evropě a na Baltu, nebo o přirozenou kooperaci. Severské a pobaltské státy sdílejí mnoho společných znaků, podobných tradic, zvyků a hodnot, mají blízkou kulturu a část společné historie (jen Litva se poněkud vymyká). Styky mezi nimi byly přerušeny v roce 1940, když bylo Estonsko, Litva a Lotyšsko okupováno a připojeno k SSSR. Region Baltského moře tak náhle ztratil svoji východní část, která byla na téměř padesát let včleněna do SSSR, a i na jižním pobřeží se objevily státy (Polsko, Východní Německo), které během studené války nemohly se severskými sousedy z baltského regionu navázat styky. Baltské moře se stalo prostorem, který nespojoval, ale rozděloval.

O dominantní postavení na Baltu vždy soupeřilo Dánsko, Německo²³¹, Polsko, Rusko a Švédsko. O první pravidelnější kontakty mezi břehy Baltského moře se postarali vikingové, jejichž jedna větev, zřejmě dánská, pronikala podél jižního pobřeží Baltského moře na tamější slovanská území a druhá, patrně švédská, ze Skandinávského poloostrova východním směrem do Finska, Ruska, Pobaltí a dále proti proudu východoevropských řek na jih do Byzance. Dalším pojítkem, tentokrát baltských měst, byl obchodní spolek hanza, do něhož byla zapojena i města v Pobaltí²³².

Estonsko od roku 1120 spadalo pod švédské sigtumské biskupství, katolickou misi v Lotyšsku zase zahájili Dánové roku 1164 (dokončil ji v roce 1290 livonský řád). Christianizace celého Estonska byla završena až po vylovení dánského krále Valdemara II. na začátku 13. století. V roce 1219 ovládlo Dánsko sever území dnešního Estonska, kde téhož roku Dánové dokonce založili současné hlavní město Estonska Tallinn. V roce 1231 si Dánové podřídili i lotyšské kmeny Kuronců a Zemgalců. V roce 1343 proběhla vzpoura proti dánské správě a roku 1349 území Dánové prodali řádu německých rytířů, který ovládl i dnešní Lotyšsko a jižní Estonsko (tzv. Livonsko).

Litva se vyvíjela odlišně a hlavní vliv na ni mělo po dlouhou dobu Polsko. Jako součást Polsko-litevské unie setrvala od roku 1385 až do zániku Polska v roce 1795, kdy byla přičleněna k Rusku a menší část připadla Prusku. Do kontaktu se skandinávskými státy tak přišla minimálně (se Švédskem se Litevci utkali v livonských válkách v letech 1558 – 1583 a

²³¹ Resp. předchůdci na jeho území – řád německých rytířů a Prusko.

²³² Z estonských Narva, Pärnu, Tallinn, Tartu a Viljandi, z litevských Kaunas a z lotyšských Cēsis, Kuldīga, Koknese, Limbaži, Straupe, Valmiera a Ventspils.

polsko-švédských válkách v období 1600 – 1629) a s Estonskem a Lotyšskem začala sdílet podobný osud až od konce 18. století jako pobaltská gubernie carského Ruska.

Od 16. století narůstala moc Švédska v regionu Baltského moře, také Dánsko, Polsko a Rusko měly zájem o pobaltská území (pro Rusko byla území při východním kraji Baltského moře tzv. okny do Evropy). Hegemonem v oblasti se na dvě staletí stalo Švédsko, které po livonských válkách ovládlo Estonsko (i když estonský ostrov Saaremaa ještě zůstal v držení Dánsku) a v roce 1629 po altmarském míru zbytek Livonska s Rigou. V roce 1645 porazili Švédové Dány v rámci bojů třicetileté války a smlouvou z Brösembro jim připadl estonský ostrov Saaremaa. Švédská přítomnost v Pobaltí však byla vnímána veskrze pozitivně a toto období bývá nazýváno „zlaté švédské časy“. V roce 1632 založil švédský král Gustav II. Adolf univerzitu v Tartu, roku 1694 zaplatil Karel IX. překlad bible do lotyštiny, region prosperoval, dařilo se obchodu a zlepšil se život a postavení rolníků v Pobaltí. Ve švédském vojsku na území Livonska sloužili i livonští rytíři. Až do vypuknutí severní války byl v Estonsku a Livonsku zřejmý přímý švédský mocenský a kulturní vliv.

Severní válka začala v roce 1700 a hlavním aktérem byla koalice proti Švédsku složená z Dánska, Ruska a polsko-litevského státu spojeného se Saskem, která soupeřila o naprosté ovládnutí Baltu. Zpočátku se Švédsku dařilo, ale bitva u Poltavy v roce 1709, kdy bylo drtivě poraženo Ruskem, znamenala konec švédské dominance na Baltu. Nystadtským mírem z roku 1721 bylo Švédsko zcela vytlačeno z Pobaltí, ztratilo postavení regionální velmoci a také mj. Livonsko i Estonsko, které se stalo součástí Ruska. V 18. a 19. století ovládají region Baltského moře Prusko a zejména Rusko a kontaktů mezi západním a východním břehem Baltského moře ubývá. Dánsko soustředilo svoji zahraniční politiku na svého jižního souseda Prusko a Švédsko se snažilo udržovat si odstup od Ruska, které bylo hegemonelem na Baltu do první světové války.

Po první světové válce vyhlásilo Estonsko, Litva i Lotyšsko nezávislost a začaly je opět zajímat vztahy se západním břehem Baltského moře a kontakty se Skandinávií. Lotyšští a zvláště estonští politici přemýšleli o vytvoření spolku, kde by se sdružily severské i pobaltské státy a jenž by poskytoval bezpečnostní záruky proti Německu a Rusku. Již roku 1917 vyslovil estonský politik Jaan Tõnisson²³³ návrh na sjednocení Estonska, Finska, Lotyšska, Litvy a skandinávských států do tzv. Balto-skandinávské federace (Severské unie), ale tato myšlenka nebyla nakonec shledána příliš realistickou. Diskuze o regionálním spolku

²³³ Jaan Tõnisson byl estonský politik a prosazovatel estonských národních zájmů před osamostatněním od carského Ruska i po něm. V roce 1906 se stal prvním Estoncem, který byl zvolen do ruské Dumy. V letech 1919 – 1920 byl estonským premiérem, v letech 1931 – 1932 ministrem zahraničních věcí.

pokračovaly v roce 1919 konceptem Baltské ligy (*Baltic League*), který navrhla estonská delegace na Pařížské mírové konferenci. Liga měla být politickou a hospodářskou unií mezi Dánskem, Norskem, Švédskem a státy na východním pobřeží Baltského moře – Finskem, Estonskem a Lotyšskem) s eventuálním zapojením i Litvy a Polska. Mělo to být sdružení nezávislých států, které by vytvořily bezpečnostní systém nevojenské povahy, jenž by stabilizoval baltský prostor a zabránil v něm německé nebo ruské dominanci. To bylo poprvé, kdy se mezi státy kolem Baltského moře objevil návrh na jejich propojení v rámci tzv. Baltoskandie (pojmenování oblasti na základě geograficko-geologických, přírodních, demografických a socio-kulturních podobností, které zavedl roku 1928 švédský geograf Sten de Geer). Švédsko a Dánsko ovšem nakonec vytvoření Baltské ligy odmítlo, síle svazku s mladými pobaltskými republikami a Finskem příliš nevěřilo. Litva zase chtěla mít ve spolku výjimečné postavení a tomu nemělo být vyhověno. Naopak Finsko bylo myšlenku Baltské ligy nakloněno, protože bylo motivováno stejným způsobem jako pobaltské státy. Cítilo, že spolupráce kolem Baltu je potřebná vzhledem k přítomnosti Německa a SSSR v regionu.

Podruhé byla myšlenka Baltské ligy připomenuta Lotyšskem v roce 1919 na schůzce premiérů Estonska, Finska, Litvy a Lotyšska v Tartu. Bylo navrženo, aby vznikla Baltská unie (*Baltic Union*), jejímž členem by bylo i Polsko. Litva měla opět specifické požadavky, které nemohly být splněny, a tak unie vytvořena nebyla. V letech 1919 – 1920 se ještě objevil projekt tzv. diagonální ligy, do něhož mělo být zapojeno Finsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko, Ukrajina a Bělorusko a jenž měl sloužit jako hráz proti pronikání bolševismu a také jako pakt proti ekonomickému růstu Německa.

Ve 20. letech se také uskutečnilo několik regionálních konferencí o baltské spolupráci za účasti Estonska, Finska, Litvy, Lotyšska a Polska (např. v roce 1922 podepsalo Estonsko, Finsko, Lotyšsko a Polsko ve Varšavě smlouvu o neútočení a o koordinaci zahraničních politik, která ale nebyla Finskem ratifikována). Finsko se ale poté začalo od ostatních zemí vzdalovat a přiklánět ke svým skandinávským sousedům, a tak tuto širší baltskou spolupráci odmítlo.

Další návrhy na spolupráci se objevily ve 30. letech. V roce 1933 se v Lotyšsku opět objevil návrh na vytvoření Baltské unie, která měla zastřešovat politickou a ekonomickou spolupráci mezi západní a východní částí Baltského moře. Do spolku ovšem nebylo pozváno Polsko, Německo a SSSR. Další snahy ve 30. letech byly také bezúspěšné, iniciativu jednostranně vyvíjely pobaltské státy, zatímco severské země o sdružování příliš zájmu

nejevily. Po té, co se v pobaltských republikách ujaly moci autoritativní režimy²³⁴, pokusy o spolupráci ustaly.

Druhá světová válka, před níž pobaltské státy koordinovaně vyhlásily neutralitu po skandinávském vzoru, a následná studená válka, kdy se Estonsko, Litva a Lotyšsko stalo na více než 45 let součástí SSSR, umožňovala jen minimální, většinou kulturní, oficiální kontakty mezi severskými státy a Pobaltím (např. Švédsko a Dánsko stáhlo hned v roce 1940 své velvyslance z Pobaltí, a to znamenalo konec diplomatických styků). Ke kontaktům během druhé světové války ještě můžeme připočítat pomoc dobrovolníků mj. z Estonska Finům v zimní válce proti SSSR (20 000 Finů a 200 Švédů²³⁵ zase pomáhalo Estoncům již v roce 1918 při bojích o nezávislost) a emigraci obyvatel Estonska, Litvy a Lotyšska, kteří utekli před německou okupací v letech 1941 – 1944 do všech severských zemí, kde našli azyl a nejrůznější formy podpory. Do Švédska to bylo konkrétně 25 000 Estonců, 5000 Lotyšů a 500 Litevců²³⁶. Někteří emigranti se po válce vrátili zpět, jiní v severských zemích zůstali (např. ve Švédsku dostali uprchlíci politický azyl, i když některé estonské a lotyšské emigranty deportovalo na žádost SSSR zpět) nebo je použili jako přestupní země při cestě dál na západ. Severské země se během studené války snažily o bezkonfliktní politiku vůči SSSR, a tak považovaly otázku začlenění pobaltských republik do SSSR za vnitřní věc Moskvy (i když Dánsko, Island a Norsko okupaci nikdy neuznaly).

Studená válka zpřetrhala vazby i mezi blízkými zeměmi Finskem a Estonskem, které od sebe dělí jen Finský záliv Baltského moře. To se téměř na půl století stalo dělicí linií, která byla sporadicky překračována jako např. v roce 1964, kdy Tallinn navštívil finský prezident Urho Kekkonen²³⁷. Poté bylo opatrně obnoveno trajektové spojení Finska s Estonskem. V 80. letech se začaly severské země znovu zajímat o Pobaltí, zvláště o životní prostředí a ekologickou situaci Baltského moře a jeho okolí.

K událostem v Pobaltí z let 1989 – 1991 zaujaly severské země různě intenzivní postoj, všechny však kratší či delší dobu zachovávaly pragmatický přístup „neprovokace“ Moskvy unáhlenými činy nebo prohlášeními. Nicméně všechny v 90. letech podporovaly nezávislost a stabilitu pobaltských států a to tak, že „od roku 1991 se staly severské státy nejvýznamnějšími podporovateli stabilizace nově nezávislých pobaltských států.“²³⁸

²³⁴ V Litvě to bylo v roce 1926, v Estonsku a Lotyšsku roku 1934.

²³⁵ In ZÁJEDOVÁ, I. *Pobaltská regionální spolupráce*, s. 106.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Urho Kaleva Kekkonen byl finský politik. V letech 1950 – 1956 byl premiérem Finska a v letech 1956 – 1981 jeho prezidentem. Je nejdéle sloužícím prezidentem v historii Finska.

²³⁸ LUKEŠ, P. *Severské státy a jejich podpora Estonsku, Lotyšsku a Litvě na jejich cestě do evropských struktur*, s. 43.

Nejaktivnější bylo Dánsko, které vystupovalo jako hlasitý zastávce nezávislosti pobaltských států a co nejširší pomoci severských zemí pobaltským, a hned po Islandu uznalo jejich nezávislost a navázalo diplomatické styky. Island byl od převratných událostí v Pobaltí geograficky nejvíce vzdálen, a možná právě proto si mohl dovolit jako první stát na světě 22. srpna 1991 uzнат nezávislost všech tří pobaltských republik. Islandská vláda také protestovala proti sovětskému pokusu o násilné sesazení demokraticky zvolených vlád pobaltských států. Norsko reagovalo také rychle a s uznáním nezávislosti neotálelo, i když zpočátku pro něj měla větší prioritu spíše oblast dalekého severu a změny tam. O něco opatrnější bylo Švédsko, které bralo v úvahu bezpečnostní rizika vyplývající z už poměrně blízké vzdálenosti Ruska, nicméně i ono nakonec pobaltskou trojku podporovalo a Moskvu za její přístup kritizovalo. Švédsko jako první na světě otevřelo ambasády ve všech třech zemích. Přístup Finska byl nejzdrženlivější, což byl důsledek společné hranice se SSSR a historických zkušeností. Finové sledovali konzervativní, neutrální, pragmatickou politiku a upřednostňovali dobré vztahy se SSSR. Až po vyhlášení nezávislosti pobaltských republik začali uvažovat o navázání diplomatických vztahů.²³⁹

3.2. SPOKOJENOST OBYVATEL SE SEVERSKOU SPOLUPRACÍ

Hloubka a šířka, do nichž je rozvedena severská spolupráce, jak ukázala kapitola 3.A – I dává vzniknout dojmů, že téměř každého občana severských zemí se musí v jeho běžném životě dotýkat, a jak říká informační list NCM, „nám, co žijeme na Severu, připadá severská spolupráce tak přirozená, že jí věnujeme jen velmi málo pozornosti v našem každodenním životě.“²⁴⁰ Nicméně v roce 2006 prohlásil Halldór Ásgrímsson, nastupující generální tajemník NCM, že severská spolupráce by se měla více přiblížit severským občanům a jejich každodennímu životu.²⁴¹

Předchozí podkapitoly analyzovaly, v jakých oblastech je severská spolupráce v 90. letech rozvíjena a co by mělo být jejími cíli. Tato podkapitola ukáže, jaké má severská

²³⁹ Informace v této kapitole kromě již citovaných byly čerpány z několika zdrojů: BAJARNAS, Eitvidas – HAAB Mare – VISKNE, Ilmars (ed. VAN HAM, Peter). *The Baltic States: Security and Defence after Independence*. EU-ISS Chaillot Paper 19. Paris: European Union Institute for Security Studies, 1996, *Estonia and Iceland – what we share* dostupné z http://www.vm.ee/eng/kat_176/7717.html, 10.5.2008, ŠVEC, L. *Dějiny pobaltských zemí* a TAKÁČ, Kristian. Švédsko a Pobaltie v devětadesiatych rokoch. *Integrace* [online]. 2001. Dostupné z <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=351>, 25.4.2008.

²⁴⁰ „To us living in the region, Nordic cooperation is so natural that we give it little thought as we go about our daily business.“ In *The Nordic Community*.

²⁴¹ „Halldór Ásgrímsson, Secretary General-elect for the Nordic Council of Ministers, calls for Nordic cooperation to draw closer to Nordic citizens and their daily lives.“ In *‘Nordic closer to everyday life’* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=6461&lang=6>, 2.5.2008.

spolupráce odezvu u běžných Seveřanů – jak ji vnímají, jestli je pro ně důležitá, jaký k ní mají postoj a jak se s ní ztotožňují.

Průzkum č. 1

Následující průzkum veřejného mínění Severská spolupráce – Seveřané o severské spolupráci, průzkum veřejného mínění ve Finsku, Dánsku, Islandu, Norsku a Švédsku (*Nordic Cooperation. Nordic citizens on Nordic cooperation. An opinion poll in Finland, Denmark, Iceland, Norway, and Sweden*) byl proveden v říjnu 2006 v návaznosti na průzkum z roku 1993. Průzkum uskutečnila organizace Research International Denmark pro Severskou radu. Zúčastnilo se ho 2500 obyvatel ze všech pěti severských zemí, kteří byli dotazováni telefonicky.²⁴²

Hlavním závěrem průzkumu je:

- Seveřané chtějí severskou spolupráci. Osm z deseti vědí o Severské radě a Severské radě ministrů.
- Severská spolupráce je jen jednou z mnoha typů spolupráce, do kterých si dotazovaní přejí zapojit severské země. EU, USA, Čína, Rusko a baltské státy jsou vnímány jako budoucí partneři.
- Přesvědčivá většina Seveřanů věří, že by měla být tato spolupráce rozšiřována.
- Spolupráce na ochraně životního prostředí a boji proti kriminalitě má značnou podporu. Naopak spolupráce v kulturní a jazykové oblasti má poměrně malou podporu.

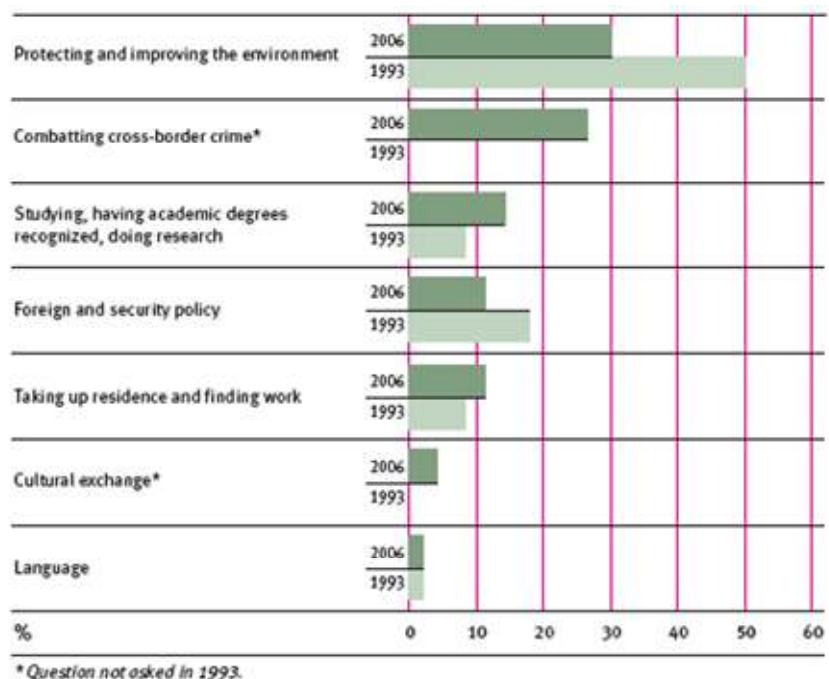
Shrnutí průzkumu:

- V roce 2006 osm z deseti Seveřanů vědělo o existenci NC a NCM. To je sice pokles oproti roku 1993, kdy to bylo devět z deseti Seveřanů, ale stále je to vysoký poměr. Jedním z důvodů snížení může být velmi nízké povědomí o severské spolupráci mezi lidmi pod 30 let.
- O mnoho vyšší počet Seveřanů než v roce 1993 si v roce 2006 myslel, že práce NC a NCM má význam pro obyvatele severských zemí. V roce 1993 si to myslelo něco přes polovinu lidí, v roce 2006 to už byli tři lidé ze čtyř.
- Ačkoli obyvatelé znají NC a NCM podle jména, nemají pocit, že by měly nějakou konkrétní funkci. Práce NC a NCM má prý pouze malý vliv na jejich každodenní život.

²⁴² Celý průzkum je dostupný na <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2006782.pdf>, 21.4.2008. Všechna data byla získána tamtéž.

- Dvě oblasti spolupráce se těší velké přízni Seveřanů: ochrana a zlepšování životního prostředí a boj proti přeshraniční kriminalitě. Šest z deseti dotázaných je považuje za nejdůležitější oblasti spolupráce (viz graf č. 1).
- Tradičnější oblasti spolupráce mají pro Seveřany mnohem menší důležitost. Pouhá 4% respondentů považují kulturní spolupráci za nejdůležitější a jen 2% si myslí, že důraz na používání severských jazyků je nejdůležitější oblastí spolupráce (viz graf č. 1).

Graf č. 1 Kterou oblast severské spolupráce považují Seveřané za nejdůležitější

Zdroj: <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2006782.pdf>, 21.4.2008.

(Takovéto zjištění je dosti překvapivé, neboť na kulturní spolupráci kladou severské země velký důraz od jejího založení. Jazyková spolupráce bývá také vyzdihována jako jedna z prioritních oblastí spolupráce. Průzkum ukázal, že zkušenosti občanů jsou odlišné od očekávání politiků a může být signálem do budoucna, který by mohl pozměnit priority spolupráce. Pozn. I.V.).

- Osm z deseti předpokládá, že severská spolupráce ještě nabude důležitosti nebo zůstane na současné úrovni. Více lidí si v roce 2006 než 1993 myslelo, že míra důležitosti zůstane stejná a nebude se zvětšovat. 16% lidí si v roce 2006 oproti 11% v roce 1993 očekávalo úpadek spolupráce v následujících letech.
- Seveřané rozhodně chtějí spolupráci mezi severskými zeměmi. 94% z nich považuje současnou úroveň za dostačující nebo chce ještě více spolupráce, přičemž více dotázaných

v roce 2006 než v roce 1993 považuje úroveň za dostačující. Dotazovaní se ale domnívají, že severská spolupráce může ztratit na významu tím, jak se bude zvětšovat angažovanost severských zemí v jiných mezinárodních organizacích. Pouze nepatrná část dotázaných si přeje zmenšit míru spolupráce.

- 45% Seveřanů se domnívá, že by severské země měly spolupracovat především se státy, se kterými sdílejí stejná stanoviska v mezinárodních organizacích. V tomto bodě se ukázal značný nárůst, neboť v roce 1993 byla ještě značná většina pro spolupráci s ostatními severskými zeměmi.
- Dva ze tří Seveřanů nicméně stále považují severské země za nejdůležitější partnery pro spolupráci se svojí domovskou zemí v dlouhodobém pohledu.
- V dnešní době se uplatňuje pragmatičtější přístup k zemím, se kterými by mohla být spolupráce rozvíjena, zatímco v roce 1993 byly větší výhrady ke spolupráci s jinými zeměmi než severskými. Dva ze tří ale stále považují dlouhodobou spolupráci severských zemí za hodně důležitou. Téměř každý čtvrtý občan si nicméně myslí, že USA, Čína a Rusko patří mezi partnery pro dlouhodobou spolupráci. Podpora mezinárodní spolupráci je tedy mezi obyvateli severských zemí poměrně velká.

Průzkum č. 2

Průzkum Seveřané a klima, průzkum mínění v Norsku, Dánsku, Finsku, Islandu a Švédsku (*Nordboerne og klimaet. Meningsmåling i Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige*) byl zorganizován v září a říjnu roku 2007 společností Research International. Uskutečnilo se na 2500 rozhovorů a dotazovaní byli rozděleni podle národností, pohlaví a věku. Vyhodnocení průzkumu obsahuje i srovnání s odpověďmi na stejné otázky z průzkumů z roku 1993 a 2006. Kromě otázek o klimatu a životním prostředí byly položeny i obecné otázky týkající se severské spolupráce.²⁴³

Shrnutí průzkumu:

- 81% dotázaných odpovědělo, že slyšeli o Severské radě a Severské radě ministrů (v roce 2006 to bylo 80%, v roce 1993 91%).
- 90% Seveřanů spatřuje výhodu ve spolupráci severských zemí na ochraně a zlepšování životního prostředí a přeje si, aby v této oblasti severské země spolupracovaly. Kulturní a jazykové spolupráci byla opět vyjádřena poměrně malá podpora – pro spolupráci v kultuře a

²⁴³ Celý průzkum je dostupný na <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2006782.pdf>, 21.4.2008. Všechna data byla získána tamtéž.

její podporu se vyjádřilo celkem 54% dotázaných, pro spolupráci na zabezpečení budoucnosti severských jazyků v globalizovaném světě bylo pouhých 41% respondentů (viz tabulka č. 7).

Tabulka č. 7 V rámci jakých oblastí Seveřané nejvíce podporují severskou spolupráci

Inden for hvilke områder anser du det som en fordel at de nordiske lande arbejder sammen?

	Danmark	Sverige	Norge	Finland	Island	Total
Miljøbeskyttelse og forbedring af miljøet	94%	93%	89%	90%	84%	90%
At studere, få godkendt eksamener og forske	58%	59%	50%	58%	87%	62%
Udenrigs- og sikkerheds-politik	57%	62%	72%	61%	76%	66%
At bosætte sig og tage arbejde	58%	63%	37%	44%	42%	49%
At samarbejde om og at støtte kulturelle aktiviteter i Norden	56%	52%	44%	57%	61%	54%
Sikring af de nordiske sprogs fremtid i en global verden	42%	42%	31%	32%	56%	41%
Udvikling af de nordiske velfærdsamfund	60%	51%	47%	60%	59%	55%
Sikring af økonomisk vækst	52%	59%	46%	32%	50%	48%

Zdroj: <http://www.norden.org/session/2007/pressmapp/sk/opinion2007.pdf>, 8.5.2008.

Průzkum č. 3

V prosinci 2007 a lednu 2008 byl mezi 1200 obyvateli Finska uskutečněn obchodně-průmyslovou agenturou EVA (*Näringslivets Delegation EVA*) průzkum veřejného mínění na téma „finská zahraniční politika, EU a NATO“ s názvem „Na čí straně jste?“ (*Whose Side are You on?*). Jedním ze závěrů průzkumu je zjištění, že 92% dotázaných Finů považuje severskou spolupráci za extrémně důležitou, a to dokonce víc než členství v EU a NATO. Přes polovinu dotázaných podporuje dokonce těsnější severskou spolupráci a 75% by si přálo, aby byla větší pozornost věnována řešení ekologických problémů Baltského moře. Ačkoli někteří Finové vnímají téma např. Ruska nebo finského členství v EU s obavami, svého západního souseda Švédsko a severskou spolupráci vnímají pozitivně.²⁴⁴

²⁴⁴ In *Strong Finnish support for Nordic co-operation* dostupné z <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7742&lang=6>, 2.5.2008 a *EVA's Attitude and Value Survey 2008 "Whose Side are You on?" (English Summary)* dostupné z http://www.eva.fi/files/2167_EVA_attitude_survey_2008_summary.pdf, 2.5.2008. Kompletní výsledky průzkumu jsou k dispozici ve finštině na http://www.eva.fi/files/2170_suomen_ulkopolitiikan_idea_.pdf, 2.5.2008.

4. ZÁVĚR

Severská spolupráce je unikátní regionální projekt pěti severských států a jejich tři autonomních území, jimž se díky souboru mnoha příznivých faktorů (geografických, politických, kulturních, sociálních, historických, náboženských a jazykových) již po několik staletí nabízejí možnosti spolupráce. Severské státy tyto příležitosti v různých historických dobách podle potřeby využívaly. Do roku 1814 byla historie vztahů mezi severoevropskými zeměmi vyplněna jak obdobími spolupráce (Kalmarská unie), tak i několika válečnými konflikty (skånská válka, livonské války). V roce 1814 se mezi nimi uskutečnila poslední ozbrojená konfrontace a od té doby se přátelské vztahy a spolupráce začala více rozvíjet, a to dokonce i s posvěcením panovníků, kteří si uvědomovali, že vytvořením spolupracujícího celku budou moci lépe čelit tehdejší mocnostem. Nicméně severská spolupráce v 19. století se nezačala rozvíjet shora na popud panovníků, nýbrž zdola pod záštitou skandinavistického hnutí, kdy docházelo k setkání studentů, vědců, spisovatelů a umělců z různých severských zemí. Tento rys převažující spolupráce v nízké politice si zachovala severská spolupráce do dnešních dní.

Během 2. poloviny 19. století a na počátku 20. století se oblasti spolupráce postupně rozšiřovaly a přidala se i ekonomická a politická spolupráce a koordinace zahraničních politik před první světovou válkou a během ní. Po první světové válce začíná institucionalizovaná podoba severské spolupráce. Během 20. let byly založeny Severské asociace Norden, které až do dnešních dnů podporují především kulturu a severskou společnost. Začalo docházet i k pravidelným setkáním představitelů severských států, kteří během 30. let opět koordinovali společný postup v zahraniční politice svých zemí při vzrůstajícím mezinárodním napětí před druhou světovou válkou. Stejně jako před první světovou válkou vyhlásily severské státy společně neutralitu.

Po druhé světové válce se na mapě objevila Evropa rozdělená na Východ a Západ. Severské státy opět zdůraznily svoji neutralitu a nechtěly se přidávat k žádnému bloku začínající studené války, i když si dobře, zvláště Finsko, uvědomovaly blízkost svého východního souseda SSSR. Mezinárodní souvislosti studené války a nutnost poválečné obnovy severských zemí byly hlavním motivy pro severskou spolupráci po druhé světové válce. V plánu severských zemí byla regionální obranná aliance a hospodářská kooperace, založením Severské rady v roce 1952 přibyla také spolupráce v oblasti nízké politiky, kde se společnými silami, a tím pádem efektivněji rozvíjela kultura, vzdělání, sociální systém, doprava, ochrana životního prostředí apod.

V navrhovaných sdruženích vojenské (skandinávská obranná aliance) a ekonomické povahy (celní unie, Nordek, Scandek) se ale záhy začaly projevovat rozdílné individuální zájmy jednotlivých skandinávských států, které do obranné aliance i hospodářských unií chtěly vstoupit za jiných podmínek a s jinými představami, a také se lišila očekávání, která si od členství slibovaly. Obranné zájmy Dánska, Islandu a Norska nakonec vyřešil jejich vstup do NATO a ekonomická spolupráce byla rozvíjena v širších evropských ekonomických sdruženích (EFTA, dánský vstup do ES). Obranná, hospodářská a s nimi i zahraniční politika zůstaly také stranou severské spolupráce až do 90. let 20. století.

Spolupráci v oblasti nízké politiky se naopak podařilo úspěšně rozvinout. V roce 1952 založená Severská rada, parlamentní orgán severské spolupráce, začala koordinovat spolupráci všech pěti severských zemí a jejich tří autonomních území v široké škále oblastí. Prioritou byla především spolupráce v kultuře a vzdělání, v legislativní, sociální a hospodářské oblasti, stejně tak v dopravě, komunikacích a ochraně životního prostředí, nicméně oblasti spolupráce se od 50. let neustále rozšiřují a prohlubují. Hned v samém počátku dosáhla severská spolupráce mnoha úspěchů, když vytvořila společný severský pracovní trh, pasovou unii, přijala dohodu o sociálním zabezpečení, později utužila kulturní a dopravní spolupráci, dohodla společný přístup k ochraně životního prostředí, přijala jazykovou konvenci, vytvořila severský vzdělávací trh, nechala vzniknout několik desítek severských institucí (Severský kulturní fond, Severskou investiční banku), programů a projektů. V roce 1962 byly dodatečně přijaty stanovy Severské rady v Helsinské smlouvě, která zároveň předznamenala vznik i mezivládní instituce severské spolupráce – Severské rady ministrů v roce 1971. Soudržnost a provázanost severských zemí byla patrná i na půdě mezinárodních organizací jako např. EFTA, GATT či OSN.

Do 90. let 20. století se uskutečňovala severská spolupráce jen v regionu Skandinávie mezi pěti severskými státy. 90. léta přinášejí severské spolupráci naprosto nový rozměr – jak teritoriální, tak i funkční. Rozpad SSSR a konec studené války radikálně změnil mezinárodní prostředí i bezprostřední okolí Skandinávie. Na mapě se znovuobjevily tři pobaltské republiky, sjednotilo se Německo, Polsko a Rusko se demokraticky obnovovalo. Baltský region, rozdělený železnou oponou, znovu vytvořil jednotný prostor. Naprosto nově se ale také objevily možnosti regionální spolupráce se všemi státy v prostoru Baltského moře a příležitosti aktivně se zapojit do budování nových vztahů v tomto prostoru. Severská spolupráce jako celek i severské státy jednotlivě na to nemohly nereagovat. Z pragmaticko-altruistických důvodů navázaly na nesmělé pokusy o seversko-pobaltskou spolupráci z meziválečného období a rozvinuly síť vztahů se třemi pobaltskými republikami, jež

podporovaly v demokratické stabilizaci a reintegraci zpět do Evropy. Tím zároveň také pomáhaly vytvářet bezpečnostní stabilitu v celém regionu a pro sebe ekonomické příležitosti na trzích v Pobaltí, eventuálně v Rusku. Z Ruska během 90. let přestal být nepřítel a začal být partner a Baltské moře začalo opět plnit roli unifikujícího prvku, neboť během studené války existovalo více skutečností, které region Baltského moře rozdělovaly, než spojovaly. Příležitostí spolupracovat tam, kde dříve vedly dělicí čáry, bylo využito, a to dokonce tak, že se tento region během poměrně krátkého období přeměnil v jednu z nejvíce regionalizovaných částí Evropy, kde nyní působí bezpočet regionálních organizací a velmi se v něm angažuje i severská spolupráce.

Motivů pro severské, tak pro pobaltské státy, aby započaly spolupráci v 90. letech, se objevilo hodně. Historické zkušenosti ukazují, že styky mezi západním a východním břehem Baltského moře byly navazovány již od dob vikingů. Pobaltí však bylo téměř vždy jen objektem mocenského zájmu (pro Švédý a Dány jako součást dominantního postavení na Baltu, pro Rusko sloužilo jako „okno do Evropy“). Až ve 20. století se objevily cílené návrhy na spolupráci severských a pobaltských zemí, jež ale vznikly především z bezpečnostních důvodů pobaltských států a severské země o ně příliš zájmů nejevily, a proto nebyly uskutečněny. Druhá světová válka z mapy vymazala tři pobaltské republiky, které byly anektovány SSSR, a z Baltského moře udělala prostor, který nespojoval, nýbrž odděloval. A tak není divu, že po pádu železné opony byly zpřetrhané vztahy opět rychle navazovány a pobaltské země se těšily zvláštnímu zájmu svých severských sousedů.

Zájem severských zemí o Pobaltí byl v 90. letech velmi velký, ale to se téměř neprojevovalo do interní, tj. původní severské spolupráce uskutečňované jen mezi severskými státy. Od 90. let probíhá nadále a stále intenzivně v tradičních oblastech zavedených na počátku kooperace, k nimž se podle nároků doby, potřeb severského regionu a požadavků globalizovaného světa přidávají i nová pole spolupráce a objevují se nové podněty a požadavky, na které severská spolupráce musí reagovat. K zavedeným programům přibývají projekty, které se zabývají ekologickými tématy, drogovou problematikou, xenofobií, menšinami, migrací a mobilitou, otázkami jaderné bezpečnosti či nelegálního obchodování s lidmi a zbožím. Severská kultura a jazyk se ocitají v globalizovaném světě nových médií a nových technologií, patrné jsou pokroky ve vědě, výzkumu a technice, všudypřítomný je požadavek na konkurenceschopnost, aktuální je téma klimatických změn, udržitelného rozvoje, zdravého životního stylu atd. V 90. letech je také naplno započata spolupráce severských zemí v obranné, bezpečnostní a zahraniční politice – do té doby minimalizované. Je třeba říci, že severské země kladou důraz nejen na různorodou spolupráci v regionu

Baltského moře a v Pobaltí, ale vypracovávají i kooperační programy pro západoseverský region, arktický region a region Barentsova moře. Také spolupracují s Běloruskem a státy Balkánského poloostrova.

Rozhodně se nedá říci, že by původní severská spolupráce od 90. let stagnovala či jí docházela inspirace anebo že by její význam přebrala spolupráce s pobaltskými státy či baltským regionem. Spolupráce se sousedními regiony běží paralelně s původní severskou spoluprací a tyto dvě dimenze nemají ambici si konkurovat, nýbrž doplňovat se. Severské státy jsou zapojeny do mnoha a mnoha projektů spolupráce okolo Baltského moře, pobaltské státy byly zase začleněny do některých již existujících institucí severské spolupráce, i když mnohem častěji jsou pro ně pořádány krátkodobější limitované projekty převážně kulturního charakteru se silným severským prvkem anebo se pobaltské státy zároveň se severskými podílí na založení nového programu nebo projektu. Mnohé z toho, co dělalo seversko-pobaltskou spolupráci v 90. letech tak intenzivní, bylo již vyřešeno, a tak na počátku 21. století a poté, co se pobaltské země staly členy EU a NATO, můžeme sledovat, že spolupráce obou regionů vstoupila do nové fáze a častěji ji nalezneme v zapojení do širší spolupráce v prostoru celého Baltského moře – na spolupráci mezi pobaltskými a skandinávskými zeměmi je nutno pohlížet v kontextu celoevropského integračního procesu a regionálního budování okolo Baltského moře.

Velice živě je rozvíjena také institucionální spolupráce na parlamentní úrovni mezi Severskou radou a Pobaltským shromážděním a Severskou radou ministrů a Pobaltskou radou ministrů. Tato spolupráce je založena na pravidelných setkání a její označení NB8 vyjadřuje rovnocenné postavení všech zúčastněných stran (pěti severských států a tří pobaltských).

Není pochyb o tom, že jak samostatná severská, tak seversko-pobaltská spolupráce se od 90. let rozvíjí dobře a dynamicky a jak severské, tak pobaltské země z ní profitují – politicky, ekonomicky, kulturně, v oblasti měkké bezpečnosti, životního prostředí, dopravy, vzdělání apod. V obou regionech i v kontextu spolupráce kolem Baltského moře existuje stále mnoho témat, kterými se může seversko-pobaltská spolupráce a jejich instituce zabývat, a zatím to vypadá, že nechybí ani vůle všech aktérů v kooperaci pokračovat. Severská spolupráce jako taková je strojem nastartovaným již přes padesát let a ani jí podle všeho nechybí podněty k dalšímu rozvoji. V budoucnu bude původní severská spolupráce nejspíše koexistovat spolu s baltskou spoluprací, neboť tak byl nasměrován vývoj v regionu už v 90. letech 20. století a pomalu dochází k jeho naplnění.

Odpověď na tezi stanovenou v úvodu práce tedy zní, že po analýze stavu a intenzity severské spolupráce v 90. letech 20. století lze říci, že bylo dokázáno, že posunutím jejího

významu a zájmu ze skandinávského regionu nad Baltské moře a pobaltské republiky získala severská spolupráce novou nejen novou teritoriální dimenzi, ale i nové impulsy a motivy ke spolupráci, v níž se mohou její členové věnovat tomu, čeho byli vždy propagátory (poskytování inspirace a zkušeností s posilováním demokracie, sociálním systémem, rovných příležitostech, v ekologii apod.), co osvědčeně rozvíjeli mezi sebou (spolupráce v nejrůznějších oblastech – při ochraně životního prostředí, v kultuře, vzdělávání, výzkumu, sociálních otázkách atd.) a čemu se již dlouho věnovali (regionální spolupráci, zapojování znevýhodněných regionů do mezinárodního prostředí, mezinárodní pomoci, finanční podpoře aj.). Tato nová orientace států zapojených do severské spolupráce však toto sdružení oživila jen mírně (z důvodů právě uvedených), ale nezachránila ho před možnou ztrátou jejího někdejšího významu, důležitosti a možná i stagnací, neboť jak ukázala analýza původní interní severské spolupráce v 90. letech, severské spolupráci rozhodně stagnace nehrozí a neustále rozvíjí a koordinuje nové programy a projekty spolupráce a zakládá nové instituce tak, aby reagovala na potřeby regionu, výzvy moderní doby a požadavky globalizovaného světa. Zapojení Pobaltí přineslo novou teritoriální a funkční dimenzi, nové partnery a motivy pro externí spolupráci vně Skandinávie a přimělo severskou spolupráci věnovat se i externí kooperaci v prostoru Baltského moře a přilehlých oblastech.

5. SUMMARY

The Nordic cooperation is a strong and traditional regional cooperation in the Nordic region. It involves Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden as well as the autonomous territories of the Åland Islands, the Faroe Islands and Greenland. The Nordic cooperation is deeply rooted in centuries of shared history, religious, cultural and political traditions and geography, a common linguistic root, similar living conditions and societies and strong Nordic identity and regional solidarity. The cooperation among the countries in Northern Europe has been developing for many years – starting with the Viking era, through the Kalmar Union and the Hanseatic League till the 19th-century idea of pragmatic cultural and political movement called Scandinavism. Formal cooperation emerged after the World War I, when the Norden Association was founded in 1919. During the 1920s and 1930s Nordic prime ministers met regularly and they decided together to pursue a policy of neutrality in the World War II.

Institutional cooperation was established in the aftermath of the World War II, when it was motivated by a desire to find joint solutions to the challenges faced in the Nordic region at the time. The Nordic region has a political dimension in the joint official bodies called the Nordic Council and the Nordic Council of Ministers. The Nordic Council was established in 1952 as a cooperation forum for the Nordic parliaments, and the Nordic Council of Ministers responsible for intergovernmental cooperation was established in 1971. The guidelines for the work of both the Council and the Council of Ministers were laid out in the Helsinki Treaty in 1962.

The Nordic political and non-political collaboration is based on common values and the will to achieve results that contribute to the dynamism and well-being of the Nordic region as well as Northern Europe and make it more effective and competitive. Nordic cooperation is designed to offer participants more than individual countries can accomplish on their own. This is known as Nordic synergy. The first concrete result of the Nordic cooperation was the introduction of a common labour market, social security and free movement across borders without passports for the countries' citizens right in the 1950s. Then the cooperation in culture, education, research, transport, environment, energy, agriculture etc. followed.

From the 1990s, in an increasingly globalised world and after the end of the Cold War, the Nordic region has been developing even closer internal cooperation on the one hand and it has started to cooperate in new areas such as defence and foreign policy and international

issues, new media, information and knowledge society, new technology, genetic engineering, Nordic language and cultural protection and promotion, trafficking, migration and mobility, gender equality, healthy life style, organised crime, intensive environmental and natural resources protection, nuclear safety, climate change, sustainable development, competitiveness etc. A lot of programmes, projects and institutions dealing with the new cooperation areas since the 1990s have been run and new ones are created.

On the other hand, the Nordic cooperation must have faced geopolitical changes in the Baltic Sea region in the 1990s where the three Baltic republics – Estonia, Latvia and Lithuania – became independent on the USSR at the end of the Cold War. Cooperation with the Baltic states was established as early as the beginning of the 1990s, and this was later followed by cooperation with north-west Russia, Baltic Sea region (via the Council of the Baltic Sea States), Arctic region, Barents region, West Nordic region and with the EU (via the EU's Northern Dimension). Early contacts with the Nordic region were important for the Baltic States, and have left an indelible mark on what has become a very close form of collaboration on many levels, in particular on democratic, socio-economic, cultural and environmental development of the Baltic states and their integration into the EU and NATO. Initially, cooperation with the three Baltic countries took the form of development aid but the situation has since changed, and the Baltic and Nordic countries now work together as equal partners in the group called the Nordic-Baltic-Eight.

There were many reasons and motives both for Nordic and Baltic states to start enthusiastically cooperation in the Baltic Sea region in the 1990s. The opportunities to cooperate across previous dividing lines have been extensively utilised, so extensively that within a rather short span of time the area has turned into one of the most regionalized parts of Europe.

The institutional cooperation among the Nordic and Baltic regional institutions was also established in the 1990s. First of all, the Nordic countries wanted the Baltic states to create a regional cooperation by following the pattern of the Nordic regional cooperation. Consequently the Baltic states used the Nordic institutions (the Nordic Council and the Nordic Council of Ministers) as a model for establishment of their own bodies of regional cooperation (i.e. the Baltic Assembly founded in 1991 and the Baltic Council of Ministers created in 1994).

However the impact of the three Baltic States involvement in the internal Nordic cooperation in the 1990s was rather small as the thesis approved. The Baltic dimension of the Nordic cooperation is complementary to the internal Nordic cooperation. The internal

cooperation has been developing very intensively without any affecting of the Baltic States involvement in the main. On the contrary, the Baltic States involvement has brought the external opportunity for the Nordic countries to integrate into the cooperation in the Baltic Sea region.

6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

PRIMÁRNÍ PRAMENY A DOKUMENTY

· *Helsinská smlouva – Smlouva o spolupráci mezi Dánskem, Finskem, Islandem, Norskem a Švédskem* dostupné z http://www.norden.org/avtal/helsingfors/uk/helsinki_agreement.pdf, 10.1.2008.

· *Dílčí smlouvy a statuty severské spolupráce* dostupné z <http://www.norden.org>, 6.4.2008:

o daňové spolupráci z <http://norden.org/avtal/skatter/uk/index.asp?lang=>

o ekonomice, financích a obchodu z <http://norden.org/avtal/ekonomi/uk/index.asp?lang=>

o energetice <http://norden.org/avtal/energi/uk/index.asp?lang=> a

http://norden.org/energi/sk/energiministredeklarationer.asp?lang=&p_id=321

o jazykové spolupráci z <http://norden.org/avtal/sprak/sk/sprak.asp>

o kulturní spolupráci z <http://norden.org/avtal/kultur/uk/index.asp?lang=>

o mezinárodní spolupráci z <http://www.norden.org/avtal/internationalt/uk/index.asp?lang=>

o ochraně životního prostředí z <http://norden.org/avtal/miljo/uk/index.asp?lang=>

o regionální spolupráci z <http://www.norden.org/avtal/regionalpolitik/uk/index.asp?lang=>

o rovnosti z <http://norden.org/avtal/jamstalldhet/uk/index.asp?lang=>

o severské pasové unii z <http://norden.org/avtal/pass/uk/index.asp?lang=>

o sociální a zdravotní péči z <http://norden.org/avtal/social-halsa/uk/index.asp?lang=>

o společném pracovním trhu z <http://norden.org/avtal/arbetsmarknad/uk/index.asp?lang=>

o spolupráci v obranné a bezpečnostní politice z

<http://www.norden.org/avtal/forsvar-sakerhet/sk/305-7-forsvarsmateriel-sakerhet.pdf>

o udržitelném rozvoji http://norden.org/baeredygtig_udvikling/uk/opfoelgning.asp?lang=#

o vzdělání a výzkumu z http://norden.org/avtal/utbildning/uk/index.asp?lang=&p_id=1140

o zemědělství a lesnictví <http://norden.org/avtal/jord-skog/uk/index.asp?lang=>

· *Priority a podrobné programy společných shromáždění Severské rady a Baltského shromáždění* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=517>, 1.5.2008.

· *Programy předsednictví v Severské radě a Severské radě ministrů z let 2001 – 2008*

dostupné z http://norden.org/web/2-2-ord_p/uk/index.asp?lang=6 a

<http://norden.org/nr/program/uk/index.asp>, 2.2.2008.

- *Rozpočty Severské rady ministrů z let 1999 – 2008* dostupné z <http://norden.org/web/3-3-budget/uk/3-5-6-arkiv.asp?lang=>, 2.2.2008.
- *Severské statistické ročenky z let 1987 – 2007* dostupné z <http://norden.org/pub/sk/index.asp?subject=Statistik>, 5.2.2008.
- *Výroční zprávy Severské rady a Severské rady ministrů* dostupné z <http://norden.org/pub/sk/index.asp?vis=&subject=aarsber&publang=en#>, 5.2.2008.

- *An EU strategy for the Baltic Sea region. Speech by Cecilia Malmström at discussion with Baltic Intergroup, European Parliament, Strasbourg, 12 Dec 2007* dostupné z <http://www.sweden.gov.se/sb/d/7972/a/94598>, 20.4.2008.

- *Action Plan for Nordic Energy Co-operation 2006 – 2009* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/energi/uk/ANP2005732.pdf>, 2.4.2008.
- *Agreement between Denmark, Estonia, Finland, Iceland, Latvia, Lithuania, Norway and Sweden concerning the Nordic Investment Bank. Statutes of the Nordic Investment Bank* dostupné z http://www.nib.int/pdf//NIB_Agreement_Statutes_2005.pdf, 31.3.2008.
- *Agreement on Parliamentary Co-operation between the Baltic Assembly and the Nordic Council (1992)* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=524>, 2.5.2008.
- *Agreement on Parliamentary Co-operation between the Baltic Assembly and the Nordic Council (1997)* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=525>, 2.5.2008.
- *An Agenda 21 for the Baltic Sea Region* dostupné z http://www.baltic21.org/attachments/b21_main_report__no._1_98___english.pdf, 20.4.2008.
- *Arctic Cooperation* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/arktisk-samarbejde.pdf>, 21.4.2008.
- *Avtale mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om kommunalt samarbeid over nordiske riksgrenser* dostupné z http://www.hallonorden.org/ssp/hn/module/presentation/?iab_il_ol=0 &XModuleId=13316, 25.4.2008.
- *Baltic Assembly Statutes* dostupné z <http://www.baltasam.org/?DocID=149>, 3.5.2008.

- *Baltic Metropolises Action Plan 2008 – 2010* dostupné z <http://www.baltmet.org/pub/?id=59>, 19.4.2008.
- *Charter of the Council of Ministers for Culture of South East Europe* dostupné z <http://www.norden.org/internationalt/sk/charterfinal310305.pdf>, 20.4.2008
- *Concentrating Our Strengths* dostupné z <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2007741.pdf>, 17.2.2008.
- *Consumer Policy* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/forbrugerpolitik.pdf>, 6.4.2008.
- *Contract for NORDREGIO 2007 – 2009* dostupné z http://www.nordregio.se/Files/NMRContract_%202007-2009.pdf, 30.3.2008.
- *Cooperation for Strength* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/anp2005769.pdf>, 9.2.2008.
- *Co-operation with Russia for stability and growth in the North of Europe* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/samarbejde-rusland.pdf>, 11.4.2008.
- *Estonian foreign ministry report 2004 Eesti elu – Estonian Life* dostupné z http://web-static.vm.ee/static/failid/220/eesti_elu.pdf, 9.12.2007.
- *Examples of achievements made in Nordic cooperation* dostupné z <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=37628&contentlan=2&culture=en-US>, 11.3.2008.
- *Facts worth knowing about the Øresund Bridge* dostupné z <http://www.oresundsbron.com/library/?obj=6196>, 28.3.2008.
- *Focus on Gender – Working Toward an Equal Society. Nordic Gender Equality Cooperation Programme 2006 – 2010* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/jamstalldhet/sk/ANP2006777.pdf>, 6.4.2008.
- *Guidelines for the Nordic Council of Minister's cooperation with Estonia, Latvia and Lithuania 2006 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/naer/uk/US2004448.pdf>, 3.5.2008
- *Guidelines for the Nordic Council of Minister's cooperation with Northwest Russia 2006 – 2008* dostupné z http://norden.org/russland/uk/riktlinjer_nv_ry_engelsk.pdf, 17.4.2008.

- *Handlingsplan for nordisk barne- og ungdomskomite 2006 – 2009* dostupné z <http://www.norden.org/pub/kultur/barn/sk/ANP2006725.pdf>, 16.3.2008.
- *Handlingsplan for nordisk kultursamarbeid 2007 – 2009* dostupné z <http://norden.org/kultur/sk/handlingsplan%20for%20nordisk%20kultursamarbeid%202007-2009.pdf>, 8.3.2008.
- *Handlingsprogram Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- och livsmedelssamarbete 2005 – 2008* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/fiskeri/sk/US2004419.pdf>, 3.4.2008.
- *Health, food and physical activity. Nordic Plan of Action on better health and quality of life through diet and physical activity* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/livsmedel/sk/ANP2006745.pdf>, 6.4.2008.
- *High ambitions for environment* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/miljoe.pdf>, 2.5.2008.
- *History of Nordic Co-operation* dostupné z http://norden.org/web/1-1-fakta/uk/1-1-4-nordens_hist.asp?lang=, 10.2.2008.
- *Joint Action Plan 2007 for Baltic Assembly – Nordic Council Cooperation* dostupné z http://www.baltasam.org/images/front/_pdf/Actionpl.pdf, 3.5.2008.
- *Joint Action Plan 2008 for Baltic Assembly – Nordic Council Cooperation* dostupné z http://www.baltasam.org/images/front/_pdf/Document.pdf, 3.5.2008.
- *New Nordic Agenda – Follow-up to the Report from the Panel of Wise Men* dostupné z <http://www.norden.org>, 1.5.2008.
- *NordForsk Strategy 2006 – 2009* dostupné z http://www.nordforsk.org/_img/strategi_2006-2009_nordforsk.pdf, 21.3.2008.
- *Norden i det 20. århundre* dostupné z <http://norden.no/tidslinje.html>, 11.2.2008.
- *Nordic-Baltic co-operation on gender equality 2007 – 2008* dostupné z http://norden.org/gender/doks/sk/Final_Nordic_Baltic_co-operation_on_gender_equality_2007-2008.pdf, 19.4.2008.
- *Nordic Baltic Parliamentary Cooperation Towards New Challenges – Joint statement* dostupné z <http://norden.org/moten/ncba4/sk/jointstatement.asp>, 3.5.2008.
- *Nordic Battlegroup* dostupné z http://www2.mil.se/upload/NBG/Broschyr_NBG_liten_engelska.pdf, 21.4.2008.

- *Nordic Co-operation with Belarus* dostupné z
<http://norden.org/hviterussland/uk/index.asp?lang=>, 19.4.2008.
- *Nordic Co-operation with Estonia, Latvia and Lithuania* dostupné z
http://norden.org/internationellt/uk/baltikum.asp?lang=&p_id=677, 9.5.2008.
- *Nordic Co-operation with Germany* dostupné z
http://norden.org/internationellt/uk/tyskland.asp?lang=&p_id=680, 19.4.2008.
- *Nordic Co-operation with Poland* dostupné z
http://norden.org/internationellt/uk/polen.asp?lang=&p_id=679, 19.4.2008.
- *Nordic Co-operation with Russia* dostupné z
http://norden.org/internationellt/uk/russland.asp?lang=&p_id=676, 9.5.2008.
- *Nordic Co-operation with the Arctic – West Nordic Region and its Neighbours* dostupné z
http://norden.org/internationellt/uk/vestnorden.asp?lang=&p_id=681, 9.5.2008.
- *Nordic Co-operation with the Balkans* dostupné z
http://norden.org/internationellt/uk/nmr_balkan.asp?&lang=&p_id=682, 20.4.2008 .
- *Nordic Council of Ministers Co-operation Programme Labour Market and Working Environment 2005 – 2008* dostupné z
<http://www.norden.org/pub/velfaerd/arbetsmiljo/sk/TN2005521.pdf>, 25.3.2008.
- *Nordic Council of Ministers' Cooperation Programme for the Arctic 2006 – 08* dostupné z
<http://www.norden.org/pub/miljo/naer/uk/US2005439.pdf>, 21.4.2008.
- *Nordic Council of Ministers Russia Programme 2006 – 2008* dostupné z
<http://www.norden.org/pub/miljo/naer/sk/US2005452.pdf>, 17.4.2008.
- *Nordic Development Centre for Rehabilitation Technology 1998 – 2004* dostupné z
<http://www.nuh.fi/NUH%20broschyr.pdf>, 5.4.2008.
- *Nordic Environmental Action Plan 2005 – 2008* dostupné z
<http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/ANP2005714.pdf>, 2.4.2008.
- *Nordic Lift to Promote Value Creation and Improve Life Quality* dostupné z
<http://norden.org/faktab/uk/jord-ochskogbruk.pdf>, 2.5.2008.
- *Nordic Region – a major fish supplier* dostupné z
<http://www.norden.org/faktab/uk/fiskeri.pdf>, 4.4.2008.

- *Nordic Strategy on Sustainable Development 2005 – 2008* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/sustainable.pdf>, 2.5.2008.
- *Nordiska bilaterala kulturfonder och föreningar* dostupné z http://www.nordiskkulturfond.org/alpcm/img_and_docs/english/docs/bilatfond.pdf, 1.3.2008.
- *Nordplus Handbook 2008* dostupné z [http://www.nordplusonline.org/eng/content/download/400/3276/file/Nordplus%20Handbook%202008%20\(english\).pdf](http://www.nordplusonline.org/eng/content/download/400/3276/file/Nordplus%20Handbook%202008%20(english).pdf), 19.3.2008.
- *Northern Dimension Policy Framework Document* dostupné z http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/doc/frame_pol_1106.pdf, 23.4.2008.
- *NORIA: Whitepaper on Nordic Research and Innovation* dostupné z http://www.nordforsk.org/_img/noria_vitboken_eng.pdf, 21.3.2008.
- *NUH's Activities 2006* dostupné z http://www.nuh.fi/NUH_eng_CS2%2010.8.pdf, 5.4.2008.
- *Overenskomst mellom de nordiske land for å unngå dobbeltbeskatning med hensyn til skatter på inntekt og formue* dostupné z http://www.nordisketax.net/files/NTT_nor.pdf, 23.3.2008.
- *Political Declaration on the Northern Dimension Policy* dostupné z http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/doc/pol_dec_1106.pdf, 23.4.2008.
- *Программа Совета министров северных стран по сотрудничеству с северо-западом России в сфере повышения уровня компетентности и развития сетевого сотрудничества* dostupné z http://norden.org/russland/sk/knowledge-networking-program-info_21maj07ruscorr.pdf, 17.4.2008.
- *RegioStars – The Awards for Regional Innovative Projects* dostupné z http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/interregional/ecochange/regiostars_08_en.cfm?nmenu=4, 20.3.2008.
- *Research in the Nordic Countries – Co-operation* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/forskning.pdf>, 2.5.2008.
- *Samarbetsprogram på konsumentområdet 2005 – 2010* dostupné z <http://norden.org/pub/miljo/miljo/sk/US2005425.pdf>, 6.4.2008.
- *Social Security and Health Care. Nordic Co-operation Programme effective 1 January 2006* dostupné z http://www.norden.org/pub/velfaerd/social_helse/sk/ANP2006742.pdf, 6.4.2008

- *State of the Region Report 2007. The Baltic Sea Region as a Place to Do Business* dostupné z http://www.bdforum.org/default.aspx?process=download/files/pdfcontent/bdf_report_2007.pdf&download=true, 18.4.2008.
- *Strategy & Action Plan Nordic Energy Research 2007 – 2010* dostupné z <http://www.nordicenergy.net/download.cfm?file=253-c24cd76e1Ce41366a4bbe8a49b02a028>, 31.3.2008.
- *Strategy for Children and Young People* dostupné z <http://www.norden.org/pub/velfaerd/barn/sk/ANP06723.pdf>, 13.3.2008.
- *Sustainable Development. New Bearings for the Nordic Countries* dostupné z <http://norden.org/pub/ovrigt/baeredygtig/uk/TN2004568.pdf>, 2.4.2008.
- *Terms of Reference for the Baltic Council of Ministers* dostupné z http://web-static.vm.ee/static/failid/409/2003_11_28_BMN_pohikiri_allkirjadega_eng.pdf, 3.5.2008
- *Terms of Reference of the Council of the Baltic Sea States (revised 2005)* dostupné z <http://www.cbss.st/documents/foundingdocs/dbaFile7912.html>, 22.4.2008.
- *The fishing industry in the Nordic countries* dostupné z <http://www.norden.org/pub/miljo/fiskeri/sk/US2001402.pdf>, 4.4.2008.
- *The New NIAS – Nordic Institute of Asian Studies Strategy proposal* dostupné z [http://nias.ku.dk/about_nias/documents/04-10-5%20The%20New%20NIAS%20strartegy%20proposal%20v8%20Third%20Draft%20super%20absolut%20final%20\(2\).doc](http://nias.ku.dk/about_nias/documents/04-10-5%20The%20New%20NIAS%20strartegy%20proposal%20v8%20Third%20Draft%20super%20absolut%20final%20(2).doc), 23.3.2008.
- *The Nordic Community* dostupné z http://www.norden.org/faktab/uk/nr_generel.pdf, 15.2.2008.
- *The Nordic Council and the Baltic Assembly* dostupné z http://norden.org/internationalt/uk/nr_baltisk.asp?lang=&p_id=677, 2.5.2008
- *The Nordic Council and the Baltic Sea Region* dostupné z http://norden.org/internationalt/uk/nr_osterso.asp?lang=&p_id=678#, 19.4.2008.
- *The Nordic Council of Ministers' performance of the second Northern Dimension Action Plan 2004 – 2006* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2004760.pdf>, 17.4.2008.
- *The Nordic Countries – One Workplace, One Market* dostupné z <http://norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/sk/ANP2005784.pdf>, 24.3.2008.

- *The Nordic countries without borders* dostupné z <http://www.norden.org/pub/ovrigt/ovrigt/uk/ANP2004787.pdf>, 24.3.2008.
- *The Nordic labour market and international developments* dostupné z <http://norden.org/faktab/uk/arbejdsmarked-og-miljoe.pdf>, 2.5.2008.
- *The West-Nordic Region in Nordic Co-operation* dostupné z <http://norden.org/pub/ebook/2003-747.pdf>, 17.4.2008.
- *Working for all in the Nordic Region* dostupné z <http://www.norden.org/faktab/uk/nmr-general.pdf>, 18.2.2008.

· oficiální newslettery vydávané Severskou radou a Severskou radou ministrů:

Analys Norden dostupné z <http://www.analysnorden.org>

Norden – The Top of Europe dostupné z <http://norden.org/topofeurope>

Nordic News Daily a *Nordic News Weekly* dostupné z

<http://norden.org/webb/news/news.asp?lang=6>

INFORMACE Z OFICIÁLNÍCH WEBOVÝCH STRÁNEK

Arktická rada	http://www.arctic-council.org
Asijská výzkumná škola	http://www.asiancentury.dk
Asociace obchodních komor kolem Baltského moře	http://www.bcca.ws
Baltská databáze pro obchod a veřejnou správu	http://www.balticdata.info
Baltská euroregionální spolupráce	http://www.benproject.org
Baltská euroregionální spolupráce – Východ	http://www.beneast.net
Baltské metropole	http://www.baltmet.org
Baltské rozvojové fórum	http://www.bdforum.org
Baltský Euroregion	http://www.eurobalt.org
Banka her	http://www.nordskol.org/html/lekbank
Britsko-irská meziparlamentní unie	http://www.biipb.org
Britsko-irská rada	http://www.british-irishcouncil.org
Centrum severských umělců	http://www.nkdale.no
Dánský ústav mezinárodních studií	http://www.diis.dk

Daňový portál Nordisk eTax	http://www.nordisketax.net
Databáze internetových odkazů pro region Baltského moře	http://bibl.sh.se/baltic
Databáze vzácných nemocí Rarelink	http://www.rarelink.org
Dětský literární portál Bibbi	http://www.bibbi.nu
Dětský literární portál Ellen	http://www.ellen.nu
Ekologická známka severské „environmentální labutě“	http://www.svanen.nu
Energetická spolupráce v regionu Baltského moře	http://www.basrec.org
Estonský ústav zahraniční politiky	http://www.evi.ee
Euro-arktická rada Barentsova moře	http://www.beac.st
Evropská komise	http://ec.europa.eu
Federace Severských asociací Norden	http://www.fnf.se
Filmová organizace Filmkontakt Nord	http://www.filmkontakt.com
Filmový projekt Mladí severští filmaři	http://www.dvoted.net
Filmový projekt Skandinávské filmy	http://www.scandinavian-films.org
Finský ústav mezinárodních vztahů	http://www.upi-fiia.fi
Fórum Baltská 21	http://www.baltic21.org
Fotbalová Královská liga	http://www.royalleague.com
Globální banka rostlinných semen	http://www.seedvault.no
Helsinská komise	http://www.helcom.fi
Informace o Øresundském regionu	http://www.oresundregion.org
Informační kancelář NCM v islandském Akureyri	http://www.akmennt.is/nu
Informační kancelář NCM v Německu	http://www.nordisk-info.de
Informační kancelář NCM v norské Altě	http://nordinfo-alta.iorg.no
Informační kancelář NCM v norském Arendalu	http://www.nordeninfo.no
Informační kancelář NCM ve finské Jyväskylä	http://www.pohjolanorden.fi
Informační kancelář NCM ve švédské Umeå	http://www.nordeninfo-umea.se
Informační kancelář NCM ve švédském Göteborgu	http://gbg.norden.se
Informační portál Ahoj, Severe	http://www.hallonorden.org
Informační stránka baltského trhu malých a středních firem	http://www.balticmarket.org
Informační středisko Norden i Fokus v Dánsku	http://www.nordenifokus.dk
Informační středisko Norden i Fokus v Norsku	http://www.nordenifokus.no
Informační středisko Norden i Fokus ve Švédsku	http://www.nordenifokus.se
INTERREG IIIB pro region Baltského moře	http://www.bsrinterreg.net , http://eu.baltic.net
Jadersko-jónská iniciativa	http://www.uniadriionet/initiative.php

Jazykový orgán Nordspråk	http://www.nordskol.org/nordspraak
Kancelář faerského premiéra	http://www.tinganes.fo
Kancelář NCM v Estonsku	http://www.norden.ee
Kancelář NCM v Litvě	http://www.norden.lt
Kancelář NCM v Lotyšsku	http://www.norden.lv
Kancelář NCM v ruském Kaliningradu	http://www.norden39.ru
Kancelář NCM v Rusku	http://www.norden.ru
Knihovna a informační centrum NIAS Linc	http://www.niaslinc.dk
Koalice čistý Balt	http://www.ccb.se
Konference o okrajových přímořských regionech v Evropě	http://www.balticseacommission.org
Litevský ústav mezinárodních vztahů a politologie při Vilniuské univerzitě	http://www.tspmi.vu.lt
Lotyšský ústav mezinárodních vztahů	http://www.lai.lv
Matematická soutěž KappAbel	http://www.kappabel.com
Mezinárodní centrum Olofa Palmeho	http://www.palmecenter.org
Meziparlamentní poradní rada Beneluxu	http://www.benelux-parl.org
MZV Česka	http://www.mzv.cz
MZV Dánska	http://www.um.dk
MZV Estonska	http://www.vm.ee
MZV Finska	http://formin.finland.fi
MZV Islandu	http://www.mfa.is
MZV Litvy	http://www.urm.lt
MZV Lotyšska	http://www.am.gov.lv
MZV Norska	http://www.regjeringen.no/en/dep/ud.html?id=833
MZV Švédsko	http://www.sweden.gov.se/sb/d/2059
Norský ústav mezinárodních vztahů	http://nupi.no
Obchodně-průmyslová agentura EVA	http://www.eva.fi
Oficiální stránka severské spolupráce	http://norden.org
Oficiální stránka švédského předsednictví NCM	http://www.norden2008.se
Øresundská letní univerzita	http://www.summeruniversity.org
Øresundská univerzita	http://www.uni.oresund.org
Øresundský most	http://www.oresundsbron.com
Øresundský vědecký region	http://www.oresundscienceregion.org

Parlamentní konference Arktického regionu	http://www.arcticparl.org
Parlamentní konference Baltského moře	http://bspc.net
Parlamentní shromáždění černomořské ekonomické spolupráce	http://www.pabsec.org
Pobaltská obranná akademie	http://www.bdcoll.ee
Pobaltské shromáždění	http://www.baltasam.org
Podoblastní spolupráce států Baltského moře	http://www.bsssc.com
Portál NCM pro kulturu pro děti a mládež	http://valhalla.norden.org
Portál o regionu Baltského moře	http://balticsea.net
Portál o regionu Barentsova moře	http://www.barentsinform.org
Portál pro sociální sféru NordicAlly	http://www.nordicallly.org
Pracovní portál Nordjobb	http://www.nordjobb.net
Program Baltské univerzity	http://www.balticuniv.uu.se
Program NORDU.net	http://www.nordu.net
Program NORDU.net3	http://www.nordunet3.org
Program Severní dimenze pro veřejné zdraví a sociální blahobyt	http://www.ndphs.org
Program Severní dimenze pro ochranu životního prostředí	http://www.ndep.org
Rada pro severské jazyky	http://www.nordisk-sprakrad.no
Rada států Baltského moře	http://www.cbss.st
Sámská rada	http://www.saamicouncil.net
Sámská univerzita	http://www.samiskhs.no
Sdružení ScanBalt	http://www.scanbalt.org
Sdružení VASAB	http://www.vasab.org
Sedm ostrovů Baltského moře	http://www.b7.org
Severní dimenze EU	http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/index.htm
Severoatlantický dům v Kodani	http://www.bryggen.dk
Severoevropská databáze dlouhodobých lesních pokusů	http://noltfox.metla.fi
Severská alkoholová a drogová politika a prodej alkoholu	http://nosam.net
Severská asociace Norden na Ålandských ostrovech	http://www.norden.ax
Severská asociace Norden na Faerských ostrovech	http://www.norden.fo
Severská asociace Norden na Islandu	http://www.norden.is
Severská asociace Norden v Dánsku	http://www.foreningen-norden.dk
Severská asociace Norden v Estonsku	http://www.norden.ee/norden
Severská asociace Norden v Norsku	http://www.norden.no
Severská asociace Norden ve Finsku	http://www.pohjola-norden.fi

Severská asociace Norden ve Švédsku	http://www.norden.se
Severská asociace vědců v zemědělství	http://www.njf.nu
Severská databáze dentálních materiálů	http://www.dentalproduktdatas.odont.umu.se
Severská databáze potravinových přísad	http://www.norfad.dk
Severská energetická organizace Nordel	http://www.nordel.org
Severská genová banka domácích a hospodářských zvířat	http://www.nordgen.org/ngh
Severská genová banka	http://www.nordgen.org/ngb
Severská investiční banka	http://www.nib.int
Severská koordinovaná skupina pro vojenskou podporu míru	http://www.nordcaps.org
Severská korporace pro financování životního prostředí	http://www.nefco.org
Severská kulturní a umělecká asociace handicapovaných	http://www.knus.nu
Severská lesnická, veterinární a zemědělská univerzita	http://www.nova-university.org
Severská letní univerzita	http://www.nsu.net
Severská námořní akademie	http://armauer.uib.no/nma
Severská rada pro reprodukční materiál lesů	http://www.nordgen.org/nsfp
Severská rada pro výzkum chovu sobů	http://www.rangifer.no
Severská řešení klimatických problémů	http://www.nordicclimatesolutions.com
Severská skupina pro výzkum kultury pro děti	http://www.bin-norden.net
Severská skupina pro zkoumání života s postižením	http://www.nndr.dk
Severská spolupráce na pomoc handicapovaným spoluobčanům	http://www.nsh.se
Severská spolupráce v alkoholové a drogové politice	http://www.nordan.org
Severská vyšší odborná škola veřejného zdravotnictví	http://www.nhv.se
Severská výzkumná skupina pro oceánologii	http://www.norma.cmrs.dk
Severské centrum hereckého umění	http://www.nordscen.org
Severské centrum pro systematiku ve zdravotnictví	http://www.nordclass.uu.se
Severské centrum pro školení personálu pracujícího ve službách pro hluché a slepé	http://www.nud.dk
Severské centrum pro územní rozvoj	http://www.nordregio.se
Severské centrum pro výzkum alkoholu a drog	http://www.nad.fi
Severské centrum v USA	http://www.scandinaviahouse.org
Severské fórum pro využití telekomunikační techniky postiženými lidmi	http://www.nuh.fi/NFTH.htm
Severské informační centrum pro výzkum médií a komunikace	http://www.nordicom.gu.se
Severské inovační centrum	http://www.nordicinnovation.net

Severské kulturní centrum	http://www.kknord.org
Severské novinářské centrum	http://www.njc.dk
Severské vulkanologické centrum	http://www.norvol.hi.is
Severské vývojové centrum rehabilitačních technologií	http://www.nuh.fi
Seversko-pobaltská statistická databáze o PhD. studiu	http://www.norbal.no
Severský dům a informační středisko Norden i Fokus na Islandu	http://www.nordice.is
Severský dům na Faerských ostrovech	http://www.nlh.fo
Severský energetický výzkum	http://www.nordicenergy.net
Severský filmový a televizní fond	http://www.nordiskfilmogtvfond.com
Severský hudební výbor	http://nomus.org
Severský institut a informační středisko Norden i Fokus ve Finsku	http://www.nifin.helsinki.fi
Severský institut asijských studií	http://nias.ku.dk
Severský institut dentálních materiálů	http://www.niom.no
Severský institut na Ålandských ostrovech	http://www.nipa.ax
Severský institut pro rovnost pohlaví	http://www.nikk.uio.no
Severský institut v Grónsku	http://www.napa.gl
Severský institut současného umění	http://www.nifca.org
Severský institut teoretické fyziky	http://www.nordita.org
Severský institut vyššího vzdělání v ochraně zdraví při práci	http://www.niva.org
Severský knihovní týden	http://www.bibliotek.org
Severský kulturní fond	http://www.nordiskkulturfond.org
Severský orchestr	http://www.orkesternorden.com
Severský program pro počítačové hry	http://nordicgameprogram.org
Severský projektový fond	http://www.nopef.com
Severský rozvojový fond	http://www.ndf.fi
Severský statistický výbor pro sociální záležitosti	http://www.nom-nos.dk/nosco.htm
Severský statistický výbor pro zdravotnictví	http://www.nom-nos.dk/nomesco.htm
Severský výbor pro literaturu a knihovny	http://www.nordbok.org
Severský výbor pro spolupráci na výzkumu lesa	http://www.nordicforestresearch.org
Severský výzkum řeči přistěhovalců	http://www.nordbas.org
Severský výzkumný ústav	http://www.nordforsk.org
Severský vzdělávací program pro rozvoj sociálních služeb	http://www.nopus.org
Skandinávské aerolinky SAS	http://www.flysas.com
Skandinávský institut námořního práva	http://www.jus.uio.no/nifs

Statistiky z Øresundského regionu	http://www.orestat.scb.se
Studium na Øresundské univerzitě	http://www.studygateway.org
Svaz baltských měst	http://www.ubc.net
Svaz odborů Baltského moře	http://www.bastun.nu
Školský a vzdělávací portál Nordskol	http://www.nordskol.org
Švédské ozbrojené síly	http://www2.mil.se
Švédský ústav mezinárodních vztahů	http://www.ui.se
Terminologický projekt Nordterm	http://www.nordterm.net
Turistický výbor Baltského moře	http://www.balticsea.com
Ústav mezinárodních vztahů při Islandské univerzitě	http://www.hi.is/page/internationalaffairs
Vědecký a výzkumný portál NordGen	http://nordgen.org
Vědecký knihovní program NordBib	http://www.nordbib.net
Všeseverský dům v Berlíně	http://www.nordicembassies.org
Vysílací společnost Nordvision	http://www.nordvision.org
Vzdělávací program Nordplus	http://www.nordplusonline.org
Vzdělávací projekt Sever v kinech	http://www.nordenibio.org
Vzdělávací projekt Severská tabule	http://www.nordicplate.net
Vzdělávací projekt Severské téma	http://www.nordskol.org/teman
Vzdělávací projekt Severský filmový balíček	http://www.nordskol.org/film
Západoseverská rada	http://www.vestnordisk.is

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

PERIODICKÁ LITERATURA

- *Aktuálně.cz* dostupné z <http://www.aktualne.cz>
- *Cooperation and Conflict*
- *East European Quarterly*
- *Geopolitics*
- *Integrace* dostupné z <http://www.integrace.cz>
- *International Affairs*
- *Mezinárodní politika* dostupné z <http://www.iir.cz/display.asp?ida=151>

- *Mezinárodní vztahy* dostupné z <http://www.iir.cz/display.asp?ida=156>
- *Scandinavian Studies*
- *Severské listy* dostupné z <http://www.severskelisty.cz>
- *Středoevropské politické studie* dostupné z <http://www.cepsr.com>
- *The Baltic Review* dostupné z <http://www.tbr.ee>
- *The Baltic Times* dostupné z <http://www.baltictimes.com>

ODBORNÉ ČLÁNKY A ANALÝZY

- ANDRÉN, Nils. Nordic Cooperation. *Cooperation and Conflict*. 1967, roč. 2, s. 1 – 25.
- ANDRÉN, Nils. Nordic Integration and Cooperation – Illusion and Reality. *Cooperation and Conflict*. 1984, roč. 19, s. 251 – 262.
- ARCHER, Clive. Nordic Swans and Baltic Cygnets. *Cooperation and Conflict*. 1999, roč. 34, s. 47 – 71.
- ARCHER, Clive. The Nordic Area as a 'Zone of Peace'. *Journal of Peace Research*. 1996, roč. 33, č. 4, s. 451 – 467.
- ARMSTRONG, Emma – FRENCH, Craig. *Parliamentary Systems: The Nordic Council*. The Scottish Parliament Information Office. 2002, 02/134. Dostupné z http://www.scottish.parliament.uk/business/research/pdf_res_brief/sb02-134.pdf, 1.2.2008.
- BAJARNAS, Eitvidas – HAAB Mare – VISKNE, Ilmars (ed. VAN HAM, Peter). *The Baltic States: Security and Defence after Independence*. EU-ISS Chaillot Paper 19 [online]. Paris: European Union Institute for Security Studies, 1996. ISSN 1017-7566. Dostupné z <http://aei.pitt.edu/470/01/chai19e.html>, 1.5.2008.
- BERGMAN, Anika. Adjacent Internationalism: The Concept of Solidarity and Post-Cold War Nordic-Baltic Relations. *Cooperation and Conflict*. 2006, roč. 41, s. 73 – 97.
- BLOOM, Evan T. Establishment of the Arctic Council. *The American Journal of International Law*. 1999, roč. 93, č. 3, s. 712 – 722.
- BROWNING, Christopher S. – JOENNIEMI, Pertti. Regionality Beyond Security?: The Baltic Sea Region after Enlargement. *Cooperation and Conflict*. 2004, roč. 39, s. 233 – 253.
- COTTEY, Andrew. Europe's New Subregionalism. *The Journal of Strategic Studies*. 2000,

roč. 23, č. 2., s. 23 – 47.

- DECKER, Ulrike. *A View From the Top: The Challenges of European Integration for Nordic Cooperation and Identity* dostupné z <http://www.euroculturemaster.org/Decker,%20U..pdf>, 1.2.2008.
- DOLAN, Paul. The Nordic Council. *The Western Political Quarterly*. 1959, roč. 12, č. 2, s. 511 – 526.
- EINHORN, Eric S. Just Enough („Lagom“) Europeanization: The Nordic States and Europe. *Scandinavian Studies*. 2002, roč. 74, s. 265 – 286.
- FIALA, Vlastimil. *Severská integrační disharmonie*. Dostupné z http://veda.fsv.cuni.cz/doc/KonferenceRCS/pol_fiala.doc, 6.5.2008.
- GRAEME, Herd P. Russia's Baltic Policy After the Meltdown. *Security Dialogue*. 1999, roč. 30, s. 197 – 212.
- HEURLIN, Bertel. Danish hopes: From a fuzzy concept to a model case. In BONVICINI, Gianni – VAAHTORANTA, Tapani – WESSELS, Wolfgang a kol. *The Northern EU. National Views on the Emerging Security Dimension*. Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki & Institut für Europäische Politik, Berlin, 2000.
- HOŘEJŠOVÁ, Tereza. Dánský zahraničněpolitický aktivismus po roce 1989. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2003, č. 2, s. 23 – 37. Dostupné z <http://www.iir.cz/upload/Mezinarodni%20vztahy/Archiv/2003/kompletniMV022003.pdf>, 10.5.2008.
- JOENNIEMI, Pertti. *Bridging the Iron Curtain? Co-Operation around the Baltic Rim*. Copenhagen Peace Research Institute, 1999. Dostupné z <http://www.ciaonet.org/wps/jop05/>, 5.11.2007.
- JONSON, Lena. The Role of Russia in Nordic Regional Cooperation. *Cooperation and Conflict*. 1991, roč. 26, s. 129 – 144.
- LAGERSPETZ, Mikko. How Many Nordic Countries?: Possibilities and Limits of Geopolitical Identity Construction. *Cooperation and Conflict*. 2003, roč. 38, s. 49 – 61.
- LAITINEN, Kari. Geopolitics of the Northern Dimension: A Critical View on Security Borders. *Geopolitics*. 2003, roč. 8, č. 1. s. 20 – 44.
- LANGE, Halvard. Scandinavian Co-Operation in International Affairs. *International Affairs*. Royal Institute of International Affairs, 1954, č. 3, s. 285 – 293.

- MEAD, W. R. Problems of Norden. *The Geographical Journal*. 1985, roč. 151, č. 1, s. 1 – 10.
- MOISIO, Sami. Back to Baltoscandia? European Union and Geo-Conceptual Remaking of the European North. *Geopolitics*. 2003, roč. 8, č. 1/2003, s. 72 – 100.
- MOLL, Jennifer. *To Whom Do the Baltics Belong?* Conference Paper, European Union Studies Association (EUSA) Biennial Conference, 2003. Dostupné z http://aei.pitt.edu/433/01/EUSA_Moll.txt, 12.5.2008.
- MOROZOV, Viatcheslav. Russia in the Baltic Sea Region: Desecuritization or Deregionalization? *Cooperation and Conflict*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 317 – 331.
- NOVACK, Jennifer. *Cooperation in the New Northern Europe: The Emergence of New Security Identities and Patterns of Interaction*. Conference Paper, European Union Studies Association (EUSA) Biennial Conference, 2003. Dostupné z http://aei.pitt.edu/6552/01/001506_1.PDF, 12.5.2008.
- PADEL FORD, Norman J. Regional Cooperation in Scandinavia. *International Organization*. 1957, roč. 11, č. 4, s. 597 – 614.
- PARK, Ausra. Starting from Scratch: The Role of Leadership in the Foreign Policymaking. *East European Quarterly*. 2005, roč. 39, č. 2, s. 229 – 270.
- SANTANGELO, Grazia D. *The Baltic States return to Europe: the Baltic Re-integration Problem between the Nordic and the EU Option*. Working Paper JMWP No. 11.97, University of Catania, 1997. Dostupné z <http://aei.pitt.edu/411/01/jmwp11.htm>, 12.5.2008.
- STANĚK, Roman. EU jde do boje. Zasáhne rychle a kdekoli. *Aktuálně.cz* [online]. 2007. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=385337>, 21.04.2008.
- STANOVSKÝ, Michael. Ålandské ostrovy – historické milníky. *Severské listy* [online]. 2000. Dostupné z <http://www.severskelisty.cz/krasny/kras0011.htm>, 23.1.2008.
- STANOVSKÝ, Michael. Skandinávie, severský, baltický, Scandinavia, Nordic, Baltic. *Severské listy* [online]. 1998. Dostupné z <http://www.severskelisty.cz/jazyk/jazy0002.htm>, 11.11.2007.
- STANOVSKÝ, Michael. Vlajky severských států. *Severské listy* [online]. 2007. Dostupné z <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0306.htm>, 10.11.2007.
- STRÅTH, Bo. The Illusory Nordic Alternative to Europe. *Cooperation and Conflict*. 1980,

roč. 15, s. 103 – 114.

- SCHUMACHER, Tom. *The Emergence of the New Nordic Co-operation*. 2000, DUPI Working Paper č. 6.
- ŠVEC, Luboš. Aspekty estonsko-finské spolupráce. *Integrace* [online]. 2001. Dostupné z <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=349>, 25.4.2008.
- TAKÁČ, Kristian. Švédsko a Pobaltie v deväťdesiatych rokoch. *Integrace* [online]. 2001. Dostupné z <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=351>, 25.4.2008.
- TUNANDER, Ola. *Nordic cooperation*. Dostupné z <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/foreign/032005-990418/dok-bn.html>, 3.9.2007.
- VON BONSDORFF, Göran. Regional Cooperation of the Nordic Countries. *Cooperation and Conflict*. 1965, č. 1, s. 32 – 38.
- WÆVER, Ole. Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War. *International Affairs*. Royal Institute of International Affairs, 1992, roč. 68, č. 1, s. 77 – 102.
- ZÁJEDOVÁ, Iivi. Estonsko na politické mapě. *Mezinárodní politika* [online]. 2003, č. 9. Dostupné z <http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2003/MP092003.pdf>, 12.5.2003.
- ZÁJEDOVÁ, Iivi. Institucionální spolupráce Litvy, Lotyšska a Estonska. *Integrace* [online]. 2004. Dostupné z <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=740>, 1.5.2008.
- ZÁJEDOVÁ, Iivi. Spolupráce pobaltských a severských států. *Středoevropské politické studie* [online]. 2005, č. VII, část 1. Dostupné z <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=224>, 10.1.2008.

KNIHY

- ARTER, David. *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press, 1999, 366 s. ISBN 0-7190-5133-9.
- DERRY, Thomas Kingston. *A History of Scandinavia. Norway, Sweden, Denmark, Finland and Iceland*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1979, 447 s. ISBN 0816637997.
- HARTLOVÁ, Dagmar a kol. *Slovník severských spisovatelů*. 2. vydání. Praha: LIBRI, 2004, 536 s. ISBN 80-7277-260-0.

- HEIKKILÄ, Markku. *The Northern Dimension* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí Finska: 2006. ISBN 951-724-568-8. Dostupné z <http://www.eurooppatiedotus.fi/Public/download.aspx?ID=21875&GUID=%7B4B7A9DB6-5A3E-41AF-B007-05DADB6D4C56%7D>, 23.4.2008.
- HUMPÁL, Martin – KADEČKOVÁ, Helena – PARENTE-ČAPKOVÁ, Viola. *Moderní skandinávské literatury*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, 470 s. ISBN 80-246-1174-0.
- INGEBRITSEN, Christine. *The Nordic States and European Unity*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1998, 219 s. ISBN 0-8014-8659-9.
- KAN, Alexandr Sergejevič. *Dějiny skandinávských zemí*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1983, 450 s.
- KARLÍKOVÁ, Renata. *Severská rada a severská rada ministrů: problémy a perspektivy severské spolupráce*. Diplomová práce, Praha: IPS FSV UK, 2008, 76 s.
- KIRBY, David. *The Baltic World: Europe's Northern periphery in an age of change*. London: Longman, 1995, 472 s. ISBN 0-582-00409-8.
- KLÉGR, Aleš – ZIMA, Petr a kol. *Světlem jazyků*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1989, 522 s. ISBN
- KNOT, Jaroslav. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu*. Disertační práce, Brno: PF MUNI, 2004, 193 s.
- LUKEŠ, Pavel. *Severské státy a jejich podpora Estonsku, Lotyšsku a Litvě na jejich cestě do evropských struktur*. Diplomová práce, Praha: IMS FSV UK, 2008, 114 s.
- MACIEJEWSKI, Witold a kol. *The Baltic Sea Region. Cultures, Politics, Societies*. Uppsala: The Baltic University Press, 2002, 676 s. ISBN 91-973579-8-7.
- MILES, Lee. *The European Union and the Nordic Countries*. London: Routledge, 1996, s. 3 – 30. ISBN 0-415-12423-9.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. 2. vydání. Praha: VŠE, 1999, s. 39. ISBN 80-7079-994-3.
- SMITH, David J. – PABRIKS, Artis – PURS, Aldis – LANE, Thomas. *The Baltic States. Estonia, Latvia and Lithuania*. London and New York: Routledge, 2002. ISBN 0-415-28580-1.
- SUOMINEN, Terhi – ANTOLA, Esko – MIKKONEN, Janne. *Networks in the Baltic Sea Region*. [online]. 2001. Dostupné z <http://vanha.soc.utu.fi/jean->

monnet/online/Networks/networks.pdf, 1.5.2008.

· ŠIMRAL, Jan. *Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko: jednotný geopolitický prostor?* Bakalářská práce, Praha: IPS FSV UK, 2004, 65 s.

· ŠVEC, Luboš – MACURA, Vladimír – ŠTOLL, Pavel. *Dějiny pobaltských zemí*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 1996, 423 s. ISBN 80-7106-154-9.

· TASSINARI, Fabrizio – JOENNIEMI, Pertti – JAKOBSEN, Uffe. *Wider Europe. Nordic and Baltic Lessons to Post-Enlargement Europe* [online]. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2006, 145 s. ISBN 87-7605-159-5. Dostupné z <http://www.diis.dk/graphics/Publications/Books2006/Wider%20Europe/Wider%20Europe.pdf>, 25.3.2007.

· VRÁNOVÁ, Milada. *Nordic Cooperation and New Europe*. Diplomová práce, Praha: IMS FSV UK, 2003, 105 s.

· ZÁJEDOVÁ, Iivi. *Pobaltská regionální spolupráce*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, 184 s. ISBN 80-246-1135-X.

7. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Vlajky severských zemí (obrázky)

Příloha č. 2: Jak se vyvíjela složení skandinávských unií a jejich schematický přehled (text a tabulka)

Příloha č. 3: Všechna pracoviště Severské rady ministrů (mapa)

Příloha č. 4: Øresundský region – univerzitní spolupráce (mapy)

Příloha č. 5: Regionální spolupráce severských zemí (mapa)

Příloha č. 6: Region Baltského moře (mapa)

Příloha č. 7: Přehled organizací, které působí v regionu Baltského moře podle portálu Balticsea.net (text)

Příloha č. 8: Vše-severský dům – společné sídlo velvyslanectví všech pěti severských států v Berlíně (text a obrázek)

Příloha č. 9: Teritoriální vymezení Severní dimenze EU (mapa)

Příloha č. 10: Hlavní obchodní partneři pobaltských států od 90. let 20. století (tabulka, diagramy a text)

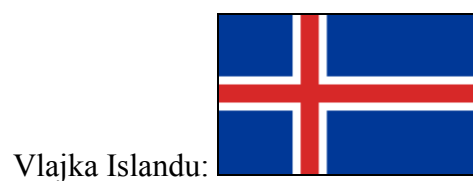
Příloha č. 11: Příklady zapojení pobaltských zemí do severské spolupráce (text)

Příloha č. 12: Priority společných zasedání Severské rady a Pobaltského shromáždění (text)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Vlajky severských zemí.

Všechny vlajky jsou tvořeny skandinávským křížem, jen barevné provedení se liší.

Zdroj: <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0306.htm>, 10.11.2007.

Příloha č. 2: Jak se vyvíjela složení skandinávských unií a jejich schematický přehled.

K prvnímu spojení došlo už v roce 1035, kdy Faerské ostrovy připadly Norsku, v 60. letech 13. století se pak součástí Norska stalo ještě Grónsko a Island. Finsko se dostalo pod švédskou nadvládu někdy v období mezi druhou polovinou 12. století a první polovinou 14. století, ve 13. století byly také Ålandské ostrovy podřízeny švédské koruně. Ještě než se v roce 1397 vytvořila tzv. Kalmarská unie, došlo nakrátko v letech 1319 – 1343 ke spojení Švédska (s Finskem a Ålandskými ostrovy) a Norska (s Islandem, Grónskem a Faerskými ostrovy). Norsko (s Islandem, Grónskem a Faerskými ostrovy) poté v roce 1380 vstoupilo do personální unie s Dánskem.

V Kalmarské unii se v letech 1397 – 1521 spojila do personálních unií již existující unie Dánska s Norskem (s Islandem, Grónskem a Faerskými ostrovy) a Švédsko (s Finskem a Ålandskými ostrovy). Švédsko (s Finskem a Ålandskými ostrovy) unii opustilo v roce 1521, neboť už od 30. let 15. století mj. nesouhlasilo s dánskou dominancí v tomto svazku. O několik desítek let později, ve 2. polovině 16. a na počátku 17. století, v době své největší síly a slávy, si Švédsko vše vynahrazuje a ovládá tak rozsáhlé území, že mezi jeho obyvateli nalezneme Švédy, Dány, Nory, Finy, Sámy, obyvatele Ingrie, Estonce, Lotyšy i Němce²⁴⁵.

Dánsko si po rozpuštění Kalmarské unie ponechalo až do roku 1814 v personální unii Norsko (s Faerskými ostrovy, Grónskem a Islandem). V roce 1814 připadlo Norsko už bez Faerských ostrovů, Grónska a Islandu, jež zůstaly Dánsku, Švédsku (byla vytvořena další personální unie) jako náhrada za Finsko a Ålandské ostrovy, které roku 1809 získalo Rusko. Finsko a Ålandy byly součástí Ruska do roku 1917, pak získalo Finsko nezávislost. Status Ålandských ostrovů byl vyřešen v roce 1922²⁴⁶, kdy se staly autonomní finskou provincií. Švédsko rozpustilo unii s Norskem o několik let dříve, v roce 1905, a jako poslední se v roce 1944 osamostatnil Island. Faerské ostrovy a Grónsko zůstaly pod dánskou korunou, přičemž obdržely od Dánska autonomní statusy: Faery v roce 1948, Grónsko pak roku 1979²⁴⁷.

²⁴⁵ ARTER, D. *Scandinavian Politics Today*, s. 3.

²⁴⁶ V roce 1917 se poté, co Finsko získalo samostatnost na Rusku, objevily tendence k návratu Ålandských ostrovů, kde z historických důvodů (viz výše) převažuje švédsky mluvící obyvatelstvo, ke Švédskému království. Problém byl vyřešen po zásahu Společnosti národů v roce 1921, a tak o rok později začal na Ålandech platit status autonomní provincie Finska.

²⁴⁷ Do roku 1953 mělo přitom Grónsko status dánské kolonie, pak mělo do roku 1979 stejné postavení jako dánské kraje.

Tabulka č. 8 Schematický přehled skandinávských unií

21. stol.	Dánsko (EU)	Faerské ostrovy	Grónsko	Island	Norsko	Švédsko (EU)	Finsko (EU)	
20. stol.	Dánsko	Faerské ostrovy	Grónsko	Island	Norsko	Švédsko	Ålandské ostrovy	Finsko
19. stol.	Dánsko				Norsko a Švédsko		Finské velkoknížectví (Rusko)	
18. stol.	Dánsko-Norsko					Švédsko		
17. stol.								
16. stol.								
15. stol.	Kalmarská unie							
14. stol.	Dánsko	Norsko				Švédsko		
13. stol.								
do 12. stol.	Dánsko	Faerské ostrovy	Grónsko	Island	Norsko	Švédsko	Ålandské ostrovy	Finsko

Příloha č. 3: Všechna působiště Severské rady ministrů.

Zdroj: http://www.norden.org/webb/nordnamn/maps/sk/infokont.asp?lang=&p_id=590,
2.5.2008.

Ålandské ostrovy: Mariehamn

Dánsko: Kodaň

Estonsko: Tallinn, Tartu, Narva

Faerské ostrovy: Tórshavn

Finsko: Helsinky, Jyväskylä, Vasa

Grónsko: Nuuk

Island: Reykjavík, Akureyri

Litva: Vilnius

Lotyšsko: Riga

Německo: Flensburg

Norsko: Oslo, Alta, Arendal

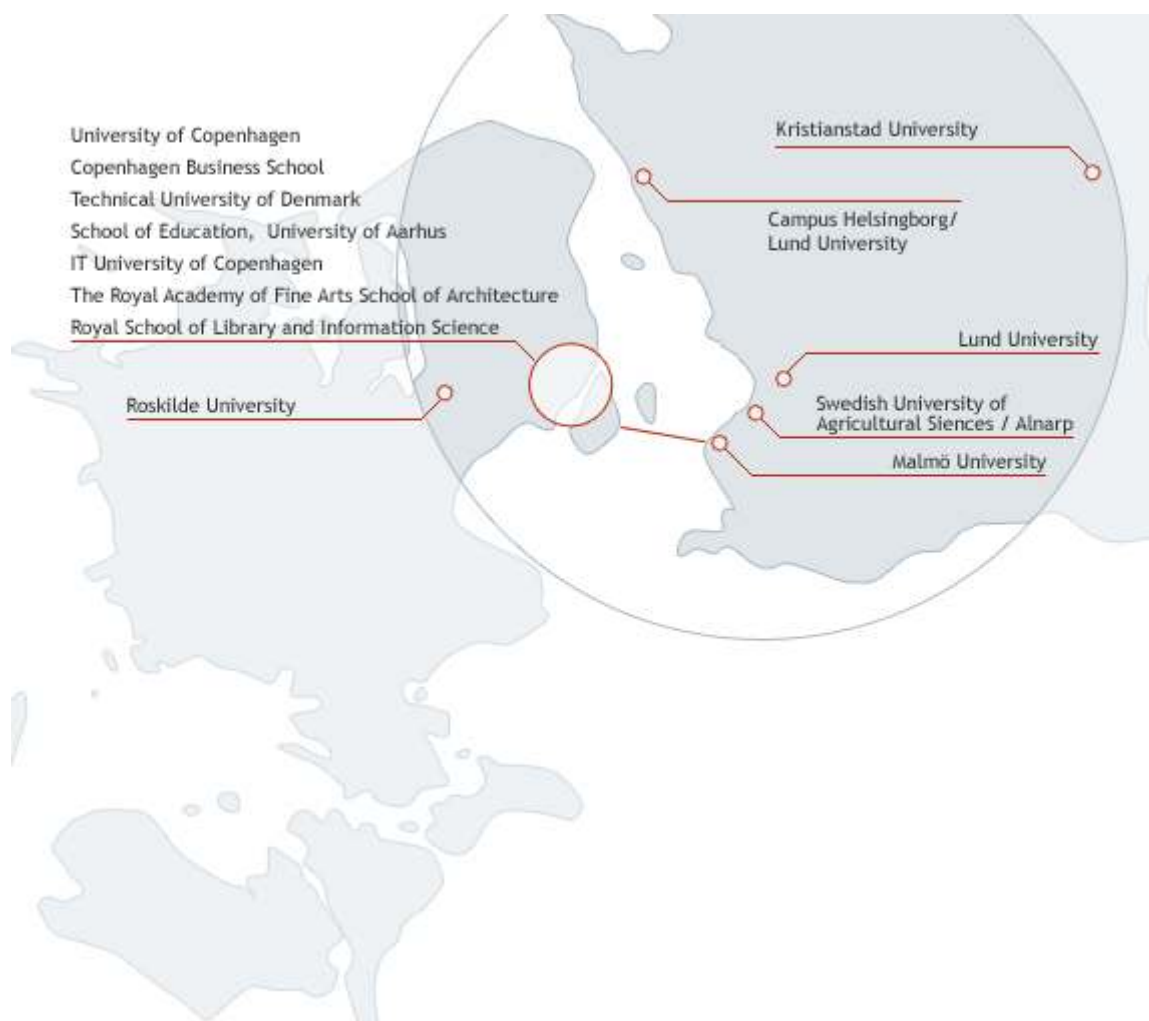
Rusko: Sankt Petěrburg, Kaliningrad, Archangelsk, Murmansk, Petrozavodsk

Švédsko: Stockholm, Göteborg, Umeå

Příloha č. 4: Øresundský region – univerzitní spolupráce.

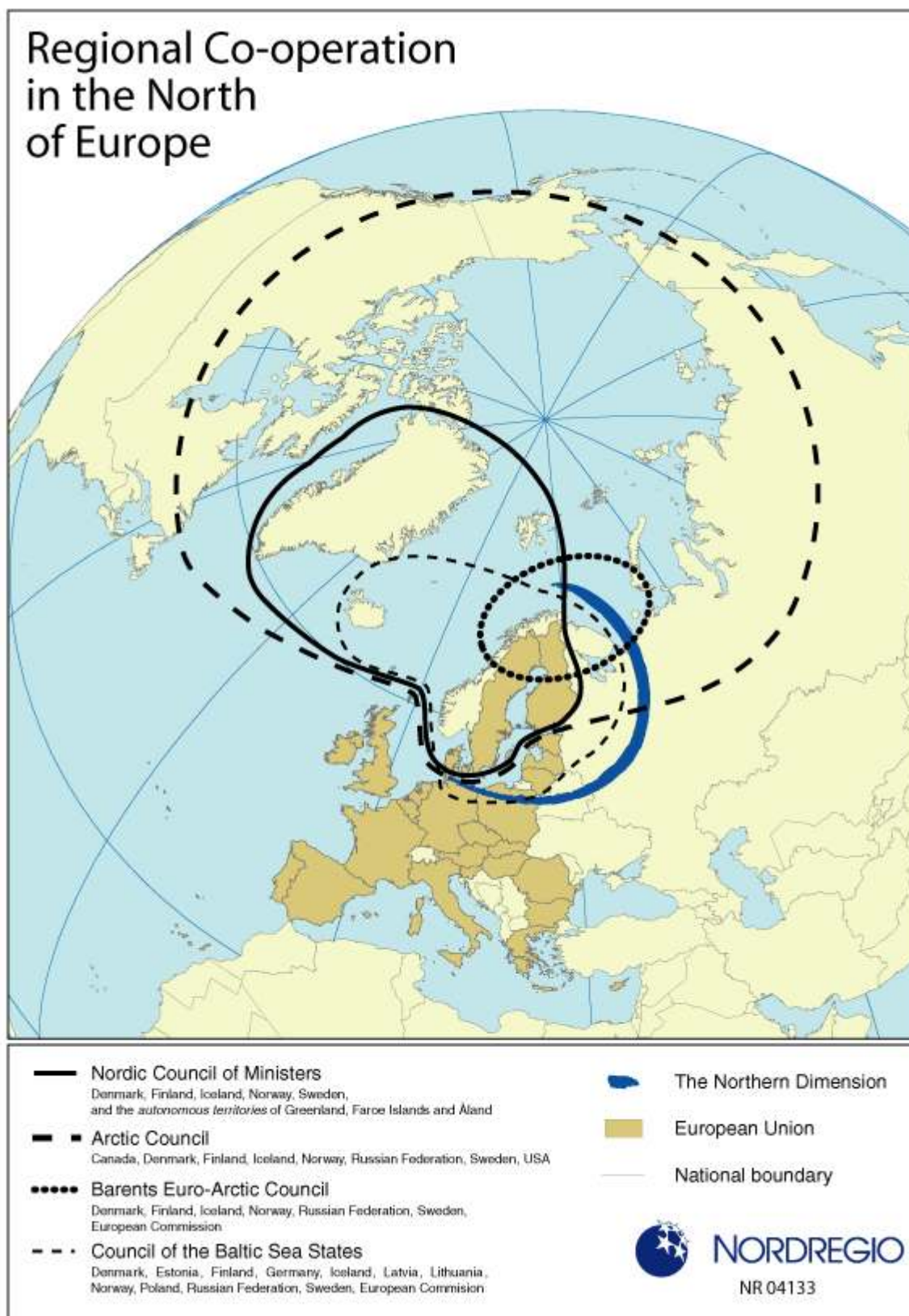

Zdroj: http://oresundsuniversitetet.inforce.dk/graphics/Oeresundsuniversitet/OSU/Diverse_Sjove_og_Gode/oresund.gif, 20.3.2008.

Zdroj: http://oresundsuniversitetet.inforce.dk/graphics/Oeresundsuniversitet/Images/kort_uk.gif, 20.3.2008.

Příloha č. 5: Regionální spolupráce severovýchodních zemí.

Zdroj: http://www.nordregio.se/other/04133_big.gif, 2.5.2008.

Příloha č. 6: Region Baltského moře (bez Islandu).

Zdroj: <http://eu.baltic.net/redaktion/download.php?id=68&type=file>, 20.4.2008.

Příloha č. 7: Přehled organizací, které působí v regionu Baltského moře, podle portálu Balticsea.net.

Jedná se o tyto organizace a sdružení (některé již byly zmíněné v hlavním textu, ale pro úplnost je uvádím ještě jednou):

- Asociace obchodních komor kolem Baltského moře (*Baltic Sea Chambers of Commerce Association*) – byla založena v roce 1992, aby hájila společné zájmy obchodníků v regionu. Více viz oficiální stránka <http://www.bcca.ws>.
- Baltská 21 (*Baltic 21*) – multilaterální fórum s dlouhodobým záměrem pro udržitelný rozvoj, ustavené v roce 1996 na základě dokumentu Agenda 21 pro region Baltského moře (*An Agenda 21 for the Baltic Sea Region*). Více viz oficiální stránka <http://www.baltic21.org>.
- Baltská euroregionální spolupráce (BEN, *Baltic Euroregional Network*) – tříletý program v letech 2005 – 2008, který financovala EU, měl za cíl podporovat územní rozvoj a teritoriální integritu regionu Baltského moře. Po skončení projektu zůstala zachována mnohá vytvoření spojení, a tak spolupráce na podobné bázi pokračuje dál. Více viz oficiální stránka <http://www.benproject.org>.
- Baltská euroregionální spolupráce – Východ (BEN-East, *Baltic Euroregional Network – East*) – projekt BEN rozšířený o účast Ruska a Běloruska založený v roce 2007. Více viz oficiální stránka <http://www.beneast.net>.
- Baltská rybářská spolupráce (BAFICO, *Baltic Fisheries Cooperation*) – vznikla v roce 1992 sjednocením států na pobřeží Baltského moře. Původně měla pomáhat těm z nich, které znovunastolovaly demokratický režim, zapojit se do mezinárodní rybářské komunity. Dnes slouží jako fórum baltských států a Evropské komise v otázkách týkajících se rybářství.
- Baltské metropole (*Baltic Metropolises*) – již bylo zmíněno. Více viz oficiální stránka <http://www.baltmet.org>.
- Baltské rozvojové fórum (*Baltic Development Forum*) – již bylo zmíněno. Více viz oficiální stránka <http://www.bdforum.org>.
- Baltský Euroregion (*Euroregion Baltic*) – byl ustaven v roce 1998 a sdružuje devět oblastí Dánska, Litvy, Lotyšska, Polska, Ruska a Švédska. Snaží se o lepší životní podmínky svých obyvatel, spolupráci regionálních politiků a udržitelný rozvoj. Více viz oficiální stránka <http://www.eurobalt.org>.
- Databáze internetových odkazů pro region Baltského moře (*Baltic Sea Region Web Directory*) – bohatá databáze internetových stránek z mnoha vědních oborů pro region Baltského moře a východní Evropu. Více viz oficiální stránka <http://bibl.sh.se/baltic>.

- Energetická spolupráce v regionu Baltského moře (*Baltic Sea Region Energy Cooperation*) – rozcestník informací o energetice v regionu. Více viz oficiální stránka <http://www.basrec.org>.
- Helsinská komise (HELCOM) – její činnost vychází z Konvence o ochraně mořského prostředí Baltského moře (*Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area*) a snaží se o komplexní ochranu životního prostředí kolem Baltského moře i v něm. Více viz oficiální stránky <http://www.helcom.fi>.
- Informační stránka baltského trhu malých a středních firem (*BalticMarket SME Information Site*) – poskytuje právní a jiné informace subjektům, které chtějí v regionu začít podnikat. Více viz oficiální stránka <http://www.balticmarket.org>.
- INTERREG IIIB pro region Baltského moře (*Baltic Sea Region INTERREG IIIB*) – iniciativa EU pro region Baltského moře, která podporuje přeshraniční spolupráci směřující k vyváženému a udržitelnému rozvoji v Baltském regionu a jeho teritoriální soudržnosti. Na období 2007 – 2013 byl vyhlášen nový Program pro region Baltského moře (*Baltic Sea Region Programme 2007 – 2013*). Více viz oficiální stránky <http://www.bsrinterreg.net> a <http://eu.baltic.net>.
- Koalice čistý Balt (CCB, *Coalition Clean Baltic*) – byla založena v roce 1990 jako sdružení nevládních ekologických organizací, jejichž zájmem byla ochrana a zlepšování životního prostředí kolem Baltského moře. Více viz oficiální stránka <http://www.ccb.se>.
- Konference o okrajových přímořských regionech v Evropě – Výbor Baltského moře (*Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe – Baltic Sea Commission*) – zaměřuje se na podporu rozvoje přímořských oblastí Baltského moře a posilování jejich ekonomické, sociální a teritoriální soudržnosti. Více viz oficiální stránky <http://www.crpm.org> a <http://www.balticseacommission.org>.
- Parlamentní konference Baltského moře (*Baltic Sea Parliamentary Conference*) – již bylo zmíněno. Více viz oficiální stránka <http://www.bspsc.net>.
- Podoblastní spolupráce států Baltského moře (*Baltic Sea States Subregional Cooperation*) – založená v roce 1993, jejími členy jsou nižší regionální úředníci, kteří hájí zájmy regionů sousedících s Baltským mořem. Organizace spolupracuje s Radou států Baltského moře jako její regionální partner. Více viz oficiální stránka <http://www.bspsc.com>.
- Program Baltské univerzity (*Baltic University Programme*) – sdružuje více než 180 univerzit a institucí vyššího vzdělávání v baltském regionu. Jeho hlavním zaměřením jsou otázky udržitelného rozvoje, ochrany životního prostředí a podpora demokracie v regionu. Více viz oficiální stránka <http://www.balticuniv.uu.se>.

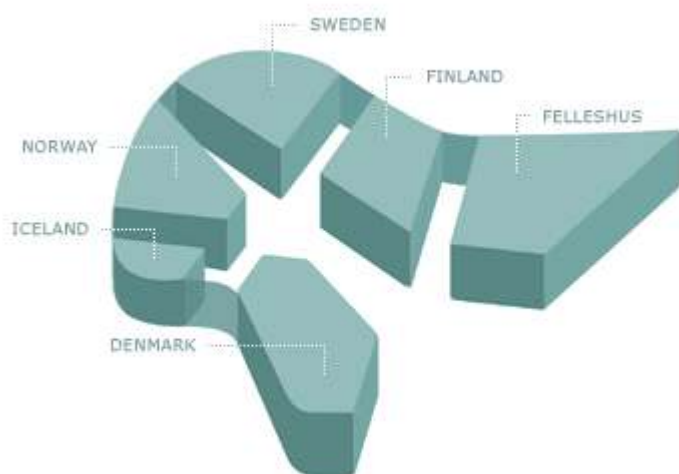
- Rada států Baltského moře (*Council of the Baltic Sea States*) – již bylo zmíněno. Více viz oficiální stránka <http://www.cbss.org>.
- ScanBalt – je síť kontaktů a organizací, které se zabývají skandinávsko-baltským bioregionem a jsou zaměřeny na biotechnologie, vědy o lidském životě, spolupráci nemocnic a univerzit apod. Více viz oficiální stránka <http://www.scanbalt.org>.
- Sedm ostrovů Baltského moře (*Baltic Sea Seven Islands*) – sdružení sedmi největších ostrovů v Baltském moři (dánský Bornholm, švédský Gotland a Öland, estonská Hiiumaa a Saaremaa, německá Rujana a Ålandy – autonomní území Finska), které se od roku 1989 snaží vylepšovat jejich sociální, ekonomický a územní rozvoj tak, aby byl rozvíjen stejným tempem jako pevnina. Více viz oficiální stránka <http://www.b7.org>.
- Svaz baltských měst (*Union of the Baltic Cities*) – byl založený v roce 1991 a v současné době sdružuje přes sto měst ležících u Baltského moře. Úkolem svazu je podporovat spolupráci mezi městy a jejich představiteli. Více viz oficiální stránka <http://www.ubc.net>.
- Svaz odborů Baltského moře (*Baltic Sea Trade Union Network*) – byl utvořen v roce 1999, jeho cílem je lobbovat u politiků v oblasti zaměstnanosti, vzdělávání a sociální politiky. Více viz oficiální stránka <http://www.bastun.nu>.
- Turistický výbor Baltského moře (*Baltic Sea Tourism Commission*) – podporuje a propaguje rozvoj turistického ruchu v baltském regionu. Více viz oficiální stránka <http://www.balticsea.com>.
- VASAB – sdružení, které v roce 1992 vydalo dokument Vize a strategie pro region Baltského moře 2010 (*Vision and Strategies for the Baltic Sea Region 2010*), který se zabývá vyváženým a udržitelným územním plánováním a územním rozvojem v regionu. Více viz oficiální stránka <http://www.vasab.org>.

Mnohem detailněji a systematictěji jsou baltské instituce a organizace uvedeny také v knize SUOMINEN, Terhi – ANTOLA, Esko – MIKKONEN, Janne. *Networks in the Baltic Sea Region*. [online]. 2001. Dostupné z <http://vanha.soc.utu.fi/jeanmonnet/online/Networks/networks.pdf>, 1.5.2008.

Příloha č. 8: Všeseverský dům – společné sídlo velvyslanectví všech pěti severských států v Berlíně.

Myšlenka společné ambasády v Německu pro všechny severské země se objevila již téměř před padesáti lety. Až přestěhování německého hlavního města z Bonnu do Berlína pomohlo tento nápad uskutečnit. Základní kámen budovy byl položen v roce 1997 a již v říjnu 1999 byl celý komplex slavnostně otevřen.

Budova je architektonicky velmi zajímavá a skládá se ze šesti navzájem propojených budov – pět z nich jsou velvyslanectví jednotlivých států, šestá je Společným domem (*Felleshus / Common House*), přístupným pro veřejnost. Celá stavba má symbolizovat myšlenku individuální svobody spojenou s odkazem na severskou jednotu. Uspořádání jednotlivých budov navíc odráží jejich geografické rozmístění na mapě.

Zdroj: <http://www.nordicembassies.org/>, 19.4.2008.

Příloha č. 9: Teritoriální vymezení Severní dimenze EU.

Zdroj: <http://www.eurooppatiedotus.fi/Public/download.aspx?ID=21875&GUID=%7B4B7A9DB6-5A3E-41AF-B007-05DADB6D4C56%7D>, 23.4.2008.

Příloha č. 10: Hlavní obchodní partneři pobaltských států od 90. let 20. století.

Tabulka č. 9 Hlavní obchodní partneři pobaltských států v roce 1991 a 1996 (%)

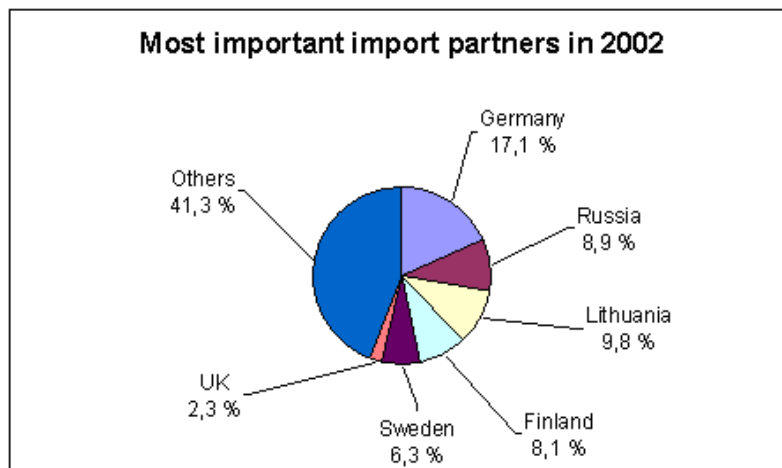
	Estonsko				Lotyšsko				Litva			
	Export		Import		Export		Import		Export		Import	
	1991	1996	1991	1996	1991	1996	1991	1996	1991	1996	1991	1996
Rusko	56.5	16.5	45.9	13.5	54.4	22.8	44.5	20.2	56.5	23.8	49.6	29.1
Finsko	2.3	18.4	2.0	29.2	0.2	2.4	0.8	9.2	0.3	1.0	0.06	3.3
Švédsko	0.5	11.6	0.8	8.2	0.6	6.6	0.4	7.9	0.3	1.7	0.04	33.0
Lotyšsko	7.7	8.3	5.1	1.9	x	x	x	x	6.7	9.3	4.7	1.7
Německo	0.2	7.1	0.8	10.0	0.8	13.8	1.3	13.8	0.6	14.4	1.2	15.7
Litva	3.8	5.8	6.3	1.6	5.3	7.4	10.1	6.3	x	x	x	x
Estonsko	x	x	x	x	3.2	3.7	5.2	5.7	2.3	2.5	1.8	1.3
Dánsko	0.1	3.5	0.1	2.8	0.01	3.7	0.01	3.9	0.3	2.6	0.01	3.6
Nizozemsko	0.3	3.0	0.1	2.9	0.01	1.9	0.01	3.5	0.05	3.2	0.01	2.0
Ukrajina	12.9	5.0	7.9	1.6	12.0	6.2	8.7	2.6	11.4	7.7	10.4	3.2
Velká Británie	0.1	3.5	0.1	3.3	0.01	11.1	0.01	2.8	0.4	3.4	0.1	3.4
Bělorusko	4.1	1.8	4.9	0.4	6.9	4.4	5.9	1.7	8.3	10.1	8.4	2.4
USA	0.1	2.7	3.5	2.3	0.01	0.6	0.4	2.1	0.02	0.8	1.5	2.4
Polsko	0.2	1.2	0.5	1.1	0.01	1.4	0.01	2.6	0.7	3.2	1.4	4.4
Kazachstán	2.5	0.4	2.4	0.3	3.8	0.6	4.4	0.5	2.2	0.9	2.7	0.6
Státy EU	1.0	51.1	3.0	64.8	2.0	44.7	3.7	49.2	6.8	33.4	4.0	40.5
Státy SNS	88.2	25.0	71.9	16.9	86.9	35.8	70.9	25.5	85.1	45.0	82.7	36.2
Celkem (milióny USD)	1.835		2.538		1.902		2.492		2.707		3.083	

Zdroj: ZÁJEDOVÁ, Ivi. Spolupráce pobaltských a severských států. *Středoevropské politické studie* [online]. 2005, č. VII, část 1. Dostupné z <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=224>, 10.1.2008.

Lotyšsko

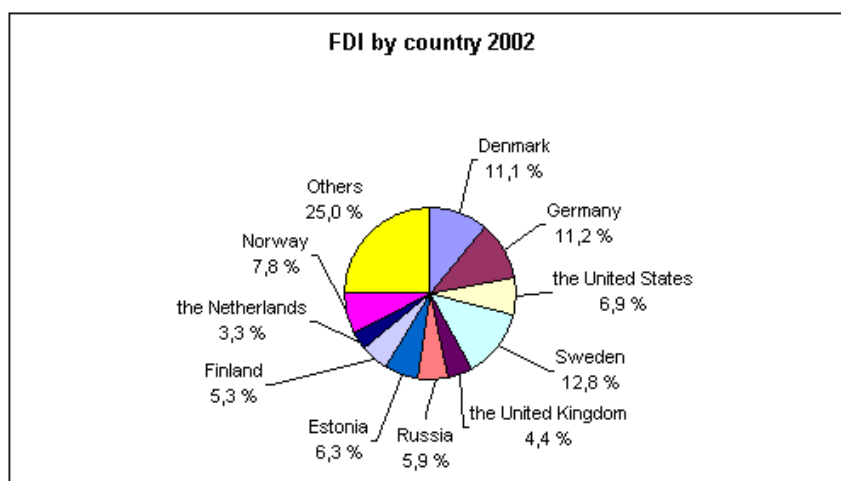

Zdroj: <http://www.balticdata.info/latvia/lat.frameset.htm>, 4.12.2007.

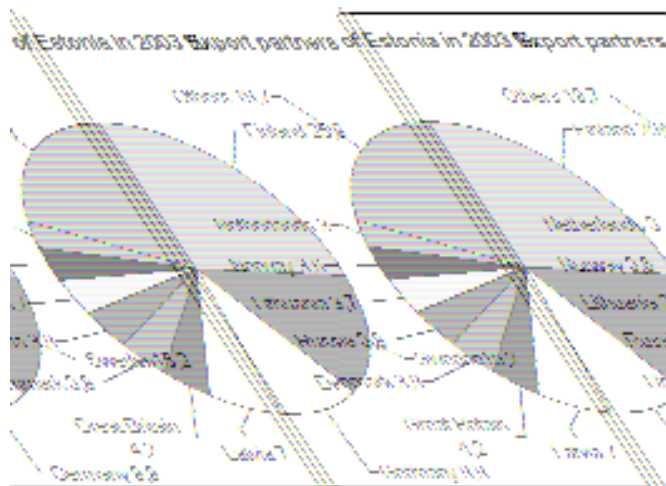
Zdroj: <http://www.balticdata.info/latvia/lat.frameset.htm>, 4.12.2007.

Přímé zahraniční investice v Lotyšsku

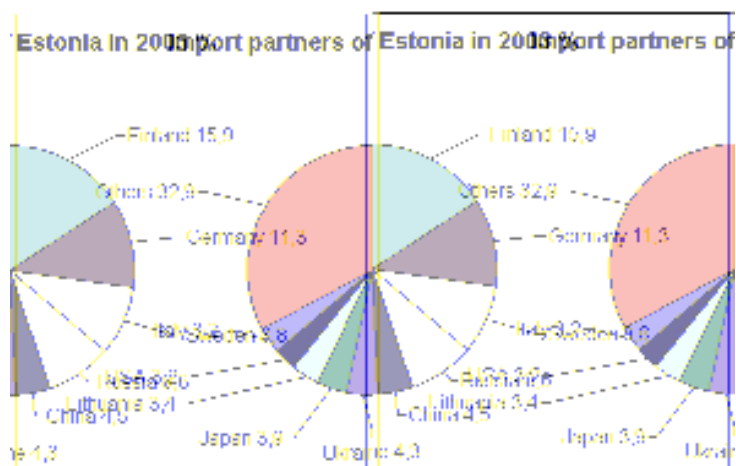

Zdroj: <http://www.balticdata.info/latvia/lat.frameset.htm>, 4.12.2007.

Estonsko

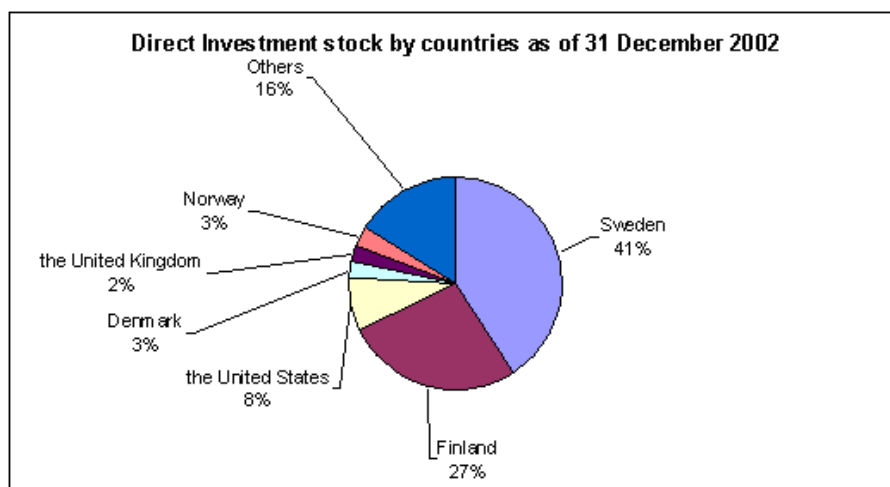

Zdroj: http://www.balticdata.info/estonia/e_frameset.htm, 4.12.2007.

Zdroj: http://www.balticdata.info/estonia/e_frameset.htm, 4.12.2007.

Přímé zahraniční investice v Estonsku

Zdroj: http://www.balticdata.info/estonia/e_frameset.htm, 4.12.2007.

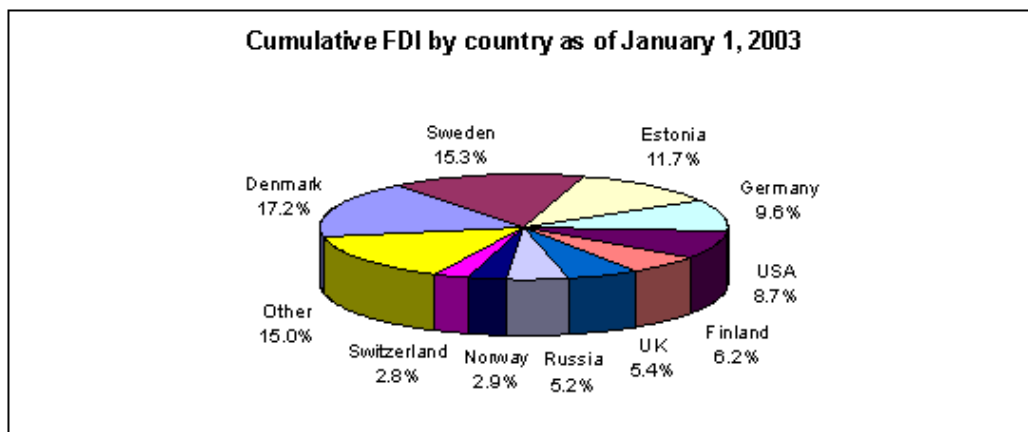
Litva

Export: The CIS countries still remain important markets for the Lithuanian exports. In the period of 1996 – 2002 the share of Lithuanian exports to the CIS decreased from 45,4% to 19,2%. Lithuanian exports to the CIS countries in 2002 amounted to EUR 1 130 milliards and increased by 7,9% compared to 2001. The share of Russia in Lithuanian exports was 12,2% of total exports, making Russia the second most important export partner after the UK (13,4%). The other key export countries have become Germany (10,4%), Latvia (9,6%), Denmark (5,1%), and Sweden (4,2%).

Import: Lithuanian imports have undergone a similar structural change as exports, although Russia has remained the most important partner, accounting for a 25,3% share of all imports in 2001 and 21,3% in 2002, while the EU has increased its share to almost a half. The main import partners of Lithuania in 2002 were Russia, Germany (17,0%), Italy (4,9%) and Poland (4,8%).

Zdroj: http://www.balticdata.info/lithuania/lit_index.htm, 4.12.2007.

Přímé zahraniční investice v Litvě

Zdroj: http://www.balticdata.info/lithuania/lit_index.htm, 4.12.2007.

Příloha č. 11: Příklady zapojení pobaltských zemí do severské spolupráce.

Následující příklady byly shromážděny během analýzy severské spolupráce v 90. letech pro podkapitolu 3.A – I a studiem oficiálních stránek kanceláří NCM v Pobaltí.²⁴⁸

Toto jsou příklady samostatných projektů. Některé z nich jsou časově omezeny, jiným se daří budovat dlouhodobější tradici. Dominují kulturní akce:

- od roku 1992 do roku 2006 probíhal školicí program NordProLink (*Nordic Professional Links*), jehož cílem bylo poskytovat mladým lidem z pobaltských států a severozápadního Ruska příležitost poznávat pracovní podmínky v malých a středně velkých severských firmách a také rozvíjet kontakty a obchodní vztahy mezi severskými firmami a podniky v přílehlých oblastech,
- od roku 2001 se v estonském Tallinnu každoročně uskutečňuje Severský festival poezie (*Nordic Poetry Festival*) a od roku 2005 Dny severského divadla (*Nordic Drama Days*),
- od roku 2002 běží projekt Výměna státních úředníků (*Exchange of Civil Servants*) pro úředníky z pobaltských zemí a severozápadního Ruska, kteří mohou dostat stipendium na studijní pobyt v severských zemích,
- od roku 2003 se v Litvě koná festival severských filmů Scanorama za účasti tvůrců ze všech severských zemí,
- v Tartu se v roce 2003 uskutečnila konference Přeshraniční spolupráce po rozšíření EU: možnosti pro pobaltské a severské státy a severozápadní Rusko (*Cross-border Co-operation after the EU Enlargement: Possibilities for the Nordic and Baltic countries, and North-West Russia*),
- v roce 2003 se ve Vilniusu konal seminář Spolupráce severských zemí ve výzkumu a inovacích s Litvou (*Nordic Research and Innovation Co-operation with Lithuania*),
- v roce 2003 začala kancelář NCM v Estonsku pořádat vědecké Severské fórum (*Nordic Forum*),

²⁴⁸ Použité informace se nacházejí na http://www.nsh.se/children_baltic.htm, http://www.nhv.se/customer/templates/InfoPage_26.aspx?epslanguage=EN, <http://wo.uio.no/as/WebObjects/avis.woa/wa/visArtikkel?id=40566&del=nikkeng>, http://www.nordiskkulturfond.org/ALPCM/IMG_AND_DOCS/ENGLISH/DOCS/28_sporgsmal_og_svar.pdf, http://www.nordiskkulturfond.org/ALPCM/IMG_AND_DOCS/ENGLISH/DOCS/aarsberattelse2006.pdf, <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=7389&lang=6>, <http://norden.ee/indexen.php?ID=17>, <http://valhalla.norden.org/news>, <http://www.scandinavian-films.org/about.htm>, <http://www.nordforsk.org/text.cfm?id=496&path=58,66>, <http://www.norbal.no>, http://www.nordgen.org/ngh/husdyrdatabase/en_sok.php, <http://noltfox.metla.fi/nordic.htm>, http://norden.org/livsm/arbetsgrupper/sk/NB-FoodNutrition.asp?lang=&p_id=1018, http://www.ena.lt/en/main_veikla_regioninis.htm, http://norden.org/jord_skog/organisation/sk/baltisk.asp?lang=&p_id=1019, http://www.norden.lt/index.php?show_content_id=45, http://www.norden.lv/en/archive/archive_news, [http://www.njf.nu/filebank/files/20051020\\$151051\\$fil\\$KF56a4nA3DdQ5hP2T4zg.pdf](http://www.njf.nu/filebank/files/20051020$151051$fil$KF56a4nA3DdQ5hP2T4zg.pdf). Vše k datu 1.5.2008.

- v roce 2003 se v Litvě uskutečnil hudební kytarový festival Severní světlo (*Northern Light*) za účasti hudebníků z Dánska, Finska a Norska,
- v roce 2004 se v Litvě uskutečnil kulturní festival Ultima Thule – islandské, grónské a faerské kulturní dny v Litvě (*Ultima Thule. Icelandic, Greenlandic and Faeroese cultural days in Lithuania*), první takový festival v Litvě zaměřený na tyto severské oblasti,
- v roce 2005 se v Litvě uskutečnila konference s názvem Severské jazyky v litevských školách (*Nordic Languages in Lithuanian Schools*). Na základě ní pak vzniklo Sdružení litevských učitelů severských jazyků (*Lithuanian Network of Teachers of Nordic Languages*),
- kancelář NCM ve Vilniusu uspořádala v roce 2005 festival Vilniuské alibi (*Vilnius Alibi*) o kriminálních literatuře, na nějž byli pozváni severští, pobaltští a ruští autoři,
- v roce 2005 se v Rize uskutečnila výstava Skandinávský design mezi mýty (*Scandinavian Design Beyond the Myth*), ukazující, že i malé severské státy si vydobily velké jméno v oblasti designu a umění,
- od roku 2005 se v Lotyšsku uskutečňuje kulturní projekt Severské jaro (*Nordic Spring*),
- v roce 2006 se konal seminář Mare Balticum pro učitele ze severských a pobaltských států o vyučovacích metodách a využití informačních technologií,
- v Litvě byl v roce 2006 uspořádán Týden severské literatury pro děti a mládež (*Nordic Children and Youth Literature Week*) s názvem „Přátelé ze Severu“ (*Friends from the North*),
- v roce 2006 se v Litvě uskutečnil letní tábor s názvem „Příbuzné jazyky – budoucí kariéra“ (*Neighbouring Languages – Future Careers*), kterého se zúčastnili učitelé severských jazyků a jejich žáci z Estonska, Finska, Litvy, Lotyšska a Švédska,
- v roce 2006 probíhala v Litvě putovní výstava Severské hlasy (*Nordic Voices*), která byla zaměřena na jazyk a literaturu v severských zemích s ohledem na tamější menšiny,
- kancelář NCM ve Vilniusu pořádá od roku 2006 přednášky Druhé úterý (*Second Tuesday*) o různých aspektech severské společnosti a také provozuje Severský filmový klub (*Nordic Film Club*),
- v roce 2006 se ve Vilniusu uskutečnil seminář na téma Udržitelný rozvoj v severských zemích a Litvě (*Sustainable Development in the Nordic Countries and Lithuania*),
- u příležitosti patnáctého výročí otevření kanceláře NCM ve Vilniusu byl v roce 2006 uspořádán seminář Integrace a identita v regionu Baltského moře: 15 let seversko-litevské spolupráce (*Integration and Identity in the Baltic Sea Region: Fifteen Years of Nordic-Lithuanian Cooperation*),
- společný projekt Seversko-pobaltská skupina na podporu a pomoc obětem nezákonného obchodování za účelem sexuálního zneužívání (*Nordic-Baltic network for support and*

assistance to women victims of trafficking for sexual exploitation), který byl pod záštitou Severského institutu pro rovnost pohlaví spuštěn na tři roky v roce 2006,

- na rok 2007 se mohli mladí Estonci, Litevci a Lotyšši hlásit o grant v programu Bližší kulturní sousedé (*Closer Culture Neighbours*), jehož cílem bylo prohloubit kulturní styky mezi Pobaltím a Skandinávií,
- v roce 2007 se v Tampere uskutečnil seminář Rozvíjení společných programů a titulů v severských a pobaltských zemích (*Developing Joint Programmes and Degrees in Nordic and Baltic Countries*), který předznamenával přistoupení pobaltské trojky do vzdělávacího programu Nordplus,
- Severský institut vyššího vzdělání v ochraně zdraví při práci nabízel v roce 2007 stipendia pro zájemce z pobaltských zemí a severozápadního Ruska o odbornou stáž,
- v roce 2008 se v Rize uskutečnil seminář Ženy ve vědě v severských a pobaltských zemích – výzvy a příležitosti (*Women in Science in the Nordic and Baltic Countries. Challenges and Opportunities*) o tom, jak zapojit více žen do vědeckých činností, a také o rovnosti pohlaví,
- v roce 2008 pořádala kancelář NCM ve Vilniusu sérii Severských sportovních událostí Heja Norden (*Nordic Sport Events Heja Norden*), které prezentovaly v Litvě méně známé populární severské sporty a hry,
- v roce 2008 byla v Rize uspořádána společná seversko-pobaltská konference o nezákonném obchodování v regionu a
- pro rok 2009 nabízí Severský institut dentálních materiálů několik volných míst pro hostující vědce z Pobaltí, kteří by se chtěli zapojit do výzkumu dentálních biomateriálů.

Zde jsou příklady, kdy se pobaltské státy přidávají k programům či do institucí, které byly původně vytvořeny jen pro spolupráci severských zemí ještě před začátkem 90. let 20. století:

- v roce 1990 zahájil projekt Skandinávské filmy spolupráci s Baltickým kinem (*Baltic Cinema*), která mj. vyústila v uspořádání Týdne severských filmů (*Nordic Film Week*) v Pobaltí v roce 1991 a Týden pobaltských filmů (*Baltic Film Week*) ve Skandinávii v roce 1992. V letech 2001 – 2002 získaly Skandinávské filmy prostředky od NCM na distribuci severských filmů v pobaltských státech,
- Severská asociace vědců v zemědělství přijala mezi své členy v roce 1998 i vědce z Estonska, Litvy a Lotyšska,
- od roku 2000 mohou mladí pobaltští profesionální umělci požádat o cestovní grant Sleipnir, který podporuje kulturní výměnu a mobilitu umělců mezi severskými a pobaltskými zeměmi,

- v roce 2005 se pobaltské státy přidaly do Severské investiční banky,
- v roce 2006 se studentská sdružení pobaltských států stala plnými členy Severského sdružení ředitelů,
- od roku 2008 je severský vzdělávací program Nordplus otevřen i pro Estonsko, Litvu a Lotyšsko. V rámci něho vytvořilo 10 severských (v roce 1993) a 4 pobaltské (od roku 2005) univerzity síť jménem KUNO – Umělecké vzdělávání na Severu (*Kunst Utdanninger i Norden*),
- přizvání Kaunaské lékařské univerzity v Litvě a Tartuské univerzity v Estonku do projektu Severská vyšší odborná škola veřejného zdravotnictví,
- aktivní zapojení pobaltských států do Severské spolupráce na pomoc handicapovaným spoluobčanům,
- možnost různých seskupení z pobaltských zemí žádat o příspěvek na kulturní aktivity týkající se Severu ze Severského kulturního fondu,
- Severský orchestr spolupracuje s hudebními školami v Estonsku, Litvě a Lotyšsku,
- Severská korporace pro financování životního prostředí finančně přispívá mj. i na projekty v pobaltských státech,
- Severský výbor pro spolupráci na výzkumu lesa spolupracuje s pobaltskými státy ve výzkumu,
- pobaltské země byly přizvány do některých programů a projektů severského výzkumného ústavu Nordforsk,
- s pobaltskými státy spolupracuje Severský statistický výbor pro zdravotnictví a Severský statistický výbor pro sociální záležitosti,
- Severská spolupráce v alkoholové a drogové politice zahrnuje i organizace z Pobaltí,
- byla vytvořena pobaltsko-severská databáze druhů domácích zvířat v rámci Severské genové banky domácích a hospodářských zvířat a
- severské státy, pobaltské země a Velká Británie spolupracují v Severoevropské databázi dlouhodobých lesních pokusů (*Noltfox, Northern European Database of Long-Term Forest Experiments*).

Mezi následujícími počiny se nacházejí ty, které se zrodily v 90. letech a později, a od začátku v nich spolupracují severské i pobaltské státy:

- v roce 1997 se začala rozvíjet seversko-pobaltská energetická spolupráce,
- pobaltské republiky se od roku 1998 každoročně účastní Severského knihovního týdne,

- v roce 1998 byla založena tradice setkávání Dětského fóra (*Child Forum*), které slouží jako politická platforma pro otázky životních podmínek dětí v severských a pobaltských státech a severozápadním Rusku,
- v roce 2002 byla pod záštitou výzkumného ústavu Nordforsk založena společná seversko-pobaltská statistická databáze NORBAL, která shromažďuje informace o doktorandských studentech a jejich disertačních pracích v nejrůznějších oborech,
- od roku funguje 2003 společná Seversko-pobaltská spolupráce na výživě obyvatel (*Nordic-Baltic Network on Public Health Nutrition*) a
- od roku funguje 2003 společná Seversko-pobaltská spolupráce v zemědělství a lesnictví (*Nordic-Baltic Cooperation on Agriculture and Forestry*).

O institucích na nejvyšší úrovni, které byly vytvořeny podle severských, byla řeč v podkapitole 3.1.1., nicméně zde by alespoň měla být zmíněna Pobaltská liga (*Baltic League*) – fotbalový turnaj pobaltských států, který byl poprvé uspořádán v roce 2007, a to podle vzoru skandinávské Královské ligy. Pobaltské ligy se každý rok účastní po čtyřech fotbalových družstvech z Estonska, Litvy a Lotyšska, která soutěží o celkové prvenství v turnaji.²⁴⁹ Také založení Pobaltské lesnické, veterinární a zemědělské univerzity (BOVA, *Baltic Forestry, Veterinary and Agricultural University*) bylo inspirováno její severskou partnerkou – Severskou lesnickou, veterinární a zemědělskou univerzitou v roce 1996. V roce 2001 pak začala vzájemná spolupráce obou univerzit.²⁵⁰

²⁴⁹ Podle oficiální stránky <http://www.balticleague.com>.

²⁵⁰ Podle oficiální stránky <http://www.bova-university.org>.

Příloha č. 12: Priority společných zasedání Severské rady a Pobaltského shromáždění.

1st Joint Meeting of the Baltic Assembly and the Nordic Council

Vilnius, Lithuania, 15 – 16 April 1996

- Baltic-Nordic relations
- Regional dimension of Baltic-Nordic co-operation
- European dimension of the Baltic-Nordic co-operation
- Future of the Baltic-Nordic co-operation

2nd Joint Meeting of the Nordic Council and the Baltic Assembly

Helsinki, Finland, 8 – 9 February 1999

- Further development of the Northern Dimension project
- Issues related to the enlargement of the European Union
- Development of a joint security system
- Cooperation in combating organised cross-border crime in the Baltic-Nordic region
- Cooperation in the protection of the rights of the child
- Cooperation in the spheres of education, science and culture

3rd Joint Meeting of the Baltic Assembly and the Nordic Council

Riga, Latvia, May 31 – June 1 2001

- Establishing a common energy market
- Harmonizing the e-business environment of the region
- Creating an information society
- Establishing a common Nordic-Baltic area of higher education
- Promoting cultural exchange
- Combating organized and trans-border crime
- Promoting youth exchange between the Nordic and Baltic countries

4th Joint Meeting of the Nordic Council and the Baltic Assembly

Lund, Sweden, 27 – 29 April 2003

- Fight against organised crime, including the fight against illegal use of narcotics and implementation of measures to counter corruption
- Civil security and civilian crisis management

- Development of regional policy in the EU, including Northern Dimension issues and work in the EU Convention

5th Joint Meeting of the Baltic Assembly and the Nordic Council

Pärnu, Estonia, 27 – 29 April 2005

- Priorities of Baltic–Nordic co-operation in facing the global challenges of the modern world: future co-operation in the Baltic Sea Region

- Strengthening of democracy and civic society in countries bordering on the Baltic and Nordic countries

Zdroj: <http://www.baltasam.org/?DocID=517>, 3.5.2008.

Teze diplomové práce

Bc. Iva Viktorová
ZES IMS FSV UK
LS 2006 / 2007

Název tématu: Severská spolupráce. Její proměny ve druhé polovině 20. století a současná podoba.

Předpokládaný termín dokončení: LS 2007 / 2008

Vedoucí diplomového semináře: prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.

Charakteristika tématu:

Spolupráce, vzájemná pomoc a podpora jsou od počátku 20. století jedněmi z priorit v politikách severských zemí. Dokonce i v době předtím se dají (pomineme-li střety mocenských či nacionálních zájmů mezi dnešními severskými státy navzájem) vysledovat určité náznaky toho, co po druhé světové válce vyústilo v konkrétní projekt – tzv. severskou spolupráci. V počátečních fázích to byl úzce zaměřený projekt pro konkrétní země severní Evropy, jehož podoba a intenzita se ale postupem času měnila v souvislosti s různými soudobými událostmi, a tak se začala také pozměňovat náplň, cíle projektu a orientace členských států nejen na spolupráci mezi sebou, ale i s jinými státy a regiony.

Ve své diplomové práci bych se ráda zabývala severskou spoluprácí, a sice menšinově z historického hlediska, většinově pak z aktuálního pohledu. Historický kontext bude nezbytný, neboť jak už jsem naznačila, úzké vazby ve skandinávském regionu – ať chtěné nebo nechtěné – se vytvářely již od středověku. Ve stručném historickém přehledu bych tedy chtěla popsat vývoj vztahů a spolupráce zemí severní Evropy jednak do první světové války, po ní pak začíná institucionalizovaná spolupráce, a poté v meziválečném období a během druhé světové války. Největší pozornost bude samozřejmě věnována období po druhé světové válce, neboť v té době se začala formovat spolupráce, z níž mnohé funguje dodnes.

Do přelomu 80. a 90. let se severská spolupráce realizovala pouze v regionu severní Evropy, poté však nastává změna a do projektu jsou s velkou podporou zapojeny i znovu nezávislé pobaltské republiky – Litva, Lotyšsko, Estonsko. Dochází k posunu významu celé severské spolupráce a Baltské moře se stává jednotícím prvkem, kolem něhož se vytváří nové vztahy na nejrůznějších úrovních a nové instituce.

Hlavní těžiště mé diplomové práce bude tedy především v pohledu na severskou spolupráci ve druhé polovině 20. století a na aspekty a priority, které s ní souvisí. Bude mě zajímat, co představoval termín severská spolupráce ve svých počátcích a co zahrnuje dnes, jaké všechny roviny a hloubky postihuje, jaké další organizace a projekty k sobě přitahuje? Jak se měnila forma, intenzita, hloubka a orientace spolupráce v průběhu druhé poloviny 20. století – jaké byly příčiny oslabení / zesílení / přeorientování / transformace spolupráce?

Důležitou částí práce pak bude současná podoba severské spolupráce rozšířená o zapojení pobaltských republik. Po rozpadu Sovětského svazu získaly pobaltské země nezávislost, což severské státy od počátku podporovaly, a ihned počítaly se zahrnutím Pobaltí do rámce severské spolupráce. V souvislosti s těmito událostmi budu tedy pohlížet na transformaci formy a zaměření severské spolupráce a bude mě zajímat, co přinesly změny v Pobaltí severské spolupráci. Jaké priority si pro spolupráci v pobaltském regionu vytyčila? Co si státy zapojené do projektu severské spolupráce v aktualizované podobě mohly navzájem nabídnout? Proč se rozhodla rozšířit svůj záběr a proč se zaměřila právě na tuto oblast? Jak ji to (ne)obohatí, jaké má díky tomu nové cíle a impulsy? Na jakých úrovních se partnerství uskutečňuje? Jaké jsou dosavadní výsledky, jak je spolupráce hodnocena? Které instituce byly vytvořeny a jakým způsobem navzájem spolupracují? Dále budu chtít zjistit, zda je severská spolupráce s původním těžištěm v severní Evropě dnes stále aktuální (čili bez zapojení Pobaltí), jestli jako taková má stále co rozvíjet a koordinovat. Co způsobilo, že se severská spolupráce tradičně uskutečňovaná ve skandinávském regionu otevřela směrem na východ a přizvala do projektu tři pobaltské republiky? Proč se tak stalo?

Pomocí těchto otázek tedy stanovuji tezi své diplomové práce: posunutím svého významu a zájmu ze skandinávského regionu nad Baltské moře a pobaltské republiky získala severská spolupráce novou dimenzi a otevřela se novým výzvám, kde mohou severské státy s novou chutí a zájmem uplatňovat to, čeho byly vždy propagátory: stmelování národů / regionů, zapojování znevýhodněných regionů do mezinárodního prostředí, mezinárodní pomoc a spolupráce či poskytování inspirace v nejrůznějších oblastech (posilování demokracie, ochrana životního prostředí atd.). Tato nová orientace států zapojených do severské spolupráce tedy toto sdružení oživila a do jisté míry také zachránila před ztrátou jejího někdejšího významu a důležitosti.

Nezbytnou součástí mé práce bude také vymezení termínů *severní*, *severský*, *skandinávský*, *severoevropský*, neboť všechny neznamení totéž, a nebude také chybět schematický přehled a popis nejrůznějších shromáždění a rad, do nichž je severská spolupráce nějakým způsobem zapojena.

Posledním tématem bude pohled na region Pobaltí a pokus o nalezení tradiční historicky zakořeněné pobaltské spolupráce. Na rozdíl od zavedené severské spolupráce se v případě pobaltských republik nedá o tradiční a cílevědomé spolupráci z nejrůznějších důvodů hovořit. Nedovolím si proto ve své práci nezmínit stručný vývoj pobaltské spolupráce, alespoň pro srovnání se spolupráci severskou.

Zjednodušená osnova, představující základní strukturu práce, by mohla vypadat takto:

OSNOVA: 1. A) Historický vývoj severské spolupráce

I. do 1914

II. od 1914 do 1945

1. B) Historický vývoj pobaltské spolupráce do 1990

2. Poválečný vývoj severské spolupráce od 1945 do 1989

3. A) Aktuální vývoj severské spolupráce

3. B) Aktuální vývoj pobaltské spolupráce v rámci severské spolupráce

Seznam hlavních pramenů a literatury:

- ARTER, David. *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press, 1999.
- CARLSEN, Per. *Co-operation in the Baltic Sea Region*. 11th Baltic Sea Parliamentary Conference. Copenhagen: Danish Institute for International Affairs, 2002.
- CARLSEN, Per. *From the Baltic States to the Caucasus: Regional Co-operation after the Enlargements*. Copenhagen: Danish Institute of International Affairs, 2002.
- HEIKKILÄ, Markku. *The Northern Dimension*. Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2006.
- HEURLIN, Bertel. Danish hopes: From a fuzzy concept to a model case. In BONVICINI, Gianni – VAAHTORANTA, Tapani – WESSELS, Wolfgang a kol. *The Northern EU. National views on the emerging security dimension*. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, Berlin: Institut für Europäische Politik, 2000.
- HEURLIN, Bertel. *Denmark and the Northern Dimension*. DUPI Working Paper 1999/11. Copenhagen: DUPI, 1999.
- JOENNIEMI, Pertti. *Bridging the iron curtain?: co-operation around the Baltic rim*. Copenhagen: Copenhagen Peace Research Institute, 1999.
- MILES, Lee. *The European Union and the Nordic Countries*. London: Routledge, 1996.
- SCHUMACHER, Tony. *The Emergence of the New Nordic Co-operation*. DUPI Working Paper 2000/6. Copenhagen: Danish Institute of International Affairs, 2000.
- VAHL, Marius. *Models for the European Neighbourhood Policy. The European Economic Area and the Northern Dimension*. CEPS Working Document 218/February 2005. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2005.
- WÆVER, Ole. Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War. *In International Affairs*, roč. 68, č. 1, s. 77 – 102. Royal Institute of International Affairs, 1992.
- ZÁJEDOVÁ, Iivi. *Pobaltská regionální spolupráce*. Praha: Karolinum, 2006.
- ZÁJEDOVÁ, Iivi. Spolupráce pobaltských a severských států. *In Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 1, s. 72 – 94. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005.

- SKODVIN, Magne. *Nordic or North Atlantic Alliance?: The Postwar Scandinavian Security Debate*. Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies, 1990.
- TASSINARI, Fabrizio – JOENNIEMI, Pertti – JAKOBSEN, Uffe. *Wider Europe. Nordic and Baltic Lessons to Post-Enlargement Europe*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2006.
- TURNER, Barry – NORDQUIST, Gunilla. *The other European community: integration and co-operation in Nordic Europe*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1982.
- projevy, konference, smlouvy, výroční zprávy

Internetové odkazy:

<http://www.arctic-council.org>
<http://www.baltasam.org>
<http://www.baltic21.org>
<http://www.balticsea.net>
<http://www.balticstudies.org>
<http://www.baltictimes.com>
<http://www.beac.st>
<http://www.bspc.net>
<http://www.bssc.com>
<http://www.cbss.st>
http://www.ec.europa.eu/comm/external_relations/north_dim/index.htm
<http://www.eurobalt.org>
<http://www.formin.fi>
<http://www.mfa.ee>
<http://www.mfa.gov.lv>
<http://www.mfa.is/foreign-policy>
<http://www.mfa.lt>
<http://www.necen.org>
<http://www.norden.org>
<http://www.northerndimension.net>
<http://www.norway-un.org>
<http://www.regjeringen.no>
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2059>
<http://www.um.dk>
<http://www.vestnordisk.is>
http://www.virtual.finland.fi/Foreign_Policy

V Praze 26. dubna 2007.